

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Blízkého východu a Afriky

Historické vědy
Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky

Jana B Ř E S K Á

**Muslimové v současném Španělsku
a španělský oficiální islám**

**Muslims in Contemporary Spain
and the Spanish Official Islam**

Disertační práce

Vedoucí práce – Prof. Rudolf Veselý, CSc.

2007

**Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonala samostatně s využitím
uvedených pramenů a literatury.**

.....

Poděkování

Děkuji prof. Rudolfu Veselému, CSc. za to, že se ujal vedení této disertační práce, a za jeho podporu v průběhu její přípravy.

Zvláštní poděkování patří mým rodičům, Jarmile a Miroslavu Břeských, za jejich nekonečnou trpělivost, podporu a pomoc po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Španělská historická zkušenost spjatá s islámem, moderní právní rámec rozvíjející koncept náboženské svobody a charakter země jako destinace přistěhovalců, převážně Maročanů, zajišťuje nezbytné podmínky pro oficiální uznání přítomnosti islámu ve Španělsku a vytvoření uznané struktury oficiálního islámu (spadajícího pod zastřešující organizaci, která je jediným představitelem a mluvčím muslimské komunity v zemi) coby základní požadavky pro jednání o dohodě o spolupráci mezi muslimskou komunitou a španělským státem. Tato dohoda, jedinečná v evropském kontextu, upravuje nejdůležitější otázky týkající se islámské náboženské praxe a předpokládá další právní rozvoj. Dohoda však dosud nebyla zcela naplněna kvůli vnitřním odlišnostem muslimské komunity a nedostatku zájmu ze strany státu. Až poslední dobou dochází k pozitivnímu posunu. Právní rámec je stále pokročilejší než sama praxe. Vnitřní různorodost v rámci oficiálního islámu má nicméně také demokratizující a autokontrolní funkci.

Abstract

The Spanish historic experience connected with Islam, the modern legal framework developing the concept of religious freedom and the character of the country as a destination of immigrants, mostly Moroccans, ensure the necessary conditions for the official recognition of Islam's presence in Spain and the creation of the recognized structure of official Islam (incorporated in an umbrella organization which is the only representative and interlocutor of the Muslim community in the country) as fundamental requirements for negotiating an agreement for cooperation between the Muslim community and the Spanish state. The agreement, unique in the European context, regulates the most important issues concerning the Islamic religious practice and presumes further legal development. The application of the agreement, however, has not been completed due to the internal diversity of the Muslim community and lack of interest on the side of the state. Only recently there has been a positive development. The legal framework has still been more advanced than the real practice. Internal diversity within the official Islam, nevertheless, has also a democratizing and auto-controlling function.

OBSAH

ÚVOD	4
<hr/>	
ČÁST PRVNÍ ISLÁM VE ŠPANĚLSKU	22
<hr/>	
1. ISLÁM V DĚJINÁCH ŠPANĚLSKA A ŠPANĚLSKÉM POVĚDOMÍ	23
<hr/>	
1.1. MUSLIMSKÉ ŠPANĚLSKO-ŠPANĚLSKÉ MAROKO	23
1.2. ŠPANĚLSKÉ ENKLÁVY V AFRICE A GEOPOLITICKÉ STŘETY	28
1.3. ISLÁM A HISTORICKÁ PAMĚŤ ŠPANĚLSKA	30
2. ŠPANĚLSKO JAKO DESTINACE MUSLIMSKÉ IMIGRACE A DOMOV ŠPANĚLSKÝCH KONVERTITŮ	33
<hr/>	
2.1. SPECIFIKA ŠPANĚLSKA	33
2.2. ŠPANĚLSKO V ISLÁMSKÝCH GEOPOLITICKÝCH KATEGORIÍCH	37
2.3. ISLÁM V RÁMCI ŠPANĚLSKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU	40
2.3.1. ŠPANĚLSKÝ ODRAZ SVĚTOVÉ A EVROPSKÉ LEGISLATIVY	40
2.3.2. ISLÁM V RÁMCI NÁRODNÍHO PRÁVNÍHO SYSTÉMU	46
2.3.3. ZÁKON O PRÁVECH A SVOBODÁCH CIZINCŮ VE ŠPANĚLSKU	48
2.3.4. PRÁVO NA AZYL A POSTAVENÍ UPRCHLÍKŮ	54
3. CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED MODERNÍ MUSLIMSKÉ PŘÍTOMNOSTI VE ŠPANĚLSKU	58
<hr/>	
3.1. OBDOBÍ 1939 – 1966	58
3.2. OBDOBÍ 1967 – 1975	60
3.3. OBDOBÍ 1975 – 1989	61
3.4. OBDOBÍ 1989 – 1992	63
3.5. OBDOBÍ 1992 - 2003	64
3.6. OD ROKU 2004	66
4. MUSLIMOVÉ VE ŠPANĚLSKU – ŠPANĚLŠTÍ MUSLIMOVÉ	68
<hr/>	
4.1. NATURALIZOVANÍ MUSLIMOVÉ	70
4.2. MUSLIMŠTÍ PŘISTĚHOVALCI	72
4.2.1. MUSLIMŠTÍ REZIDENTI	72
4.2.2. ILEGÁLNÍ PŘISTĚHOVALCI Z MUSLIMSKÝCH ZEMÍ	74
4.2.3. UPRCHLÍCI Z MUSLIMSKÝCH ZEMÍ	76
4.3. ŠPANĚLŠTÍ KONVERTITĚ	77
4.4. PROFIL MUSLIMŮ VE ŠPANĚLSKU	79
4.4.1. DEMOGRAFICKÁ SKLADBA	79
4.4.2. EKONOMICKÁ INTEGRACE	82
4.4.3. ÚČAST V POLITICKÉ A SOCIÁLNÍ SFÉŘE	84

ČÁST DRUHÁ ŠPANĚLSKÝ OFICIÁLNÍ ISLÁM	89
1. ISLÁMSKÉ ASOCIACE	90
1.1. VZNIK A SKLADBA ISLÁMSKÉ ASOCIAČNÍ SÍTĚ	91
1.1.1. VZNIK ISLÁMSKÉ ASOCIAČNÍ SÍTĚ	91
1.1.2. ISLÁMSKÉ ASOCIAČNÍ SPEKTRUM	99
1.2. PRÁVNÍ UZNÁNÍ ISLÁMU A FEDERAČNÍ FÁZE ASOCIAČNÍHO PROCESU	101
1.2.1. PROCES INSTITUCIONALIZACE ISLÁMU	101
1.2.2. FEDERAČNÍ FÁZE ASOCIAČNÍHO PROCESU	102
1.2.2.1. ŠPANĚLSKÁ FEDERACE ISLÁMSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH ENTIT - FEERI	104
1.2.2.2. UNIE ISLÁMSKÝCH KOMUNIT ŠPANĚLSKA - UCIDE	108
1.2.2.3. ISLÁMSKÁ KOMISE ŠPANĚLSKA – CIE	111
2. DOHODA O SPOLUPRÁCI STÁTU S ISLÁMSKOU KOMISÍ ŠPANĚLSKA	114
2.1. VÝHODY A NEDOSTATKY DOHODY	117
2.1.1. PŘEKÁŽKY APLIKACE DOHODY	119
3. ISLÁMSKÁ NÁBOŽENSKÁ VÝUKA VE ŠPANĚLSKÝCH ŠKOLÁCH	122
3.1. VÝUKOVÉ OSNOVY A KONVENCE O JMENOVÁNÍ A ODMĚŇOVÁNÍ UČITELŮ ISLÁMU	124
3.2. PROCES ZAVÁDĚNÍ ISLÁMSKÉ NÁBOŽENSKÉ VÝUKY DO ŠPANĚLSKÝCH ŠKOL	127
3.2.1. VÝUKA ARABŠTINY	132
3.3. ISLÁMSKÉ ŠKOLY VE ŠPANĚLSKU	137
4. KULTOVNÍ PERSONÁL A MÍSTA	139
4.1. IMÁMOVÉ A ISLÁMŠTÍ NÁBOŽENŠTÍ VŮDCI	139
4.2. MEŠITY A MODLITEBNY	145
4.2.1. ISLÁM VE ŠPANĚLSKÝCH MEŠITÁCH	154
4.3. HŘBITOVY	157
5. DALŠÍ OBLASTI DOHODY O SPOLUPRÁCI	161
5.1. HALÁL	161
5.2. KULTURNÍ DĚDICTVÍ – ODKAZ AL-ANDALUSU	164
5.2.1. LIDOVÝ ODKAZ AL-ANDALUSU	165
5.2.2. ISLÁMSKÉ SVÁTKY	166
5.2.3. PUBLIKAČNÍ ČINNOST ASOCIACÍ A SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY	167

6. CHARAKTER A PROJEVY ISLÁMSKÝCH ASOCIACÍ A CENTER	172
6.1. VÝZNAMNÉ ISLÁMSKÉ ASOCIACE	172
6.1.1. ASOCIAČNÍ MYSTICISMUS	172
6.1.2. ANDALUSKÝ NACIONALISMUS	175
6.1.3. CENTRA WAHHÁBOVSKÉ INSPIRACE	177
6.1.4. ISLÁMSKÝ FEMINISMUS	180
6.1.5. POLITIZUJÍCÍ ISLÁMSKÉ ORGANIZACE	181
6.2. HLAVNÍ INICIATIVY A STANOVISKA ISLÁMSKÝCH ASOCIACÍ	184
6.3. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A ÚČAST	191
6.4. POSTOJE STÁTNÍ A VEŘEJNÉ SPRÁVY	194
ZÁVĚR	198
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	213
RESUMÉ	228
SUMMARY	230
RESUMEN	232
PŘÍLOHY	234
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	272
JMENNÝ REJSTŘÍK	273

ÚVOD

Islám hrál významnou roli v evropských dějinách po celá století. Vznik muslimských států na území středověké západní Evropy umožnil muslimům, aby se stali Evropany, a mnohým původem evropským obyvatelům Pyrenejského poloostrova, Sicílie a dalších menších středomořských ostrovů, aby se stali muslimy. Politika katolizace Španělska vytlačila na samém počátku 17. století islám ze západní Evropy. Muslimové a s nimi islám se do této oblasti skutečně vrátili až ve druhé polovině 20. století. Na počátku 21. století je přítomnost muslimů v západoevropské společnosti nepřehlédnutelná a islám představuje nedílnou součást aktuálního kulturně náboženského spektra všech zemí západní Evropy. Počet muslimů každým rokem vzrůstá a islám se stává v západní společnosti stále populárnějším i obávanějším.

Španělsko zaujímá mezi ostatními zeměmi západní Evropy specifické postavení. Jeho výjimečnost ve vztahu k islámu spočívá v první řadě v jeho historii: po osm století existoval na Pyrenejském poloostrově kulturně, ekonomicky i politicky vyspělý muslimský stát. „Ztráta politické moci vedla k jednomu z řídkých případů klasického islámu, kdy žila muslimská menšina pod nemuslimskou nadvládou.“¹ Dodnes se diskutuje, do jaké míry souvisí současná přítomnost muslimů ve Španělsku s touto historickou zkušeností. B. López García např. hovoří, byť v přeneseném slova smyslu, o návratu morisků². Moderní španělská legislativa uznala islám za jedno ze *zakořeněných* náboženství v zemi. Přesto je zjevné, že islám v dnešním Španělsku má méně co do činění s islámskou minulostí než se skutečností, že se Španělsko stalo moderní hostitelskou zemí imigračních vln. Španělský kolonialismus zdaleka nezasáhl arabský a islámský svět do takové míry jako Francie či Velká Británie. Španělsko nikdy trvale nevlastnilo kolonie v muslimských zemích. A konečně na moderních vztazích španělského státu a islámského světa se nesmazatelně podepsala Frankova diktatura, v jejímž důsledku se muslimové do Španělska vrátili v porovnání s ostatními zeměmi západní Evropy pozdě.

Z hlediska muslimského přistěhovalectví je Španělsko mladou zemí. Teprve před třiceti lety se ze země emigrantů stala zemí imigrantů, zatímco ještě v 50. a 60. letech emigrovali sami Španělé do severní Afriky, od poloviny 70. let se země pomalu stává destinací emigrantů z jiných zemí. Specifický rys španělského islámu představují dvě španělská města nacházející se na africkém kontinentě, obklopena Marokem, Ceuta a Melilla, jejichž

¹ Fierro in Dassetto, Conrad, 1996: 175-176.

² López García *et al.*, 1993.

původem marocké obyvatelstvo se majoritně hlásí k islámu. Procento muslimů v zemi nedosahuje hodnot ostatních zemí západní Evropy. Tempo růstu tohoto procenta je ovšem velice vysoké a islám je již po katolictví druhým náboženstvím v zemi. O španělských muslimech se nadnárodní hromadné sdělovací prostředky téměř nezmiňují. Ani národní média nevěnují této složce obyvatelstva přílišnou pozornost. Zahraniční veřejnost si často vůbec přítomnost muslimů v této zemi neuvědomuje. Ve španělských městech i na venkově přitom potichu vyrůstají nové mešity, islámská vzdělávací střediska, řeznictví *halál* a často etnicky vyhraněné muslimské čtvrti. Spolu s nimi roste počet islámských asociací, konverzí na islám a muslimských ambic, jak v oblasti náboženské, tak ekonomické a politické.

Národní sdělovací prostředky se k otázce muslimské přítomnosti v zemi vyjadřují zpravidla v souvislostech s nezastavitelným ekonomicky motivovaným a ilegálním přistěhovalectvím. Zahraniční média začala o muslimech žijících na území Španělska hovořit až po teroristických útocích na madridská vlaková nádraží v březnu 2004. Tyto události však v žádném případě neilustrují skutečný charakter španělského islámu či španělských muslimů. Přesto právě tato událost vedla k vysokému nárůstu zájmu o „stupeň zakořenění islámu na španělském území“³.

Přestože přestup na islám není v dnešní španělské společnosti ojedinělým jevem a v zemi se již rodí generace španělských muslimů, klíčovou rolí v procesu návratu islámu na Pyrenejský poloostrov hraje přistěhovalectví, legální i ilegální, z islámského světa, převážně pak ze sousedního Maroka. Přítomnost islámu v zemi těsně spjatou s těžko kontrolovatelným přistěhovalectvím si stále více uvědomuje politická elita. Státní politika v otázce islámu však bere v potaz pouze muslimy se španělským občanstvím, kteří jsou jen menšinou skupinou muslimů v zemi. Převážná většina muslimských rezidentů pobývá v zemi z ekonomických důvodů a politické uvědomění jejich členů je nízké, stejně jako jejich organizační struktura, která je nezbytná pro jakékoliv oficiální vyjednávání se státními představiteli. Muslimská asociační síť je tvořena převážně španělskými občany, často početně nejméně zastoupenými konvertity, jejichž politické uvědomění je v rámci španělské muslimské komunity nejsilnější.

Spolu s rostoucími politickými ambicemi španělské muslimské komunity se objevily také nové problémy. Klíčovým se stalo sjednocení nesourodé komunity a vytvoření jediného mluvčího, který bude jednat se státem v otázkách zlepšení podmínek pro praktikování

---

³ Jiménez-Aybar, 2004.

islámu a předávání jeho tradice dalším generacím vyrůstajícím již na španělském území. Výsledkem federačního procesu islámských asociací bylo podepsání dohody o spolupráci mezi zástupci muslimské komunity a státu, která nemá v západním světě dosud obdoby. Tato dohoda znamenala klíčový přelom v právním postavení islámu a muslimů ve Španělsku. Spolupráce státu s organizovaným oficiálním islámem může být považována jedněmi za přínos bezpečnosti státu či národní kultuře, druhými však může být označena za slabost a ústupek hrozícímu islámskému expansionismu. A Španělsko svou minulostí k oběma stanoviskům přímo vyzývá. Tato skutečnost vysvětluje, proč se právě tato evropská země stala předmětem mé disertační práce.

CÍL PRÁCE

Cílem této práce není vypracování vyčerpávající demografické studie založené na statistických údajích, ani podrobné zmapování forem a struktur islámu vyskytujících se na španělském národním území či migračních cyklů a kanálů z islámského světa.⁴ Vypracování takových a jim podobných studií brání mnoho činitelů, od nepřesných, neúplných a často neexistujících statistik, přes neprůhlednost náboženského složení společnosti, až po uzavřenost přistěhovaleckých skupin. Antropologický terénní výzkum zaměřený na muslimy, převážně přistěhovalce, jako jednotlivce vyžaduje dlouhodobý pobyt v zemi a velice obtížný průnik do konkrétní muslimské přistěhovalecké komunity, jejíž členové se často nacházejí v ilegalitě, z čehož pramení jejich nedůvěra vůči západnímu okolí.⁵ Odbornice na danou problematiku se navíc setkávají s gendrovými překážkami. Výzkum je často podmíněn vytvořením vlastní sociální sítě mezi ženskými členy přistěhovalecké muslimské komunity, která sama o sobě ještě nezaručuje přístup k objektivním informacím vzhledem k vnitřní struktuře této skupiny a tradičně odděleným

---

⁴ Téma migračních cyklů směřujících do Španělska je podrobně zpracováno a bohatě zastoupeno v odborné literatuře nejen španělské proveniencí. S výjimkou děl věnujících se explicitně marocké menšině často autoři zpracovávají migrace obecně, bez etnického, náboženského či národnostního vymezení. Přehled autorů zabývajících se touto problematikou a bibliografie přináší souborné práce López García, B., Berriane, M. (ed.), *Atlas de la inmigración marroquí en España*. Taller de Estudios Internacionales, Universidad Autónoma de Madrid, Madrid 2004 a López, B., Planet, A., Ramírez, Á. (ed.), *Atlas de la inmigración magrebí en España*. Universidad Autónoma de Madrid y la Dirección General de Migraciones, Madrid 1996.

⁵ Během svých cest do Katalánska se autorka na radu místních pokusila navázat kontakt s marockou komunitou v obci Figueras. Pokusy založené na předložení studijního výzkumného záměru byly neúspěšné, zájem budil nedůvěru. Taktika, kterou jí místní známí popsali, spočívala v následujícím: Oslovit kohokoliv, jehož fyzický vzhled napovídá, že se jedná o Araba či muslima, vysvětlit, že autorka má muslimského známého, který se právě přistěhoval do regionu a hledá modlitebnu. Tím se měla dostat na adresu, na které se místní muslimové shromažďují. Ani tento pokus se však nezdařil. Později se autorka dozvěděla, že podobné pokusy již praktikovali jiní studenti a v některých případech dokonce muslimové z modlitebny utekli v domnění, že se jedná o policejní operaci.

rolím obou pohlaví.⁶ Takto uzavřené komunity si však díky své izolovanosti zachovávají do velké míry společenské struktury i způsob života země svého původu a pro studium „nového evropského islámu“ tak nepředstavují příliš zajímavý materiál.

Tato disertační práce si klade za cíl představit z hlediska španělského právního systému oficiální islám ve Španělsku, jeho vývoj, struktury a projevy a zároveň ilustrovat faktické postavení těchto islámských organizací v zemi na základě vzájemných vztahů se státní a veřejnou správou, které vycházejí v první řadě z platných právních norem, které jsou však dodržovány v různé míře.

Na rozdíl od běžného pojetí oficiálního islámu coby určité jediné povolené či uznané formy islámu z hlediska ideologického se v této práci oficiálním islámem rozumí soubor islámských náboženských organizací, asociací a institucí, které jsou uznány španělským státem jako právnické osoby tím, že jsou zaneseny do Registru náboženských entit při ministerstvu spravedlnosti, a na které se vztahuje zvláštní právní ochrana daná podpisem dohody o spolupráci mezi španělským státem a představiteli muslimské komunity v zemi.

K dosažení výše zmíněného cíle je nezbytné, aby práce obecně popsala muslimskou populaci v zemi, jelikož právě z ní postupně vyšly a vycházejí oficiální organizační struktury. Stejně tak je nutné poukázat na specifika Španělska, zejména z hlediska historického a právního, neboť tyto skutečnosti vytvářejí podmínky pro vznik oficiálního islámu.

Oficiální islám coby síť státem uznaných islámských asociací, institucí a organizací je španělské, a tím spíše mezinárodní, veřejnosti velice málo známý, ne-li zcela neznámý. Podobně je tomu u velkého množství samotných muslimských obyvatel Španělska. Španělská novináři i sami někteří muslimové, kteří se k tématu vyjadřují, často zaměňují klíčová data, jména osob a organizací nebo jejich funkce. Tato práce zamýšlí objasnit a zprůhlednit tuto situaci, s důrazem na skutečnost, že muslimové se ve Španělsku nacházejí z evropského hlediska v jedinečném a pro ně výhodném právním postavení.

Základním pramenem pro tuto práci je Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska. Vztahy státu a muslimské komunity budou ilustrovány stupněm plnění jednotlivých bodů dohody, jejich rozvojem, či stagnací. Taková studie zároveň ukáže, do jaké míry jsou sny o muslimské integraci či hrůza z postupující reislamizace oprávněné, jaké jsou skutečné šance na integraci muslimů do španělské společnosti a do jaké míry je

---

⁶ Takové situace výstižně ilustruje Ramírez, 1998.

činnost státem uznaných organizovaných forem islámu v této citlivé otázce důležitá. Práce však nezamýšlí podat jednoznačné odpovědi na otázky spjaté s integrací muslimů do západní společnosti.

POUŽITÉ METODY

Pro vypracování této disertační práce bylo použito především analyticko-syntetické metody. Při studiu materiálů bylo postupováno od nejobecnější literatury a pramenů (tištěných i elektronických), které se zabývají Evropou jako celkem nebo španělským případem v celoevropském či světovém kontextu, až k těm nejpodrobnějším, jakými jsou studie konkrétních jevů spjatých s muslimskou populací země a jednotlivými islámskými organizacemi, až po tisková zpravodajství týkající se dané problematiky.

Základním východiskem pro přípravu této práce byla analýza právních dokumentů (zákonů a smluv), mezinárodních (OSN, EU) a španělských, které se vztahují k náboženským svobodám a právům náboženských a etnických menšin v různém právním postavení (občané, rezidenti, uprchlíci, ilegální rezidenti aj.). Tyto prameny definují nejširší rámec pro samotnou existenci muslimů a islámu na španělském území. Byly studovány jak zákony platné v současné době, tak i zákony dnes již neplatné (např. první zákon o náboženské svobodě z konce Frankovy diktatury), které však vysvětlují některé jevy spjaté se zcela nedávnou historií islámu a muslimů ve Španělsku. Tyto texty byly studovány v chronologickém pořádku, tak aby ukázaly vývoj objektivních podmínek pro rozvoj muslimské komunity a islámu v zemi. Zvláštní pozornost byla věnována těm právním normám, které přímo zasahují španělský oficiální islám: v první řadě Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska a další dílčí úmluvy, které tuto dohodu rozvíjejí v konkrétních otázkách (např. konvence o jmenování a odměňování osob pověřených poskytováním islámské náboženské výuky ve veřejných vzdělávacích centrech).

Dále byly zpracovávány oficiální statistické demografické údaje týkající se muslimského přistěhovalectví, které zveřejňuje Státní úřad pro emigraci a imigraci ministerstva práce a sociálních věcí (Secretaría de Estado de Emigración e Inmigración): statistická ročenka o cizincích (Anuario Estadístico de Extranjería) z roku 2003, statistická ročenka o imigraci (Anuario Estadístico de Inmigración) z roku 2005 a další statistické zprávy (Informes Estadísticos) z roku 2005. Tyto statistiky, dostupné k prvnímu čtvrtletí 2006, umožňují blíže popsat muslimskou populaci jako celek z hlediska národnostního, sociálního a ekonomického i z hlediska právního postavení jednotlivých kolektivů.

Obecné informace o islámských asociacích byly vyhledány v Registru náboženských entit při španělském ministerstvu spravedlnosti. Informace pocházející z tohoto registru odpovídají situaci k 31. říjnu 2006.

Sběr tištěných publikací španělské a francouzské provenience byl umožněn autorčiným dlouhodobým pobytem ve Francii a krátkodobými pobyty v Katalánsku. Odborné publikace, převážně články, se však nikdy nezabývají čistě oficiálním islámem Španělska, proto byla při studiu těchto zdrojů nezbytná neustálá a opakovaná konzultace Registru náboženských entit, aby nedošlo ke smíšení asociací náboženských s, na příklad, kulturními sdruženími, která navzdory svému islámskému charakteru nejsou součástí oficiálního islámu, který se těší zvláštnímu postavení (např. Islámské kulturní centrum Valencie je jedním z hlavních islámských středisek v zemi, avšak jeho právní statut není náboženská, ale kulturní asociace). Velká část odborných článků byla využívána v elektronické podobě (např. elektronický časopis barcelonské univerzity Scripta Nova, webové stránky výzkumné skupiny Euro-Islam Info).

Hlavní a nejdlejší část přípravy této disertační práce pak spočívala v pravidelném sledování španělského denního tisku (El País, La Vanguardia, El Mundo, EFE, ABC aj. v elektronické podobě) a shromažďování textů týkajících se na jedné straně španělského oficiálního islámu (jako celku i jednotlivých islámských náboženských entit) a na straně druhé těch oblastí, které zpracovává Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska (např. náboženská výuka ve veřejných školách, islámské svátky, postavení náboženských vůdců, islámské hřbitovy). Tyto informace byly pravidelně shromažďovány po dobu více jak dvou let (2004-2006), přičemž archívy jednotlivých periodik přístupné často v elektronické podobě umožnily přístup ke starším výtiskům, což umožnilo sběr velkého množství novinových článků odpovídajícího zaměření přibližně od poloviny 90. let. Práce vychází z materiálů nashromážděných do konce roku 2006, jen ve výjimečných případech byla situace sledována ještě do února 2007 vzhledem k významu právě probíhající diskuze (např. projekt ekumenického chrámu v Córdobě, kdy byla na samém konci roku 2006 zaslána petice papeži). Nepostradatelným zdrojem pro sběr informací tohoto typu byl největší španělský islámský web Webislam.com, který denně shromažďuje a publikuje zprávy týkající se islámské tematiky obecně i španělského islámu převzaté z jednotlivých španělských periodik a tiskových agentur. Veškeré zprávy jsou archivovány a je k nim umožněn volný přístup. Nasbírané informace byly tříděny podle obsahu a data, což umožnilo sledovat vývoj jednotlivých oblastí, které upravuje výše

zmíněná dohoda o spolupráci. Srovnání událostí s obsahem dohody o spolupráci se stalo základním ukazatelem, do jaké míry odpovídá právní postavení oficiálního islámu ve Španělsku jeho faktické situaci. Obdobně byly shromažďovány informace týkající se jednotlivých uznaných islámských komunit. Byly tříděny na základě činnosti a ideologického zaměření asociací a organizací, což umožnilo uspořádat a objasnit složení španělského oficiálního islámu.

Obtíže a omezení spjaté s přípravou této disertační práce výstižně definuje J. Moreras: „Disonujeme neúplnými a rozptýlenými daty, z nichž mnoho pochází z novinových informací, které nám nepovolují globálně analyzovat jejich skutečnost (vnitřní i vnější projevy muslimské přítomnosti) ani interpretovat do hloubky jejich vnitřní dynamiky.“⁷

Statistické údaje, které jsou v práci použité, jsou orientační, nikoliv přesné a vyčerpávající. Oficiální statistiky španělského nekonfesního státu jsou založeny v případě cizinců pouze na národnosti, nikoliv na vyznání. Za muslimské přistěhovalce jsou tak považováni občané islámských zemí a zemí s muslimskou většinou populace, což však nevyklučuje možnost, že dané osoby se k islámu nehlásí (např. v případě Libanonu se předpokládá, že většina přistěhovalců do Španělska je křesťanského vyznání, byť pro účely této práce je Libanon řazen mezi muslimské země). Nepřesné údaje pocházejí také z Registru náboženských entit, kdy datum zápisu náboženské entity neodpovídá datu zveřejnění zápisu. Některé islámské náboženské asociace se tedy v Registru objevily až od listopadu 2006, kdy byl sběr informací z tohoto zdroje pro účely této disertační práce ukončen, avšak jejich záznam nese datum zápisu i o několik měsíců mladší. Další překážkou v extrakci informací z tohoto registru byla změna ve zveřejňovaných informacích: zatímco v roce 2005 obsahovaly po internetu přístupné informace o každé islámské náboženské entitě také její příslušnost k některé z federací islámských asociací, v roce 2006 již tato informace nebyla k dispozici a autorka tak byla odkázána na ostatní zdroje, kterými jsou často pouze novinové zprávy.

Informace obsažené v registru jsou veřejné. V elektronické podobě (<http://http://dgraj.mju.es/EntidadesReligosas/>) je dostupná jen určitá část informací. Na webových stránkách ministerstva spravedlnosti (<http://www.mjusticia.es>) se uvádí, že konkrétní informace budou poskytnuty komukoliv na požádání, neplatí to však o informacích obecných, které jsou podstatné pro tuto práci (počet islámských asociací, jejich příslušnost k federacím, jejich rozmístění na národním území). Takové informace mohou být poskytnuty jen za

---

⁷ Moreras, 2002b.

účelem výzkumu a podobných činností. Autorka však navzdory opakovaným žádostem e-mailovým i poštovním neobdržela nikdy odpověď a tudíž ani požadované informace. Zůstala tedy odkázána pouze na informace zveřejněné na internetu, což představovalo mravenčí práci při vyhledávání jedné každé entity a informací s ní spjatých v seznamech náboženských entit všech vyznání v každém městě té které provincie. Přesné informace týkající se příslušnosti k federacím nebylo možné tímto způsobem od roku 2006 získat. Bohužel pouze jedna federace islámských asociací, FEERI, uveřejňuje seznamy svých členů na svých webových stránkách, které však nejsou často aktualizovány. Druhá federace, UCIDE, takové informace vůbec neposkytuje. Opakované snahy autorky o spojení se s těmito federacemi i jednotlivými islámskými asociacemi byly neúspěšné. Až na výjimky byly jakékoliv autorčiny pokusy o získání informací poštovní nebo elektronickou cestou přímo od konkrétních organizací a institucí, jak státní správy, tak islámských asociací, bezvýsledné.

Další překážkou byla nejednotnost údajů, které udávají jednotlivé zdroje (knižní publikace, novinové články a weby jednotlivých islámských asociací). Nepřenosné a neúplné informace se běžně vyskytují v případě jmen a funkcí osob a názvů a příslušností asociací, podobně jako v překladech ze španělštiny (obzvláště pak, jedná-li se o španělskou transkripci arabských slov), jsou-li zdroje publikovány v jiném jazyce. Tyto nejasnosti jsou dány neznalostí a nedůsledností autorů textů i absencí aktualizovaných informací publikovaných na webových stránkách islámských asociací a organizací. Ani kvalitní odborné publikace se v tomto směru nedrží striktně úředních označení a často používají lidově vžitě názvy zejména mešit-asociací. Na základě dlouhodobě sbíraného velkého množství materiálů z různých zdrojů a především konzultací s Registrem náboženských entit se autorka snažila takto nejednotné informace utřídit a sjednotit. Pokud však i přesto některé údaje, především funkce některých osob a příslušnost islámských asociací k federacím, nejsou přesné, je to dáno výše zmíněnými obtížemi při sběru informací.

V zájmu ucelenosti probírané tematiky, obzvláště v souvislosti s okruhy, které zpracovává dohoda o spolupráci, jsou v práci zmiňovány také ty organizace a asociace, které nejsou součástí oficiálního španělského islámu. Na tuto skutečnost je však v daných případech v textu upozorněno.

* * *

Struktura této disertační práce odpovídá v zásadě výše popsaným metodám.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První, obecná část představí Španělsko jako moderní západoevropskou zemi, která je domovem španělských konvertitů na islám a hostitelskou zemí muslimských přistěhovalců. Tato obecná část se dělí na kapitoly představující jednotlivé aspekty, které utvářejí či utvářely podmínky pro přijetí islámu v dnešním Španělsku.

První kapitola, „Islám v dějinách Španělska a španělském povědomí“, je věnována historickému přehledu vztahů Španělska a islámu, od prvních kontaktů až po současnost. Historická paměť hraje nezanedbatelnou roli při vytváření současných postojů zejména široké veřejnosti k jinému etniku či národu. V případě Španělska představuje islámská minulost rovněž kulturní odkaz a pouto, ale také oporu pro mnohé zejména regionální politické ambice. Intelektuální kruhy hovoří o mnohoznačném „hledání ztracené Andalusie“.

Následující kapitola nazvaná „Španělsko jako destinace muslimské imigrace a domov španělských konvertitů“ představuje základní náčrt specifických rysů Španělska ve vztahu k islámu a muslimům v současných dějinách i v tradičním islámském geopolitickém pojetí. Zejména však poukazuje na právní rámec, nadnárodní (OSN), evropský (EU) i španělský národní, který zahrnuje jednotlivé aspekty přítomnosti islámu v zemi. V tomto oddílu jsou uváděny i již neplatné zákony, které však ovlivňovaly v době své platnosti projevy islámu v zemi. Tento kontext vysvětluje mnohé události popsané v následující kapitole. Uvedené právní texty upravují postavení muslimů v zemi z hlediska náboženských svobod i z pohledu náboženské a národnostní menšiny. Rovněž je poukázáno na statut uprchlíků. Uváděné zákony se vztahují na cizince obecně, nicméně muslimové a zejména Maročané představují nezanedbatelný kolektiv přistěhovalců v zemi. Klíčový právní dokument pro záměr této disertační práci, Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska, je podrobně popsán až v Druhé části práce, vzhledem k jeho těsnému vztahu ke zpracovávané problematice.

Třetí kapitola pojmenovaná „Chronologický přehled moderní muslimské přítomnosti ve Španělsku“ chronologicky předkládá základní vývoj muslimské přítomnosti a postavení islámu ve Španělsku od první poloviny 20. století, kdy se islám do země po třech stoletích prokatolické národní politiky opět začal vracet, až po muslimský imigrační *boom* konce

minulého století a vstup do nového tisíciletí, kdy Španělsko už není jen Španělskem, ale nedílnou součástí Evropské unie, schengenského prostoru a jednou z bran do Evropy. Tato kapitola nabízí stručný přehled podmínek, z nichž vzešla a na které navázala současná muslimská populace v zemi, jíž se věnuje poslední kapitola První části „Muslimové ve Španělsku – španělští muslimové“.

Tato kapitola popisuje, nikoliv zevrubně, skladbu muslimů nacházejících se na španělském území. Podává stručný přehled národnostní i konfesní skladby, zabývá se jednotlivými kolektivy vyčleněnými na základě právního statutu a zaměřuje se rovněž na sociální a ekonomickou integraci muslimských přistěhovalců do španělské společnosti a jejich účast v politické sféře. Tato kapitola se podstatně podrobněji věnuje kolektivu přistěhovalců než kolektivu španělských občanů, což je dáno tím, že španělští občané jsou již dokonale integrovaní a jejich sociální, politické a ekonomické rysy nelze definovat již vzhledem k absenci jakýchkoliv statistik. Jako kolektiv se ve zmíněných ohledech neodlišují od zbytku španělské společnosti. Text této kapitoly je pro větší názornost doplněn grafy.

Druhá, tematicky hlavní část této disertační práce se zaměřuje na samotný španělský oficiální organizovaný islám. Vzhledem k tomu, že tato část nese hlavní váhu disertační práce, je obsáhlejší než Část první.

První kapitola této části, „Islámské asociace“, popisuje proces vytváření islámské asociační sítě od vzniku první islámské asociace na konci 60. let až po současnost. Ilustruje jednotlivé typy asociací, které se postupně vytvářely, až po proces institucionalizace islámu. Zároveň popisuje asociační skladbu z hlediska ideologického, národnostního a také z pohledu rozmístění islámských asociací na území Španělska. Islám byl uznán za zakořeněné náboženství, což muslimům otevřelo možnost dalšího vyjednávání se státem, které mělo být završeno uzavřením dohody o spolupráci. Za tímto účelem bylo třeba vytvořit jediného reprezentanta celé muslimské komunity. Tak se otvírá nová federativní fáze asociačního procesu, která dá vzniknout velkými soupeřícím federacím a konečně Islámské komisi Španělska, která podepsala se státem dlouho očekávanou dohodu o spolupráci. Pro větší přehlednost jsou některé údaje uvedené v této kapitole znázorněny také v grafech.

Kapitola druhá, „Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska“, představuje stručně obsah dohody i průběh jednání, která jejímu podepsání předcházela. Zároveň se zabývá jejími hlavními nedostatky a příčinami její pozdní a neúplné aplikace. Probírána je

otázka financování španělského oficiálního islámu, kterou dohoda zcela opomíjí. Následující tři kapitoly zpracovávají podrobněji nejvýznamnějšími body dohody. Tyto kapitoly jsou řazeny na základě významu jednotlivých tematických okruhů z hlediska plnění dohody, nikoliv systematicky podle jejich umístění v samotné dohodě o spolupráci.

Samostatná třetí kapitola je věnována procesu zavádění islámské náboženské výuky do španělských veřejných škol. Tato problematika je dlouhodobě nejvíce exponovaná a nejvíce kontroverzní. Kapitola se věnuje dílčím úmluvám, které na základě dohody o spolupráci vznikly: konvenci o odměňování a jmenování učitelů islámské náboženské výuky a výukovým osnovám, které musely být schváleny, aby mohlo dojít k zahájení výuky. Zároveň jsou popsány překážky, které způsobily a způsobují, že aplikace dohody v této oblasti je neúplná a opožděná. Vedle samotné náboženské výuky se kapitola zabývá související výukou arabštiny, která se dostává stále častěji do popředí zájmu jak žáků a jejich rodičů, tak i představitelů veřejné správy. Otázkou arabštiny, a berberského jazyka v případě Melilly, se kapitola zabývá vzhledem k tomu, že tento jazyk je neodlučitelně spjatý s výukou islámu a protože arabská otázka vyvstala ve Španělsku právě v rámci procesu přípravy islámské náboženské výuky.

Následující kapitola se zabývá kultovními místy (mešitami, modlitebnami a hřbitovy) a kultovním personálem (islámskými náboženskými vůdci). Upozorňuje také na dílčí dohodu, která rozvíjí problematiku pracovně právního postavení imámů, kterou již obecně zpracovává samotná dohoda o spolupráci. Upozorňuje na problémy, se kterými se setkávají islámské komunity, když zamýšlí otevřít novou modlitebnu či požadují přidělení prostor pro islámský hřbitov. Uvádí nejvýznamnější mešity v zemi a poukazuje na formy islámu, které se při španělských mešitách a modlitebnách rozvíjejí a jejímž vlivům muslimské kolektivy kolem jednotlivých mešit podléhají.

Pátá kapitola se zabývá zbývajícími diskutovanými body dohody o spolupráci: výrobou, stravováním a certifikací halál a španělským muslimským kulturním dědictvím, od lidových oslav po islámské náboženské svátky. Zatímco oblast halál se v zemi neseťkává s žádnými obtížemi a dokonce byl vytvořen mezinárodně uznávaný institut pro certifikaci výrobků halál, oblast islámského kulturního dědictví, tak jak ji definuje dohoda o spolupráci, stagnuje. Více pozornosti upoutávají lidové slavnosti spjaté s historickou zkušeností al-Andalusu. Tato kapitola rovněž seznamuje s publikační činností v rámci španělského oficiálního islámu, jelikož právě tištěné i elektronické publikace mají nenahraditelnou roli v šíření islámského a muslimského duchovního dědictví.

Poslední šestá kapitola, „Charakter a projevy islámských asociací a center“, se vrací k islámským asociacím, tentokrát však upozorňuje na nejvýznamnější sdružení a jejich aktivity, které zviditelňují islám ve Španělsku. Kapitola se snaží poněkud zjednodušeně uspořádat islámské asociace na základě jejich ideologického zaměření a sféry činnosti. Zvýšená pozornost je věnována nejaktivnějším, nejviditelnějším sdružením: hnutí al-murábitún v rámci kategorie asociace mysticismu a asociaci Junta Islámica coby představiteli kategorie historického andaluského nacionalismu. Poukazuje na islámské feministické asociace a ta islámská centra, která jsou spjatá se zahraničím, často saúdským kapitálem. Tato kapitola zároveň popisuje nejvýznamnější aféry spjaté s islámem, které se ve Španělsku buď zrodily, nebo které vyvolaly reakci španělských muslimů. V rámci této kapitoly je zmíněna také činnost některých islámských asociací a jejich představitelů na mezinárodní úrovni (např. členství v mezinárodních islámských organizacích, účast na mezinárodních kongresech s islámskou tematikou). Na závěr této poslední kapitoly jsou uvedeny některé z výrazných postojů představitelů státní a veřejné správy ve vztahu k islámským a muslimským komunitám.

Text disertační práce je doplněn přílohami: Tabulky převzaté a vycházející ze statistik Státního úřadu pro emigraci a imigraci při ministerstvu práce a sociálních věcí doplňují obecnou První část disertační práce konkrétními daty týkajícími se muslimského přistěhovalectví. Tabulka Islámské náboženské entity zapsané v Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti uvádí všechny existující islámské asociace, organizace a instituce, které jsou hlavním předmětem této práce, a to s rokem zápisu a geografickým umístěním. Jsou-li k dispozici informace o příslušnosti islámských entit k některé z federací, je tato informace rovněž v tabulce uvedena. Protože Druhá část práce vychází převážně z Dohody o spolupráci státu s Islámskou komisí z roku 1992, je úplný překlad této dohody v práci zahrnut jako textová příloha. Zbývající textové přílohy (fatwa, dopis, komuniké zveřejněné na Webislam.com) ilustrují konkrétní aktivity islámských náboženských asociací a organizací, o kterých je pojednáno v Druhé části této disertační práce.

INFORMAČNÍ ZDROJE

Počet aktuálních odborných publikací a článků zpracovávajících problematiku islámu a muslimů v současném Španělsku je bohužel v porovnání s ostatními evropskými zeměmi velice omezený. Odborná literatura zaměřená na otázku přítomnosti muslimů v Evropě zpravidla informace vztahující se ke Španělsku donedávna opomíjela, nebo se touto zemí

nezabývala příliš podrobně. To je případ uznávaných děl jako J.S. Nielsen, *Muslims in Western Europe* (1992) nebo T. Gerholm a Y.G. Lithman (ed.) *The New Islamic Presence in Western Europe* (1988). K jistému posunu dochází teprve v posledních letech, kdy se španělský případ stává nedílnou součástí kvalitních souhrnných děl o islámu na Západě jako např. S. Hunter (ed.), *Islam, Europe's Second Religion. The New Social, Cultural and Political Landscape* (2002) nebo B. Maréchal (ed.), *L'islam et les musulmans dans l'Europe élargie : radioscopie* (2002). Bibliografii vztahující se dané problematice vydanou do roku 1996 podává M. Fierro v komentované bibliografii F. Dassetta a Y. Conrada (koord.) *Musulmans en Europe occidentale. Bibliographie commentée* (1996). Kvalitní teoretické práce autorů jako je F. Dassetto, O. Roy nebo T. Ramadan sloužily při přípravě této práce jen jako obecný rámeček.

Z obecného hlediska téma moderního španělského islámu synopticky podává B. López García a A. I. Planet Contreras v kapitole *Islam in Spain* ve výše zmíněné publikaci *Islam, Europe's Second Religion. The New Social, Cultural and Political Landscape* (2002). Obdobným způsobem, avšak podrobněji zpracovává tutéž problematiku J. Moreras v kapitole *Espagne* v rovněž již zmíněné knize *L'islam et les musulmans dans l'Europe élargie : radioscopie* (2002). Méně zdařilým pokusem je kniha F. Sahaniho *Islam: L'identità inquieta dell'Europa. Viaggio tra i musulmani d'Occidente* (2006). Zájem tohoto autora totiž přilákala situace ve Španělsku výhradně až po teroristických útocích na madridská nádraží v březnu 2004.

Převážná většina odborné literatury vztahující se k muslimské komunitě pobývajícím na španělském území se vztahuje k většinové komunitě muslimských přistěhovalců, zcela logicky vzhledem k jejich početní převaze zejména k Maročanům. Tato skupina je však studována převážně z hlediska sociologického či antropologického, jako nedílná součást migračních cyklů. Náboženská problematika bývá opomíjena. Nejkomplexnější díla představují dva souborné atlasy: B. López, A. Planet a Á. Ramírez (ed.), *Atlas de la inmigración magrebí en España*. (1996) a B. López García a M. Berriane (ed.), *Atlas de la inmigración marroquí en España* (2004).

Španělskými konvertity či muslimy, kteří získali španělské občanství, se jako hlavním tématem knižní publikace prakticky nezabývají. Pokusy o přiblížení této tematiky vycházejí z iniciativy samotných konvertitů. Takovou publikací, byť poněkud beletrijního ladění, je elektronická kronika španělských nových muslimů, *Crónicas muladíes*, jejímž autorem je H. I. Cabrera.

Španělský knižní trh zaznamenal v nedávné době velký úspěch několika knih pojednávajících o španělském islámu. Jejich popularita však naprosto neodpovídá kvalitě jejich silně angažovaného povrchního obsahu. Nejvýznamnější z nich byla kniha C. Vidala *España frente al Islam. De Mohoma a Ben Laden* (2004), která podrobně zpracovává vztahy Španělska a islámu napříč historií, od al-Andalusu až po současné válečné konflikty na Blízkém východě. Avšak jediným závěrem vyplývajícím ze všech dílčích událostí je akutní hrozba reislamizace Španělska, hrozba stoupců islámu coby náboženství agrese, hrozba znovudobytí al-Andalusu, který byl v pojetí tohoto autora obdobím „genocidy křesťanů“. Z důvodu tak silné angažovanosti nebyla kniha C. Vidala, který je mimochodem velice produktivním autorem článků a příspěvků zejména pro konzervativní, až radikální katolické weby, použita při přípravě této disertační práce. Podobně subjektivní a z toho důvodu pro disertační práci nepoužitelná se autorce jeví kniha španělského novináře T. Navarra *La Mezquita de Babel. El nazismo sufista desde el Reino Unido a la Comunidad Autónoma de Andalucía* (1998). Tento autor zpracovává problematiku evropského sufismu ztělesněnou v tomto případě evropským hnutím al-murábitún. O samotném zaměření vypovídá již samotný název knihy „súfijský nacismus“. Tato kniha je v práci uvedena jen jako příklad a ilustrace možného stanoviska. Další z této skupiny knih, která se již názvem hlásí ke svému obsahu, je dílo G. De Arístegui *La Yihad en España. La obsesión por reconquistar Al-Ándalus* (2005), která pro svou zaujatost vyvolala protesty ze strany muslimské komunity ve Španělsku i kritiku některých španělských deníků. Jedná se o soubor povrchních klišé a stereotypů, kterými ji současná společnost každodenně zaplavována.

Vzhledem k aktuálnosti tématu je význam monografií pro přípravu této disertační práce menší než význam odborných článků zabývajících se konkrétními případy a jevy. Nejvýznamnějšími autory celé řady odborných článků, které vycházejí jak v tištěné, tak elektronické podobě, jsou B. López García, A. I. Planet, G. Martín-Muñoz, T. Losada, I. Jiménez-Aybar a J. Moreras. Tito autoři představují široký tematický záběr, od přistěvalecké problematiky (López García) a tématu Ceuty a Melilly (Planet) až po vývoj muslimské komunity v jednotlivých autonomních komunitách a aplikaci příslušných právních norem (Moreras, Jiménez-Aybar).

Zcela nepostradatelným informačním zdrojem pro přípravu této práce byl internet, který poskytuje přístup jak k dennímu tisku (od velkých deníků jako El País, El Mundo, La Vanguardia, ABC až po čistě elektronické deníky jako Periodista Digital), bez jehož

pravidelné četby by realizace této disertační práce nebyla možná, tak k informacím, které publikují především na vlastních webech islámské asociace (v první řadě www.webislam.com). Internet rovněž umožnil přístup k některým odborným zdrojům, které v tištěné podobě nevycházejí. Podrobné odborné studie (zpravidla sociografického zaměření) týkající se muslimské komunity v zemi tak poskytují v elektronické podobě např. digitální časopisy barcelonské univerzity, především geografii a sociálními vědami se zabývající Scripta Nova (www.ub.es/geocrit/menu.htm).

Ačkoliv již bylo napsáno mnoho o Dohodě o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska, převážně z hlediska čistě právního, otázka oficiálních struktur islámu a jejich interakce se státem, nutně v rámci politického kontextu země, nebyla dosud dostatečně popsána.

TECHNICKÉ POZNÁMKY

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá mimo jiné právními normami, je třeba upozornit na administrativní uspořádání španělského státu. Španělsko je decentralizovaným státem, jehož zřízení se nachází mezi unitárním a federálním modelem. Národní území je rozčleněno na 17 autonomních komunit (CC.AA.) a 2 autonomní města, které mají vlastní správu (lokální vláda se nazývá Junta) a v rámci svých omezených kompetencí vytvářejí vlastní zákony (stát si vyhrazuje kompetence v oblasti vnějších vztahů, obrany a armády, justiční správy, národního hospodářství, monetárního systému, celního režimu apod.). Na příklad náboženská výuka na veřejných školách, kterou se tato práce zabývá, spadá do kompetencí ministerstva školství v CC.AA.: Andalusie, Aragón, Astúrie, Baleáry, Kanárské ostrovy a Kantábrie. S ostatními CC.AA. musí ústřední ministerstvo školství o financování a fungování této výuky jednat. Autonomní komunity i města Ceuta a Melilla mají vlastní parlamenty v čele s prezidentem komunity a poradci pro jednotlivé oblasti (školství, zdravotnictví, veřejné práce aj.). Nejvyšším orgánem v rámci CC.AA. je provinční deputace, jejíž členové jsou voleni městskými úřady. Tento orgán neexistuje v jednoprovincních CC.AA.: Astúrie, Kantábrie, Madrid, Murcie, Navarra a La Rioja.

Vzhledem k tomu, že převážná většina použitých pramenů a literatury je španělská, vyskytly se při přípravě disertační práce některé obtíže zejména v případě přepisů arabských jmen, která se v originálních textech vyskytují již ve španělské transkripci. Tato transkripce je do jisté míry nejednotná a v některých případech neumožňuje zjistit původní arabský tvar slova. Z toho důvodu byla vlastní jména, jedná-li se o muslimy žijící ve

Španělsku či španělské asociace, organizace a instituce, ponechána ve španělské transkripci tak, jak se běžně vyskytují v literatuře a tisku. V případě nejednotných prepisů používá autorka tvaru, který je ve španělských zdrojích nejčastější (např. jméno Riay Tatory Bakry se vyskytuje také jako Riay Tatarí Bakri, přičemž první varianta je ve španělském tisku častější, proto je jméno pro potřeby této disertační práce uváděno v této podobě). Mimo španělský kontext jsou arabská vlastní jména (např. jména členů saúdské královské rodiny) prepisována podle stejných pravidel jako obecná arabská slova.

Arabská slova obecného významu (např. *‘ulamá’, madhab*), která však nejsou v textu příliš početná, jsou prepisována podle pravidel zjednodušené transkripce používané v české literatuře prof. Kropáčkem. Upouští se od důsledného zachycení emfatických hlásek a laryngál diakrytickými znaménky. Rovněž není označována hamza na počátku slov. Arabská slova jsou v této práci přepsána podle následujícího klíče: hamza uprostřed slova je označena apostrofem, **ح** je prepisováno jako **dh**, neznělá interdental **ث** jako **th** a znělá interdental **ذ** jako **dh**, hláska *‘ain* (ع) je důsledně uváděna na počátku, uprostřed i na konci slov a je označena horním indexem [‘], ráčkové r (ر) je prepisováno jako **gh**, uvulární q (ق) má podobu **q** a obouretné v (و) je prepisováno jako **w**.

V případech, kdy arabské slovo přešlo do běžného českého úzu a ustálil se tak i způsob jeho transkripce, je použito, navzdory některým nepřesnostem, tohoto ustáleného českého prepisu (např. Korán). Ta arabská slova, která jsou přepsána podle výše zmíněných zásad transkripce, se v textu při prvním použití vyskytují, jsou-li součástí hlavního textu a nikoliv jen jako překlad v závorce, ve tvaru kurzívy a jsou vzápětí vzápětí vysvětlena. Termíny, které se v psané češtině ustálily, nejsou v textu nijak zvýrazněny, stejně tak ani vlastní arabská jména, jejichž prepis podléhá pravidlům výše zmíněné transkripce. Ta arabská slova, která jsou běžně v češtině užívána, avšak jejich psaný tvar se doposud neustálil (např. al-Qá‘ida), jsou prepisována podle výše zmíněných pravidel a v textu nejsou nijak vyznačena. Arabská jména skládající se z více slov prepisují vzhledem k obtížím spjatým s deklinováním jako jedno slovo (např. *‘Abdul‘azíz*).

Cizojazyčné názvy asociací, organizací a institucí jsou uváděna pro větší přehlednost na prvním místě v českém překladu, originální označení a případně zkratka jsou uvedeny v závorce při první zmínce v každé kapitole. Jmenný rejstřík a seznam použitých zkratk na konci práce odkazují jak na český překlad, tak na původní cizojazyčný název, v některých případech rovněž na běžně užívané neoficiální názvy islámských asociací (např. Islámská džamá‘a al-Andalusu Liga Morisca = Yama‘a Islámica de Al-Andalus Liga

Morisca = Yama´a Islámica de al-Andalus = YIA = Liga Morisca nebo mešita Abu Bakr = mešita Estrecho = mešita Tetuán). Cílem rejstříku v této práci je, aby bylo možné dohledat islámské asociace, instituce a organizace, ať už se jejich označení vyskytuje v jakékoli podobě. Z toho důvodu obsahuje rejstřík i mnohonásobné odkazy, které však vždy vedou k témuž cílovému heslu (které odpovídá nejúživanější formě názvu v textu) s uvedenými odpovídajícími stranami. Stejně tak jsou uváděny v textu názvy španělských zákonů, kterou jsou v seznamu použitých pramenů uvedeny jen v původním oficiálním znění. Mezinárodní právní dokumenty jsou uvedeny v obou případech pouze česky.

Veškeré překlady v případě citací cizojazyčných zdrojů jsou autorčiny vlastní. Při překladu španělských textů, jejichž součástí jsou koranické pasáže (výhradně v přílohách), je použito českého překladu Koránu I. Hrbka (Odeon 1972, dotisk Academia 2000).

V práci je na rozdíl od použité literatury důsledně rozlišováno mezi pojmy muslimský a islámský, a to především v případě asociací, organizací a institucí. Islámskými organizacemi se rozumí organizace náboženské, oficiálně uznané, které nesou hlavní váhu této práce, i neoficiální. Muslimské organizace jsou takové, které sdružují a sestávají jediné či většinou z muslimů, avšak jejich charakter není náboženský, přestože může být s islámem spjatý, avšak v jeho kulturní podobě (kulturní asociace, asociace pracujících, vzdělávací centra). Striktně je rovněž rozlišováno mezi španělskými muslimy a muslimy ve Španělsku. Španělskými muslimy se v práci rozumí výhradně muslimové, kteří jsou občany španělského státu. Záměrně je také užíváno termínu *muslimské země* jako zjednodušeného označení skupiny zemí, jejichž občané (a následně pravděpodobně i emigranti) jsou převážně muslimové. Do této skupiny spadají islámské země a země s většinou obyvatelstva hlásící se k islámu.

Vzhledem k zaměření práce ne vždy jsou blíže vysvětleny všechny formy islámu a islámských hnutí, které jsou v práci zmíněny (např. naqšbandíja, bahá´ismus, Minhádž al-Qur´án). Jsou uváděny pro úplnost a pro bližší informace je čtenář odkazován na encyklopedii islámu (Bearman, P.J., Bianquis, Th., Bosworth, C.E. *et al.* (ed.), *Encyclopædia of Islam*, 2nd Edition., 12 vols. with indexes and etc., Leiden: E. J. Brill, 1960-2005).

V případě citací a odkazů, které jsou uváděny v poznámkách pod čarou, je upřesněno číslo stránky, jedná-li se o tištěný zdroj. V případě, že některé publikace byly zveřejněny také v elektronické podobě na internetu, jsou i v seznamu použitých pramenů a literatury

uvedeny vedle původního tištěného zdroje odpovídající webové stránky, na nichž se text nachází, s upřesněním data, kdy byl zdroj citován či použit. V případě dvojího vydání publikace, tištěného a elektronického, bylo využito vzhledem ke snazší dostupnosti zdroje elektronického, protože v odkazech není uváděno číslo stránky.

Denní tisk byl využíván výhradně v elektronické podobě, proto v citacích z tohoto zdroje také chybí upřesnění stran. Je uváděn pouze název periodika a datum vydání, případně autor a název článku (např. El País, 01-01-2000). Podobné pravidlo platí, pochází-li informace z webu Webislam.com nebo digitálního časopisu Verde Islam, kdy nejsou uváděny přesné elektronické adresy každého článku či zprávy, ale jen datum a v případě časopisu jeho číslo (např. Verde Islam, n.1, primavera 2000). V obou případech byly několikrát změněny formáty, v jakých byly informace publikovány, i adresy, na kterých se články a zprávy nacházely. Přesto úvodní webová stránka časopisu Verde Islam odkazuje na všechna předešlá čísla a úvodní stránka Webislam.com odkazuje na hemerotéku, která obsahuje veškeré archivované informace na základě data.

Vlastní-li organizace, kterými se tato disertační práce zabývá, vlastní webové stránky (a jsou-li autorce známy), je na ně přímo v textu nebo v poznámkách pod čarou odkazováno bez udání přesného data, protože zatímco obsah stránek je průběžně aktualizován, sama adresa je trvalejšího charakteru a i po jejím pozměnění je nová adresa na základě té předešlé bez velkých obtíží dohledatelná.

Část první
ISLÁM VE ŠPANĚLSKU

1. Islám v dějinách Španělska a španělském povědomí

1.1. *Muslimské Španělsko-španělské Maroko*

Španělsko je s islámem historicky neoddělitelně spjato. Za poslední dvě tisíciletí se islám vyskytoval na Pyrenejském poloostrově déle než jakékoliv jiné náboženství. Nikdy nebyl zcela potlačen a nevyskytoval-li se oficiálně na národním území, stále se země nějakým způsobem více či méně dotýkal. Pokud muslimové přímo nepobývali na Pyrenejském poloostrově, pobývali na španělských mimoevropských závislých územích nebo se Španělskem přicházeli do přímého kontaktu obchodně a ve válečných střetech. Muslimské přistěhovalectví do Španělska je fenoménem nedávným, nikoliv však Španělská zahraniční politika v oblasti arabského a islámského světa. Z hlediska vzájemných kontaktů španělské a islámské civilizace lze hovořit o několika základních obdobích: období al-Andalusu (které se ve svém závěru překrývá s obdobím muslimských pirátských nájezdů), období středomořských španělsko-tureckých válečných a obchodních kontaktů, období španělského kolonialismu v severní Africe (které se překrývá s obdobím španělské emigrace do severní Afriky) a konečně období moderní muslimské přítomnosti ve Španělsku (spjaté především s přistěhovalectvím).

Pokud se jedná o samotné španělské území, pak se v průběhu dějin vyskytovala období muslimské přítomnosti a fáze, kdy byla prezence muslimů na národním území omezena. Po nejznámějším a nejdelším období trvání muslimské nadvlády nad větším či menším územím Pyrenejského poloostrova, tj. období al-Andalusu (8. až 15. století), nastala dvě období, během nichž islám v zemi oficiálně neexistoval: 16. až 18. století, tj. od vzniku státu až po pád bývalého režimu, a 19. a velká část 20. století, tj. období konstitucionalismu. Teprve od poloviny 80. let minulého století se islám do Španělska formálně vrací.

První kontakty s islámem byly ve Španělsku těsně spjaty s cílevědomým dobýváním, které bylo zahájeno vyložením muslimských jednotek vedených Táriqem b. Zijád u jižních břehů Španělska v roce 711. Muslimové ze severní Afriky byli pozváni znesvářenými místními obyvateli, což vytvořilo výhodné podmínky pro jejich postup. Velká část obyvatelstva dobyvatele vítala jako osvoboditele a dobytí poloostrova mělo bleskový průběh. Opozice neměla čas se zformovat a efektivně nepříteli čelit. Dobyté území, nazývané nadále podle kmene Vandalů al-Andalus, se stalo součástí severoafrické provincie umajjovské říše, tudíž *dárem al-islám* (územím míru pod muslimskou

nadvládou). V roce 756 po příchodu °Abdurrahmána I. vznikl na Pyrenejském poloostrově nezávislý emirát v čele s umajjovskou dynastií (která bude vládnout zemi až do roku 1031) a hlavním městem Córdobou. V této době se na severu země a ve Francii formovala křesťanská opozice, která zahájila reconquistu. Al-Andalus vystupoval ve vztazích s evropskými a východními velmocemi jako rovnocenný partner. Politického i ekonomického vrcholu dosáhl al-Andalus za vlády °Abdurrahmána III., který se prohlásil chalífou (929) a se svou profesionální armádou dočasně ovládl i značnou část severní Afriky. Ve Španělsku se scházeli zahraniční vyslanci a vyslanci andalusského chalífy se běžně pohybovali na evropských i východních dvorech. Po smrti prvního chalífy a jeho nástupce al-Hakama II. začala země pomalu upadat, jak k moci pronikali ambiciózní dvořané a feudálové. Nejslavnější období al-Andalusu skončilo se zrušením chalífátu v roce 1031 krátce po posledním záchvěvu prosperity v období despotické vlády hádziba Almanzora (Al-Mansúra). Jednotný al-Andalus se roztříštil na malá, politicky nestabilní a vzájemně soupeřící království (mulúk at-tawá'if) v čele s arabskými, berberskými i křesťanskými vůdci. Na pomoc proti postupující reconquistě (1085 padlo Toledo) přišli do al-Andalusu koncem 11. století severoafričtí almorávidé, kteří al-Andalus obsadili a zavedli tam své rigorózní netolerantní pojetí islámu. Nadvládu almorávidů vyvrátili v polovině 12. století severoafričtí almohádé, s nimiž se do země vrátila náboženská tolerance a kulturní rozkvět. Muslimské Španělsko s hlavním městem Sevillou se stalo součástí rozlehlé severoafrické říše. Předzvěstí konce al-Andalusu byla porážka, kterou muslimské vojsko utrhlo od křesťanských sousedů u Las Navas de Tolosa v roce 1212. Koncem 11. století posílila reconquista v souvislosti s vyhlášením první křížové výpravy. Navrácení celého Pyrenejského poloostrova pod křesťanskou nadvládu se stalo cílem a záležitostí nejen severošpanělských království, ale celého křesťanstva. Poslední ostrůvek islámu obklopený křesťany se udržel v Granadě. Za cenu tributů a obratné diplomacie se nasrovšší vládci udrželi až do roku 1492, kdy jim bylo katolickými králi, vzdají-li se, slíbeno území Alpujarry. Kapitulace však nikdy nebyly dodrženy. Již v roce 1502 byl vydán první dekret předpokládající konverze či odchod morisků (muslimů pod křesťanskou nadvládou po pádu Granady). Dlouhý proces protimuslimských represí byl završen Filipem III. v roce 1609.⁸

---

⁸ Obdobím al-Andalusu se zabývá velké množství autorů. Mezi nejvýznamnější díla se řadí např.: Imamuddin, S.M.: *Political History of Muslim Spain*. Dacia & London: Nejmah & Sons Ltd, 1992; Menéndez Pidal, R.: *Historia de España, España musulmana 711-1031*, t. IV. Madrid: Espasa-Calpe, 1987 (6. vydání); Harvey, L.P.: *Islamic Spain 1250-1500*. Chicago & London: University of Chicago Press, 1992; Glick, T.F.: *Islamic and Christian Spain in Early Middle Ages*. Princeton & New Jersey: Princeton

Pád Granady v roce 1492 časově odpovídá počátkům španělského pronikání do severní Afriky. V roce 1497 se do španělského područí dostala Melilla a od roku 1510 dále Peñón de Vélez de la Gomera, Peñón de Alhucemas, Orán, Tunis, Bugía, Tripolis aj. Zároveň však Španělsko čelilo po celé 15. století pirátským berberským útokům. V 16. století muselo nevyhnutelně dojít ke střetům s expandující Osmanskou říší, která představovala vůdčí mocnost ve Středomoří. Vzájemné střety (např. Levanto 1571) potvrzovaly, že ani jedna z mocností nedokázala druhou skutečně dlouhodobě ochromit.

Španělští moriskové byli považováni za pátou kolonu formujícího se španělského státu. Poté co byli vyhoštěni ze země počátkem 17. století, našli útočiště v severní Africe a také v Turecku. Španělskem byli obviňováni ze spolupráce s tureckými a severoafrickými piráty a korzáry. V 18. století Španělsko zahájilo obchodní expanzi v severní Africe a místo korzářských bojů upřednostňovalo (jednostranně výhodné) obchodní a mírové smlouvy. Ke konci 18. století založilo trvalý konzulát v Maroku a podepsalo obchodní, mírové a přátelské smlouvy jak s nezávislým Marokem (1767), tak s Alžírem (1784) a Tripolisem (1784), které byly součástí Osmanské říše, s Tunisem bylo podepsáno příměří (1791). I se samotnou Osmanskou říší byla podepsána mírová dohoda (1782). Mír však netrval déle než několik desetiletí. Neustálé napětí v sousedním Maroku vedlo ke španělské okupaci ostrovů Chafarinas a následné marocké válce⁹ v letech 1859-1860. Tato válka byla pouze dovršením několika desítek let neustávajících vzájemných střetů. Válka potvrdila španělská území v severní Africe, Španělsko navíc získalo rybářskou oblast při atlantickém pobřeží Santa Cruz de Mar Pequeña (dnešní Ifni).

Berlínský kongres (1878) přiznal Španělsku nároky na marocká území, nicméně kvůli nekončícím sporům jednotlivých evropských mocností si „marocký nemocný muž“ udržel nezávislost až do počátku 20. století. Na základě Berlínského kongresu se v letech 1884-85 stala také oblast Západní Sahary zónou pod španělskou „ochranou“ (*protection of Spain*) a španělsko-francouzské dohody definovaly její hranice. Počátkem 20. století se Španělsko plně zapojilo do evropské koloniální politiky v Africe. Dohoda z Algeciras (1906) rozhodla *de facto* o vytvoření španělsko-francouzského protektorátu v Maroku. Španělský protektorát nad částí Maroka (Ríf, Ifni, Río del Oro) byl vyhlášen v roce 1912, země však

---

Univerzity Press, 1979; Arié, R.: *L'Occident musulman au bas Moyen Age*. Paris: De Boccard, 1998; Arié, R.: *El Reino Nasrí de Granada, 1232-1492*. Madrid: Mapfre, 1992; v češtině a slovenštině Kaufmann, H.: *Maurové a Evropa*. Praha: Panorama, 1982 a Paulíny, J.: *Arabi, vládcovia Stredomoria*. Bratislava: SPN, 1976 a Brett, M.: *Mauri, islam na Západe*. Bratislava: Tatran, 1989.

⁹ Označení španělsko-marockých konfliktů je dost nejednotné. Válka 1859-60 bývá označována buď jako Marocká, nebo jako Africká válka.

byla fakticky podmaněna až v roce 1927. Protektorátní správa nastolená po vojenské okupaci (tzv. africká válka) měla v první řadě za úkol pacifikaci země. Díky španělské občanské válce (1936-1939) upadlo Maroko v zapomnění. Desítky tisíc Maročanů se zúčastnily občanské války ve řadách povstaleckého vojska proti legitimní republikánské vládě. Muslimové se tak po staletích opět vrátili na španělskou půdu. Jejich požadavky na zakládání islámských hřbitovů pro případ úmrtí a modlitebních prostor byly generálem Frankem plněny. Z věrných marockých vojáků Franco vytvořil svou osobní gardu, Maurskou gardu (Guardia Mora). Po občanské válce Franco i nadále udržoval a propagoval dobré vztahy s muslimskými zeměmi, nicméně Španělsko bylo striktně katolickým státem, kde se občanství rovnalo katolickému vyznání. Modernizace axiomů vztahu mezi církví a společností, kterou přinesl II. vatikánský koncil, byla frankismem považována za zradu ze strany církve.

Od roku 1943 se Španělé v Maroku potýkali s odbojem hnutí za nezávislost (al-istiqlál). Po krvavých bojích v jižních oblastech proti frankistům a podobnému odboji proti Francouzům na francouzských protektorátních územích získalo Maroko v roce 1956 nezávislost. Koncem 40. let byla v Západní Sahaře objevena ložiska fosfátů, čehož chtěl frankistický režim využít prostřednictvím vytvoření těsnějších vazeb na místní populaci. Propaganda zašla tak daleko, že Ifni a Sahara byly prohlášeny španělskými provinciemi. Později dokonce frankistická opozice neváhala podpořit osvobozenecký boj saharské resistance (Frente Polisario). V 50. letech však čelili Španělé v oblasti Sahary krvavému odporu (Ifni-saharská válka 1958-59). V roce 1960 přiznala OSN Západní Sahaře právo na sebeurčení. Španělsko však zemi opustilo až v roce 1975, aniž by záležitost dekolonizace dořešilo a dodnes tak zanechalo Západní Saharu napospas marockým snahám o anexi.¹⁰

Španělé se v islámských zemích neprosazovali pouze v rovině politické (kolonialismus), ale také na úrovni individuální. Španělští emigranti proudili do Severní Afriky po dobu více jak jednoho století (1830-1962). Jejich hlavní destinací se stal historicky se Španělskem spjatý alžírský Orán.¹¹ Teprve v druhé polovině 20. století se migrační směr obrátí. Přistěhovalci ze severní Afriky, především pak z Maroka, začnou masově proudit do Španělska v 80. letech. Přinesou s sebou islám, který brzy dosáhne svého právního uznání.

---

¹⁰ Blíže k období frankismu v tomto kontextu viz Angora Weber, 1995, García Figueras, 1939 a Sánchez Ruano, 2004.

¹¹ Viz Bonmatí, 1992 a Vilar & Vilar, 1999.

Historický přehled vztahů španělského státu a islámu na národním území ¹²					
Muslimské Španělsko	8. – 15. století	Al- Andalus	Trvalá nadvláda muslimů alespoň nad částí Pyrenejského poloostrova.	Chalífát a vznik reconquisty	Umajjovská dynastie na většině šp. území, silná islamizace, politický, ekonomický i kulturní vrchol, náboženská tolerance (<i>dhimmí</i> , toledský metropolita aj.).
				Reconquista a formování katolického státu	Silná křesťanská opozice, postup reconquisty, politický úpadek al-Andalusu, almorávidská a almohádská nadvláda s obdobími náboženské netolerance, Granada vazalem katolických králů, zahájení katolizace.
Španělsko bez muslimů	16. – 18. století	Od vzniku státu po pád starého režimu	Doktrinářský konfesionalismus státu neslučitelný s náboženskou svobodou a s minimální tolerancí vůči ostatním kultům (Svatá inkvizice).	Renesance	Habsburský konfesionalismus založený na středověké ideji křesťanství, netolerance vůči náboženským menšinám (vypuzení muslimů a židů, protireformace), veřejná moc v rukou krále coby ochránce katolické církve.
				Konfesní regální systém	Bourbonská vláda, kde všichni eminentní muži státu jsou <i>regalisté</i> ve svém pojetí vztahů státu s církví.
	19. – 20. století	Konstitucionalismus	Koncept náboženské a národní jednoty, katolictví coby politický nástroj národního sjednocení. ¹³	Frankismus	Španělské občanství vázáno na katolické vyznání.
				Zákon o náboženské svobodě (1967 a 1980)	II. vatikánský koncil (1962) podpořil právní uznání náboženské svobody, schválen poslední ze základních zákonů frankismu, zákon o náboženské svobodě (1967), s cílem sladění práva na náboženskou svobodu s konfesionalismem státu, 1980 schválen první skutečný zákon o náboženské svobodě.
Španělský islám	Od roku 1989	Právní statut islámu	Islám uznán za náboženství s významným zakořeněním v zemi, možnost vyjednávání se státem.	Jednání a podpis Dohody o spolupráci	Vznik reprezentace muslimské komunity (CIE), podpis Dohody jako právního krytí, které chrání náboženská práva muslimských občanů Španělska, negativní postoje pravicové vlády PP.
				Aplikace a rozvoj Dohody	Podpora a aplikace dohody socialistickou vládou PSOE.

¹² Tabulka byla zpracována částečně na základě článku Tatary Bakry, R, *El hecho religioso islámico en España*. UCIDE online: http://ucide.org/es/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=9, 13-02-2007.

¹³ V různých ústavách se objevilo několik pokusů o liberalizaci tohoto konceptu. Jedním z nich byl pokus o nastolení náboženské svobody, který se objevil v republikánské ústavě (čl. 3 a 27), která byla v platnosti do Frankova vojenského triumfu, jenž znamenal návrat ke konfesnímu modelu státu.

1.2. Španělské enklávy v Africe a geopolitické střety

Přestože v současnosti je z hlediska kontaktů s islámem nejvýznamnější přítomnost samotných muslimů na národním území, ani zahraniční politika v muslimské oblasti není zanedbatelná, ať už se jedná o Blízký východ či nejbližší jižní sousedy. Španělsko udržuje zejména diplomatické kontakty, případně se účastní společných vojenských operací NATO nebo OSN. Až na výjimky se však nejedná o čistě španělské zájmy. Takovou výjimku představují území, která si tradičně nárokuje sousední Maroko, tzv. *plazas de soberanía*: španělské enklávy Ceuta a Melilla a španělské ostrovy v těsném sousedství marockých břehů – Alborán, Chafarinas¹⁴, Peñón de Alhucemas, Peñón de Vélez de la Gomera a Perejil, které jsou součástí Španělska od 16. století. S výjimkou posledního z nich na nich nežije žádné civilní obyvatelstvo, ale jsou na nich umístěny vojenské posádky.

Ceuta a Melilla

Melilla se stala součástí španělské koruny v 16. století. V roce 1859 byla stanovena její pozemní hranice. Ceuta patřila Portugalsku již od roku 1415, jakmile však bylo Portugalsko za Filipa II. připojeno ke Španělsku (1580-98), stala se i ona součástí Španělska. Lisabonskou dohodou (1668) byla Ceuta postoupena definitivně Španělsku a v témže roce byla Dohodou o míru a přátelství uznána „španělskost“ (*españolidad*) Ceuty. K prvnímu islámskému kontingentu do Ceuty došlo v roce 1792. Jednalo se o věrné vojáky, kteří byli součástí španělské posádky v Oránu. Při stahování z Oránu jim a jejich rodinám byl přiznán pobyt v Ceutě a na jejich ochranu tam vznikla tzv. *Compañía de Moros Mogataces*.¹⁵ Dohoda z dubna 1860 stanovila definitivní hranice Ceuty. Na počátku španělské demokracie v roce 1975 se Melilla a Ceuta nacházely v nejistém postavení ohledně budoucnosti kvůli své vzdálenosti od evropského Španělska a těsnému sousedství nezávislého Maroka. Samostatnost Maroka předpokládala znovuzískání historické integrity teritoria. Někteří maroští nacionalisté požadovali před OSN Melillu, Ceutu, ostatní španělské ostrůvky při marockých březích, ale také Kanárské ostrovy, Západní Saharu, část Sahary alžírské a Mauretánii až po řeku Senegal.

Přestože v prvním demokratickém období španělského státu (přibližně 1976–1980) nebylo pochybností o „španělskosti“ měst, debata politických stran byla rozdělena mezi ty, kdo

---

¹⁴ Chafarinas je souostroví sestávající ze tří ostrovů: Isla del Congreso, Isla de Isabel II (= Isla de la Conquista), Isla del Rey. Vojenská posádka je umístěna pouze na Isla del Congreso.

¹⁵ *El mogataz* nebo *almogataz* (pl. *(al)mogataces*) je pojmenování vzniklé ze španělského *el Moro de paz* (Maur míru). Jednalo se o muslimské magrebské vojáky ve španělském imperiálním vojsku, kteří sloužili jako předvoj nebo průzkumníci pro svou znalost terénu a jazyka.

chtěli přenechat města Maroku (toto stanovisko historicky zastávala komunistická strana¹⁶) a těmi, kdo chtěli města udržet a posílit jejich španělský charakter. Od roku 1987 se v městech objevila muslimská otázka, která byla důsledkem aplikace diskriminačního zákona o cizincích z roku 1985 ohledně požadavků na získání španělského občanství. Jednalo se o anachronismus vzhledem k autochtonnímu charakteru obyvatelstva. Španělská vláda nakonec zahájila proces mimořádného udělování občanství (necelých 6 tisíc nových občanství bylo uděleno v každém městě mezi lety 1987 a 1990). Tito „noví Španělé“ se stávají jednou ze základních os politických programů a projektů politických stran obou měst.¹⁷

Teprve roku 1995 byl definitivně schválen statut obou měst coby autonomních měst s vlastním politicko-správním režimem s omezením v oblasti legislativní.¹⁸ „Španělskost“ obou měst je však i nadále ohrožována ze strany kulturně a nábožensky tradičně blízkého Maroka. Města se tak již historicky nacházejí v paradoxní situaci, kdy Maroko zpochybňuje jejich věrnost a Španělsko jejich „španělskost“. Maroko v roce 1998 nabídlo občanům obou měst dvojí občanství, marocké a španělské, které bylo ovšem v obou městech odmítnuto jako zřejmá snaha Maroka o získání teritoriální suverenity. Španělská strana v témže roce nabídla obyvatelům Melilly občanství, pokud prokázali „zakořenění“ v Melille a tamní legální alespoň desetiletý pobyt. Marocké nároky v oblasti jsou však i nadále patrné, byť všeobecným zájmem je zachování statutu quo.

Perejil

Ostrůvek Perejil (ar. Lajla, ber. Tura)¹⁹ patřil od roku 1415 Portugalsku a v letech 1580-1640 se stal součástí Španělska. Od roku 1668 byl ostrov trvale pod španělskou kontrolou. Ačkoliv Maroko si Perejil dlouhodobě nárokovalo, ostrov zůstával opuštěnou a pomyslně neobydlenou zemí, *no man's land*. Do konfliktu v roce 2002 byl proto Perejil většinou

---

¹⁶ Tato teze však není v historii Španělska ničím novým ani čistě doménou levice. Podobná stanoviska se pravidelně objevovala od 18. století (např. projekt přenechání Peñónů de Vélez de la Gomera a de Alhucemas Maroku výměnou za obilí, prodej území alžírskému dejovi, kterému byl už v roce 1791 postoupen Orán a Mazalquivir, nebo postoupení Peñónů a Melilly Maroku v roce 1821). V druhé polovině 19. století tato tendence slábla, protože města představovala strategický bod pro ekonomickou expanzi do severního Maroka.

¹⁷ Blíže viz Planet Contreras, 1998.

¹⁸ Statut autonomního města (*Ciudad Autónoma*) byl městům přiznán zákonem 1/1995 (Ley Orgánica 1/1995 de 13 de marzo). Státní správa je zastoupena vládním poslancem s jeho kabinetem, jednotlivá ministerstva jsou zastoupena provinčními ředitelstvími. Místní vláda má právo navrhnout zákony, ale nikoliv schvalovat je.

¹⁹ Arabské označení Lajla (noc) pravděpodobně pochází z románského označení ostrov: l'i(s)la. Naopak španělský výraz Perejil (petržel) je pravděpodobně zkomoleninou jména dobyvatele Pereze Gila, doklady k potvrzení této teorie však chybí. Tento skalnatý ostrůvek se nachází v Gibraltarské úžině pouhých 200 m od marockého pobřeží a 5 km od Ceuty.

Maročanů i Španělů zcela neznámý. 11. července 2002 skupina marockých vojáků obsadila ostrov s úmyslem vybudovat tam vojenskou základnu. Marocká vláda zásah zdůvodňovala monitorováním ilegálních migrací, hrozbou ilegálního pašeráctví a terorismu, což Aznarova vláda popřela vzhledem k dlouhodobým stížnostem ze španělské strany na nulovou spolupráci Maroka v otázce ilegálního přistěhovalectví do Španělska. Marocké vojáky nahradilo marocké námořnictvo, které na ostrově vybuďovalo pevnou základnu, což vyvolalo krizi, kdy si obě strany explicitně činily na ostrůvek nárok. Španělsko mělo v té době podporu EU (krom chladného přístupu Francie²⁰ a Portugalska) a Maroko Ligy arabských států (s výjimkou Alžírska). Týden po obsazení ostrova zareagovalo Španělsko útokem speciálních vojenských námořních a leteckých složek, před kterým se Maroko během několika hodin zcela z ostrova stáhlo. Jedenáct Maročanů, kteří byli zajati a posléze přepraveni do Ceuty, byli vydáni Maroku na marocké hranici. Ten samý den byla na ostrov umístěna španělská cizinecká legie, která ostrov neopustila, dokud Maroko, po jednáních se Spojenými státy, neuznalo *status quo antes*. Od té doby je ostrůvek opět opuštěný, avšak oběma stranami monitorovaný v obavách o zachování rovnováhy sil. Španělsko považovalo marocký pokus za test vlastních zájmů o udržení severoafrických území, ostrov je pustý a strategicky bezvýznamný.²¹

Druhá polovina 20. století byla také poznamenána marockými záběry španělských vod při atlantickém pobřeží v oblasti Ifni a Západní Sahary, jenž mělo silný dopad na španělský rybolov a vyvolaly tak další z marocko-španělských krizí, kdy španělští rybáři požadovali od vlády vyslání válečných lodí do saharských lovišť. Ze strany Maroka se zároveň stále častěji objevovaly jasné narážky na historickou příslušnost Kanárských ostrovů k Maroku.

1.3. Islám a historická paměť Španělska

Historicky negativní pohled na muslimy a islám

Dějinné události se nesmazatelně podepsaly na španělském negativním vnímání muslimů, často coby synonyma pro Severoafričany či ještě přesněji Maročany. Počátek této

---

²⁰ Francouzský prezident Jacques Chirac dokonce, když byl španělským premiérem Aznarem požádán o pomoc v řešení krize, navrhl, aby Španělsko odevzdalo všechny ostrůvky a také Ceutu a Melillu Maroku.

²¹ V roce 2005 se k obsazení ostrova vrátil v rozhovoru pro španělský deník El País (20-01-2005) marocký král Muhammad VI. Obsazení ostrova vysvětluje historicky: Od roku 1956 do roku 1959 navraceli Španělé Maroku území na severu země a odešli také z Perejilu, který netvořil součást historicky sporného území Ceuty a Melilly. V 60. letech byly na ostrově dokonce marocké vojenské jednotky a Franka to nijak neznepokojovalo. Marocký král argumentuje, že návrat marocké vojenské posádky na ostrov byl reakcí na španělské obviňování z nedostatečného úsilí v boji s ilegálním přistěhovalectvím. Zároveň španělské diplomacii připomíná, že se během rozhovorů, které probíhaly na všech úrovních mezi oběma zeměmi ještě než došlo ke španělskému vojenskému zákroku, Španělsko Maroku zaručilo, že nezasáhne silou. Maroko se cítilo uraženo porušením slibu a způsobem, jakým byli deportováni maročtí vojáci.

představy sahá do dlouhého období reconquisty, kdy vznikla legenda o apoštolu Jakubovi, který se v lidovém pojetí stal Santiagem Matamoros (svatý Jakub Maurobijec). V průběhu 16. až 18. století byl tento mýtus posílen „korzářským nepřátelstvím mezi hispánskými křesťany a muslimskými Severoafričany“.²² Důsledkem byly oboustranné lidské i materiální ztráty a na španělské straně děsivá pověst muslimských vězňů a obchodníků s otroky.²³ Osmanští korzáři ohrožovali Španělsko na moři, zatímco Alžířané a Maročané ohrožovali nedávno získané španělské državy v severní Africe. Tato vnější situace přispěla k otevřenému nepřátelství vůči moriskům, kteří se ještě nacházeli na španělském území, než byli definitivně vyhoštěni v roce 1609. Marocké války vyvolaly představu muslimů coby „špinavých flákačů“, případně „stereotyp despotismu a nepřítele svobody“.²⁴ Účast marockých jednotek ve španělské občanské válce byla z politického hlediska chápána podle potřeb dané bojující strany, nicméně ve veřejném povědomí ani tyto události obrazu Maročanů nepřidaly. Odpor vůči Maročanům byl v té době posilovaný levicí (komunisty, socialisty i anarchisty), republikány rozdílné příslušnosti a katalánskými a baskickými nacionalisty. Ani v druhé polovině 20. století se pohled na jižní sousedy Španělska nezlepšil, ba naopak: Ifni-saharská válka (1958-1959)²⁵, sporná a neuzavřená dekolonizace Sahary v roce 1975 spjatá s marockou expanzivní politikou, marocké rozšiřování národních vod na úkor španělského rybolovu a neustávající nároky Maroka na španělská území v Africe a při afrických březích způsobily zotřetí protimarockých nálad. V současné době se k této kolektivní historické paměti přidává zcela aktuální zkušenost

---

²² Martín Corrales, 2001.

²³ V této souvislosti se do španělské paměti hluboce zapsala zkušenost jedné z největších osobností španělské literatury, Miguela de Cervantes y Saavedra, který coby voják upadl do alžířského zajetí po bitvě u Lepanta (1571).

²⁴ Tyto války se odrazily na nedávných rasisticky motivovaných incidentech v El Ejidu v Almerii, která je považována za „druh El Dorada, kde se dá zbohatnout“. Muslimští přistěhovalci byli v těchto incidentech chápáni právě jako „špinaví flákači“. Naopak při obdobných problémech v terrasské Can Anglada (tradičně levicová oblast) se projevil stereotyp považující Maročana jako ztělesnění „despotismu a nepřítele svobody“. Jedná se o jakýsi návrat „satanizace“ marockých frankistických vojáků za španělské občanské války (Martín Corrales, 2001).

²⁵ Tento konflikt, který představuje vrchol protimarockých nálad, byl vyvolán částí bývalého Vojska národního osvobození Maroka (Ejército de Liberación Nacional de Marruecos – ELN), která se odmítla začlenit do nově vytvořených královských ozbrojených sil (Fuerzas Armadas Reales – FAR). I tak však byly tyto složky financovány a vyzbrojeny Hasanem II. Většina obyvatel Sahary jim byla nakloněna a marockou protišpanělskou expanzí vítala. Španělské vítězství podpořené Francií přinutilo Alawity omezit ELN a použít proti nim ostrých represí. Porážka ELN znamenala hořkou zkušenost pro obyvatele Sahary, kteří v mnoha případech zůstali ve španělské kolonii bez kontaktů na Maroko. Někteří emigrovali do sousedních zemí. Z hlediska frankismu byla tato válka protimarocká, naopak saharskému lidu se odpouštělo, ačkoliv právě oni otevřeně bojovali proti španělským koloniálním vojskům.

s muslimskou, často ilegální, imigrací, teroristickými útoky či obchodem s drogami mylně spjatým s pojmem islám.²⁶

„Tradiční španělsko-muslimské přátelství“

Vedle převažujícího černého islámského mýtu existovala nicméně ve Španělsku po celou dobu mnohem tolerantnější až pozitivní představa muslimů: Počínaje středověkou „maurofilií“ přes období španělského afrikanismu-*marokismu* (tj. iluzí probuzených *mírovým pronikáním* do Maroka) v druhé polovině 19. století.²⁷ Španělská veřejnost pociťovala sympatie s ostatními národy, které vedly paralelní boj za svobodu, pokrok a modernizaci, kterou uskutečňovali sami španělští liberálové. Mezi takové země spadala i Osmanská říše oslabená carským Ruskem a Rakousko-Uherskem.²⁸ Koloniální politika v Maroku se zpočátku setkávala s většinovým odporem ze strany veřejnosti.²⁹ V oficiální rovině po prvních dvacet let Frankova režimu převládal pohled na Maročany jako na věrné spojence, což se odráželo v přemíře „tradičního arabsko-španělského přátelství“ prezentovaného jako spojenectví věřících proti republikánským ateistům. Franco, který se obklopoval svou Maurskou gardou, se zasadil o stažení karikatur Maročanů z 20. a 30. let, podobně ubylo ikonografických zobrazení muslimů rozdrcených Santiagem Matamoros. Mezitím byla objevena v Sahaře ložiska fosfátů. Frankistický režim se pokusil připoutat se k místní populaci, vytvořil tak pravý opak Maročana v postavě šlechtěného, odvážěného a věrného obyvatele Sahary. V zájmu politické propagandy byly Ifni a Sahara prohlášeny španělskými provinciemi. Saharský konflikt³⁰ od 70. let rovněž vyvolává u části veřejnosti sympatie vůči obyvatelům severní Afriky.

---

²⁶ O negativním stereotypu muslimů ve španělských dějinách pojednává podrobně Bunes Ibarra, M.A. De, 1989 a Martín Corrales, 2002. O současném negativním pojetí islámu a arabského světa, které nabízí španělské sdělovací prostředky a učební texty viz Miralles, R., *Islam y mundo árabe en la escuela y medios de comunicación*. Mundo Árabe online:

http://www.mundoarabe.org/estudio_sobre_el_islam_y_el_mundo_arabe.htm, 30-05-2005.

²⁷ Martín Corrales, 2001.

²⁸ Za povšimnutí stojí, že ani řecká válka za nezávislost (1821-29) vedená pravoslavnými křesťany nevyvolala v katolickém Španělsku přílišnou solidaritu mezi křesťany. Islám byl zcela odlišně vnímán v případě Osmanské říše a v případě Maroka, v prvním případě nijak nebránil rozvoji země, zatímco v případě druhém představoval zásadní překážku v rozvoji společnosti a byl považován za synonymum divoštství a krutosti a despotismu.

²⁹ Přítomnost Španělů v Africe vedla k většímu poznání marocké kultury. Maročané byli představováni v karikaturách zobrazujících jejich civilizování. Toto stanovisko zaujímala španělská veřejnost však jen do roku 1921. Krvavá porážka, kterou Španělsku způsobily řífské kmeny v Annualu a Monte Arruit, kde počet španělských padlých překročil 10 tisíc, jen znovu vyvolala nejhorské představy o Maročanech a touhu po pomstě.

³⁰ Oslabení Francova režimu přicházející v době jeho choroby vedlo k tomu, že jeho odpůrci vyděšení Zeleným pochodem (Marcha Verde) Hasana II. na Západní Saharu přenechali Saharu Maroku a Mauretánii prostřednictvím tripartitní smlouvy z roku 1975. Toto rozhodnutí vedlo k rozdělení stoupců diktatury,

2. Španělsko jako destinace muslimské imigrace a domov španělských konvertitů

2.1. *Specifika Španělska*

Španělsko je v porovnání s ostatními zeměmi západní Evropy poměrně mladou destinací muslimského přistěhovalectví (avšak od samého počátku muslimské imigrace bylo a nadále je v porovnání s ostatními evropskými zeměmi zemí s vysokým počtem ilegálních přistěhovalců, a to především Maročanů). Tento fakt lze považovat za důsledek tří hlavních politicko-historických faktorů, které zároveň vysvětlují velice nízký počet naturalizovaných muslimů, tj. muslimů se španělským občanstvím, v dnešním Španělsku:

- a) Přestože se islámská minulost země jeví být jedním z významných faktorů, které činí Španělsko přitažlivé pro muslimské přistěhovalce, ve skutečnosti historická přítomnost islámské civilizace na území Španělska hraje v současném přílivu muslimů do země jen zanedbatelnou roli. Historický aspekt představuje naopak jednu z příčin pozdního současného přistěhovalectví muslimů do země. Po období skvostné islámské civilizace nastalo období temna, které vyústilo v roce 1609 ve vyhoštění muslimů z Pyrenejského poloostrova a následný zákaz vyznávání islámu. Byla tak nenávratně přerušena islámská tradice v zemi a podlomena základna této víry. Dnes toto islámské intermezzo ve španělských dějinách představuje více politický nástroj v rukou muslimů již integrovaných do španělské společnosti a politicko-náboženských ambic z islámského světa než společensko-kulturní pouto mezi emigranty z islámského světa a Španělskem.
- b) Španělsko na rozdíl od svých evropských sousedů nikdy nedisponovalo skutečně trvalými arabsko-islámskými koloniemi. Pokusilo se sice získat vliv v Maroku, ale jeho snahy skončily záhy neúspěchem a období, které Maroko strávilo ve španělském područí, a charakter španělské nadvlády nestačily na to, aby se Maroko se Španělskem alespoň částečně kulturně či politicky ztotožnilo, tak jak tomu bylo např. v případě francouzských držav v severní Africe či anglických koloniích v oblasti Indie. Avšak „španělská přítomnost v severoafrických městech Melille a

---

někteří dokonce začali vyjednávat se saharskými osvobozeneckými povstalci. Téměř celá španělská společnost sympatizovala se saharským lidem usilujícím o nezávislost.

Ceute, považovaných za část Španělska, vedla k rozvoji španělského islámu marockého původu se svými jedinečnými charakteristikami³¹.

- c) Rozvoji islámské menšiny v zemi bránila rovněž Frankova diktatura ve 20. století, která propagovala katolický stát a kdy jediným uznávaným osobním dokumentem obyvatel Španělska byl křestní list. Muslimové se tak dlouho nemohli stát občany Frankova katolického státu. Islámská menšina se sice v zemi formovala, ale dělo se tak díky naturalizaci občanů těch arabských a islámských zemí, s nimiž Španělsko navázalo přátelské vztahy do konce 40. let. Tato menšina, která se netěšila žádné zvláštní právní ochraně a měla jen velmi omezenou organizační strukturu, sestávala převážně z muslimských studentů, kteří navštěvovali španělské univerzity. Mnoho z těchto studentů se později v zemi usadilo a získalo španělské občanství.

Počátek muslimského přistěhovalectví do Španělska byl tedy nutně podmíněn uvolněním politického režimu a podpořen následným přechodem země k demokracii. Čím se však Španělsko stalo pro muslimské přistěhovalce atraktivní?

Nezpochybnitelnou úlohu v procesu muslimské imigrace hrála a hraje geografická poloha země. Nejenže evropské Španělsko dělí od muslimského Maroka pouze 15 km Gibraltarského průlivu, ale Španělsko sousedí přímo s Marokem i na samotném africkém kontinentu prostřednictvím měst Melilla a Ceuta, které již sama o sobě představují domov mnoha marockých i španělských muslimů. Tento geografický faktor je velice významný, což potvrzují statistické údaje, podle nichž představují Maročané naprosto převažující národnostní menšinu mezi muslimskými přistěhovalci ve Španělsku. K tomuto jevu podle některých odborníků přispělo i krátké období španělského kolonizačního úsilí právě na území jižního souseda.

Když se začalo hovořit o Španělsku jako o destinaci imigrace, tj. v 80. letech minulého století, vznikla dvě extrémní stanoviska, mezi nimiž oscillovaly názory odborníků.³²

- a) Španělsko se vzhledem k přistěhovalectví nachází ve fázi odlišné od Evropy a nutně bude následovat vzor většiny evropských zemí.
- b) Španělsko je specifické³³, ale bez konkrétního udání, v čem tato zvláštnost spočívá (s výjimkou geografické blízkosti zemí emigrace a imigrace v případě marockých přistěhovalců či pozdní začlenění Španělska mezi cílové země přistěhovalectví).

---

³¹ López García, Planet Contreras, 2002: 157.

³² Ramírez, 1998: 194.

Hlavní specifika Španělska v kontextu muslimského přistěhovalectví lze podle Á. Ramíreze spatřovat v následujících šesti bodech³⁴:

1. Absence „operace *Gastarbeiter*“

Ve Španělsku se nikdy neuskutečnila systematicky a v plné míře „operace *Gastarbeiter*“, jak tomu bylo v případě jiných západoevropských zemí, které tak přitáhly pracovní sílu mimo jiné právě z Maroka. Tento krok ve Španělsku zapříčinil nekontrolovaný výběr potenciálních přistěhovalců a otevřel dveře imigraci, která, ačkoliv nebyla nedovolená v momentě překročení hranic, stávala se a setrvala nedovolenou na samém španělském území. Jedním z možných důvodů, proč nebyl příliv imigrantů formálně regulován, mohla být „potřeba vlastního trhu práce, který nastolí takový liberalismus za každou cenu a dá vzniknout migracím, jako by neexistovala žádná kontrola přílivů a jako by vše odpovídalo náhodě.“³⁵ Druhým důvodem mohl být fakt, že skutečně existovala určitá nevědomost ohledně následků takového přílivu přistěhovalců.

Nejbližší španělskou paralelou k evropskému fenoménu *Gastarbeiterů* byly tzv. *contingentes* neboli kvóty uskutečňované od počátku 90. let.³⁶ Tyto kontingenty však neměly za základní účel přilákat pracovní síly v první řadě ze zahraničí, ale využít přítomnosti ilegálních přistěhovalců, tak jak tomu bylo i v roce 1996, kdy se pod názvem Řízení z roku 1996 (*Procedimiento de 1996*) uskutečnil proces mimořádné regularizace (udělování povolení k pobytu).

2. Silný vliv evropské imigrační politiky

Španělská politika týkající se přistěhovalectví je těsně spjatá s budováním sjednocené Evropy, v níž jsou přistěhovalectví a hraniční kontrola považovány za klíčové.³⁷ V rámci

---

³³ Viz López García, Ramírez, 1997: 41-71.

³⁴ Viz Ramírez, 1998: 195-197.

³⁵ Ramírez, 1998: 195.

³⁶ Tyto kontingenty však spadají již do značně pokročilého období emigrace, nikoliv do jejich počátečních fází. Jedinou operaci skutečně typu *Gastarbeiter* uskutečnilo Španělsko v roce 1993, kdy potřebovalo pokrýt prázdná pracovní místa.

³⁷ 14. června 1985 byl schválen Evropským společenstvím návrh na odstranění překážek pro volný pohyb, což ovšem znamenalo nejen pohyb zboží a občanů členských zemí, ale také ostatních občanů, kteří nebyli tak dobře přijímáni, postrádali nutné dokumenty a odhady jejich počet vysoce nadsazovaly. Evropa zahájila svou politiku migračních restrikcí, jenže nejen že se nepodařilo takovouto politikou dosáhnout nulového přistěhovalectví, ale v roce 1993 Evropa musela konstatovat, že přistěhovalci přicházejí naopak masově, a to přes jižní Evropu. Španělsko spolu s Portugalskem podepsalo smlouvu o vstupu do schengenského prostoru 25. června 1991, o měsíc dříve byla mezi země Schengenské smlouvy přijata Itálie. Pro tyto země však vstup do schengenského prostoru neznamenal pouze odstranění hranic jako pro ostatní země. Naopak odstranění vnitřní hranice bylo nahrazeno zesílením hranice vnější, která znamenala ohrožení nyní již nejen pro tyto země, ale pro všechny členy schengenského prostoru, jejichž ekonomická situace byla pro přistěhovalce mnohem lákavější než situace samotného Španělska či Itálie. Cílem se stala jednotná vízová povinnost pro

kontingentů v letech 1993 a 1994 bylo toto stanovisko formulováno uvnitř Generální správy pro migrace (Dirección General de Migraciones): „Naše země aplikuje v současnosti, tak jako její komunitární protějšky, restriktivní přistěhovaleckou politiku nezbytnou pro existenci dobrých vnitrokomunitárních vztahů.“³⁸ Z toho vyplývá, že jak moderní hospodářská politika, tak období kolonialismu neovlivnily vznik vyhraněné politiky v otázce přistěhovalectví z Maroka či ostatního arabsko-islámského světa. Přesto však měla významný vliv na spontánní pohyb emigrantů z oblastí bývalých španělských kolonií. „Španělská kulturní přítomnost v Maroku, silnější v místech, která byla součástí protektorátu, způsobila, že při výběru destinace je dána přednost Španělsku a nikoliv Francii či jiné zemi.“³⁹ Těto skutečnost dále napomáhá přetrvávající přítomnost Španělů ve starých koloniálních městech jako Tánger, Tetuán, Larache, Alhucemas aj., která může být zdrojem kontaktů a informací pro potenciální marocké emigranty.

3. Geografická blízkost Maroka

Jak již bylo zmíněno výše, geografický faktor hraje v otázce muslimského přistěhovalectví do Španělska významnou roli. Než byla zavedena vízová povinnost pro občany zemí Magrebu, mnozí Maročané udržovali se Španělskem pružný migrační model. Mohli ve Španělsku pobývat po určitou dobu kvůli práci. Konec sklizně, nedostatek práce či dovolená umožňovaly návrat k rodině do Maroka, avšak do Španělska se mohli kdykoliv vrátit. V této době bylo velmi obtížné získat v Maroku cestovní pas, jeho nabytí bylo vázáno na značný finanční obnos či známost v marocké státní správě. Proto i na španělské hranici nebyl pas vyžadován, vyžadovala se naopak jistá suma peněz. Zavedení vízové povinnosti požadované jednotnou evropskou politikou v 80. letech způsobilo, že migrace typu „tam a zpět“ byla nahrazena dlouhodobým přistěhovalectvím.⁴⁰

4. Nekontrolovatelnost hranic

Španělské hranice jsou velice propustné, pokud se jedná o ilegální imigranty. Tento fakt je dán obtížnou, ne-li nemožnou kontrolou rozsáhlého pobřežního hraničního pásma. Ilegální vylovení zpravidla marockých a subsaharských emigrantů u španělských břehů se stalo

---

občany nečlenských zemí. Migrační politika Španělska je tak nutně podřízena společným evropským zájmům a má představovat jednu z hlavních hradeb evropského opevnění (Ramírez, 1998: 198-199).

³⁸ García Oliver, 1996: 256.

³⁹ Ramírez, 1998: 196.

⁴⁰ Před zavedením povinného vstupního víza Maroko ponechávalo veškerou kontrolu své migrující populace v rukou Španělska, coby přijímající země. Zavedení vízové povinnosti znamenalo, že opuštění země může být definitivní, Maročané se ocitli před volbou zůstat definitivně ve Španělsku, nebo se nadobro vrátit do Maroka (Ramírez, 1998: 203).

každodenní záležitostí. Pokud emigrant již vstupuje do země ilegálním způsobem, šance na to, že se jeho situace zlegalizuje, je téměř mizivá. Ilegální přistěhovalci je zpravidla spojováno se sociální a ekonomickou marginální situací a toto stanovisko zastávají i orgány, které s přistěhovalci pracují (policie, vládní organizace, soudní instance). Proto i v opačném případě se často ilegální přistěhovalci dostávají do okrajové socioekonomické pozice již při prvním kontaktu s těmito orgány.

Zdá se být pravděpodobné, že marocké a nutně také subsaharské přistěhovalceví bude mít i nadále vysoký stupeň ilegality v porovnání s ostatními národnostními kolektivy přistěhovalců, což se významně odráží zejména ve vztahu Španělska a Maroka, ale i Mauretánie či Senegalu. Kontrola vysoce propustných hranic je prvořadým problémem pro španělskou i pro celou středomořskou politiku.

5. Opožděný a zrychlený proces přistěhovalceví

Španělsko se stalo destinací přistěhovalců později než ostatní země západní Evropy, fakticky v době, kdy se už Evropa proti přistěhovalceví opevňovala. To způsobilo, že tentýž průběh, jaký měl imigrační proces v ostatních zemích, proběhl ve Španělsku opožděně a velice krátce. Zvláštnost Španělska však spočívá v tom, že vedle urychleného procesu přistěhovalceví (migrace pracovních sil – slučování rodin – usazování se v zemi – konsolidace emigrace) zažilo a zažívá Španělsko ještě další specifické migrační typy: samotné ženy a mládež.

6. Ženská pracovní síla

Zatímco v ostatních hostitelských zemích se nabízí pracovní místa severoafrickým přistěhovalcům převážně v sektoru těžkého průmyslu a hutnictví, tradičně mužských odvětvích, ve Španělsku se v určitých oblastech (východní Andalusie a Madrid) objevila poptávka po pomoci v domácnosti, tedy po pracovní síle, kterou představují ženy a mládež přicházející převážně z Maroka. Počet žen a mladých lidí marockého původu neustále roste. Celá třetina marockých přistěhovalkyň přichází do Španělska sama.⁴¹

2.2. Španělsko v islámských geopolitických kategoriích

Ačkoliv v obecném moderním povědomí převládá názor, že tradiční islámské geopolitické kategorie, které v době svého vzniku vycházely z existujících geopolitických podmínek a potřeb a které nejsou založeny ani na Koránu, ani na sunně, ztrácejí v současnosti svůj

---

⁴¹ Problematikou ženského marockého přistěhovalceví do Španělska se podrobně zabývá Ramírez, 1998
Martín-Muñoz, López Sala, 2003.

význam, debaty na toto téma jsou i nadále populární a v souvislosti se Španělskem nikoliv ojedinělé.

V minulosti představovalo Španělsko nedílnou součást *dáru al-islám* (území míru pod muslimsko nadvládou). Katolizace země však situaci změnila a dnes je Španělsko stejně jako ostatní západoevropské země předmětem diskuzí, do které z tradičních islámských geopolitických kategorií patří a kritérii kterého *madhabu* (právního směru) se při rozhodování řídit.⁴²

Tradiční islámský bipolární koncept rozlišuje mezi *dár al-islám* (území míru) a *dár al-harb* (území války):

- **Dár al-islám a dár al-harb**⁴³

V málikovském pojetí, které ve Španělsku převládá, je za *dár al-islám* považována ta země, která je vlastnictvím muslimů (*al-milkáju li-l-muslimín*) a kde je aplikován islámský právní řád (*šarí'a*), i když jsou u moci nemuslimové. Muslimské vlastnictví může být přitom chápáno ve smyslu přítomnosti a počtu muslimů na daném území. O tom, zda Španělsko splňuje nejliberálnější kritéria málikovského pojetí *dáru al-islám*, lze spekulovat

V pojetí hanafitském je klíčovým kritériem bezpečnost muslimů a jejich náboženské praxe. V tomto případě je Španělsko jednoznačně součástí *dáru al-islám*. Španělsko stejně jako ostatní západoevropské země či Spojené státy zaručuje muslimům pět základních svobod, které jim v mnohých tzv. islámských zemích zaručeny nejsou: právo praktikovat islám, právo na vzdělání, právo zakládat organizace, právo na autonomní reprezentaci, právo na právní ochranu.⁴⁴ Muslimové jsou často ve větším bezpečí z hlediska svobody náboženského vyznání a praxe na Západě než v některých islámských zemích. Muslimům se dostává více osobních svobod, avšak na úkor svobod komunitárních. Ústavní zásady Španělska a zásada náboženské svobody zcela vyhovují hanafitskému pojetí *dáru al-islám*.

Všeobecně platí, že za *dár al-harb* je považována země, kde nejsou islámské ani právní řád, ani vláda. Podle hanafitského *madhabu* je *dárem al-harb* země, kde nejsou muslimové pod

---

⁴² Historický islámsko-právní rozbor podává Lewis, 1992.

Podrobněji k současné debatě ohledně islámských geopolitických kategorií v evropském kontextu viz Ramadan, 2003: 116-138.

⁴³ Ve stejném významu jako *dár al-islám* (území míru) se užívá pojmů *dár at-tawhíd* (území jedinečnosti Boží) a *dár al-'adl* (území spravedlnosti), naopak synonymy pro *dár al-harb* (území války) jsou termíny *dár aš-širk* (území uctívání ikon, polytheismu) a *dár al-kufr* (území nevěřících).

⁴⁴ Blíže viz Ramadan, 1999: Část druhá.

ochranou a nežijí v míru. Nemuslimské Španělsko se podle takových kritérií stává součástí dár al-islám.

- ***Dár al-‘ahd* (území dohody)**

Bipolární geopolitické pojetí platné v době svého vzniku však není pro pozdější a zejména současný vývoj dostačující. Šáfi‘ovský madhab dal vzniknout třetí kategorii, dár al-‘ahd⁴⁵, která lépe vyhovuje současné západní a ještě přesněji španělské zkušenosti:

Součástí dár al-‘ahd jsou země z politického hlediska nemuslimské, které však podepsaly mírovou dohodu nebo dohodu o spolupráci s jedním či více muslimskými národy. Taková dohoda může být dočasná i trvalá. Tato kritéria splňuje Španělsko jak z hlediska mezinárodního, tak z hlediska domácí politiky. Vedle mnohých bilaterálních smluv s arabskými a islámskými zeměmi, především těsné spolupráci se sousedním Marokem, dal španělský premiér José Luis Zapatero vzniknout mezinárodnímu projektu Aliance civilizací⁴⁶. Na domácí půdě pak španělský stát podepsal s muslimskou komunitou v evropském kontextu jedinečnou dohodu o spolupráci.

- ***Dár aš-šaháda* (území svědectví, vyznání víry)**

Vedle zmíněných kategorií používají ve vztahu k Západu někteří ‘ulamá’ (islámské autority) kategorie *dár ad-da‘wa* (území výzvy k víře), která má evokovat postavení muslimů v Mekce před hidžrou. Posláním muslimů na takovém území je dát poznat islám svému okolí.

Vedle výše zmíněných tradičních kategorií vytvářejí i současní islámští intelektuálové kategorie zcela nové odpovídající současné situaci. Tariq Ramadan popisuje současnou muslimskou zkušenost muslimů na Západě konceptem dár aš-šaháda⁴⁷:

Úkolem muslimů je „podat společnosti svědectví založené na víře, duchovnu, hodnotách, neustálém lidském a sociálním závazku. (...) Šaháda znamená být angažovaný ve společnosti ve všech oblastech, kde je cítit potřeba: nezaměstnanost, marginální postavení, delikvence aj. Znamená to také být angažován v procesu, který by mohl vést k pozitivní reformě jak institucí, tak právního, ekonomického, sociálního a politického řádu, tak aby

---

⁴⁵ Někteří ‘ulamá’ ve stejném kontextu používají také termín *dár al-‘amn*, území bezpečí.

⁴⁶ Aliance civilizací je mezinárodní projekt, který vznikl na základě návrhu španělského premiéra José Luise Rodríguez Zapatera (návrh byl schválen na 59. valné hromadě OSN 21. září 2004). Jeho cílem je spolupráce Západu s arabským a islámským světem v boji s terorismem ale nevojenskými prostředky.

⁴⁷ Podrobně viz Ramadan, 2003: 132-137.

přinesl více spravedlnosti a skutečnou lidovou účast“.⁴⁸ Šaháda se stává konceptem, který současně vyjadřuje identitu muslimů, trvalé pouto k Bohu (ar-rabbáníja), a spojuje ji s jejich sociální funkcí a zodpovědností svědčit, jak slovy, tak činy, v jakékoliv společnosti, že nesou islámské poselství lidstvu.

Španělsko může být na základě polemiky shledáno součástí dárů al-islám, s jistotou však historicky i ve zcela soudobém kontextu představuje součást dárů al-^cahd a dárů aš-šaháda.

2.3. Islám v rámci španělského právního řádu

2.3.1. Španělský odraz světové a evropské legislativy

Španělsko je od roku 1986 členskou zemí Evropského hospodářského společenství a jeho legislativa tedy podléhá všeobecně uznávaným evropským normám, zejména Chartě základních lidských práv Evropské unie (Evropská rada, prosinec 2000) a dále Deklaraci č. 11 Závěrečného protokolu Amsterdamského jednání o statutu církví a nekonfesionálních organizací (Evropská unie, 2. říjen 1997).⁴⁹

Coby člen nadnárodních organizací podléhá Španělsko rovněž právním normám ustanoveným těmito organizacemi a schváleným jejich členskými státy. Do této kategorie spadají především právní normy Organizace spojených národů, a to zejména Deklarace o právech osob náležejícím k národnostním nebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám (Generální shromáždění OSN, 18. prosince 1992). Čl. 4 této deklarace uvádí, že členské státy přijímají opatření k vytvoření příznivých podmínek k tomu, aby osoby náležející ke zmíněným menšinám mohly vyjádřit své charakteristiky a rozvíjet svou kulturu, jazyk, náboženství, tradice a zvyky, pokud neporušují národní legislativu a nejsou v rozporu s mezinárodními právními normami. Druhým dokumentem OSN vztahujícím se k probírané tematice je Deklarace o odstranění všech forem netolerance a diskriminace

---

⁴⁸ Ramadan, 2003: 132-133.

⁴⁹ Otázkou náboženské svobody se zabývá především Kapitola II Svobody Charty základních lidských práv EU. Mezi další významné právní normy EU vztahující se k probírané otázce se řadí Rezoluce Evropského parlamentu „o společné činnosti členských států Evropského společenství ohledně různého porušování zákona novými organizacemi, které jednájí pod záštitou náboženské svobody“ (Evropský parlament, 22. května 1984).

Amsterdamské jednání v roce 1997 se zabývalo společným evropským prostorem spravedlnosti, bezpečnosti a svobody, přičemž jeho realizace se projednávala v Tampere v roce 1999.

Výše zmíněné dokumenty EU jsou přístupné i v českém jazyce z http://europe.eu.int/pol/rights/index_cs.htm, 04-12-2005.

založené na náboženství nebo přesvědčení (Generální shromáždění OSN, 25. listopadu 1981).⁵⁰

Součástí specifické celoevropské legislativy, která se zabývá islámem a muslimy v členských zemích EU, je **Doporučení 1396 (1999) Náboženství a demokracie** Parlamentního shromáždění Rady Evropy (která se v souladu s čl. 9 Evropské konvence o lidských právech zavazuje zajišťovat svobodu myšlení, svědomí a náboženství obyvatel EU).⁵¹

V Doporučení 1396 se uvádí, že:

- Shromáždění se zajímá o rozličnost kultur a náboženství v Evropě, jejichž koexistence a působení významně obohatilo evropské dědictví. V případě islámu se odvolává na Doporučení 1162 (1991) a Směrnici č. 465 o přispění islámské civilizace evropské kultuře a Rezoluci 916 (1989) o náboženských stavbách odňatých původnímu účelu.
- Shromáždění si je vědomo skutečnosti, a to i v demokratickém státním zřízení, jistého napětí, které přetrvává mezi náboženským vyznáním a politickou mocí. Mnoho problémů moderní společnosti v sobě nese náboženské hledisko (netolerantní fundamentalistická hnutí a teroristické činy, rasismus a xenofobie, etnické konflikty; zároveň je nutno uvědomit si nerovnost pohlaví v náboženství). Doporučení zdůrazňuje, že extremismus není náboženstvím samotným, ale jeho deformací a perverzí, je to lidský vynález, který odklání náboženství od jeho humanistické cesty, aby se stalo prostředkem moci.
- Politickým představitelům nepřísluší vyjadřovat se k otázkám náboženského řádu. Náboženství na druhou stranu nemají usilovat o uchopení politické moci; mají respektovat definici lidských práv obsažených v Evropské konvenci o lidských právech a nadřazenosti práva.
- V demokratickém systému mají političtí představitelé povinnost zabránit tomu, aby náboženství jako celek bylo spojováno s činy provedenými např. fanatickými náboženskými menšinami.
- Vzdělání je považováno za klíčový prvek v boji proti neznalosti a stereotypům.
- Shromáždění vyzývá vlády členských zemí Evropské unie, aby zajistily všem občanům svobodu a rovnost v právu na vzdělání a informace, bez rozdílu jejich víry a zvyklostí. A dále aby zajistily všem náboženstvím spravedlivý a rovný přístup do veřejných sdělovacích prostředků.

---

⁵⁰ Dokumenty v plném znění, stejně jako další normy (Charta OSN, Univerzální deklarace lidských práv, mezinárodní pakty aj.) jsou dostupné také v českém jazyce z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>, 22-02-2005.

Mezi celosvětově uznávané konvence o náboženské svobodě coby součásti lidských práv se řadí Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948 (čl.18), Čl. 9 Evropská konvence pro ochranu lidských práv a základních svobod ze 4. listopadu 1950 (čl.9) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z 19. prosince 1966 (čl.18).

⁵¹ Celý dokument viz *la Gazette officielle du Conseil de l'Europe*, leden 1999, přístupný také z <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta99/FREC1396.htm>, 24-05-2005. Text byl přijat Shromážděním 27. ledna 1999 (5. sezení).

- Vlády členských zemí jsou rovněž vyzvány, aby posílily výuku náboženství a stejně tak hodnot, vůči nimž si mladí lidé mají vyvinout kritický smysl, v rámci výuky etiky a demokratického občanství. Vlády mají na školách propagovat výuku komparativní historie jednotlivých náboženství, s důrazem na původ, podobnost některých jejich hodnot a rozličnost zvyků, tradic, svátků apod.
- V případě dětí má být zabráněno jakémukoliv konfliktu mezi náboženským vzděláním zajišťovaným státem a náboženskou vírou rodiny, tak aby bylo respektováno svobodné rozhodnutí rodiny v této delikátní otázce.
- Vlády členských zemí mají podporovat mezináboženský dialog.
- Shromáždění vyzývá vlády členských zemí, aby zajistily rovné podmínky pro údržbu a zachování hmotného i nehmotného dědictví všech náboženství coby nedílnou součást národního a evropského dědictví. Mají dohlížet nad tím, aby byly náboženské stavby odňaté původnímu účelu znovu využity ve slučitelných podmínkách, pokud možno se záměrem, který předcházal jejich výstavbě.
- Vlády členských zemí mají chránit kulturní tradice a rozdílné náboženské svátky a podporovat sociální a charitativní činnost náboženských komunit a organizací.

Výše zmíněné **Doporučení 1162 (1991) o přispění islámské civilizace evropské kultuře**⁵² vychází s rozhovorů Výboru pro kulturu a vzdělání, které se konaly v Paříži v květnu 1991. Kolokvium bylo zorganizováno ve spolupráci se Západním institutem pro islámskou kulturu (Madrid) a za podpory UNESCO. Kolokvium ukázalo, že vedle křesťanství a judaismu měl islám ve svých mnohých podobách napříč stoletími vliv na evropskou civilizaci a každodenní život, a to nejen v zemích s muslimskou populací jako je Turecko. Nová Evropa je stále více vystavena vlivu islámu, a to nejen prostřednictvím zemí s převažující islámskou kulturou jako je Albánie nebo některé jižní republiky bývalého Sovětského svazu, ale také prostřednictvím přistěhovalců z mnohem širšího islámského světa.

Doporučení poukazuje na skutečnost, že:

- Islám trpěl a stále trpí chybnými interpretacemi, např. prostřednictvím nepřátelských nebo orientálních stereotypů, a nedostatkem uvědomění v Evropě jak důležité role a přispění islámu v minulosti, tak jeho potenciální pozitivní role v dnešní evropské společnosti. Historické chyby, vzdělávací eklektismus a příliš zjednodušený přístup sdělovacích prostředků jsou zodpovědné za tuto situaci.
- Hlavním důsledkem těchto chybných interpretací, k nimž mnoho současných muslimů přispělo svým vlastním nedostatkem kritického intelektuálního bádání nebo netolerancí, je fakt, že islám

⁵² Celý dokument viz <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA91/erec1162.htm>, 22-05-2005. Text byl přijat Shromážděním 19. září 1991 (11. sezení).

je příliš často v Evropě chápán jako neslučitelný se zásadami, které se staly základnou moderní evropské společnosti (která je převážně sekulární a demokratická) a evropské etiky (lidská práva a svoboda projevu).

- Přestože tato neslučitelnost jistě existuje, jako je tomu mezi islámským fundamentalismem a kulturními a etickými principy, které Rada Evropy podporuje, např. vzhledem k zacházení se ženami a respektu ke svobodě projevu, není charakteristickou pro islám jako celek. Je nutno si připustit, že netolerance a nedůvěra bohužel existují na obou stranách, na islámské i neislámské.
- Shromáždění si uvědomuje tuto situaci a nutnost lepších znalostí o minulosti, aby bylo lépe porozuměno přítomnosti a aby byla lépe připravena budoucnost, a o hodnotách, jimiž může islám přispět kvalitě života prostřednictvím obnovených evropských přístupů v oblasti kulturní, ekonomické, vědecké i společenské.
- Zároveň by měl být kladem větší důraz na spolupráci s islámským světem a hlubší spolupráce by měla být navázána s nevládními institucemi a organizacemi působícími v oblasti kultury, jako je Západní institut pro islámskou kulturu v Madridu, Pařížský institut pro arabský svět aj.

Shromáždění navrhlo Ministerskému výboru opatření v následujících oblastech:

- Vzdělání: vyvážený a objektivní přístup k historii islámu v učebnicích a školních osnovách, rozšíření arabštiny jako vyučovaného jazyka na evropských školách, podpora vědeckého výzkumu v oblasti islámských studií a jejich zahrnutí do hlavních studijních oborů, podpora komparativního přístupu v rámci teologických studií, zřízení výměnných programů pro studenty i učitele mezi evropskými a islámskými zeměmi a vytvoření Euro-arabské univerzity, to vše v rámci programu *Averroes*.
- Sdělovací prostředky: podpora rozhlasového a televizního vysílání o islámské kultuře.
- Kultura: vytvoření prostoru pro kulturní a intelektuální projev přistěhovalců z islámského světa a podpora rozvoje jejich vlastní kultury, která ovšem nepovede k izolaci od společnosti a kultury evropské hostitelské země, publikování překladů vybraných islámských děl, klasických i moderních, rozšíření kulturní výměny s islámským světem prostřednictvím výstav, konferencí, publikací v oblasti umění, hudby a historie.
- Státní správa a každodenní život: vládní podpora dialogu mezi islámskými komunitami a kompetentními autoritami ohledně dosažení náboženských požadavků (svátky, jídlo, oblečení aj.) s respektem k hostitelské zemi, vytvoření družeb evropských měst s městy islámského světa.
- Mnohostranná spolupráce: poskytnutí základny pro pokračování dialogu mezi Evropou a islámským světem za účelem posílení a rozvoje všech demokratických a pluralistických tendencí, zvláštní důraz na spolupráci se specifickými částmi islámského světa (např. arabské země Středomoří) a s přistěhovaleckými komunitami v Evropě, podpora dialogu o slučitelnosti různých forem islámu s moderní evropskou společností.

Body zahrnuté v Doporučení 1162 (1991) byly nadále projednávány v průběhu Evropsko-středomořské konference ministrů zahraničí, která se konala v Barceloně 27.-28. listopadu 1995. Tato konference znamenala počátek **Evropsko-středomořského partnerství (Barcelonský proces)** (Euro-Mediterranean Partnership/Barcelona Process)⁵³ coby širokého rámce pro politické, ekonomické a sociální vztahy mezi členskými státy EU a jejich partnery z jižního Středomoří.⁵⁴ **Barcelonská deklarace**⁵⁵ vytyčuje tři hlavní cíle tohoto regionálního partnerství: Vytvoření společného prostoru pro mír a stabilitu prostřednictvím posílení politického dialogu a dialogu o bezpečnosti, vytvoření zóny sdílené prosperity prostřednictvím ekonomického a finančního partnerství a postupné vytvoření zóny volného obchodu do roku 2010, sblížení národů prostřednictvím sociálního, kulturního a lidského partnerství zaměřeného na podporu porozumění mezi kulturami a výměnu mezi civilními společnostmi.

Jedním z bodů, na které se účastníci Barcelonského procesu zaměřili, byla otázka migrace, která hraje významnou roli ve vztazích mezi jednotlivými zeměmi středomořského regionu. Hlavním závěrem tohoto jednání bylo následující sdílení zkušeností a za pomoci MED-Migration programme zlepšení životních podmínek legálních přistěhovalců v zemích EU. Pokud se jedná o přistěhovalcev ilegální, účastníci Barcelonského procesu se shodli na následných pravidelných schůzkách, na nichž by měla být projednávána praktická opatření, která by mohla zlepšit spolupráci mezi policií, justicí, celníci, státní a veřejnou správou a dalšími autoritami, a to za účelem zamezení ilegálnímu přistěhovalcům, přičemž je brán ohled na různost situace v jednotlivých zemích. Přestože Barcelonský proces představuje významný krok vpřed v rámci středomořské spolupráce, nezvládnutelné přistěhovalce stále představuje pro evropskou stranu vážnou hrozbu. Evropské státy již našly řešení pro ekonomické přistěhovalce v podobě přísně dodržovaných restrikcí, avšak pro masy politických běženců se řešení teprve hledá. A přetrvávající nejistota v této oblasti představuje rovněž vážnou hrozbu pro vnitřní stabilitu EU.⁵⁶

---

⁵³ Blíže viz http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/, 12-03-2005.

⁵⁴ Evropsko-středomořské partnerství zastřešuje v současnosti (2006) 35 členských zemí: 25 států EU a 10 středomořských partnerů, kterými jsou Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Palestinská autorita, Sýrie, Tunisko a Turecko. Od roku 1999 má Libye statut pozorovatele. K okolnostem vzniku a vývoji tohoto partnerství viz Lamchichi, 2000: 57-81, Kropáček, 1999: 254 – 259.

⁵⁵ Celý dokument viz http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/bd.htm, 12-03-2005.

⁵⁶ Kropáček ilustruje tuto situaci na příkladu celých vln kurdských běženců, kteří na konci 90. let hledali politický azyl a humanitární pomoc v Itálii, přičemž Rakousko, SRN a Francie odmítaly tyto běžence přijmout v případě, že by se uprchlíci rozhodli nezůstat v Itálii (Kropáček, 1999: 260 – 261).

Barcelonský proces byl do značné míry kritizován, protože nebylo dosaženo cílů, které byly stanoveny v Barcelonské deklaraci. EU se však snaží obnovit proces a dodatečně navrhla sousedskou strategii, která vytváří nový rámec pro vztahy se sousedními zeměmi, včetně těch zemí jižního Středomoří, které nejsou členy Evropsko-středomořského partnerství.⁵⁷ Ještě v roce 2000 Lamchichi uvedl, že „evropsko-středomořské partnerství je ještě příliš často chápáno jako prostředek praktikování politiky *containmentu* – politiky, která by se v podstatě spokojila s omezením nebezpečí, které přišlo z jihu.“⁵⁸

V konkrétní otázce ilegálního přistěhovalectví a boje proti němu měl pro Španělsko rozhodující význam vstup mezi státy Schengenu 25. června 1991. Tento akt zcela podřídil španělskou imigrační politiku celoevropským zájmům. Vnitřní hranice se otevřely, vnější hranice musí být systematicky posilována a důkladněji kontrolována. Obdobné cíle předkládá Španělsku členství ve **skupině TREVI** (Terrorismo, Radicalismo, Extremismo, Violencia Internacional), v níž spolu s Itálií tvoří Skupinu *ad hoc* pro přistěhovalectví. TREVI ratifikuje to, co již dávala tušit Maastrichtská smlouva: že pohyb občanů nečlenských zemí po území EU, obchod s narkotiky a terorismus jsou předmětem vnitřní politiky, která za tímto účelem poskytuje členským zemím společný policejní informační systém.

Základní mezinárodní právní normy vztahující se k otázce poskytování azylu a postavení běžence, pod něž se Španělsko podepsalo, jsou **Ženevská konvence z 28. července 1951 o statutu uprchlíků a Newyorský protokol o statutu uprchlíků z 31. ledna 1967**. Nejmladší mezinárodní konvencí, ke které se Španělsko přihlásilo, je Úmluva o určení státu příslušného pro posuzování žádosti o azyl podané v některém z členských států Evropských společenství, tzv. Dublinská úmluva, z roku 1990, která „zamýšlela zabránit množení se dvou typů situací: případu mnohonásobných, po sobě následujících či současně

---

⁵⁷ Dittrich, 2003: 14.

Ostrou kritiku Barcelonského procesu podává ve svém obsáhlém článku ředitel španělského digitálního časopisu Verde Islam, Hashim Ibrahim Cabrera, jeden z účastníků fóra El Mediterráneo tras la Cumbre de Barcelona. Perspectivas. Posibilidades (Středomoří po Barcelonské konferenci. Perspektivy. Možnosti), které se konalo v Córdobě měsíc po Barcelonské konferenci. Obviňuje evropskou stranu z neznalosti islámu a odsuzuje ji za tvrzení, že islám není slučitelný s demokracií. V Evropsko-středomořském partnerství spatřuje evropský lék na ztrátu vlastní identity. Tvrdí, že EU se bojí nové invaze, tentokrát migrační, barbarů, kteří utíkají před chudobou a rozvodovostí, kteří žijí odlišným způsobem a jejichž víra je opakem jejich vlastní víry. Předpokládá, že Evropa musí rozšířit své struktury a svůj trh na jih, z čehož vyplývá nutnost ekonomické spolupráce, která by podpořila rozvoj zemí Maghrebu a Mašriku a zbrzdila by tak migrační proud směrem k evropskému kontinentu, avšak takové podpoře rozvoje zároveň brání obava, že by tak došlo ke vzniku nových hospodářských draků na jihu Středomoří, tak jak tomu bylo v jihovýchodní Asii za podpory USA, které si tak vytvořily silné ekonomické konkurenty. Blíže viz Ibrahim, H.: *Barcelona: Punto de inflexión o desenlace*, Verde Islam, n.3, 1995.

⁵⁸ Lamchichi, 2000: 72.

podaných žádostí o azyl podaných jedním cizincem ve více státech a případu žadatelů „na oběžné dráze“, odesílaných z jedné země do druhé, z jednoho letiště na druhé, pro které se žádný stát neshledává kompetentním a kteří nikdy nezískají statut uprchlíka. Ale (Konvence) potvrzuje prvořadost Ženevské konvence pozměněné Newyorským protokolem a připomíná, že prozkoumání žádostí o azyl a statut uprchlíka zůstávají v rezortu národního práva každého státu.“⁵⁹

2.3.2. Islám v rámci národního právního systému

Ve vztahu k islámu jako jednomu z několika náboženství přítomných v zemi se španělský stát definuje podle Dassetových kategorií jako funkcionální stát (*état fonctionnel*) s regulovanou separací státu a náboženství.⁶⁰ Náboženské záležitosti jsou odděleny od státních, nicméně vzájemné vztahy stát-náboženství jsou regulovány právními normami. Španělsko se tak stává konkordátní zemí (*pays concordataire*). O španělském případě hovoří Dassetto jako o „klidné státní regulaci přítomných náboženství (...) koexistenci náboženské plurality se silnou sakralizací (...) uvnitř občanské společnosti“⁶¹. Stát na rozdíl od jiných západoevropských zemí dokázal prosadit vlastní autoritou federativní model. Španělské pojetí laicismu nespočívá v popírání náboženství. Jedná se o pluralitní stát, kde se rozličná náboženství, atheismus i agnosticismus musí naučit soužití. Laicismus je nezbytný právě k tomuto soužití. Stát, který je definován jako laický, je garantem náboženství. Nemůže propagovat vztahy s konfesemi či zasahovat do jejich vnitřních záležitostí, ale musí s nimi rozvíjet vzájemnou spolupráci a rozhoduje, s kterým náboženstvím uzavře dohodu o spolupráci (doposud byla taková dohoda uzavřena s katolíky - 1979 a s protestanty, židy a muslimy – 1992).

Postavení islámu a muslimů coby náboženství a věřících ve Španělsku je regulováno v první řadě španělskou ústavou (čl. 14, 16 a 27)⁶², o níž se opírají další zákony, zejména **Zákon o náboženské svobodě 7/1980** (Ley Orgánica 7/1980 de Libertad Religiosa, de 5 julio, B.O.E. de 24 julio).⁶³

---

⁵⁹ Wihtol de Wenden, 2001: 47.

⁶⁰ Zatímco funkcionální stát (*fonctionnel*) je správcem občanské společnosti, totalizační (*totalisante*) stát je garantem občanské společnosti. Blíže viz Dassetto, 1996: 257-264.

⁶¹ Dassetto, 1996: 259.

⁶² Viz Constitución Española z 27. prosince 1978 (B.O.E. z 29. prosince), přístupná také z webových stránek španělského ministerstva spravedlnosti http://www.mju.es/asuntos_religiosos/menu_reg.html.

⁶³ Plné znění zákona je přístupné také z webových stránek španělského ministerstva spravedlnosti http://www.mju.es/asuntos_religiosos/menu_reg.html.

Tomuto zákonu předcházela první zákon o náboženských svobodách (Ley Orgánica del Estado 1/1967, de 11 de enero de 1967, B.O.E. n. 9 de 11 de enero, následně schválený jako zákon o náboženských svobodách

Tento zákon zaručuje všem osobám právo:

- hlásit se svobodně ke své náboženské víře, nebo nehlásit se k žádnému náboženskému vyznání,
- praktikovat kultovní činnost a možnost náboženské asistence svého vlastního vyznání, připomínat si svátky, slavit svatební rity, být důstojně pohřben, bez diskriminace z náboženských důvodů,
- obdržet a poskytovat náboženské vzdělání a informace v celém rozsahu,
- shromažďovat se a veřejně se projevovat za náboženskými účely, sdružovat se za účelem komunitárního rozvoje náboženských aktivit v souladu se všeobecným právním řádem.

Církvím, vyznáním a náboženským komunitám dává tento zákon právo na ustanovení kultovních míst. Uvádí, že církve, vyznání a náboženské komunity a jejich federace se těší statutu právnické osoby, jakmile jsou zapsány v odpovídajícím veřejném registru, který vzniká za tímto účelem při ministerstvu spravedlnosti (čl. 5.1). Církve, vyznání a náboženské komunity zapsané v tomto registru mají plnou autonomii a mohou ustanovit normy své vlastní organizace, vnitřní řád a řád vlastního personálu (čl. 6.1). Zákon předpokládá, na základě povědomí o náboženských vírách existujících ve španělské společnosti, vytvoření dohod o spolupráci s církvemi, vyznáními a náboženskými komunitami zanesenými do výše zmíněného registru, které svým rozsahem a počtem věřících dosahují nepopíratelného zakořenění ve Španělsku (čl.7.1).

Registr náboženských entit (Registro de Entidades Religiosas, dále jen Registr)⁶⁴, který vznikl v roce 1981 při španělském ministerstvu spravedlnosti, spadá pod Generální správu náboženských záležitostí (Dirección General de Asuntos Religiosos) a jsou do něj zapisovány církve, vyznání a náboženské komunity a jejich federace.⁶⁵ Entita zapsaná v Registru nabývá statut právnické osoby, která jí umožňuje jednat v právním provozu a uskutečňovat právní činy a obchody (kupovat, prodávat, pronajímat apod.), předstoupit před soud aj. Zapsané entity se dále těší svobodě udržovat vztahy s jinými náboženskými organizacemi, národními jako zahraničními, a přirozeně právům vyplývajícím z výše zmíněného zákona o náboženské svobodě. Zapsané entity se dělí do tří skupin: zvláštní

---

z 28. června 1967) ještě z konce Frankovy vlády, který v článku 1.3 stanovoval: „Vykonávání práva na náboženskou svobodu, chápané podle katolické doktríny, musí být slučitelné v každém případě s konfesionalismem španělského státu vyhlášeným v jeho základních zákonech.“ Jednalo se o první pokus o překonání frankistického konfesionalismu a agresivního laicismu II. republiky. V případě konfliktu mezi laicismem a svobodně zvoleným náboženstvím (*libre religión*) mělo přednost náboženství.

⁶⁴ Část Registru je přístupná také po internetu z webových stránek španělského ministerstva spravedlnosti <http://www.mjusticia.es> v oddělení Registros nebo přímo na <http://dgraj.mju.es/EntidadesReligiosas/>.

⁶⁵ Zápis sestává z oficiálního názvu entity, data a čísla zápisu, adresy a popisu účelu, funkčního řádu a reprezentačních orgánů, ve většině případů také ze jmen právních představitelů a kultovních míst (kostel, synagoga, mešita, modlitebna aj.).

sekce, obecná sekce a sekce nadací, přičemž do zvláštní sekce spadají církve, vyznání a komunity, které podepsaly smlouvu o spolupráci se státem, stejně jako náboženské entity asociativního charakteru těmito vytvořené. Vyznání, která podepsala smlouvu o spolupráci se státem jsou: Federace evangelických náboženských entit Španělska, Federace židovských komunit Španělska a Islámská komise Španělska (Comisión Islámica de España – CIE).

2.3.3. Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku

Přestože Španělsko disponuje množstvím demokratických zákonů zaručujících svobodu vyznání, není schopno touto cestou obsáhnou celou otázku přítomnosti muslimů na národním území. Právní normy jsou uzpůsobeny zejména muslimům se statutem španělského občana a dále se vztahuje především na oficiální organizovaný islám.⁶⁶ Přitom většinu muslimů na území Španělska představují přistěhovalci, kteří zpravidla nemají španělské občanství, nebo na španělském národním území pobývají dokonce ilegálně. Všichni se těší náboženským svobodám výše zmíněným, ale jejich právní statut tyto zákony nijak neupravují.

Postavení (nejen) muslimských přistěhovalců ve Španělsku poprvé právně upravil **Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku 7/1985, tzv. Ley de Extranjería** – zákon o cizincích (Ley Orgánica 7/1985 sobre Derechos y Libertades de los Extranjeros en España de 1 julio, B.O.E. 158 de 3 julio), který byl v pozměněném znění platný až do roku 2000. Zákon z roku 1985 byl přijat v době, kdy byl počet cizinců ve Španělsku ještě velice nízký (přibližně 200 tisíc osob). Velice omezeně se snažil o regularizaci nového fenoménu přistěhovalectví, ale vůbec nebral v potaz otázku sociální integrace přistěhovalců v zemi.

Rok 2000 se stal klíčovým momentem španělské migrační politiky, rokem důležitých a opakovaných změn zákona o cizincích. Během několika málo měsíců byly schváleny dva zákony, zákon 4/2000 a tento zákon pozměňující zákon 8/2000, nemluvě o početných reformách, které byly završeny v roce 2004 královským dekretem, který schvaluje úpravu zákona 4/2000. **Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku a sociální integraci 4/2000** (Ley Orgánica 4/2000 sobre Derechos y Libertades de los Extranjeros en España y Su Integración Social de 11 enero, B.O.E. 10 de 12 febrero) byl nahrazen krátce po svém schválení zákonem 8/2000 (Ley Orgánica 8/2000, de 22 diciembre, de Reforma de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 enero, sobre Derechos y Libertades de los Extranjeros en España y

---

⁶⁶ Oficiálním islámem, tj. souborem státem uznaných islámských náboženských asociací, organizací a institucí, se zabývá Druhá část této práce.

Su Integración Social, B.O.E. 307 de 23 diciembre), který byl opakovaně pozměňován až do roku 2004, kdy byl tento proces uzavřen Královským dekretem 2393/2004 (Real Decreto 2393/2004 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000 sobre Derechos y Libertades de los Extranjeros en España y Su Integración Social de 30 diciembre).⁶⁷

a) Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku 7/1985

Původní zákon 7/1985 mimo jiné cizincům v postavení legálních rezidentů:

- Přiznal aktivní volební právo v komunálních volbách s přihlédnutím k reciprocitě, tj. tehdy, mají-li Španělé stejná práva v zemi původu cizích rezidentů (čl. 5.2), zaručil právo na shromažďování se a vytváření asociací (čl. 7, čl. 8) a přiznal právo na vzdělání a svobodu výuky, stejně jako práva na vytváření a řízení vzdělávacích center, opět s přihlédnutím k principu reciprocity (čl. 9).

Otázku získání pracovního povolení a povolení k pobytu zpravovanou tímto zákonem ilustrují následující body:

- Cizinci mohou pobývat na španělském území po dobu 90 dní, k delšímu pobytu jsou povinni disponovat povolením k pobytu, které prodlouží legální pobyt cizince v zemi maximálně na dobu pěti let (čl. 13.1).
- Za účelem vykonávání jakékoliv výdělečné činnosti musí být cizinci starší 16 let držiteli vedle povolení k pobytu také pracovního povolení, které je platné po dobu maximálně pěti let (čl. 15.1). Pracovní povolení může být omezeno pouze na určité území, sektor či činnost, nebo na konkrétní podnik (čl. 15.3).⁶⁸
- Z povinnosti být držitelem pracovního povolení jsou mimo jiné vyjmuti duchovní a představitelé různých vyznání a církví zapsaných v Registru náboženských entit, pokud svou činnost omezují pouze na čistě náboženskou funkci (čl. 16g).
- Udělení pracovního povolení je podmíněno, v případě, že cizinec je zaměstnancem, předložením pracovní smlouvy či jiným formálním dokladem poskytnutým potenciálním zaměstnavatelem (čl. 17.1).
- Udělování pracovních povolení stimuluje okolnosti, jako nedostatek španělské pracovní síly v oboru či oblasti, v níž žadatel zamýšlí pracovat, existence nezaměstnanosti španělských pracovníků v oboru, kde žadatel zamýšlí pracovat. Dále je opět brán ohled na princip reciprocity (čl. 18.1).

---

⁶⁷ Plné znění platných zákonů je přístupné z Toda la Ley online: <http://www.todalaley.com> nebo Noticias judiciales online: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/index.htm. Zákony již neplatné jsou přístupné z Derecho online: <http://www.derecho.com>.

⁶⁸ Z této a následujících zásad vycházela politika první vlny kontingentů, od roku 2000 pak problematiku kontingentů zahrnoval přímo nový zákon *Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku a sociální integraci 4/2000*, viz níže.

- Přednost při udělování pracovních povolení mají vedle dalších případů Jihoameričané, Portugalci, Filipínci, Andořané, občané Rovníkové Guiney a sefardité. Tito cizinci a obyvatelé Gibraltaru jsou rovněž vyjmuti z povinnosti hradit poplatky spjaté s vystavením pracovního povolení (čl. 18.3f, čl. 23).⁶⁹
- V případě, že se cizinec nachází na španělském území ilegálně, protože mu nebylo prodlouženo povolení k pobytu, a pokud pracuje bez pracovního povolení, přestože jeho povolení k pobytu je platné, může být vyhoštěn ze země s následným zákazem vstupu do země po dobu minimálně tří let (čl. 26.1a-b, čl. 36).

Za účelem vyřešení otázky masového přistěhovalectví a ilegálního pobytu přistěhovalců v zemi sáhl španělský stát po opatření, které bývá označováno jako **proces regularizace**, tedy proces udělování povolení k pobytu či pobytové karty.⁷⁰ Druhé a Třetí přechodné opatření zákona o cizincích 7/1985 představují možnost regularizace pro všechny cizince žijící či pracující v zemi v době vyhlášení zákona:

- „Situace cizinců, kteří se nacházejí ve Španělsku s nedostačujícími dokumenty v době, kdy přítomný zákon vstoupí v platnost, bude moci být regularizována (...) pokud o to cizinec nebo jeho zaměstnavatel za něj požádá, přičemž předloží nezbytnou dokumentaci ve lhůtě tří měsíců od zmíněného data.“
- „Těm pracovníkům, kteří jsou pro svou národnost vyjmuti z povinnosti mít pracovní povolení podle předchozí zákonné normy, bude poskytnuta lhůta šesti měsíců od data, kdy vstoupí v platnost přítomný zákon, aby regularizovali svou situaci.“

b) Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku a sociální integraci 4/2000

Nárůst počtu přistěhovalců a zároveň tlaky ze strany evropských partnerů vedl k vytvoření nového komplexnějšího zákona o cizincích, který se tentokrát nespokojil s ustanovením

⁶⁹ Tyto body byly jednou z hlavních příčin, proč byl tento zákon opakovaně vypovězen všemi přistěhovaleckými skupinami, především však Maročany, kteří rovněž pocházejí z bývalé španělské kolonie a měli by tak mít právo na stejné zacházení jako zmíněné národnostní kolektivy. Odborníci pak v zákoně spatřovali mnoho protirečení a vystupovali proti přílišné pravomoci, kterou zákon uděloval ministerstvu vnitra a policii v jejich represivním aspektu. Zákon o cizincích byl následně skutečně pozměněn v roce 1996.

⁷⁰ Regularizační opatření představují součást zákonů, které poprvé, a oproti minulosti podstatně přesněji, definují imigrační legislativu země. První proces regularizace byl uskutečněn v roce 1986, jednalo se o pionýrský pokus, který nedosáhl kvalitativně ani kvantitativně rozměrů následujících regularizačních procesů, které se odehrály v následujících letech v intervalu přibližně pěti let. Teprve druhý proces regularizace v roce 1991 se vyvíjel ve světle masového a ilegálního přistěhovalectví a budování „evropské pevnosti“. Á. Ramírez uvádí, že „,duch regularizace“ v roce 1991 vycházel ze skutečnosti, že je nutná operace přesvědčivé regularizace, která umožní důvěryhodně ‚zviditelnit‘ a ‚odhadnout‘ rozměr migračního fenoménu ve Španělsku. Ilegalitě jsou připisovány mnohé předsudky a navíc státní správa je podmíněna evropským tlakem a nastávající Evropou ‘93“. Při této regularizace se poprvé nepřehlédnutelně projevil zejména velice vysoký počet marockých občanů sídlících na území Španělska („Problémem není, že v tu chvíli ilegálně pobývalo ve Španělsku 48 tisíc Maročanů: žadatel není synonymum ilegálního rezidenta (...) Skoro se může hovořit o organizovaných zájezdech Maročanů, kteří přicházejí, aby se regularizovali“ (Ramírez, 1998: 203-204)). Jednou za čtyři až pět let je organizován jednodušší „mimořádný regularizační proces“, v jehož důsledku jsou udělována povolení k pobytu zejména mnoha přistěhovalcům, kteří již dříve povolení k pobytu měli, ale „ztratili“ ho a pobývají v zemi nadále ilegálně.

statutu cizinců, ale představoval zahájení skutečné integrační politiky odpovídající strategiím evropské komunity. Vedle podrobného zpracování článků, které v obecné formě obsahoval již předchozí zákon, přinášel rovněž mnoho zcela nového. Poprvé se v něm mimo jiné objevují pasáže zpracovávající tematiku integrace cizích rezidentů, diskriminace cizinců a právní postavení nezletilých cizinců. Prvně jsou rovněž definovány jednotlivé typy víza a přesně jsou definovány typy pobytu cizinců na španělském území (krátkodobý, dočasný, trvalý). Speciální oddíl je věnován koordinaci státních organizací (ustanovení Vrchní rady pro imigrační politiku – Consejo Superior de Política de Inmigración) a sociální integraci cizinců v zemi.

Klíčovými rozdíly, které obsahuje nový zákon v porovnání se zákonem 7/1985 a které jsou těsně spjaty s problematikou muslimského přistěhovalectví, jsou především Kapitola II Rodinné slučování a Čl. 39 Kontingent zahraničních pracovníků. Tento zákon byl výsledkem „politického kompromisu mezi vládní většinou, zejména představiteli katalánských stran, a socialistickou opozicí“ a jeho cílem oproti zákonu z roku 1985 byla integrace všech legálních přistěhovalců, nejen do té doby preferovaných přistěhovalců z latinské Ameriky, „ale také dalších skupin (Afričanů a Asijců především), jejichž kultura a jejichž tradice se mohou jevit protichůdné vůči těm španělským“.⁷¹ Kontroverzní ustanovení ohledně privilegií pro přistěhovalce některých daných národností, která vyvolala kritiku předešlého zákona 7/1985, byla v novém zákoně upravena: upřednostňování při udělování pracovních povolení na základě národnosti žadatele bylo ze zákona vyňato, nicméně žadatelé zmíněných národností jsou i nadále vyjmuti z povinnosti hradit poplatky spjaté s udělením pracovního povolení (čl. 47).

Aznarova pravicová vláda Lidové strany (Partido Popular-PP), která předložila návrh zákona parlamentu, sama nakonec přijetí zákona nepodpořila z obavy, že by vysoký liberalismus zákona mohl ohrozit její úspěch v blížícím se volebním období. Nejdiskutovanějšími body navrhovaného zákona byly: možnost regularizace vlastního právního postavení cizince, který je schopen prokázat pobyt na španělském území po dobu alespoň pěti let, a to i v případě absence povolení k pobytu, a možnost přeměny turistického povolení k pobytu na pracovní povolení k pobytu, v případě, že cizinec s turistickým vízem během pobytu v zemi najde práci. S takovým postojem se Španělsko stalo nejotevřenější evropskou zemí a zároveň garantem v oblasti migrační politiky.⁷²

---

⁷¹ Colamonico, 2005: 8.

⁷² Colamonico, 2005: 8-11.

Kapitola II Rodinné slučování uvádí, že :

- Právo na rodinné slučování se vztahuje na cizince rezidenty (disponujícího pracovním povolením a povolením k pobytu), kteří navíc disponují povolením k rodinnému slučování, kteří jsou schopni prokázat svou ekonomickou solventnost a možnost ubytování pro slučované rodinné příslušníky, dále za podmínky, že legálně pobývají v zemi alespoň jeden rok a mají povolení k pobytu alespoň na dobu dalšího roku (čl. 18.1-2).
- Právo na rodinné slučování se vztahuje na následující rodinné příslušníky rezidenta pobývajících legálně v zemi: pouze jeden(jedna) manžel(ka), pokud nežije fakticky či právně v odloučení, vlastní i adoptivní děti⁷³ mladší osmnácti let, nezletilí mladší osmnácti let či právně nezpůsobilí, pokud je cizinec-rezident jejich právním zástupcem (čl. 17.1).
- Sloučení rodinní příslušníci mohou nadále využít práva na rodinné slučování vlastních rodinných příslušníků, v případě, že nabyli statutu trvalého pobytu a mohou prokázat svou ekonomickou solventnost (čl. 17.2-3).
- Manžel(ka), který(á) naby(a) povolení k pobytu ve Španělsku z rodinných důvodů si uchová toto povolení i v případě ukončení manželství, na jehož základě bylo povolení k pobytu získáno (čl. 16).
- Délka platnosti povolení k pobytu slučovaných rodinných příslušníků odpovídá platnosti povolení k pobytu žádajícího rezidenta (čl. 18.3).
- Sloučený(á) manžel(ka) může získat povolení k pobytu nezávisle, pokud získal(a) pracovní povolení; v případě, že manžel(ka) je obětí domácího násilí, může získat povolení k pobytu nezávisle od okamžiku, kdy je vydán příkaz na její ochranu (čl. 19.1).

Článek 39 Kontingent zahraničních pracovníků⁷⁴ specifikuje, že:

- Vláda může schvalovat roční kvótu zahraničních pracovníků podle národní situace zaměstnanosti, přičemž tyto kvóty se vztahují pouze na cizince, kteří se nacházejí nebo pobývají ve Španělsku (čl. 39.1).
- Víza vydaná za účelem hledání zaměstnání povolují cizinci pohyb po španělském území a pobyt na něm za účelem hledání zaměstnání po dobu tří měsíců, během nichž se může zapsat na odpovídajících pracovních úřadech; pokud do vypršení lhůty nezíská zaměstnání, je povinen opustit španělské území (čl. 39.5).
- Nabídka zaměstnání uskutečněná prostřednictvím kontingentů se orientuje přednostně na země, s nimiž Španělsko podepsalo dohodu o regulaci přílivu pracovníků bez ohledu na možnost

⁷³ V případě, že děti nejsou obou manželů, nejsou automaticky zahrnuty v rodinném slučování, tentýž zákon však dále upřesňuje další postup (čl. 17).

⁷⁴ Čl. 42 téhož zákona dále definuje postavení dočasných zahraničních pracovníků v zemi. Vztahuje se především na pracovní sílu přicházející z Afriky v době sklizně, nicméně převážná většina těchto muslimů pracuje v zemědělství ilegálně, čemuž odpovídají také pracovní podmínky, které odporují odstavcům 2 a 3 tohoto článku, které zaručují dočasným zahraničním pracujícím důstojné ubytování a hygienické podmínky a asistenci odpovídajících sociálních služeb.

uskutečnit konkrétní nabídky zaměstnání prostřednictvím tohoto řízení v daných podmínkách (čl. 39.6).⁷⁵

Nadpis IV Koordinace veřejné správy mimo ustanovení Vrchní rady pro imigrační politiku, jejímž jedním úkolem je každoroční vypracování zprávy o situaci zaměstnanosti a sociální integrace imigrantů (čl. 68.1-2), zpracovává další otázky sociální integrace imigrantů jako např. podpora asociačních hnutí imigrantů (čl. 69), vytvoření fóra pro sociální integraci imigrantů (čl. 70) a Španělské observatoře pro rasismus a xenofobii (Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia) (čl. 71).

Otázku regularizace cizinců konečně zpracovává První přechodné opatření, které odkazuje na královský dekret, který upraví možnost regularizace cizinců, kteří se nacházeli na španělském území před 1. červnem 1999 a kteří prokážou, že při některé příležitosti žádali o pracovní povolení nebo povolení k pobytu, nebo že jím v posledních třech letech disponovali.

c) Zákon 8/2000 reforma zákona 4/2000 o právech a svobodách cizinců ve Španělsku a sociální integraci

Zákon 4/2000 se stal hlavním tématem předvolební kampaně, jeho revolučnosti odpovídala i kritika. Ani ne měsíc po schválení tohoto zákona vypukly v Almerii ve městě El Ejido ostré sociální konflikty xenofobního charakteru namířené zejména proti marockým přistěhovalcům.⁷⁶ Za příčinu nepokojů byla považována přítomnost ilegálních přistěhovalců, jejichž pobyt v zemi liberální zákon *de facto* podporoval. Aznarova PP pod tlakem veřejného mínění předložila ještě tentýž rok druhý návrh zákona o cizincích, následně schváleného jako zákon 8/2000. „Nový zákon reformy vykazoval, na rozdíl od zákona 4/2000, otevřeně diskriminační politickou filosofii.“⁷⁷ „Exploze xenofobního a racistického násilí (...) v zónách s vysokou koncentrací cizinců (Tarrassa a El Ejido) ukázala negativní aspekt tématu: vykořisťování a marginalizaci, stejně jako nedostatečnou

---

⁷⁵ Země, které podepsaly takovou smlouvu se Španělskem, jsou: Rumunsko, Kolumbie, Maroko, Polsko, Ekvádor, Dominikánská republika a Bulharsko.

⁷⁶ Nepokoje v únoru 2000 v El Ejidu vypukly poté, co byla marockým mladíkem zavražděna žena. Obyvatelé začali s tichou podporou a účastí starosty ničit auta a domy 600 marockých spoluobčanů, došlo i k fyzickým útokům. Nevládní organizace posléze informovaly, že v řadách útočníků se vyskytovali i policisté mimo službu. Zároveň konstatovaly, že se nejednalo o spontánní násilí, ale plánované a organizované útoky, vzhledem k tomu, že hlavní zbraní byly baseballové pálky, běžně v oblasti El Ejido nedostupné, rovněž podle svědeckých výpovědí byly v době nepokojů uzavřeny vjezdy do obce a kontrolovány osobami s mobilními telefony. Někteří zadrženi dokonce vypověděli, že byli instruováni nezpůsobit žádná vážná zranění či smrt kvůli následnému policejnímu stíhání (Viz International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2001 (Events of 2000)*. Vienna, 2001).

⁷⁷ Colamónico, 2005: 11.

připravenost španělské společnosti absorbovat bezbolestně stále potřebnější importovanou pracovní sílu.⁷⁸

V roce 2003 došlo k několika reformám zákona 4/2000, které byly především důsledkem změn ve španělské společnosti, které se odehrály a odehrávají po vstupu země do EU a mezi státy Schengenu. Teprve nová Zapaterova socialistická vláda schválila novou normu, která předpokládala regularizaci asi 800 tisíc cizinců přítomných na španělské půdě. Hlavními cíly reformy z roku 2004 bylo: a) Zlepšení právního statutu přistěhovalců a zjednodušení administrativních postupů, specifikace jednotlivých povolení a jejich dopadu a zejména podpoření legálního přistěhovalectví a integrace cizinců. b) Zesílení postihů za ilegální přistěhovalectví a jeho zprostředkování a zlepšení nástrojů pro boj s nimi, stejně jako zpřísnění postupů spjatých s repatriací ilegálních přistěhovalců. c) Přizpůsobení se normám EU ohledně výdeje víz, postihů dopravců a vyhoštění. Změny však nijak nezasáhly do seznamu práv, ani do struktury organického zákona 4/2000 pozměněného organickým zákonem 8/2000:

V první řadě byla ustanovena povinnost cizinců opatřit si doklad totožnosti, coby dokument potvrzující správní povolení pobytu. V rámci slučování rodin byla ustanoveny požadavky zabráňující podvodu „řetězového slučování“. Vízum získává novou dodatečnou funkci, slouží nejen k získání povolení ke vstupu do země, ale také k získání pracovního povolení a povolení pobytu. Dopravci jsou povinni před zahájením cesty zkontrolovat, že všichni cestující mají potřebné doklady.

Obecně vzato zákon 8/2000 zbavil přistěhovalce práv asociačních, práva na demonstrace a stávky a právo na příslušnost k obchodnímu svazu. Základní práva (vzdělání, sociální ochrana, bydlení, rodinné slučování a právní asistence) byla oproti předešlému zákonu 4/2000 omezena. Španělští přistěhovalci nemohu volit ani v komunálních volbách bez ohledu na dobu pobytu v zemi.

2.3.4. Právo na azyl a postavení uprchlíků

Vedle naprosto převažující kategorie muslimů, kteří žijí v dnešním Španělsku, tj. přistěhovalců, a minoritních španělských muslimů, jsou zástupci islámu v této zemi také uprchlíci a žadatelé o azyl z politických a bezpečnostních důvodů. Otázku azylu a práv uprchlíků ve Španělsku zpracovává **Zákon o právu na azyl a postavení uprchlíka 5/1984** (Ley 5/1984 Reguladora del Derecho de Asilo y de la Condición de Refugiado de 26

---

⁷⁸ Soto Carmona, 2001: 467. O legislativním vývoji zákona o cizincích v roce 2000 blíže viz Campuzano, 2001.

marzo), od roku 1994 platný v pozměněné podobě coby Zákon 9/1994 z 19. května (Ley 9/1994 de Modificación de la Ley 5/1984 Reguladora del Derecho de Asilo y de la Condición de Refugiado).

- Právo na azyl a postavení uprchlíka zaručuje cizinci povolení k pobytu ve Španělsku, vydání nezbytných osobních a cestovních dokladů a pracovní povolení.⁷⁹ Dále mu může být poskytnuta sociální a ekonomická pomoc (čl. 2, 13). Uprchlí cizinci se ve Španělsku těší stejným právům a svobodám jako ostatní cizinci. Nicméně z důvodů státní bezpečnosti může ministr vnitra dočasně nařídit opatření, která vzdálí uprchlíka od hranic či konkrétních populačních center, nebo uprchlíkovi nařídit pobyt v konkrétním místě (čl. 18.1,2). V případě, že mohou být vážně ovlivněny mezinárodní vztahy Španělska činností asociace složené částečně či zcela uprchlíky, kteří překračují ústavou dané právo svobodného projevu, ministr vnitra může u justiční instance žádat rozpuštění této asociace či zastavení jejích aktivit (čl. 18.3).
- Podle tohoto zákona nepovolený vstup do země nebude uznán ilegálním, pokud je uskutečněn osobou, která splňuje všechny požadavky nezbytné pro postavení uprchlíka, a pokud se bez prodlení dostaví na úřady spravující azylovou agendu (čl. 4.1). Přijetí prostřednictvím písemné žádosti o azyl podané na jakékoli hranici předpokládá povolení ke vstupu a provizornímu setrvání žadatele, bez ohledu na to, zda bude v konečném rozhodnutí vydávajícího žádosti vyhověno (čl. 4.2). V případě, že žadatel je uznán jako uprchlík a má právo pobývat nebo získat azyl v třetím státu, nebo když přichází ze třetího státu, o jehož ochranu mohl žádat (pokud v daném státě neexistuje nebezpečí ohrožení jeho života, svobody apod.), ministr vnitra může žádost uprchlíka zamítnout (čl.4.6f).
- Azyl může být udělen dále dětem a rodičům uprchlíka a jeho manželovi/manželce či osobě obdobně spjaté s uprchlíkem (čl. 10.1).
- Poskytnutí azylu přiznává cizinci právo na to, aby nebyl vrácen do země, kde by mohl být podloženě pronásledován či trestán (čl. 12). V případě zamítnutí nebo nepřijetí žádosti o azyl je cizinec odmítnut na hranici, nebo je nucen opustit španělské území, pokud nesplňuje nezbytné požadavky pro vstup a pobyt ve Španělsku v souladu s obecnou legislativou o cizincích (čl. 17.1). Nicméně z humanitárních důvodů nebo důvodů veřejného zájmu může být cizinci povolen pobyt ve Španělsku, i když jeho žádosti nebylo vyhověno, zejména jedná-li se o osoby, které jsou v důsledku politických, náboženských či etnických konfliktů nuceny opustit svou zem a nesplňují přitom požadavky nutné k nabytí statusu uprchlíka (čl. 17.2).

Zákon byl pozměněn v roce 1994 na základě dvou hlavních motivů: a) Odstranění dvojité figury azylu a útočiště s odlišným statutem. b) Urychlení zkoumání žádostí, aby byly zamítnuty nepodložené a protiprávní žádosti. Toto opatření reaguje na skutečnost, že

---

⁷⁹ V preambuli pozměněného Zákona 9/1994 se uvádí, že „ochrana, kterou Španělsko poskytuje uprchlíkům, překračuje to, co předpokládá zmíněná Ženevská konvence, tím, že nezpochybnitelně obsahuje právo na pobyt a práci na španělském území.“

system ochrany politických uprchlíků je oslabován rostoucím počtem žádostí, většinou ekonomických přistěhovalců, což ztěžuje přiměřené přijetí a následně způsobuje zpoždění ve vyřizování žádostí, přičemž se zároveň stává hlavní cestou nepovoleného přistěhovalectví do Španělska.

Z právního hlediska hraje ve španělské muslimské otázce velice významnou roli **Dohoda o spolupráci španělského státu s Islámskou komisí Španělska** uzavřená mezi španělským ministerstvem spravedlnosti a Islámskou komisí Španělska v roce 1992 (ratifikována Parlamentem 10. listopadu 1992 zákonem 26/1992). Dr. Hofmann považuje tuto smlouvu za „nejliberálnější a nejucelenější, jaká kdy byla uzavřena mezi muslimy a evropským státem“⁸⁰: uděluje imunitu islámským centrům, zaručuje náboženskou výuku včetně na soukromých školách, zpracovává problematiku muslimských svátků, obětování *halál*, náboženské asistence v nemocnicích a vězeních a upravenou pracovní dobu během ramadánu. O této smlouvě bude podrobně pojednáno Druhé části této práce.

Španělský právní systém dále obsahuje specifické zákony vztahující se ke konkrétním otázkám muslimské přítomnosti ve španělské společnosti (např. postavení imámů, náboženské vzdělání). Tyto zákony budou uvedeny v následujících tematicky odpovídajících kapitolách v Druhé části této práce.

---

⁸⁰ Hofmann, M. W.: *Ciudadanos Musulmanes Occidentales. Derechos, Obligaciones, Limites, Perspectivas*. Verde Islam, n. 13, año 5, 2000.

Klíčové události španělské a evropské legislativy ohledně přistěhovalectví⁸¹	
Klíčové události	Význam z hlediska imigrace
Organický zákon o přistěhovalectví 7/1985 Vstup do Evropské Unie, 1986	Institucionální rámec populace přistěhovalců. Uznání privilegovaného statutu jihoamerickým přistěhovalcům. Španělsko se stává „jižní bariérou opevněné Evropy“.
PISI. První plán pro imigraci, 1991 Maastrichtská dohoda, 1992 Aplikace Schengenské dohody, 1995	Generální plán na podporu integrace cizinců, ukáže se však příliš obecným a plným stereotypů ohledně kulturních rozdílů. Uznáno evropské občanství, rozlišení občanů Evropského společenství a „Neevropanů“. Rozvoj schengenského prostoru, volný pohyb osob. Imigrace spjata s bezpečnostní otázkou a společnými zájmy (boj proti obchodu s drogami, terorismu aj.) Imigrace chápána jako hrozba, stagnace integračních politik.
Politika kvót, 1994	Kontingenty přistěhovalců, jejich vazba na trh práce.
Amsterdamská dohoda, 1998	Společná sociální politika ve společných komunitárních hranicích. Imigrace předmětem komunitární politiky
Rada Evropy v Tampere, 1999	Komunitární politika ohledně uprchlíků a žadatelů o politický azyl. Kontroly hranic kvůli ilegální imigraci, která je spjata se zločinem a ohrožením.
Všeobecné španělské volby, 1999. Změna vlády: konzervativní strana. Nový organický zákon o přistěhovalcích 4/2000 Změna 8/2000 zákona o přistěhovalcích 4/2000 GRECO. Nový národní plán pro imigraci, 2000	Nový přístup (politický a sdělovacích prostředků) k otázce imigrace coby hrozbě. Imigrace nástrojem v předvolebním boji. Příliš liberální a inovující. Významné omezení práv přistěhovalců. Politika kontroly hranic místo politiky integrace. Veřejná debata ohledně kulturních rozdílů přistěhovalců, chápaných jako překážka pro integraci: islamizace nebo kulturní fundamentalismus.
Španělsko předseda EU, 2002 Evropská Rada ve Španělsku, 2002	Posílení kontrol hranic v rámci boje proti mezinárodnímu terorismu a ilegální imigraci. Dodatečné posílení zákonů proti ilegální imigraci a návrh vyhoštění ilegálních přistěhovalců.
Všeobecné španělské volby, 2004. Změna vlády: socialistická strana. Královský dekret o přistěhovalcích, 2004	Regularizace asi 800 tisíc ilegálních přistěhovalců.

⁸¹ Tabulka byla převzata z Colamonico, 2005: 15.

3. Chronologický přehled moderní muslimské přítomnosti ve Španělsku

Podle J. Moreras lze novodobou muslimskou přítomnost ve Španělsku chronologicky obsáhnout v pěti etapách:

1. 1939 – 1966: Vznikají školské instituce a studijní instituty zabývající se islámem. Franco vyvíjí svou arabskou politiku ve státě, který se ještě definuje jako katolický.
2. 1967 – 1975: Po II. vatikánském koncilu je schválen první zákon o náboženských svobodách ve Španělsku, tvoří se první islámské asociace.
3. 1975 – 1989: Politický přechod k demokracii otevírá prostor pro náboženskou svobodu. Začíná silný migrační cyklus do španělských měst.
4. 1989 – 1992: Tvoří se Španělská federace islámských entit a Unie islámských komunit Španělska. Obě asociace se spojí v Islámské komisi Španělska.
5. Od 1992 dosud: Jsou podepsány smlouvy o spolupráci a pro rozvoj svobod náboženské praxe.⁸²

Nedávný vývoj potvrdil, že poslední období je rozděleno významným mezníkem, a to rokem 2004, kdy došlo ke změně vlády a s ní i státní politiky ve vztahu k muslimům a islámu obecně. Restriktivní odmítavá pravicová politika bránící rozvoji dohody o spolupráci byla nahrazena vstřícným přístupem a následným zahájením aplikace dohody ze strany socialistů.

3.1. *Období 1939 – 1966*

Toto období je charakterizováno převážně intelektuálním zájmem, často označovaným jako španělský afrikanismus. Tento zájem byl probuzen a podporován španělskými vládami bez ohledu na vlastní ideologickou orientaci již od poloviny 19. století.⁸³

---

⁸² Univerzità di Bologna online:

<http://didattica.spbo.unibo.it/pais/bonaldi/musulmanesp/2musulmanesenesp.htm>, 23-11-2005.

Bliže k jednotlivým obdobím viz Moreras, 1999: 85-97.

⁸³ V roce 1884 byl španělský afrikanismus stimulován vytvořením Společností afrikanistů a kolonialistů (Sociedad de Africanistas y Colonialistas). Francouzsko-britská deklarace z roku 1904, která uznala španělské zájmy na marockém středomořském pobřeží vzhledem k geografické poloze obou zemí a

V roce 1932 dala španělská republika vzniknout v Madridu a Granadě Škole arabských studií (Escuela de Estudios Árabes). Obdobě i Frankův režim podepřel svou proarabskou politiku založením dvou institutů v Tetuánu v roce 1938: Institut Muley el Mehdi a Institut General Franco. O sedm let později stál Franco u vzniku Institutu afrických studií (Instituto de Estudios Africanos) při Vrchní radě pro vědecké výzkumy.

Přestože Španělsko bylo přísně katolickou zemí a nezaručovalo tedy žádné náboženské svobody⁸⁴, stalo se paradoxně právě toto období svědkem založení první moderní muslimské modlitebny ve Španělsku. Obdobným paradoxem je, že za vznikem této modlitebny stál sám generál Franco, který jako projev vděčnosti řífským vojákům, kteří bojovali na jeho straně ve španělské občanské válce, nechal postavit rabat Morábito de los Jardines de Colón v Córdobě. Podobně byla v Seville v roce 1936 vyhrazena část hřbitova San Fernando padlým muslimským vojákům. Tento hřbitov byl však záhy po skončení bojů zavřen.⁸⁵ V poválečném období a období marockého protektorátu až do roku 1956 se Frankův režim projevoval relativně tolerantně k projevům islámu stejně jako židovství. V průběhu koloniální správy byly respektovány náboženské instituce a propagovaly se náboženské úkony jako pouť do Mekky a dokonce sám generál Franco projevil nejednou své sympatie k islámu a muslimům.⁸⁶ Tato sympatie a „tradiční přátelství“ mezi Španělskem a arabsko-islámským světem však bývají vysvětlovány jako východisko z politické izolace nastolené Západem po druhé světové válce. Přítomnost muslimů ve Španělsku byla však v tomto období velice řídká. Jednalo se o několik diplomatů a hrstku marockých vojáků z Frankovy osobní gardy s rodinami.⁸⁷

Teprve změna Frankovy politiky vůči Blízkému východu v polovině 50. let, která se orientovala na kulturní kontakty, umožnila vzájemné návštěvy španělských a arabských intelektuálů a studentské výměny. Zároveň vznikaly nové instituty: Egyptský institut

---

španělským teritoriálním državám, zahájila „podle jedněch nový *afrikanismus*, podle druhých *marokismus* (marroquismo)“ (Pereira, 2004: 576). K afrikanismu 19. století viz také Morales Lezcano, 1989.

⁸⁴ Nekatolické kultury se uznávaly pouze v soukromé náboženské praxi, neexistovalo žádné jejich institucionální uznání a jejich veřejný projev byl do značné míry omezen.

⁸⁵ Valencia in Moreras, 1999.

⁸⁶ Tento postoj ilustrují např. následující výroky: „Španělsko Generalísima Franka dalo od prvního okamžiku svou patřičnou fyziognomii skutečnosti, důležité pro všechny dobré muslimy, kterou je pouť do Mekky (...) Abychom usnadnili tuto pouť, Národní Španělsko ustanovilo v Arábii konzulát.“ (García Figueras, 1939: 292 – 293). García Figueras rovněž uvádí, že těsné a přátelské vztahy mezi dvěma národy se odrážely také ve slovech, která Franco vyslovil v sevillském Alcázar, když přijímal muslimy z oblasti španělského protektorátu, kteří se vrátili z pouti do Mekky: „V těchto chvílích (...) kdy vyvstává nebezpečí pro všechny, nebezpečím pro bezvěrce je, když se spojí všichni, kdo věří, aby porazili ty, kdo jsou bez víry. Vy, muslimové, kteří takto potvrzujete svou víru, můžete nejlépe pochopit náš boj.“ (García Figueras in Moreras, 1999).

⁸⁷ Blíže k této Frankově politice viz Algora Weber, 1995.

islámských studií (Instituto Egipcio de Estudios Islámicos) závislý na egyptské vládě vznikl v roce 1950 v Madridu, Španělsko-arabský kulturní institut (Instituto Hispano-Árabe de Cultura) byl založen španělským ministerstvem zahraničních věcí v roce 1954, Institut chalífských studií (Instituto de Estudios Califales) vznikl o dva roky později při Královské akademii v Córdobě. V rámci kulturní spolupráce s arabsko-islámským světem propagovalo Španělsko, podstatně výrazněji v zahraničí než doma, svou vlastní muslimskou minulost.

3.2. Období 1967 – 1975

V červenci roku 1967 byl schválen první zákon o náboženské svobodě, který postupně umožnil institucionální vývoj muslimské komunity v zemi. Mezi lety 1968 a 1971 vznikají první islámské asociace v Ceutě a Melille, což je dáno složením obyvatelstva obou těchto severoafrických měst. V tomto období začíná nabývat na významu také skupina muslimských studentů, obchodníků a diplomatů. Z jejich iniciativy vznikají v zemi nové islámské asociace: v roce 1971 zakládá lékař Riay Tatary Bakry (původem Syřan) v Madridu Muslimskou asociaci Španělska (Asociación Musulmana de España-AME), která později za pomoci svých členů a zahraniční, převážně saúdské, finanční podpory vybuodovala v Madridu první moderní španělskou mešitu Abu Bakr.

V 60. a 70. letech začali do země přijíždět arabští studenti, ale také pracovníci z Maroka, Pákistánu a Gambie. V roce 1977 studovalo ve Španělsku téměř 7 tisíc muslimských studentů pocházejících především z Palestiny, Jordánska, Libanonu a Maroka.⁸⁸ Maročtí pracovníci se uplatnili v cestovním ruchu na pobřeží Středozemního moře. Zpravidla postrádali jakékoliv osobní dokumenty, vyznačovali se značnou mobilitou a jejich konečnou destinací se měla stát Francie. Profil těchto Maročanů se postupně začal měnit, osoby původem z oblasti španělského protektorátu v severním Maroku se začaly usazovat v Katalánsku.

První souvislé vlny přistěhovalců, které do Španělska začaly proudit v 70. letech, byly vyvolány dvěma hlavními faktory: vedle uvolňujícího se Frankova režimu a tím pádem úpadku pravomocí policejního sboru, jehož funkcí bylo mimo jiné dohlížet nad jednodlostí katolického státu, došlo v důsledku ekonomické krize k uzavření hranic rozvinutých západoevropských zemí *gastarbeiterům*. Evropské trhy pracovních sil byly přesycené.

---

⁸⁸ Moreras, 2002: 48.

3.3. Období 1975 – 1989

Téměř celé toto období (přesně 1975 – 1986) představuje klíčový moment tzv. španělského přechodu (*Transición Española*)⁸⁹, který odpovídá světové ekonomické krizi 70. let a rozchodu s rozvojovým modelem, který byl v zemi nastolen v 60. letech. Španělský ekonomický přechod byl definitivně ukončen v roce 1986, kdy se Španělsko stalo nedílnou součástí Evropského hospodářského společenství. V roce 1977 se po 41 letech díky povolení politických stran konaly první svobodné volby. Značná část prvních španělských muslimů (konvertitů, kteří přijali islám právě v tomto období) spolupracovala s levicovými skupinami, nebo se v nich přímo angažovala. Tyto skupiny nesly hlavní váhu opozičních aktivit uvnitř státu a hrály významnou roli v demokratické sensibilizaci celé společnosti. Svou činností se španělští muslimové zasadili o „zpochybnění falešné uniformity“ a prosazení práva svobodné volby. Možnost přijmout náboženskou víru (rozhodnutí vnitřní a individuální) a přijmout jeho praxi (rozhodnutí vnější a kolektivní) je dnes také díky nim normalizovaným právem. Jako kolektivní skutečnost umožňuje vytváření organizací, jejichž prostřednictvím se lze aktivně účastnit veřejného života v různých oblastech, nikoliv jen striktně konfesních.⁹⁰

Počet muslimských studentů v celé zemi drasticky poklesl v 80. letech. Avšak obnova a posílení španělské ekonomiky, které byly zahájeny v tomto desetiletí a upevněny v desetiletí následujícím, zapříčinily nový příliv muslimů do země. Tentokrát se však nejednalo především o studenty, ale o tzv. ekonomické přistěhovalce „zejména z oblasti Magrebu a subsaharského pásma, motivované navíc (v případě Maročanů) geografickou blízkostí, bývalými pouty z doby protektorátu a jistou znalostí španělského jazyka“.⁹¹

Přestože přistěhovalci ze subsaharské Afriky a z Magrebu byli již nějakou dobu usazeni v Katalánsku a mnoho marockých žen pracovalo v Málaze a v severním Madridu žilo mnoho muslimských přistěhovaleckých rodin, teprve počátkem 80. let se otázka přistěhovalectví dostala do veřejného povědomí. Periodika začala hovořit o sociálních konfliktech s Maročany v Léridě, Senegalcí a Gambijci v Maresme. Pomoc a poradenství jim byly poskytovány některými nevládními organizacemi. O samotných přistěhovalcích se však nevědělo téměř nic, ani o jejich počtu, ani o stupni ilegality.⁹²

---

⁸⁹ Blíže k politicko-ekonomickému vývoji Španělska v 70. a 80. letech viz Oliveres, 2000.

⁹⁰ Corpas Aguirre, 2003.

⁹¹ López García, 2003: 101-102.

⁹² Hovořit o stupni ilegality v tomto období španělských dějin je přesto zavádějící, vzhledem k tomu, že až do roku 1985 neexistoval žádný zákon, který by upravoval práva cizinců ve Španělsku. Nezbytný zákon, zákon

Schválení nového zákona o cizincích v roce 1985 znamenalo novou možnost rodinného slučování, která se stala rozhodujícím činitelem v procesu přeměn vnitřní i vnější struktury muslimské komunity. Začala se vytvářet rozsáhlá síť sociální solidarity, jejímž cílem bylo zajistit komunitě všechny potřebné služby: zřízení kulturních center, výuku Koránu pro děti i dospělé v mešitách a modlitebnách, otevření řeznictví halál, podporu a poradenství pro přistěhovalce aj. Jiménez-Aybar dodává, že „takový proces růstu a transformace se upevnil výrazně v průběhu 90. let, k čemuž přispěl masivní nástup ilegálního přistěhovalectví“.⁹³

Pokud se jedná o oficiální scénu, v roce 1975 zemřel generál Franco a jím zvolený nástupce Juan Carlos I. zahájil politiku přechodu k demokracii. Španělské společnosti se otevřely nové svobody a mezi nimi i svobody náboženské. Ve stejnou dobu se však začaly projevovat první vnitřní neshody v organizované muslimské komunitě. V roce 1979 vznikla nová asociace Muslimská komunita Španělska (Comunidad Musulmana de España), jejíž členská základna sestávala ze španělských konvertitů na islám. Tato asociace dále vystupovala jako opozice autority, kterou do této chvíle představovala Tataryho Muslimská asociace (AME).

V roce 1981 byla dostavěna mešita v Marbelle, která je první mešitou postavenou v moderním Španělsku. Její výstavbu financovaly saúdské zdroje. V tomto období se také začaly objevovat první modlitebny zřizované skupinami muslimských přistěhovalců. Počátky muslimské imigrace sice datují do předešlé fáze, ale v tomto období došlo k progresivní sedentarizaci muslimských přistěhovalců, což vyžadovalo zřizování nových modliteben. Rostoucí počet muslimů ve Španělsku upoutal pozornost islámských zemí, (především Maroka, ale i zálivových monarchií), které začaly zasahovat do procesu formování struktury oficiálního organizovaného islámu v zemi.⁹⁴

V roce 1986 byl uskutečněn první proces regularizace, který se ovšem kvalitativně, ani kvantitativně nemůže srovnávat s následující regularizací z roku 1991. Tento proces jako jediný nevyvolal masový příliv populace žijící v té době mimo Španělsko. Přesto již během tohoto prvního procesu představovali Maročané nejvyšší procento regularizovaných

---

7/1985 lidově zvaný Zákon o cizincích (*Ley de Extranjería*), který reguluje situaci přistěhovalců v zemi, byl schválen pouhých pět měsíců před vstupem do Evropského společenství, nikoliv z důvodů existující situace, ale z důvodů situace nadcházející (Ramírez, 1998: 199-200).

⁹³ Jiménez-Aybar, 2004.

⁹⁴ S marockou ambasadou je dodnes těsně spjatá Marocká muslimská komunita: al-Umma v Madridu (Comunidad Musulmana Marroquí de Madrid: Al-Umma) založená v roce 1986. V roce 1989 Saúdská Arábie a Kuvajt podpořily otevření delegace Evropské kontinentální rady mešit (Consejo Continental Europeo de Mezquitas) v Madridu.

cizinců (18%)⁹⁵. Někteří odborníci spatřují souvislost mezi žadateli o španělské občanství a mapou rezidentů. Toto srovnání prokázalo, že v zemi existují zóny s jasnou koncentrací přistěhovalců. Jednalo se především o Katalánsko, kde počet přistěhovalců dvojnásobně překročil počet přistěhovalců v Madridu.⁹⁶ López a Ramírez na základě tohoto jevu rekonstruuji migrační směry Maročanů přicházejících do Evropy a pohraniční zóny jejich nejvyšší koncentrace. Některé zóny své postavení obhajují od prvních imigračních vln, tak je tomu např. v případě Katalánska, jiné svůj význam coby oblastí koncentrace přistěhovalců pozbyly v důsledku zejména nevhodných ekonomických podmínek, jak tomu bylo např. v Baskicku, kde se nedostávalo trhu práce.⁹⁷ Od 80. let představují Maročané dominantní menšinu, zatímco Gambijci, Senegalci, Pákistánci aj. jsou méně významní a velmi lokalizovaní.⁹⁸

Vedle schválení zákona o cizincích v roce 1985 a okamžitého posílení procesu rodinného slučování spatřují někteří odborníci vysvětlení nárůstu počtu muslimů v zemi v 80. letech také v íránské islámské revoluci, která islám posílila a sehrála významnou roli ve vytváření kolektivní identity.⁹⁹

3.4. Období 1989 – 1992

V roce 1989 bylo oficiálně uznáno významné zakořenění islámu ve Španělsku, což vyvolalo nutnou potřebu vytvoření představitele muslimské komunity pro jednání se španělským státem, na jejichž konci měla být podepsána dohoda o spolupráci. Za tímto účelem vznikla 17. září 1989 Španělská federace islámských náboženských entit (Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas – FEERI), která zastřešovala patnáct asociací. Nicméně ještě před tímto prvním pokusem o sjednocení si zastupování muslimské komunity při jednáních se státem nárokovala Muslimská asociace Španělska (AME). Tento proces pokračuje vytvořením 10. dubna 1990 Unie islámských komunit Španělska (Unión de Comunidades Islámicas de España – UCIDE), která sdružovala sedmáct asociací. Nová federace přijala mocenské postavení, z něhož mohla konkurovat

---

⁹⁵ V roce 1991 již představovali 44% všech regularizovaných cizinců (Izquierdo in Ramírez 1998: 202).

⁹⁶ Ramírez, 1998: 202.

Koncem 70. let začaly evropské země přísněji střežit své hranice, což mělo za důsledek usazování muslimských přistěhovalců v poslední dostupné oblasti před vstupem do uzavřené Evropy – Katalánsku; jen v Barceloně už v té době žilo asi 100 tisíc Maročanů (Euro-Islam Info online :<http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>, 21-06-2006).

⁹⁷ Blíže viz López a Ramírez, 1994: 175-186. O španělské imigrační politice 80. let viz Calvanese, 1989: 146-151 a Colectivo IOÉ, 1989: 101-112.

⁹⁸ Moreras, 2002: 48.

⁹⁹ Viz Losada Campos, 1995 a López, Olmo, 1995.

v jednání se státem dříve vzniklé FEERI. Stát sice zahájil jednání s oběma reprezentacemi, ale zároveň zdůrazňoval od samého počátku jednání nutnost jejich sjednocení. V dubnu 1992 krátce před podepsáním dlouho očekávané dohody vznikla Islámská komise Španělska (Comisión Islámica de España – CIE), definitivní unie obou federací a oficiální mluvčí muslimské komunity před státem.

Ve stejném období, kdy organizovaný islám jednal se státem, začaly do země poprvé masově proudit muslimští přistěhovalci. Charakteristické rysy Španělska coby destinace emigrantů se začaly zřetelně projevovat až od roku 1990. Od tohoto roku byl jasně patrný neustálý nárůst ilegálních přistěhovalců. Stát byl nucen tuto situaci řešit. Prvním opatřením se stala vízová politika. Vízová povinnost pro občany zemí Magrebu vstoupila v platnost 15. května 1991. Zároveň se připravoval nový proces regularizace, který oproti procesu z roku 1986 přilákal masový příliv nových přistěhovalců.¹⁰⁰

Regularizace 1991 byla nejen opatřením proti stále rostoucímu přílivu přistěhovalců do země, ale zároveň také příčinou tzv. „migrací za regularizací“. Prostřednictvím již usazených regularizovaných přistěhovalců, zejména pak marockých, se do zemí jejich původu rozšířila zpráva o blížícím se procesu nové regularizace. V případě Maroka byl v rámci této regularizace typickým rysem vysoký počet žen, které se vydaly do Španělska, aby využily nadcházející konjunktury. Maročí žadatelé představovali v tomto roce již 44% všech cizinců žádajících španělské občanství.¹⁰¹ Masový příliv imigrantů a poměrně časté zamítnutí podaných žádostí o legalizaci jejich postavení však ve skutečnosti měly opačný efekt, než za jakým byl celý proces regularizace zorganizován. Navzdory mnoha uděleným povolením k pobytu, počet ilegálních přistěhovalců v zemi jen vzrostl.

3.5. Období 1992 - 2003

Ekonomické, sociální a politické změny, kterými prošlo Španělsko v 90. letech spolu se strukturální úpravou, která v Maroku ovlivnila domácí ekonomiku, přispěly více než kdy jindy k přitažlivosti země a posílily mezi přistěhovalci rozšířený „mýtus španělského El

---

¹⁰⁰ Zavedení vízové povinnosti ukončilo dosavadní pružný model marockých migrací, kdy mohli Maročané přicestovat a vycestovat prakticky bez dokumentů. Takový model umožňoval reagovat na poptávku španělského trhu pracovních sil a zároveň udržovat těsné vztahy s domácím marockým zázemím. Maroko ponechávalo veškerou kontrolu své migrující populace v rukou Španělska coby přijímající země. Vízová povinnost znamenala pro Maročany ztížení, ne-li znemožnění, vstupu do Španělska a následné získání povolení k pobytu a pracovního povolení. Proto osoby, které do té doby pendlovaly mezi Marokem a Španělskem, stály před volbou pokusit se zůstat ve Španělsku dlouhodobě či trvale, nebo se vrátit do Maroka bez jistoty, že se ještě budou moci vrátit do Španělska.

¹⁰¹ 13% marockých žádostí bylo přesto zamítnuto, což mělo za následek, že více než 7 tisíc Maročanů zůstalo ve Španělsku avšak i nadále v ilegalitě. Podrobnou analýzu případu marockých přistěhovalců v rámci dvou prvních regularizací podává Izquierdo, 1996: 183-210.

Dorada“. Deset let magrebské imigrace do Španělska odpovídá definitivní transformaci této země v destinaci imigrace.¹⁰²

Počátek 90. let znamenal pro španělskou imigrační politiku velikou výzvu. Regularizace z roku 1991 způsobila nárůst počtu ilegálních (nejen) muslimských přistěhovalců v zemi. Nová imigrační politika proto definovala dva základní principy, na jejichž základě bylo možné otázku ilegality přistěhovalců řešit: tzv. kontingenty a rodinné slučování.¹⁰³

Politika kontingentů byl zahájena v březnu 1993, kdy byl Ministerskou radou schválen dlouho připravovaný plán. Cílem této politiky bylo přizpůsobit počet zahraničních pracovníků reálné poptávce po pracovní síle. „Kontingent se realizuje prostřednictvím stanovení maximálního počtu povolení, která jsou rozdělena podle sektoru činnosti a geografické zóny, které jsou pokrývány na základě existující poptávky.“¹⁰⁴ V intervalu několika málo let byla operace kontingentů opakována. Maročané opakovaně představovali národnostní kolektiv s jedním z nejvyšších počtů obdržovaných pracovních povolení. Vysoký podíl pracujících přitom představovaly ženy zaměstnané následně v domácích službách, sektoru s nejvyšší poptávkou po pracovní síle.¹⁰⁵ Jisté je, že politika kontingentů zlegalizovala pobyt vysokého počtu ilegálních marockých pracovníků, kteří setrvali v zemi po neúspěšném procesu regularizace v roce 1991.

V rovině oficiálního islámu představoval zásadní zlom rok 1992, kdy byla podepsána dohoda o spolupráci mezi státem a představiteli muslimské komunity. Podpis dohody položil základ pro další rozvoj specifického legislativního sboru upravujícího základní principy islámské náboženské praxe ve Španělsku. Jeho následný rozvoj byl však shledán omezeným kvůli obtížným vztahům, které mezi sebou udržují obě hlavní federace islámských asociací. Výsledkem byla a do jisté míry stále ještě je stagnace, která jen těžko

---

¹⁰² Planet Contreras, 2001.

M. A. Moratinos ilustruje transformaci Španělska ze země vysílající emigranty v zemi přijímající imigranty ekonomickým vývojem: V roce 1981 bylo Španělsko součástí těch zemí, které přijímaly pomoc pro rozvoj, především od Spojených států, a pomoc pro vědecký výzkum od Německa a Japonska. V roce 1992 se Španělsko zařadilo na desátou příčku mezi zeměmi, které pomoc pro rozvoj poskytují. Hrubý národní produkt země představoval v roce 1982 4 tisíce US dolarů na obyvatele, v letech 1992-93 kolem 13 tisíc (Moratinos, 1995: 260).

¹⁰³ Slučování rodin se v porovnání s ostatními národnostními skupinami Maročané zúčastnili výrazně méně. A. Izquierdo vysvětluje tento jev následovně: Mnoho Maročanů pracovalo na venkově a často se zde ilegálně sdružovaly i celé jejich rodiny. Maročané se vyhýbali formálnímu procesu rodinného slučování z obavy, že by mohlo dojít k odhalení jejich ilegálního pobytu v zemi. Blíže o procesu rodinného slučování nejen marockých přistěhovalců v období po regularizaci 1991 viz Izquierdo, 1996: 237-262.

¹⁰⁴ García Oliver, 1996: 256. Od roku 1992 postupně vzrůstá procento marockých žen žádajících pracovní povolení. V roce 1993 byl poměr mužů a žen v marocké komunitě přibližně 3:1, přičemž tento poměr byl překonán pouze dalšími čtyřmi národnostními skupinami pocházejícími ze zemí s islámskou většinou: Senegal, Alžírsko, Gambie a Pákistán (Izquierdo, 1996: 37-116).

¹⁰⁵ K ženské marocké pracovní síle na španělském trhu práce viz Ramírez, 1998: Část třetí.

nachází alternativu. Stává se více viditelnou ve světle faktu, že migrační cyklus muslimského původu se stal stabilnějším a viditelnějším (např. modlitebny, řeznictví halál a další prostory spjaté s islámským kultem ve čtvrtích, kde se usazují muslimské komunity). V tomto období, šest měsíců po podepsání dohody, byla také slavnostně otevřena tehdy největší evropská mešita a islámské centrum: Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid). M. A. Moratinos uvádí, že „ pro Španělsko poněkud mýtický rok 1992“ umožnil, díky celé řadě programů uskutečněných vládou a různými organizacemi spjatými s arabsko-islámským světem, „znovuobjevit minulost arabsko-muslimského Španělska“, což zároveň vedlo k vytvoření „nové filosofie chování“, kterou potvrdil král Juan Carlos I. svým projevem v historické Medíně Az-Zahrá' nedaleko Córdoba a při inauguraci madridského islámského centra.¹⁰⁶

V roce 1996 bylo uskutečněno mimořádné řízení, proces regularizace coby součást aplikace nového Nařízení o cizincích (Reglamento de Extranjería, B.O.E. z 23. února 1996), jehož záměrem bylo regularizovat ty, kteří ilegálně pracovali v zemi, přičemž již dříve byli regularizováni a svého legálního postavení pozbyli.

Vzhledem k legislativnímu vývoji si někteří odborníci kladou otázku, zda od roku 2000 nelze hovořit o nové fázi muslimské imigrace do Španělska.¹⁰⁷ Celá 90. léta sjednocovalo Španělsko svou imigrační politikou s EU (Amsterdamská dohoda 1997, schůze na nejvyšší úrovni v Tampere 1999). V roce 2000 však samo schválilo hned dvě výrazně odlišná znění zákona o cizincích, přičemž jejich dopad ještě nelze objektivně zhodnotit.

3.6. Od roku 2004

Ačkoliv novou fází mohl předznamenat již rok 2000 vzhledem k novému zákonu o cizincích, skutečné změny nastaly až po roce 2004, kdy došlo po osmi letech k radikální změně vlády. Pravicová PP José Maríí Aznara, která po celý mandát bránila rozvoji dohody o spolupráci a prosazovala spíše restriktivní imigrační politiku, byla nahrazena Dělnickou socialistickou stranou Španělska José Luise Zapatera (Partido Socialista Obrero de España-PSOE), která je otevřená rozhovorům s muslimskou komunitou a v důsledku toho dochází opožděně a pomalu k aplikaci jednotlivých bodů dohody o spolupráci. Zatímco PP po celý mandát disponovala naprostou většinou ve vládě, socialistická vláda je vládou menšinovou. Je pravděpodobné, že na tomto přístupu PSOE se podepsaly teroristické útoky na madridská nádraží 11. března 2004, které těsně předcházely

---

¹⁰⁶ Moratinos, 1995: 261-263.

¹⁰⁷ Viz Domínguez Mujica, Guerra Talavera, 2004.

všeobecným volbám. Španělské jednotky byly téměř okamžitě staženy z Iráku, vláda zaujala vstřícné postoje vůči islámu a po dlouhém období stagnace obnovila jednání s Islámskou komisí Španělska o plnění a rozvoji dohody o spolupráci. Následně byly uzavřeny další dílčí dohody a vydány specifické královské dekrety. Země na rozdíl od mnohých západních států po madridských útocích nepřijala žádná speciální protiteroristická opatření, což bývá vysvětlováno také jako důsledek dlouholeté zkušenosti s terorismem (baskická ETA). Problém ilegální imigrace se nová vláda pokusila řešit mimořádným regularizačním procesem. Naopak ochrana hranic Melilly a Ceuty byla posílena zdokonaleným systémem zdí. Na návrh španělského premiéra Zapatera vznikl mezinárodní projekt pro nenásilný boj s terorismem - Aliance civilizací.

4. Muslimové ve Španělsku – španělští muslimové

Španělští muslimové představují velice pestrá mozaiku obyvatelstva, a to jak z hlediska právního, tak z hlediska etnického a náboženského. Demografické statistiky vypracované na celostátní i regionální úrovni¹⁰⁸ však nemohou popsat skutečný počet a původ muslimů na národním území, ani jejich příslušnost k některé z islámských frakcí. Tři základní kategorie, které do značné míry podmiňují politickou, sociální i ekonomickou situaci a integrační stupeň muslimů, jsou: muslimové cizího původu, kteří nabyli španělské občanství, rodilí Španělé¹⁰⁹, kteří konvertovali na islám, a přistěhovalci, ať již legální či ilegální. Zvláštní kategorii představují uprchlíci a žadatelé o azyl přicházející z muslimských zemí. Statisticky je nejlépe popsána kategorie legálních přistěhovalců, tj. cizích rezidentů, kteří jsou zároveň jednoznačně převládající kategorií muslimů legálně žijících na španělském území.

Strukturu islámu na území Španělska názorně popisuje Jiménez-Aybar:

- 1) Přistěhovalecký islám.
- 2) Autochtonní islám – tvořený španělskými muslimy:
  - a) Nacionalizovaný (naturalizovaný) islám – tvořen muslimy cizí národnosti, kteří nabyli španělského občanství (především Maročané v 80. letech a muslimové ze zemí Blízkého východu, kteří přišli do Španělska v 60. a 70. letech z politických nebo studijních důvodů).
  - b) Konvertovaný islám.

---

¹⁰⁸ Demografické statistiky vypracovává Národní statistický institut (Instituto Nacional de Estadística - INE). Regionální údaje poskytují jednotlivé regionální úřady, např. Andaluský statistický úřad (Instituto de Estadística de Andalucía). Poslední sčítání lidu proběhlo ve Španělsku v roce 2001, podrobné výsledky byly publikovány v roce 2004. Údaje jsou částečně dostupné také na oficiálních stránkách INE: <http://www.ine.es>, 24-04-2005.

Statistiky vztahující se k cizincům na španělském území vypracovává Státní úřad pro imigraci a emigraci při ministerstvu práce a sociálních věcí (Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales). Aktuální i starší údaje publikuje Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración také na internetové adrese ministerstva práce a sociálních věcí: http://extranjeros.mtas.es/es/general/DatosEstadisticos_index.html, 24-04-2005.

Nej-li uvedeno jinak, zdrojem všech statistických údajů v této kapitole je Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración: Data platná k 31. prosinci 2005 vztahující se k cizím rezidentům pocházejí z Anuario Estadístico de Inmigración 2005, další data, platná 31. prosinci 2003, z Anuario Estadístico de Extranjería 2003).

¹⁰⁹ Tato kategorie ve Španělsku na rozdíl od většiny západoevropských zemí zahrnuje téměř výhradně španělské konvertity. Aplikace jus sanguinis způsobuje, že děti muslimských přistěhovalců nejsou automaticky španělskými občany. Skupina mladých konvertitů, kteří by své děti vychovávali v islámské víře, je početně ještě zcela zanedbatelná.

Vedle těchto kategorií existuje kategorie oficiálního islámu, která může zahrnovat všechny výše zmíněné kategorie. Oficiálním islámem se rozumí síť legálně uznaných islámských asociací, organizací a institucí. Skutečností je, že oficiální islám je zastoupen převážně autochtonními muslimy, muslimští přistěhovalci zůstávají často na samém okraji struktur oficiálního islámu.¹¹⁰ Prof. Hagerty dělí muslimy ve Španělsku přímo do tří kategorií:

- 1) Původem z arabských zemí, „Nešpanělé“.
- 2) Původem z Ceuty a Melilly, Španělé.
- 3) Konvertité, Španělé.¹¹¹

Celkový počet obyvatel Španělska činí více než 40 milionů, jakou část z tohoto celkového počtu představují muslimové, je předmětem diskuzí, jejichž výsledkem jsou pouhé odhady. Odhadovaný počet muslimů se pohybuje kolem 0.75 % celkové populace.¹¹² K tomuto počtu (max. 300 tisíc osob) se připojuje dalších 600 tisíc rezidentů původem z arabského a islámského světa (viz Příloha II). Celkový počet muslimů žijících ve Španělsku bude tedy pravděpodobně činit maximálně jeden milion osob. Odhadovaný počet muslimů v zemi je velice nepřesný, protože pouze mešity mohou udat počet muslimů zapsaných ve svých registrech, ale nejedná se o seznamy definitivní vzhledem k tomu, že jistý počet muslimů se v mešitě neregistruje (z důvodu ilegálního postavení, nebo aby nemuseli platit *zakát*, tj. povinnou náboženskou daň).

Převážná většina muslimů, kteří žijí ve Španělsku, jsou sunnité, kteří se tradičně hlásí k málikovské právní škole. V zemi existují ale také malé šíitské komunity, jejichž členy jsou často španělští konvertité. Šíité žijí převážně v Barceloně, Madridu a Valencii.¹¹³ Ani iránské rezidenti, kteří se hlásí k šíitské větvi islámu, nejsou zanedbatelnou skupinou; v rámci přistěhovalců z muslimských zemí¹¹⁴ zaujímá Írán jedenácté místo.

---

¹¹⁰ Jiménez-Aybar, 2004.

¹¹¹ Sainz, 1990: 58.

¹¹² Moreras uvádí, že „osoby muslimského původu“ představují 0,75% až 1% celkové populace Španělska, tj. 300 tisíc až 400 tisíc (Moreras, 2002: 47), jeví se však pravděpodobným, že autor hovoří o muslimech obecně, tedy i přistěhovalcích, kteří nejsou španělskými občany. Haguenu-Moizard naopak uvádí, bez udání právního statutu těchto osob, že ve Španělsku žije 175 tisíc muslimů (Haguenu-Moizard, 2000: 6). Malvar odhaduje, že se ve Španělsku nachází 400 tisíc občanů cizího původu, kteří se hlásí k islámu, a 30 tisíc španělských konvertitů (Malvar, A., *El Maestro del Coran se estrena*. El Mundo, 04-09-2005). Islámská komise Španělska (CIE) dokonce uvádí, že v roce 2005 žilo v zemi přesně 1.080.478 muslimů, tj. 2,5% celkové populace (Geocities online: <http://www.geocities.com/gabijairo/promo/cie.htm>, 27-04-2006).

¹¹³ López García, Planet Contreras, 2002: 161.

¹¹⁴ V této kapitole je záměrně užíváno termínu *muslimské země* jako zjednodušené označení skupiny zemí, jejichž občané a následně pravděpodobně i emigranti jsou převážně muslimové. Do této skupiny spadají islámské země a země s většinou obyvatelstva hlásící se k islámu.

Významné místo mezi muslimy ve Španělsku zaujímají mystické proudy súfismu, které jsou největším lákadlem pro konverzi na islám. Ve Španělsku existují rozličné *taríqy* (řády), které ovšem nevystupují jako registrované náboženské entity. Španělští súfí, stoupenci téže taríqy, zakládají různé islámské asociace, nebo stojí zcela mimo oficiální islám. Nejvýznamnějšími taríqami, které působí ve Španělsku, jsou nematolláhí, naqšbandíja a qádiríja (zejména v Madridu a Barceloně), šádilíja a darqáwíja (tradičně skupiny konvertitů v granadském dolním Albaicínu).¹¹⁵

Z hlediska veřejného projevu islámu dělí Losada Campos muslimy ve Španělsku do následujících kategorií¹¹⁶:

- 1) Usazení praktikující, kteří se k islámu vrací v souvislosti s obavou, že španělská kultura pohltí jejich děti.
- 2) Islám druhé generace, tj. mládež neodmítající ani kulturu, ani náboženství země původu svých rodičů, ale přizpůsobují si je podle aktuální situace tak, že omezují některé vnější komunitární projevy islámu.
- 3) Sociologičtí muslimové, kteří vnímají islám spíše jako kulturní než duchovní a kultovní referenci. Roy tuto skupinu označuje za muslimské ateisty.
- 4) Militantní islamisté, s negativním pohledem na emigraci ze země původu z obavy z asimilace a ztráty náboženské identity.

4.1. Naturalizovaní muslimové

Muslimové, kteří se těší španělskému státnímu občanství, tzv. „nacionalizovaní“ či „naturalizovaní“ muslimové, představují početně velmi omezenou skupinu. Mezi její příslušníky se řadí zpravidla bývalí občané islámských států či států s islámskou většinou obyvatelstva, kteří získali španělské občanství.

Nízký počet muslimů této kategorie ve Španělsku je historicky vysvětlen definitivním podlomením základny islámu v zemi v roce 1609, kdy došlo ke konečnému vypuzení morisků z katolického království. Následnému rozvoji islámské menšiny ve Španělsku bránila rovněž Frankova diktatura ve 20. století, během níž byl novodobý příchod muslimů do značné míry pozdržen.

---

¹¹⁵ Blíže k jednotlivým řádům viz příslušná hesla v *Encyclopaedia of Islam*.

¹¹⁶ Blíže viz Losada, 1995a: 286-287.

Navzdory výše zmíněným faktorům se islámská menšina v zemi formovala. Španělské občanství bylo uděleno některým občanům těch arabských a islámských zemí, s nimiž Španělsko navázalo přátelské vztahy do konce 40. let minulého století. Tato menšina, která se netěšila žádné zvláštní právní ochraně a měla jen velmi omezenou organizační strukturu, sestávala převážně z muslimských studentů, kteří navštěvovali španělské univerzity, a již vystudovaných lékařů. Mnoho z těchto studentů se později v zemi usadilo a získalo španělské občanství.¹¹⁷

V současné době žije ve Španělsku kolem 150 tisíc naturalizovaných osob původem z muslimských zemí.¹¹⁸ Z hlediska země původu mezi naturalizovanými muslimy jednoznačně převládají bývalí občané Maroka. Následují rodilí Palestinci, Syřané a Libanonci. Velká část bývalých libanonských občanů se však hlásí ke křesťanství.

Důležitou součástí naturalizovaných muslimů ve Španělsku představují muslimové pocházející ze španělských území na africkém kontinentě, Ceuty a Melilly. „Z právního hlediska musí být tato skupina považována za součást nacionalizovaného islámu, protože zatímco členové této populace žijí v těchto městech od počátku minulého století, až donedávna, s několika výjimkami, neměli španělské občanství. Jejich právní vazba na tato města byla redukována na pouhé *statistické karty*, které potvrzovaly jejich pobyt v zemi. Po schválení zákona o cizincích v roce 1985 byl zahájen proces udělování občanství této skupině obyvatel.“¹¹⁹ Zákony upřednostňující některé národnostní skupiny žadatelů o španělské občanství dlouho nebraly v potaz případ muslimů marockého původu žijících v Melille a Ceutě, což mohlo snadno vyústit k vyhoštění těchto obyvatel z obou měst kvůli jejich ilegální situaci. Protestující obyvatelé těchto měst požadovali zprvu uznání svého statutu coby cizí rezidenti, ale postupně své požadavky zvýšili až na úplné španělské občanství. V důsledku těchto událostí bylo udělení španělského občanství 13 tisícům ceutských a melillských muslimů marockého původu v letech 1986 až 1990.¹²⁰

---

¹¹⁷ López García, Planet Contreras 2002: 158.

¹¹⁸ López García a Planet Contreras zdůrazňují, že počet naturalizovaných cizinců významně vzrostl především mezi lety 1960 a 1997, kdy jejich počet dosáhl 125 247 osob. Z tohoto počtu pocházelo 24 730 z Afriky, 13 998 z Asie, což je 38 728 neboli 30,9 % všech naturalizací. Převážná většina (80,7 %) afroasijských naturalizací byla výsledkem prvního Zákona o cizincích, který byl schválen v roce 1985 (López García, Planet Contreras 2002: 158). Mezi lety 1980 a 2000 nabylo španělské občanství 33 413 osob ze zemí s islámskou většinou obyvatelstva (Moreras, 2002: 47). Poslední dostupné statistiky uvádějí, že za rok 2003 nabylo španělské občanství 6827 Maročanů (Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - *Anuario estadístico de extranjería 2003*. Madrid, 2004).

¹¹⁹ López García, Planet Contreras, 2002: 158.

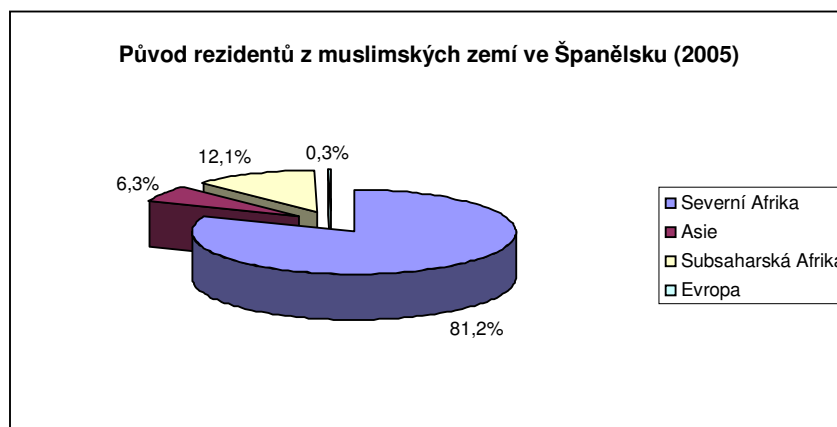
¹²⁰ López García, Planet Contreras, 2002: 159.

4.2. Muslimští přistěhovačci

Tato kategorie muslimů žijících na území Španělska zahrnuje jak legální přistěhovačce (rezidenty, tj. osoby, které disponují povolením k pobytu), tak ilegální přistěhovačce, kteří na španělském území pobývají bez nezbytných dokladů anebo do země dokonce ilegálně již vstupují. Početně jednoznačně dominantní skupinou jsou přistěhovačci z Maroka. „Většina nově příchozích z Magrebu přijela jako turisté nebo studenti, *prodloužili* si pobyt a podařilo se jim získat práci, po většinu času neoficiálním způsobem.“¹²¹ Statisticky je tato druhá skupina prakticky nepopsatelná, dostupné statistické údaje se vztahují jen k některým specifickým projevům jejich pobytu či vstupu do země (např. ztroskotání plavidel s přistěhovačci).

4.2.1. Muslimští rezidenti

Podle statistik Státního úřadu pro imigraci a emigraci při ministerstvu práce a sociálních věcí k 31. prosinci 2005 žilo legálně, tj. s povolením k pobytu či s pobytovou kartou, ve Španělsku 650 tisíc občanů muslimských zemí, což představuje čtvrtinu všech cizích rezidentů v této zemi.¹²² Jednoznačně převládající národnostní skupinu v této kategorii představují Maročané, kteří představují tři čtvrtiny těchto rezidentů. Tato komunita je v současnosti druhou nejrychleji rostoucí (po Ekvádorcích). Následujícími nejpočetnějšími národnostními skupinami jsou Alžíráné, Senegalcí, Pákistánci a Nigerijci (viz Příloha II).

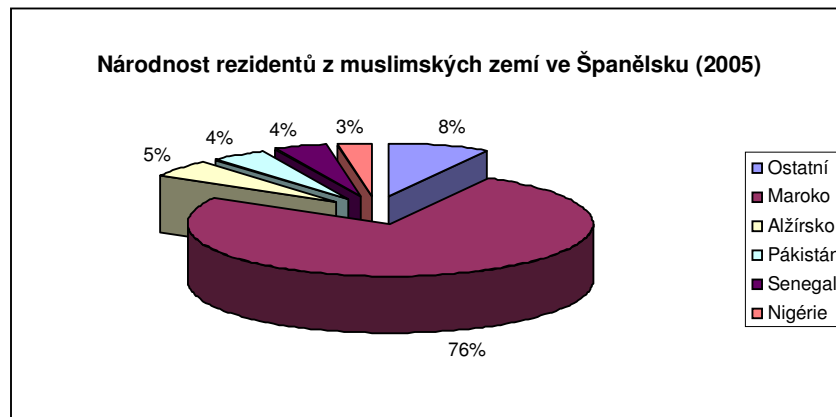

Zdroj informací: *Anuario Estadístico de Inmigración 2005*, Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

¹²¹ Cesari, 2002: 8.

¹²² López García a Planet Contreras rovněž upozorňují, že ne všichni rezidenti původem ze zemí spadajících do této skupiny jsou muslimové, jako příklad uvádějí Libanon, odkud do Španělska přicházejí převážně křesťané. Naopak imigranti z Ghany nejsou do podobných statistik uváděni, protože, protože pouze 20 % populace této země se hlásí k islámské víře, v roce 2000 přitom bylo regularizováno 1 925 občanů Ghany (López García, Planet Contreras, 2000: 173).

Pro ilustrování tempa růstu muslimské komunity v zemi budiž uvedeno, že v roce 2000 čítala komunita rezidentů původem z muslimských zemí ve Španělsku kolem 300 tisíc osob. Údaje se u jednotlivých autorů liší řádově v desítkách tisíc (López García, Planet Contreras, 2002, Moreras, 2002).

Zdroj informací: *Anuario Estadístico de Inmigración 2005*, Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

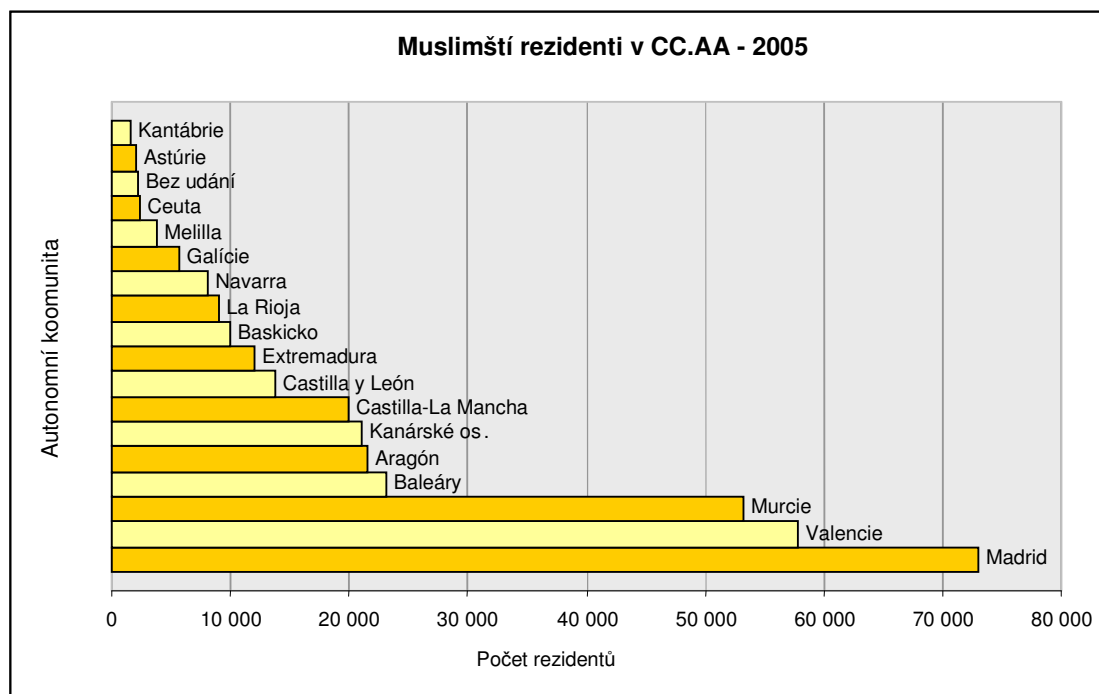
Podle J. Moreras se muslimští rezidenti obdobně jako naturalizovaní muslimové uplatňují ve třech modelových zónách odpovídajících jejich ekonomickým aktivitám. Vzhledem k početní převaze je přirozeně markantnější vliv rezidentů než naturalizovaných muslimů¹²³:

- Městská zóna, tj. velká města a jejich okolí (Madrid, Barcelona, Valencie): V této zóně žijí převážně Maročané, současní či bývalí občané zemí Blízkého východu, Senegalci a Pákistánci. Tyto oblasti byly přistěhovalci osídlovány od samého počátku, umožňují slučování rodin a tvorbu nových rodin, stejně jako vytvoření náboženské, asociační i obchodní sítě.
- „Poloměstská polovenkovská“ zóna je zastoupena v menších městech: Tato města jsou z hlediska přistěhovalectví často multietnická. Přistěhovalci se v těchto městech začali usazovat později než ve velkých městech. Tuto zónu obývají zejména Maročané a Gambijci. Muslimští přistěhovalci se v této i výše zmíněné městské zóně uplatňují zejména na stavbách, v průmyslu, službách a obchodu.
- Rurální zóna s intenzivním skleníkovým (Poniente de Almería, Murcia, Baja Segura, Marasme) nebo sezónním zemědělstvím (Jaén, Navarra, La Rioja, Huelva, Lleida, Alicante): Ke skutečné sedentarizaci přistěhovalců v těchto oblastech téměř nedochází, protože poptávka po pracovní síle je tu pouze dočasná. Muslimští pracovníci přicházející do těchto oblastí pocházejí především z Maroka a subsaharské Afriky.

Celkové rozmístění muslimských rezidentů v jednotlivých regionech země odpovídá poptávce po pracovní síle. Dalším důležitým faktorem je geografická poloha regionu;

¹²³ Moreras, 2002: 48.

pobřežní jižní a jihovýchodní regiony jsou výrazně hustěji osídleny muslimskými rezidenty než regiony ve středu a na severu země. Jednoznačně nejvyšší počet muslimských rezidentů se koncentruje v ekonomicky nejvyspělejších Katalánsku, následuje region Andalusie, Madrid, Valencie a Murcie.¹²⁴

Zdroj informací: *Anuario Estadístico de Inmigración 2005*, Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

4.2.2. Ilegální přistěhovalci z muslimských zemí

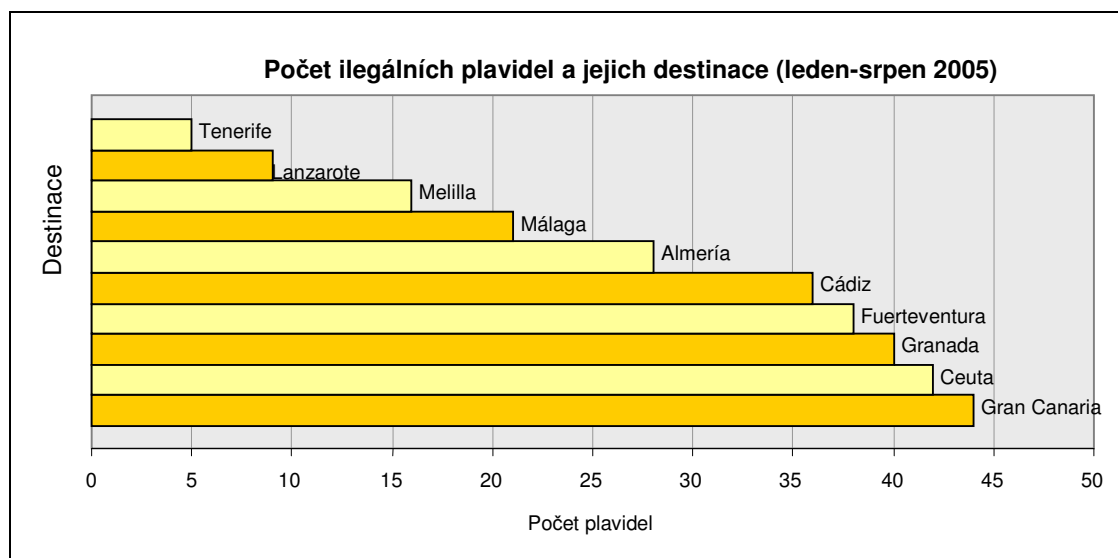
Zmapovat ilegální přistěhovalce je nemožné. Zatímco některé nevládní organizace odhadují počet ilegálních přistěhovalců v zemi minimálně na 300 tisíc osob, oficiální verze španělských úřadů nepřekročí počet 70 tisíc osob.¹²⁵ Z hlediska národnostního složení je pravděpodobné, že hodnoty budou poměrově odpovídat počtům legálních rezidentů, tedy převážná většina těchto přistěhovalců pochází s největší pravděpodobností z Maroka a ostatních zemí Magrebu a subsaharské Afriky, čemuž napovídá především geografická blízkost Španělska a vysoká propustnost hranic a nedostatečná legislativní opatření ze strany Maroka. Geografická lokalizace těchto osob ve Španělsku odpovídá nabídce

¹²⁴ Pro srovnání budiž uvedeno, že v roce 2000 čítaly komunity rezidentů z muslimských zemí v ními nejhustěji obydlených oblastech následující počty jedinců: Katalánsko - 93 644, Andalusie - 44 859 a Madrid - 30 317 (Moreras, 2002: 48). Podrobně o charakteru cizí populace ve Španělsku viz Ferrer Rodríguez, Urdales Viedma, 2004. K situaci na Kanárských ostrovech viz Díaz Rodríguez, Delgado Acosta, 2005 a k situaci v Andalusii viz Egea Jiménez, Nieto Calmaestra, 2005.

¹²⁵ „Skutečný počet marockých přistěhovalců je bezpochyby třikrát vyšší, než uvádějí oficiální údaje.“ (Cabello, López García, Moreras, 2002: 97).

pracovních příležitostí. Ilegální přistěhovalci se nejvíce koncentrují v zemědělských oblastech, tedy v třetí zóně podle Morerasovy klasifikace.

Oficiální statistiky vztahující se k této kategorii přistěhovalců se omezují na osoby přistižené při pokusu o ilegální vstup do země. Vyjednávání Španělska s Marokem o spolupráci v rámci imigrační a emigrační politiky a posílení lidských zdrojů i vybavení pro boj s ilegálním přistěhovalectvím, jak se zdá, konečně přináší ovoce. Přesto do země stále touto cestou proudí značné množství ilegálních afrických přistěhovalců. Nejvíce postiženými zónami jsou Kanárské ostrovy a pobřeží Gibraltarské úžiny.¹²⁶ Kanárské ostrovy představují destinaci zejména plavidel ze subsaharské Afriky, zatímco na pobřeží Gibraltarského průlivu přistávají lodě a vory vyplouvající z Maroka.

Zdroj informací: *Datos de inmigración irregular por medio de embarcaciones, a fecha 31 de agosto de 2005.* Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Dílní úspěchy, kterých bylo dosaženo v letech 2004 a 2005 (viz Příloha III), jsou výsledkem společné španělsko-marocké politiky v oblasti Gibraltarského průlivu, kde působí smíšené námořní síly, a „opevnění“ Ceuty a Melilly. Na konci roku 2005 se zvýšila zeď v Melille a Ceutě ze tří na šest metrů. Zdálo se, že příliv ilegálních přistěhovalců je utlumen. Ve skutečnosti však pouze změnil cíl. V roce 2006 čelily Kanárské ostrovy

¹²⁶ V letech 2004 a 2005 došlo po dlouhých letech k poklesu ilegálních vylodění na španělském pobřeží, k 6. září 2005 klesl počet osob, které se ilegálně vylodily na španělském pobřeží v porovnání se stejným obdobím předešlého roku o 37%. Výrazný pokles byl zaznamenán především v měsíci srpnu, kdy jsou podmínky pro plavbu nepříhodnější. Největší pokles byl zaznamenán na Kanárských ostrovech, 51%, zatímco na pobřeží Gibraltarské úžiny došlo k poklesu o 24% v porovnání s rokem 2004. Za prvních osm měsíců roku 2005 bylo zaznamenáno přibližně 200 ilegálních plavidel čítajících přes 4 tisíce osob mířících na španělské pobřeží v oblasti Gibraltarské úžiny, v případě Kanárských ostrovů se jednalo o poloviční počet plavidel i osob.

masovým ilegálním vyložením plavidel¹²⁷ vyplouvajících z Mauretánie, byť většina pasažérů pocházela z Mali a Senegalu, s nimiž má Mauretánie volně průchozí hranici. Přestože již v roce 2003 uzavřelo Španělsko dohodu s Mauretánií, která by takovéto situace měla řešit, úsilí ze strany Mauretánie začíná být v této otázce vyvíjeno až v důsledku vyhrcoené situace, kdy Španělsko posílá zpět emigranty bez dokumentů.¹²⁸ Na podzim roku 2006 pod vlivem neustále rostoucího ilegálního a vzhledem ke způsobu dopravy vysoce nebezpečného přistěhovalectví ze Senegalu nabídl španělský ministr vnitra, Miguel Ángel Moratinos, Senegal dohodu, na jejímž základě má být otevřen španělský pracovní trh značnému počtu Senegalců, a to především těch osob, které podnikly nebezpečnou cestu až na Kanárské ostrovy a byly odtud repatriovány zpět do Senegalu. Zároveň Španělsko Senegal nabídl pomoc v hodnotě 15 mil. euro. Senegal v důsledku neustálých kompromisů ve vzájemné španělsko-senegalské migrační politice nad podpisem dohody váhá.¹²⁹

4.2.3. Uprchlíci z muslimských zemí

Statut uprchlíka ve Španělsku zaručuje cizinci povolení k pobytu a zajištění všech nezbytných dokumentů. Uprchlíci se tak z právního hlediska dostávají do obdobné situace jako cizí rezidenti. Nicméně okolnosti jejich vstupu do Španělska se značně liší od členů výše zmíněných kategorií. Počty žadatelů o azyl i jejich původ se rok od roku může výrazně měnit v závislosti na mezinárodní politické situaci (válečných konfliktech apod.). V roce 2003 požádalo o azyl ve Španělsku přes 5 tisíc osob, přičemž převážná většina (71,56%) pocházela z Afriky. Nejpočetnější národnostní skupiny žadatelů o azyl pocházely právě z muslimských zemí: Nigerijci (28,75% všech žadatelů) a Alžíráné (11,62%). Alžíráné přitom dlouhodobě představují jeden z nejpočetnějších národnostních kolektivů žádajících každoročně o azyl ve Španělsku. Z pohledu současných dějin zaujímal mezi žadateli o azyl významné postavení běženci z Palestiny v roce 1977 a o dva roky později uprchlíci z Íránu během islámské revoluce. Tyto komunity jsou z demografického hlediska zanedbatelné, jejich sociální funkce je však významná.

---

¹²⁷ Kanárské ostrovy od té doby zažívají nevládnutelné přistěhovalcké vlny afrického původu, pouze Tenerife podle Amnesty International zaznamenal od konce roku 2005 desetinásobný nárůst ilegálních vyložení. Oficiální zdroje udávají, že dalších 10 tisíc osob čeká v Africe na příležitost k pokusu o dosažení této destinace (Webislam, 21-09-2006).

¹²⁸ Za první tři měsíce roku 2006 bylo registrováno 105 plavidel s celkem téměř 4 tisíci pasažérů (El País, 30-03-2006).

¹²⁹ K nemarockým severoafrickým přistěhovalcům viz López García, Berriane, 2004: kap. X, s. 451-469.

4.3. Španělští konvertité

Španělé, kteří konvertovali na islám, představují početně nejmenší skupinu muslimů na území Španělska. Jejich počet však neustále roste. Základní význam a zároveň výhoda této kategorie, přestože je početně méně významná než kategorie naturalizovaných muslimů a muslimských přistěhovalců, spočívá v integraci jejich příslušníků ve španělské společnosti. V této společnosti se narodili, vyrostli, dostalo se jim nejen španělského vzdělání a výchovy, ale také přebrali kulturně společenské modely jako např. rodinný model, rovnost pohlaví, západní individualismus aj. Tato skupina muslimů navíc není zatížená kombinací rodinná tradice - nepřesná znalost Koránu, která není řídkým jevem v některých přistěhovaleckých komunitách, včetně převládající marocké. V jejím důsledku je často tradice zaměňována s povinnostmi danými Koránem.¹³⁰ Roy uvádí, že konvertité přispívají k odluce evropského islámu od Blízkého východu.¹³¹

Výrazný nárůst konverzí na islám uvnitř španělské společnosti byl zaznamenán již v 70. letech, přičemž některé výklady tohoto jevu vycházely z teze, že skutečná španělská identita může být znovu získána ohlednutím zpět do minulosti, do období muslimské nadvlády. Barcelonská Asociace muslimských žen (Asociación de Mujeres Musulmanas) v roce 1998 představila ve svém časopisu studii týkající se konverzí Španělů na islám. Z této studie vyplývá, že věkový průměr konvertitů se pohybuje kolem 30 let. Studie rovněž rozlišuje mezi několika typy konverzí: intelektuální, mystickou, citovou, experimentální, obrozeneckou a povinnou. Přičemž nejčastějším případem je právě intelektuální přestup na islám, jež pro nové vyznavače vyniká logickou pevností a vnitřní souhrou. Citová konverze, tj. která následuje po navázání přátelských vztahů s muslimy, je druhým nejčastějším typem, který se často překrývá a doplňuje s intelektuálním typem konverze. Převahu intelektuální konverze potvrzuje rovněž skutečnost, že 60 % nových muslimů s islámem „experimentovalo“ (hledání informací, účast na setkáních, návštěva islámských zemí, četba související literatury) předtím, než novou víru přijalo. Prakticky

---

¹³⁰ Podle Dassetta (1994) a později Jiménez-Aybara (2004) muslimové nešpanělského původu, ať už je jejich právní statut ve Španělsku jakýkoliv, „zradili, často nevědomky, islám ve svých vlastních kufrech“ a proto, aby mohli požadovat uznání své identity a svého postavení coby muslima, musí nutně podstoupit často tvrdou zkoušku integračního procesu do západní laické společnosti. A Del Olmo (in Jiménez-Aybar, 2004) naopak dodává, že „*neomuslim* je Španěl, který zpravidla náleží ke středně vyššímu sociálnímu extraktu, který přijal islám prostřednictvím procesu zvažování, více či méně hlubokého podle jednotlivých případů. Carmona (1995: 49-50) v kontextu rozdílné integrace a přijetí muslima majoritní západní španělskou společností již před deseti lety předpokládal, že španělský konvertita se svému okolí jeví zvláštní, nanejvýš extravagantní. Naopak shodně či dokonce méně nápadně manifestování příslušnosti k islámu cizince muslimského původu v sobě nese stopy cizí kultury, což může vést ze strany španělské společnosti až ke xenofobním závěrům.

¹³¹ Roy, 2002: 53.

všichni noví muslimové uvádějí, že před konverzí strávili jisté období v osobním kontaktu s muslimy. Případy, kdy se konvertita později od islámu odvrátil, jsou velice řídké: „Smlouva založená v přibližně stejné míře na intelektuálním a citovém předpokladu, na prahu dospělosti, se neporuší snadno a obvykle se udrží, když se proměňuje a prochází různými fázemi“.¹³²

Zatímco na konci 70. let existovala v zemi jediná komunita *muladíes* (nových muslimů) v polovině 90. let představovali konvertité údajně celou polovinu všech španělských muslimů.¹³³ Imigrační vlny posledních deseti let však tento poměr zvrátily ve prospěch přistěhovalců a naturalizovaných muslimů. Odhady počtu španělských konvertitů se značně rozcházejí, pohybují se nejčastěji mezi 1–6 tisíci osob.¹³⁴ Hlavní střediska jejich koncentrace se nacházejí v oblasti Andalusie, zejména pak ve velkých městech jako Córdoba, Granada a Sevilla, která byla historickými centry islámu a kde se rovněž vytvářejí mnohé asociace. V těchto městech konvertité zaujímají významné postavení díky své propracované a aktivní náboženské organizaci. Většina konvertitů jsou sunnité, ale hlásí se i k šíitské větvi.¹³⁵ Velkým lákadlem ke konverzi na islám jsou mystické proudy súfismu.

Vysoký podíl konvertitů představují ženy. Tento jev je výrazně patrný v oblastech s nízkým počtem muslimů a zejména s nízkým počtem muslimských přistěhovalců. Zatímco v autonomních komunitách jako je Madrid, Katalánsko nebo Andalusie je muslimská komunita výrazně heterogenní, a to nejen na úrovni jedinců, ale i v rovině asociací, regiony jako např. Aragón vykazují zcela evidentní převahu nových muslimek nad zanedbatelným počtem mužských zástupců této kategorie. Jiménez-Aybar dokazuje

---

¹³² Závěry této studie, platné nejen pro Španělsko, ale i ostatní západní státy, zveřejnil také Webislam (30-06-1998) v článku s názvem *Las “conversiones” al Islam. Un estudio de la Asociación de Mujeres Musulmanas en Barcelona*.

Zdroj hovoří o Asociaci muslimských žen (Asociación de Mujeres Musulmana), která se však v Registru náboženských entit nevyskytuje. V 90. letech působila v Barceloně jediná asociace muslimek, kterou byla dnešní Insha Allah (od roku 1990 člen FEERI, od roku 2000 samostatná islámská entita vystupující v Registru pod názvem Islámská komunita Insha-Allah). Insha Allah také vydává vlastní časopis. Z těchto faktů lze vyvozovat, že zmíněná Asociace muslimských žen byla pozdější Insha Allah. Důkazy k potvrzení této hypotézy však autorka nedisponuje (Je rovněž možné, že asociace není a nebyla vedená jako náboženská entita, ale jako občanská asociace, zapsaná tudíž v občanském registru).

¹³³ El País, 28-03-2004.

¹³⁴ Zatímco Galindo se přiklání k nejnižším hodnotám, López García a Planet Contreras obhajují průměrné hodnoty, tj. 3 tisíce španělských konvertitů, projekt NOCRIME naopak obhájí hodnotu 6 tisíc osob (Galindo, 1993, López García, Planet Contreras, 2002, Euro-Islam Info online: <http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>, 21-06-2006). Extrémní názory však zacházejí až k 30 tisícům (Malvar, A., *El Maestro del Coran se estrena*. El Mundo, 04-09-2005, Gómez, L., *Los musulmanes radicales desplazan a los moderados en la comunidad islámica de España*. El País, 19-09-2001).

¹³⁵ V rámci šíitského kolektivu na španělském území však představují početně velice významnou skupinu.

tento fenomén na příkladu Aragónu, kde komunitu nových muslimů představují téměř výhradně ženy, většina z nich přitom přijala islám v 90. letech a jejich častými společnými rysy jsou: profesní aktivita, vysokoškolské vzdělání, muslimský manžel (který může být jak příčinou, tak důsledkem konverze!), převažující volba západního stylu oblékání a nepřerušené vztahy s *křesťanským* okolím a zázemím.¹³⁶

Podle prof. De Santiago „původní jádro konvertitů náleží kultuře hippie, jejíž ústřední hodnotou je pohled na život jako na cestu a která, jak je známo, stále hledá spiritualitu v nedominantních náboženstvích 60. let, ale v žádném případě ne nutně cizí vlastní historii Západu“; takovým se jeví být právě islámský mystický proud sufismu.¹³⁷ Konverze jsou nejpatrnější v Andalusii, kde jsou spjaty s pokusem připomenout si nádheru civilizace al-Andalusu. Tato skutečnost vysvětluje, proč je fenomén konverzí silnější a ideologicky více podloženější ve Španělsku než v ostatních evropských zemích.

Islámské organizace, instituce a asociace založené konvertity a sestávající převážně z konvertitů hrály a hrají významnou roli v asociačním procesu španělského islámu a v procesu prosazování muslimských zájmů a potřeb v zemi.

4.4. Profil muslimů ve Španělsku

Zatímco sociální, ekonomický či politický profil španělských konvertitů se nijak neliší od ostatní španělské populace, u skupiny občanů a rezidentů cizího původu lze shledat některé charakteristické společné rysy, které mohou jednotlivé národnostní kolektivy od rodilých Španělů odlišovat. Zatímco statistiky tohoto druhu v případě španělských občanů hlásících se k islámu vůbec neexistují, nejlépe jsou jednoznačně zmapovány kolektivy cizích rezidentů. Tato kapitola se proto zabývá přistěhovalci, případně naturalizovanými občany, původem z muslimských zemí.

4.4.1. Demografická skladba

Z hlediska distribuce pohlaví rezidentů původem z muslimských zemí, v rámci těch národnostních kolektivů, jejichž počet čítá více než 10 tisíc osob, byli v roce 2005

---

¹³⁶ Jiménez-Aybar (2004) uvádí konkrétní příklady ze svého terénního výzkumu: Mnoho zmíněných konvertitek se vdalo za arabské studenty, kteří přijeli studovat do Španělska v 60. a 70. letech, přiznávají, že na islám přestoupily dobrovolně a zejména po zralé úvaze ohledně výchovy svých dětí. Jeho výzkum také potvrzuje hypotézu Carmony (viz výše), protože ženy, které se rozhodly pro konverzi byly často svými příbuznými považovány za excentrické a tento postoj byl umocněn v případě, že se žena rozhodla pro islámskou pokrývku hlavy.

¹³⁷ De Santiago dále obhajuje teorii, že požití drog může být jedním z rysů, které předcházejí konverzi coby „hledání kulturní konsolidace“, vždyť „hašíř kultury hippie je tradičně konzumován v muslimské kultuře“ (Sainz, 1990: 130).

Pákistánci kolektivem s největším podílem mužů (13,34% žen), následoval Senegal (18,01% žen) a Alžírsko (24,03% žen). Největší podíl žen v rámci této kategorie se vyskytoval uvnitř nigerijského a marockého kolektivu, které jsou ovšem oba většinou mužské (37,22% a 34,59% žen).¹³⁸

Kolektivy pocházející z Blízkého východu jsou obecně starší než kolektivy rezidentů z Afriky. Maročané s průměrným věkem 28 let jsou druhým nejmladším kolektivem (za Gambijci s průměrným věkem 25 let), mezi mladé kolektivy se rovněž řadí Alžířané a Pákistánci s průměrným věkem 31 let. Naopak nejstaršími kolektivy rezidentů z muslimských zemí byli v roce 2005 Íránci (41 let), Iráčané a Libanonci (37 let) a Palestinci (36 let). 19% rezidentů z muslimských zemí je mladší 16 let.¹³⁹ V íránském kolektivu jsou nejvyrovnaněji zastoupeny všechny věkové kategorie. Tato komunita má rodinnou strukturu s nižším počtem mladých členů (přibližně 9%) a rozsáhlejší skupinou členů nad 55 let věku (kolem 10%).

Rozdíly ve věkové skladbě a v zastoupení obou pohlaví jednotlivých národnostních kolektivů jsou dány v první řadě účelem, za jakým do Španělska přišly a přicházejí. Pákistánské přistěhovalectví má striktně ekonomický charakter, podobně tak mladé přistěhovalectví z Alžírska. Obě skupiny jsou většinou mužské a mladé. Naopak komunita Íránců je nejstarší, což odpovídá politickému charakteru jejich imigrace, která následovala po islámské revoluci na konci 70. let minulého století. Tento faktor ovlivnil rovněž vysoký podíl žen v tomto kolektivu. Výrazné zastoupení žen v marockém kolektivu je dáno naopak geografickou blízkostí obou zemí a politikou slučování rodin. Významným činitelem byla a je také poptávka po levné ženské pracovní síle. Od 80. let minulého století prudce vzrostla poptávka po výpomoci v domácnosti a pomoci s dětmi, která nabídla pracovní příležitost mnoha marockým ženám. Jisté je, že nezanedbatelný počet Maroček pracuje v právně neprůhledném domácím sektoru ilegálně.¹⁴⁰ (Viz Příloha I.)

Oblastí, kde se nachází nejvyšší počet žen v poměru k celkovému počtu cizích rezidentů, je Melilla (57,12% v roce 2005), tento fenomén je však vysvětlitelný jako důsledek právního postavení původem marockého obyvatelstva v této španělské enklávě na africkém

---

¹³⁸ Majoritně, avšak jen nepatrně, ženskými kolektivy rezidentů z muslimských zemí byli v roce 2005 jen Kazaši, Indonésané a občané Bosny a Hercegoviny. Tato data pocházejí z roku 2005, ale ani dlouhodobě se v této oblasti nevyskytují výrazné početní výkyvy.

¹³⁹ Tato statistika je platná k 31. prosinci 2005, avšak ani v této oblasti se za poslední desetiletí nevyskytly výrazné výkyvy. Maročané, Alžířané a Pákistánci dlouhodobě představují jedny z nejmladších kolektivů cizích rezidentů ve Španělsku vůbec.

¹⁴⁰ Blíže viz Ramírez, 1998: 258-265.

kontinentě. Mnozí maročtí občané, kteří se v Melille často již narodili, dosud nenabýli španělského občanství, nicméně speciální právní statut jim zaručuje postavení rezidentů.

Statistiky z roku 2003 uvádějí, že Senegalci a Maročané představují dva národnostní kolektivy rezidentů s nejvyšším počtem trvalého povolení k pobytu nebo s podruhé prodlouženým povolením (v obou případech přes 60%). Maročané a Alžířané jsou mezi čtyřmi prvními národnostmi s pobytovou kartou vázanou na studium a Maročané jsou nejpočetnější zahraniční národnostní skupinou studentů prvního a druhého univerzitního cyklu (2 645 zapsaných studentů)¹⁴¹. Maročané nadále představují nejpočetnější národnostní kolektiv pracovníků (téměř 175 tis.)¹⁴² a 24,15% žádostí o práci od cizích rezidentů je podáno Maročany. Z vysokého počtu Maročanů ve Španělsku vyplývají i další statistická prvenství: Maročanky se coby cizinky stávají v této zemi nejčastěji matkami, Maročané jsou na prvním místě mezi cizinci co do sňatků se Španělkami (9,95%), naopak Maročanky se nacházejí až na třetím místě, pokud jde o sňatky se Španěly (6,95%), což odráží sociální realitu (muslimské) země původu tohoto kolektivu.¹⁴³

Zatímco španělští konvertité, jejichž mateřským jazykem je španělština a jimž se dostalo vzdělání v rámci španělského národního školského systému, zaujímají v sociální, kulturní a ekonomické sféře postavení odpovídající postavení jejich spoluobčanů majoritně katolického vyznání, situace naturalizovaných muslimů a muslimských rezidentů se vyznačuje výraznými rozdíly, pokud jde o pohlaví, věk i odvětví, v němž jsou zaměstnáni. Tyto rozdíly jsou dány dobou a podmínkami jejich usazení se v zemi a také odlišným socioekonomickým statutem. Údaje o těchto rozdílech jsou k dispozici pouze v případě početně nejvýznamnějších komunit, jako jsou Maročané, Alžířané, Íránci, Pákistánci a Egypťané. Podobnosti v profilu různých skupin jsou vázány hlavně na zaměstnanostní situaci jejich členů.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Další nejzastoupenější národnosti na španělských univerzitách jsou pouze evropské, africké či asijské kolektivy jsou výrazně minoritní. Afričané a Asiaty se řadí také na poslední příčky v případě počtu žádostí o homologaci zahraničních univerzitních diplomů.

¹⁴² Nejvyšší podíl cizích pracovníků vzhledem k celkovému počtu pracujících byl zaznamenán v Melille (18,95%), na Baleárách (11,86%), v Almerii (11,67%) a Murcii (11,66%). Přičemž jedině Baleáry mají z hlediska imigrace výrazně evropský a tedy nemuslimský charakter.

¹⁴³ Po Maročankách se na druhé místo co do porodnosti řadí Číňanky a pokud jde o sňatky mezi cizinkou a Španělem, pak na prvních dvou místech se umístily Kolumbijky (přes 20%) a Brazilky (7,06%). Za Maročany, kteří se oženili se Španělkou se však na prvních místech řadí pouze Evropané.

¹⁴⁴ López García, Planet Contreras, 2002: 163.

4.4.2. Ekonomická integrace

Ačkoliv v běžném povědomí platí, že muslimští přistěhovalci v Evropě ekonomicky zaostávají na samém okraji společnosti, skutečností je, že osoby pocházející z muslimských zemí se na pracovním trhu neprosazují na základě svého původu, ale na základě dosaženého vzdělání, a to obdobně jako v zemi svého původu. Příkladem toho jsou např. senegalští lékaři ve Francii, maročtí matematici a fyzici ve Španělsku či egyptští informatici ve Velké Británii.¹⁴⁵ Skutečností však také zůstává, že tato inteligence v případě Španělska stále představuje menšinu a naopak většina marockých přistěhovalců, kteří mají problémy s ekonomickou i sociální integrací, pochází ze sociálně a ekonomicky nejslabších vrstev již v samotném Maroku.¹⁴⁶

Většina Alžířanů pracuje v zemědělství (47 %), zejména při sklizni ovoce. Koncentrují se ve východním Španělsku. Pákistánci jsou zaměstnaní především v dolech (44 %), a to převážně v provinciích Jaén a León, stejně jako v textilním průmyslu po celém Španělsku. Íránci nacházejí uplatnění zpravidla v obchodních aktivitách (32 %). Maročané jsou zaměstnáváni na stavbách a v dalších průmyslových odvětvích, dále pak v zemědělství (28 %). Sektor služeb poskytuje zaměstnání čtvrtině členů každé ze zmíněných komunit, s výjimkou Alžířanů. Profil zaměstnanosti egyptské komunity vykazuje, že asi 18 % Egyptanů pracuje jako odborníci, technici, nebo zaměstnanci na manažerských pozicích.

Obdobné statistiky pro muslimy pocházející z Blízkého východu neexistují. Nicméně lze předpokládat, že pracovní profil Syřanů, Palestinců a Jordánců bude do značné míry odpovídat profilu Egyptanů, kteří se jako skupina ve statistikách objevují. Předpoklad podobnosti mezi pracovním zařazením muslimů pocházejících z těchto zemí a z Egypta vychází ze skutečnosti, že všechny zmíněné komunity sestávají převážně z bývalých studentů na španělských univerzitách.¹⁴⁷

Zkušenost západoevropských zemí vystavených modernímu muslimskému přistěholectví dokazuje, že v zemích, které jsou coby destinace migrantů ještě mladé (jak je tomu

---

¹⁴⁵ Oliveres, 2000.

¹⁴⁶ Tento stereotyp však pomalu ustupuje nové realitě, patrně např. v „islámském antighettu“ granadského dolního Albaicínu, který je pravým opakem marginálního postavení přistěhovaleckých (marockých) pracovních aktivit. Čtvrť je ekonomicky islamizovaná, což přináší omlazení obyvatelstva a ekonomický růst. Profil obchodníků je marocký vysokoškolsky vzdělaný třicetiletý Maročan. Vysoký stupeň vzdělání zcela odporuje představě „nevzdělaných muslimských přistěhovalců“. Ačkoliv většinou jsou zastoupeni v této zóně Maročané, na obchodních aktivitách se významnou měrou podílejí také španělští konvertité a přistěhovalci z Blízkého východu a Pákistánu. Význam hispano-muslimské čtvrti navíc spočívá v její turistické atraktivitě přinášející městu zisk. Viz Trillo, M., *La red de comercios islámicos del Bajo Albaicín factura diez millones de euros anuales*. Webislam, 29-08-2006.

¹⁴⁷ López García, Planet Contreras, 2002: 164.

v případě Španělska a Itálie), převažující formou ekonomických aktivit jsou etnické enklávy, které se vyznačují „viditelností a zakořeněním ekonomických aktivit přistěhovalých podnikatelů v městských oblastech“, přičemž tento stav je podmíněn „existencí potřeby a finančních prostředků ve skupině a trvalý příchod osob“. V současné době je tato situace patrná zejména v metropolích, jako je Madrid a Barcelona, kde vznikají v souvislosti s nedávným příchodem imigrantů z Magrebu obchody s etnickými produkty (především maso halál a koření). Tito podnikatelé se orientují na zemi svého původu, kde nakupují suroviny a také zde najímají pracovní síly.¹⁴⁸ Vznik kolektivu obchodníků a podnikatelů muslimského původu byl ve Španělsku v porovnání s ostatními západoevropskými zeměmi s výjimkou Itálie opožděn kvůli zcela nedávnému charakteru usazování většinových Maročanů v zemi, vždyť obchodní aktivity spjaté s přistěhovalectvím se vyvíjejí až kolem usazené komunity.¹⁴⁹

Vznik tzv. etnických obchodů je trnem v oku místním podnikatelům (především v Katalánsku), kteří viní přistěhovalce z úpadku místního maloobchodu. Průzkum však ukázal, že tyto aktivity mají ve jednotlivých čtvrtích přesně opačný efekt a vyplňují prázdné místo, které nevzniklo příchodem imigrantů, ale výstavbou obchodních center.¹⁵⁰

Maročané vytvořili významnou asociaci pracujících, která obhájí jejich zájmy a práva coby zaměstnanců, poskytuje jim odbornou a právní pomoc. Tato Asociace přistěhovalých marockých pracujících ve Španělsku (Asociación de Trabajadores Inmigrantes Marroquíes de España – ATIME) nevykonává žádnou náboženskou funkci, přestože její předseda, Mustafá M´Rabet, opakovaně vyjádřil své obavy z možné infiltrace muslimských extremistů do mešit navštěvovaných marockými rezidenty a následné radikalizace pojetí islámu mezi majoritními umírněnými muslimskými přistěhovalci, jež do země přivedly ekonomické zájmy.¹⁵¹

Vedle legálních obchodních a podnikatelských aktivit muslimských, zejména marockých přistěhovalců se ovšem nezdávka vyskytují také aktivity, které jsou nepovolené jako pašování, šedá ekonomie, které jsou nejvíce patrné v oblasti, kde „hranice vytváří

---

¹⁴⁸ Cesari, 2002: 13-14.

¹⁴⁹ Cabello, López García, Moreras, 2002: 97.

¹⁵⁰ Viz Aramburu Otazu, 2002.

¹⁵¹ ATIME se snaží pokrýt potřeby muslimských přistěhovalců, kteří často posílají velkou část svých nízkých platů domů, nemohou šetřit, a proto se nemohou skutečně integrovat do většinové společnosti. ATIME nabízí nouzová ubytování a základní stravování, sociální a pracovní poradenství a podporu a výuku španělského jazyka a kultury. O ATIME blíže viz <http://www.atime.es>, 29-12-2005.

podmínky nerovné výměny“, čehož nejviditelnějším případem je pašování mezi španělskými městy Ceutou a Melillou a sousedním Marokem.¹⁵²

Ačkoliv platný zákon o cizincích neumožňuje přistěhovalcům stejný přístup k odborům a obchodním svazům jako Španělům (podmínkou je povolení k pobytu a pracovní povolení), v roce 2006 vykázaly hlavní španělské odbory vysoký podíl registrovaných členů přistěhovaleckého původu, a to bez ohledu na jejich právní postavení. CC.OO (Comisiones Obreras) a UGT (Unión General de Trabajadores) přijímá členy bez ohledu na jejich legální postavení za účelem ochrany základních práv pracujících, která jsou ilegálním pracovníkům upírána. Tento postup může následně usnadnit regularizaci postavení přistěhovalce.¹⁵³ Pracovní integraci přistěhovalců arabského původu podporují také španělští socialisté. PSOE založila Socialistickou arabskou federální skupinu (Grupo Federal Árabe Socialista) za účelem podpory porozumění a spolupráce s arabskými asociacemi působícími v různých oblastech.

4.4.3. Účast v politické a sociální sféře

Nejednotnost etnického původu, okolnosti a načasování usazení se ve Španělsku spolu s přítomností dobře „zabydlené“ muslimské komunity ve Španělsku, zejména v Melille a Ceutě, ovlivňují způsob, jakým prožívá každá komunita svůj náboženský život. Tyto faktory se odrazily také na vzniku asociací jakožto nástroje k řešení praktických náboženských potřeb.¹⁵⁴

Stupeň integrace je přirozeně nejvyšší v případě španělských konvertitů a vysoký, pokud se jedná o naturalizované muslimy. Muslimští přistěhovalci, kteří představují většinu muslimů v zemi a kteří přišli do Španělska převážně z ekonomických důvodů a jejichž úroveň vzdělání je obvykle velice nízká, se integrují jen do jisté míry. Státní legislativa však tuto muslimskou většinovou skupinu nebere ve vztahu k náboženským otázkám v potaz, vztahuje se pouze na španělské občany hlásící se k islámu. Stejně tak oficiální síť a struktura islámských asociací a organizací odráží zejména španělský „občanský či národní“ islám. Tato právní skutečnost dokonce muslimské přistěhovalce od vytváření asociací odrazuje. Ani vnější zájem o tento kolektiv není nijak patrný, muslimští

---

¹⁵² Cesari, 2002: 16.

¹⁵³ Podíl přistěhovalců v obou velkých odborových svazech činí asi 5-6%. Obě organizace publikují své informační materiály na webu v několika světových jazycích včetně arabštiny (Gracia, D., Valverde, M., *Aumenta la presencia de inmigrantes en el mundo sindical español*. Webislam, 08-12-2006). Viz webové stránky obou organizací: <http://www.ccoo.es>, <http://www.ugt.es>.

¹⁵⁴ López García, Planet Contreras, 2002: 164.

přistěhovalci se nacházejí na samém pokraji zájmu politických stran i obchodních organizací.

Martín-Muñoz vysvětluje tento fenomén tak, že muslimští přistěhovalci se ve španělské společnosti setkávají s nedůvěrou způsobenou historickými předsudky a mizivou znalostí islámu. Cítí se odmítnuti a padají tak zpět do vlastní komunity a vzdalují se španělské společnosti. Proto se jejich vztahy se Španěly nevyvíjí a hlavně spoléhají jeden na druhého ve vlastní komunitě, s mešitou jako základním sociálním prostředím.¹⁵⁵

V Andalusii přesto projeví španělští konvertité zájem o kolektiv muslimských přistěhovalců. Jejich cílem bylo zorganizování tohoto kolektivu do asociací, tak aby stal citlivějším vůči politické a sociální situaci hostitelské země, ale také a především, aby se tak stal nástrojem pro přinucení vlády k vyjednávání. Takovou politiku vyvíjely asociace španělských muslimů, jejichž dosah byl však pouze lokální. Mezi takovéto asociace a hnutí se řadí např. Islámská skupina - *džamá'a* - al-Andalusu (Yama'a Islámica al-Andalus) a Andaluské osvobození (Liberación Andaluza) či Islámská komunita Sevilly–Umma (Comunidad Islámica de Sevilla-Umma) a Autonomní muslimská asociace Córdoby a provincie (Asociación Musulmana Autónoma de Córdoba).¹⁵⁶ Většina těchto sdružení byla vytvořena španělskými politickými aktivisty náležejícími k nejrůznějším nacionalistickým a levicovým odštěpeným skupinám. Jejich prvním cílem byla propagace specifické andaluské identity, aby ji pak bylo možné použít k získání politické autonomie pro oblast, tak jak tomu bylo v případě Baskicka či Katalánska. Jejich hlavní zbraní se stala historická zkušenost al-Andalusu jako centra islámské civilizace. „Postupně se však zaměřili na islám a islámský rozměr celého konceptu al-Andalusu. Přejichodu od specifické andaluské identity k islámské víře a identitě bylo dosaženo velice snadno.“¹⁵⁷ „Neexistuje (však) žádná politická strana s proislámskými či protiislámskými tendencemi.“¹⁵⁸

Mnoho konvertitů se dodnes tradičně hlásí k politické levici a někteří z nich se militantně angažují v řadách politické strany PSOE a koalice Spojená levice (Izquierda Unida-IU). Znovunalezení islámu bylo ve Španělsku od samého počátku spjato se extremistickými a nacionalistickými skupinami, a to především v Andalusii. V roce 1978 vznikla Fronta pro osvobození Andalusie (Frente para la Liberación de Andalucía-FLA), která zahrnovala

---

¹⁵⁵ Martín-Muñoz, 2003b.

¹⁵⁶ López García, Planet Contreras, 2002: 171. O islámských asociacích pojednává Druhá část této práce.

¹⁵⁷ López García, Planet Contreras, 2002: 163.

¹⁵⁸ Moreras, 2002: 52.

mnohé skupiny odpadlé od levicových, nacionalistických a anarchistických hnutí.¹⁵⁹ Právě členové FLA stáli u vzniku islámské asociace Yama'á Islámica de al-Andalus v roce 1980, která byla dlouho spjata s politickým uskupením nacionalistických ambic Andaluské osvobození (Liberación Andaluza), jež se v roce 1986 zúčastnila voleb. V roce 1989 některé složky FLA vytvořily Andaluskou frontu osvobození (Frente Andaluz de Liberación), což mělo za následek rozpuštění mateřského hnutí.

Ačkoliv odborné zdroje uvádějí, že žádný španělský muslim nebyl nikdy zvolen do národní, nebo evropské legislatury¹⁶⁰, španělský tisk odhaluje muslimy v nejrůznějších diplomatických funkcích (stálá reprezentace Španělska v OSN včetně Rady bezpečnosti, nejrůznějších velvyslanectví). V takových funkcích dlouhodobě působila a působí španělská konvertitka Ana Menéndez¹⁶¹ a jeví se pravděpodobným, že konvertitů bude v řadě španělské diplomacie více, nicméně nikdo další tuto osobní skutečnost veřejně nepředložil. Ve Štrasburku naopak při Evropském parlamentu působí španělský melillský europoslanec za koalici IU AbdelQader Muhammad Ali. Sám však přiznává, že je mezi europoslanci jediným muslimem.¹⁶²

Z hlediska politické participace je situace v Melille a Ceutě podstatně odlišná od ostatního Španělska. Muslimská komunita obou autonomních měst, která zde sídlí od poloviny 19. století, vykazuje známky vyššího politického uvědomění (muslimské politické strany i militantní angažovanost v ostatních politických silách měst). Zákon o cizincích z roku 1985 neuznával muslimské obyvatele měst, zpravidla marockého původu, za historicky spjaté se Španělskem jako některé ostatní cizince (latinská Amerika, Andorra, Portugalsko aj.). To jim ztěžovalo přístup ke španělskému občanství i k legalizaci osobní situace (povolení k pobytu).¹⁶³ Od konce roku 1985 a v průběhu roku 1986 působila v Melille organizace Terra Omnium v čele s Mohammedim Duddú. Cílem tohoto hnutí bylo zabránit aplikaci zákona o cizincích. Tato situace měla za důsledek nárůst politického uvědomění. Během tohoto procesu, od roku 1985, došlo k vzniku celé řady politicky orientovaných organizací.

---

¹⁵⁹ Takovými skupinami byly především Sjednocená socialistická strana Andalusie (Partido Socialista Unificado de Andalucía-PSUA) a Nacionalistická levice Andalusie (Izquierda Nacionalista de Andalucía-INA).

¹⁶⁰ Euro-Islam Info online: <http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>, 21-06-06.

¹⁶¹ El Mundo, 04-07-2006.

¹⁶² *Rozhovor s AbdelQaderem Muhammadem Ali*. Verde Islam, n. 7, año 3, 1997.

¹⁶³ V případě tohoto autochtonního kolektivu se jednalo o anachronismus. Jeho členům hrozilo, že se stanou cizinci ve vlastní zemi, z níž mohou být i vyhoštěni.

Vláda politické ambice melillských a ceutských muslimských občanů zpočátku podporovala, avšak jen do chvíle, kdy se muslimové pokusili v obou městech získat větší autonomii pro vlastní politické i náboženské organizace. V 80. a 90. letech v rámci naturalizačního procesu se stali zejména melillští muslimové předmětem zájmu soupeřících španělských politických stran (PP a PSOE), které v boji o hlasy muslimských voličů v komunálních volbách podporovaly dokonce vznik islámských (často rádo by náboženských) a etnických politických stran. Nově vzniklé strany se však zpravidla voleb neúčastnily (např. Nezávislá španělsko-berberská strana podporovaná socialisty). Nově vzniklé strany, které byly v mnoha případech muslimské, měly spolupracovat s hlavními stranami a zvýšit tak jejich šance na volební úspěch. Mezi novými stranami, které se konsolidovaly mezi lety 1995 a 1999, vynikla Koalice pro Melillu (Coalición por Melilla-CpM). Tato strana se zúčastnila komunálních voleb a výsledkem bylo zvolení jejího kandidáta, Mustafy Aberchána, na místo starosty – prvního melillského muslimského starosty. CpM se od svého vzniku zaměřuje především na problémy sociální integrace, zaměstnanosti a vzdělání muslimských komunit, což pomohlo zlepšit životní podmínky místních muslimů, jenž opakovaně podávají stížnosti na diskriminace a nerovné zacházení. CpM dodnes hraje významnou roli také při prosazování náboženských zájmů melillské muslimské komunity a spolupracuje s islámskými asociacemi. Podle vzoru melillských obyvatel se začali politicky angažovat také muslimové ze Ceuty a v roce 1999 se úspěšně zúčastnili oblastních voleb. Významnou ceutskou federací politických stran s muslimským vedením je Sjednocená levice Ceuty (Izquierda Unida de Ceuta).

Zkušenost však ukázala, že muslimové v obou městech jsou ve svém voličském rozhodnutí ovlivněni více svými sociálními potřebami než náboženskou příslušností, stranická oddanost není samozřejmostí. Významným kritériem je reakce jednotlivých politických sil na muslimské stížnosti především ohledně diskriminace. „Místní autority mají stále problémy s identifikováním životaschopných partnerů mezi různými muslimskými asociacemi a federacemi (...) Navíc místní autority mají strach, že by mohly být těmito asociacemi manipulovány nebo využity zahraničními vládami.“¹⁶⁴ Přestože politické uvědomění a angažovanost je silnější mezi muslimskými obyvateli Ceuty a Melilly než kontinentálního Španělska, islamistické tendence se prakticky neobjevily. Ceutští islámští vůdci opakovaně podtrhují důležitost oddělení politiky od islámu.

---

¹⁶⁴ López García, Planet Contreras, 2002: 172-173.

Podpis dohody o spolupráci státu s muslimskou komunitou v roce 1992 znamenal reorganizaci muslimské komunity obou měst. Nový právní rámec podporuje vytváření organizační struktury na náboženském základě, což vede k nárůstu počtu islámských asociací na úkor muslimských sociopolitických organizací z konce 80. let.¹⁶⁵

Stejně jako v politické sféře je sociální angažovanost muslimů silnější v afrických enklávách než v samotném kontinentálním Španělsku, kde se potřebným muslimským přistěhovalcům věnují již existující organizace (nevládní organizace, katolické charitativní spolky aj.). Španělští muslimové sami sociální pomoc zpravidla nevyhledávají vzhledem ke stupni své integrace ve španělské společnosti. Základní sociální služby poskytuje muslimské komunitě mešita. V sociální sféře jsou nejaktivnější muslimové ve španělských enklávách severní Afriky. První španělská islámská nevládní organizace vznikla v roce 1998 v Melille: Islámské dobrovolnictví sociální akce (Voluntariado Islámico de Acción Social –VIAS). Tato organizace původně v nemocnici Hospital Comarcal de la Ciudad, avšak jejími ambicemi bylo rozšíření své působnosti také na Katalánsko. Vedle nemocnic se VIAS zaměřuje na vězení, kasárna, sběrné tábory apod. Její hlavní činností je pomoc lidem bez dokumentů a bez prostředků, sociálním případům či celým kolektivům přistěhovalcům a podpora porozumění mezi rozdílnými etniky a kulturami. Za cíl si VIAS klade zlepšení kulturní náboženské a duchovně morální úrovně znevýhodněných kolektivů.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Blíže k politické situaci obou měst viz Planet, 2000.

¹⁶⁶ Blíže viz webové stránky VIAS <http://www.viasmelilla.org>.

Část druhá
ŠPANĚLSKÝ OFICIÁLNÍ ISLÁM

1. Islámské asociace

Oficiálním islámem budiž pro tuto práci rozuměny státem uznané islámské asociace, instituce a organizace a jejich představitelé a členové.¹ Tato muslimská frakce *de facto* jako jediná udržuje a rozvíjí oficiální vztahy se španělským státem. Vznik muslimské asociční sítě byl dlouhým procesem, který dosud není uzavřený. Asociční základna muslimů ve Španělsku se i nadále rozšiřuje. Zakladateli těchto asociací jsou z převážné většiny španělští občané hlásící se k islámu, přestože španělská legislativa umožňuje vytváření asociací rovněž cizím rezidentům. Okrajové postavení muslimských přistěhovalců v sociální i pracovní sféře se odráží i v oblasti náboženské, kde se projevuje jako tendence k izolovanosti.² Díky této organizační struktuře, která je vstupenkou na oficiální politickou scénu státu, nabyla menšinová skupina muslimů se španělským občanstvím velkého významu, stala se představitelem a tvářím islámu ve Španělsku. Stala se také rovnocenným partnerem vládních představitelů ve vzájemných jednáních.³

Organizace muslimů ve Španělsku je výzvou, vždyť „jak se může strukturovat vyznání, které nemá ani církev, ani uznaného vůdce, jak lze dosáhnout spojení rozdílných tendencí islámu, funguje opravdu *instituční* model Španělska? Pravdou je, že existuje určitá politická vůle vytvořit muslimskou církev, což je zcela proti přirozené povaze islámu, ale také je jisté, že muslimové potřebují platnou strukturu, která by jim umožnila požadovat svá práva a požadovat naplnění dohody o spolupráci z roku 1992“⁴.

Právní rámec pro vznik islámských asociací představuje španělská ústava a z ní vyplývající Zákon o náboženské svobodě 7/1980, Zákon o právech a svobodách cizinců ve Španělsku 7/1985 a jeho pozdější znění a reformy a Zákon o právu na azyl a postavení uprchlíka 5/1984 a jeho pozdější znění. Oficiální uznání těchto asociací je podmíněno jejich zanesením do Registru náboženských entit při ministerstvu spravedlnosti, který vznikl již v roce 1981.

---

¹ Někteří španělští autoři hovoří přímo o „*islam de asociaciones*“, islámu asociací, jako protějšku k „*islam inmigrado*“, islámu přistěhovalému. Viz López García, Olmo, 1995.

² Jiménez-Aybar, 2004.

³ Není-li uvedeno jinak, data a oficiální údaje o jednotlivých asociacích v této kapitole pocházejí z Registru náboženských entit při španělském ministerstvu spravedlnosti (Registro de Entidades Religiosas), který je veřejnosti částečně přístupný na webových stránkách příslušného ministerstva <http://www.mjusticia.es> nebo <http://dgraj.mju.es/EntidadesReligiosas/>.

⁴ Andújar, N. *¿Organizar el culto o representar a los musulmanes?* Profesislam online: <http://www.wmaker.net/profesislam/docs/genero/Organizar.htm>, 14-03-2006.

Moreras vidí asociační strukturu v Katalánsku (katalánský model lze aplikovat bez větších obtíží i na zbytek Španělska) trojrozměrně: vertikální osu představují institucionální prvky, horizontální osu organizační prvky a příčnou osu transnacionální elementy.⁵ Vertikální osu představují dvě hlavní federace, které tvoří Islámskou komisi Španělska (Španělská federace islámských náboženských entit a Unie islámských komunit Španělska), a ty islámské náboženské entity, které zastřešují. Hlavní federace mají za úkol v první řadě institucionalizovat reprezentaci muslimského kolektivu před španělskou společností a státní a veřejnou správou. Horizontální osa je zastoupena základními islámských komunitami sdruženými bez hierarchické struktury kolem místních modliteben. Snaží se odpovědět na potřeby organizace kultu a vznikají uvnitř kolektivu bez jakýchkoliv ambic na vyšší zastoupení sebe sama. Mezi těmito dvěma rozměry se nachází takové organizace jako např. Kulturní islámská rada Katalánska, která je kulturní asociací sestávající ze základních muslimských a islámských komunit a snaží se získat postavení reprezentanta islámu v Katalánsku. Třetí osa, která prochází napříč dvěma výše zmíněnými rozměry, představuje takové skupiny, které jsou nadnárodní a udržují své odnože či rozvětvení v jiných zemích, přičemž těmito odnožemi mohou být i součásti oficiální struktury islámu ve státě. Ve Španělsku tak působí komunity spjaté s nadnárodními hnutími (Muslimští bratři, Tablígih, Minhádž al-Qur'án), politickými skupinami (Spravedlnost a charita, Spravedlnost a rozvoj) a bratrstvy (murídíja, naqšbandíja, al-murábitún) i skupinami salafistické inspirace (Hizb at-tahrír)⁶.

1.1. Vznik a skladba islámské asociační sítě

1.1.1. Vznik islámské asociační sítě

Čtyřicetiletý vývoj islámských asociací byl ve Španělsku odstartován schválením zcela nového zákona o náboženských svobodách v roce 1967. Tato nová legislativa konce Frankovy diktatury byla prvním ústupkem před do té doby striktním pojetím Španělska coby homogenního katolického státu. Katolické vyznání a církve zůstaly i nadále jedním ze základních pilířů státu, ale projevy jiných náboženství již nebyly potírány či popírány. Tato náboženství však musela „respektovat“ i nadále katolickou církev.⁷ Skutečná cesta k legální existenci náboženských nekatolických organizací byla otevřena teprve zákonem o

---

⁵ Moreras, 2004: 318.

⁶ K jednotlivým hnutím a skupinám viz přílušná hesla v *Encyclopaedia of Islam*.

⁷ López García, Planet Contreras, 2002: 166.

náboženské svobodě z roku 1980 a vytvořením Registru náboženských entit (dále jen Registr) o rok později.

Proces institucionalizace islámu ve Španělsku		
Legální fáze	Typy asociací	Významné asociace
1968-1980/81: Islám bez právního statutu	70. léta: Islámské asociace zakládané studenty z muslimského světa.	Muslimská asociace Španělska (1971).
1980/1-1992: Proces institucionalizace islámu	70./80. léta: Islámské asociace španělských konvertitů.	Muslimská komunita Španělska (1979).
	80. léta: Islámské (často etnické) asociace přistěhovalců.	Marocká muslimská komunita v Madridu: Al-Umma (1986).
	80./90. léta: Celonárodní federace islámských asociací.	FEERI (1989), UCIDE (1991), CIE (1992).
Od 1992: Podpis a aplikace Dohody o spolupráci muslimské komunity se státem	Současnost (především 2005-2007): Federace islámských asociací na úrovni autonomních komunit.	Islámská federace pro CC.AA. Baleárských ostrovů (2005), Valencijská islámská rada (2005).

První skutečné islámské náboženské asociace začaly logicky vznikat v afrických enklávách Melille a Ceutě, nejen pro jejich geografickou polohu (vzdálenost od metropolitního Španělska), ale zejména kvůli skutečnosti, že celá třetina obyvatelstva těchto měst se tehdy hlásila k islámu. Proces tvoření islámské asociční sítě byl zahájen v této oblasti na konci 60. let: 23. listopadu 1968 vznikla úplně první islámská asociace ve Španělsku – Muslimská asociace Melilly (Asociación Musulmana de Melilla). Jako druhá vznikla první ceutská asociace - Muslimská záwija muhammadíje-Mahoma (Zauia Musulmana de Mohamadia-Mahoma), a to až 9. října 1971. Další asociace v těchto městech pak vznikly až o dvacet dva let později v případě Melilly a v případě Ceuty až po čtrnácti letech od založení tamní první islámské asociace.

Jako první islámská organizace vzniklá na evropském území Španělska je zpravidla uváděna Muslimská asociace Španělska (Asociación Musulmana de España-AME), která byla posléze také první islámskou asociací zapsanou v Registru náboženských entit, čímž se legalizoval její statut náboženské entity. Tato asociace vznikla v roce 1971 v Madridu, avšak nikoliv jako náboženská entita, ale jako kulturní asociace, jejímž zakladatelem byl

dodnes aktivní Riay Tatary Bakry. Tento syrský student medicíny, poté co získal španělské občanství, nejenže založil výše zmíněnou asociaci, ale také stál u vzniku první mešity v Madridu (Abu Bakr), která se stala hlavním shromažďovacím místem španělských muslimů.

Již v roce 1968 však byla v Madridu založena Bahá'istická komunita Španělska (Comunidad Baha'í de España), která však v Registru vystupuje jako náboženská entita bahá'istického vyznání, tedy zcela nezávislá na islámském náboženství.⁸ V roce 1970 byla dále založena v Córdobě také Ahmadíjská džamá'a islámu ve Španělsku (Yamaat Ahmadiya del Islam en España – Córdoba). V Registru je ahmadíja⁹ na rozdíl od bahá'ismu registrována jako součást islámského vyznání. Ke konci 60. let také založila skupina studentů asociaci známou jako Islámské studentské centrum (Centro Estudiantil Islámico) nebo také Islámská studentská unie Granady (Unión Estudiantil Islámica de Granada). Činnost tohoto centra se zvyšovala, což vedlo k tomu, že počátkem 70. let bylo sídlo organizace přestěhováno z Granady do Madridu a vzniklo tak Islámské centrum Španělska (Centro Islámico en España). Postupně Islámské centrum otevřelo několik delegací: v Barceloně, Granadě, Valencii a Castellónu.¹⁰

Muslimská asociace Španělska (AME) stejně jako Ahmadíjská džamá'a islámu ve Španělsku či Islámské centrum Španělska, které však jako takové nefigurují v Registru náboženských entit, představují první typ islámských asociací vzniklých ve Španělsku: Zakladateli prvních asociací byli zpravidla muslimští studenti z arabských zemí, kteří studovali na španělských univerzitách, náleželi k středně vyšší sociokulturní vrstvě a byli dokonale integrovaní ve španělském státě, jehož občanství posléze získali. Tato situace z nich vytvářela ideální hnací sílu islámského asociačního hnutí. Mnozí z nich udržovali těsné kontakty s R. Tatarym, se kterým je pojil jak společný etnický původ, tak vlastní

---

⁸ K bahá'ismu blíže viz příslušné heslo v *Encyclopaedia of Islam*.

⁹ K ahmadíji blíže viz příslušné heslo v *Encyclopaedia of Islam*.

Zakladatelem ahmadíjské misie ve Španělsku byl Ind Karam Ilahi Zafar, který v této zemi působil v letech 1946-1987. Po občanské válce riskoval vyhoštěním a policejní represe také kvůli vydavatelské činnosti (Kniha *El Camino hacia la Paz* (Cesta k míru), jejímž autorem je Hazrat Khalifatul Masih, byla v roce 1948 pozitivně přijata vládou, protože byla chápána jako nikoliv protikřesťanská, ale jako protikomunistická, proto se omezeně dostala i do oběhu. Kniha *La Filosofía de las Enseñanzas del Islam* (Filosofie nauk islámu) byla navzdory cenzuře oceněna samotným Frankem, dostala se do knihkupectví, ale autor byl následně policejně persekvován.) V roce 1982 otevřel mešitu Basharat v Pedro Abad v Córdobě, která slouží jako sídlo Ahmadíjské džamá'y islámu ve Španělsku. Druhá misie byla otevřena v Granadě. Od roku 1987 do své smrti v roce 1996 (Granada) působil ve Portugalsku (Ahmadiyya online: http://www.ahmadiyya.de/es/ahmadiyyat/historia_en_espana.html).

¹⁰ Na svých webových stránkách dokonce organizace uvádí, že byla vůbec první islámskou entitou ve Španělsku (La Gran Mezquita de Valencia online: <http://www.gmezv.com>, 02-02-2007).

pojetí islámu.¹¹ Budoucí členové těchto asociací zřizovali malé modlitebny v soukromých bytech v místě pobytu, kde se muslimové scházeli nejen k modlitbě, ale také zde projednávali důležité otázky týkající se muslimské komunity.

Další obdobné organizace začaly vznikat až koncem 70. let minulého století a počátkem 80. let v souvislosti s čerstvě schváleným zákonem o náboženské svobodě.¹² Nejvýznamnější z nich byla Muslimská komunita Španělska (Comunidad Musulmana de España), kterou v roce 1979 založil v Madridu španělský konvertita Álvaro Machordom Comins. Zahájil tak novou fázi asociačního procesu: začala se tvořit první asociační síť nových španělských muslimů, kteří konvertovali na islám zpravidla právě v 80. letech. V několika málo letech vznikly zejména v Andalusii další významné asociace sdružující španělské nové muslimy: Islámská komunita ve Španělsku (Comunidad Islámica en España) v Granadě, Autonomní muslimská asociace Córdoby a provincie (Asociación Musulmana Autónoma de Córdoba y Provincia) (1980), Muslimská komunita al-Andalusu (Comunidad Musulmana de Al-Andalus)¹³ v Granadě (1981), Islámská asociace al-Andalus Málagy a její provincie (Asociación Islámica al-Andalus de Málaga y su Provincia), Islámská komunita Sevilly-Umma (Comunidad Islámica de Sevilla-Umma) (1982) a mnoho dalších skupin v Málaze, Seville, Almeríi a Jaénu. „Tyto asociace a komunity sdružují profesionálně i sociálně nejlépe situované muslimy.“¹⁴ Mnohé z těchto andaluských islámských asociací bojovaly za „kombinaci islámu a andaluské nacionalistické ideologie“¹⁵. Některé se dokonce zúčastnily prvních demokratických komunálních a oblastních voleb. Tyto asociace také v některých případech propagovaly různé polemické akce, např. členové Muslimské asociace Córdoby¹⁶ chtěli v lednu roku 1982 vstoupit do córdobské mešity-katedrály za účelem modlitby, avšak bez povolení místních úřadů.

Počátek 80. let znamenal v Andalusii také rozvoj asociační struktury přistěhovaleckého islámu s významným etnickým charakterem, byť členy nemuseli být výhradně jen

---

¹¹ Jiménez-Aybar, 2004.

¹² Rok založení asociací obvykle neodpovídá zanesení této organizace do Registru náboženských entit. V případě asociací založených ještě před vznikem samotného Registru (1981) je uváděn rok jejich založení. V případě asociací pozdějších je uváděn rok jejich zanesení do Registru, protože se často jedná o jediný ověřitelný časový údaj a zároveň mezník, kdy asociace vystupuje z ilegality (případně postavení občanské asociace) a stává se součástí oficiálního islámu coby uznaná náboženská islámská entita.

¹³ Muslimská komunita al-Andalusu byla náboženskou obdobou politické strany (Andaluské osvobození - Liberación Andaluza) svého vůdce, konvertity Abderramána Mediny.

¹⁴ Losada, 1995b: 71.

¹⁵ Moreras, 1999.

¹⁶ Muslimská asociace Córdoby je běžně užívaným zkráceným názvem Autonomní muslimské asociace Córdoby a provincie.

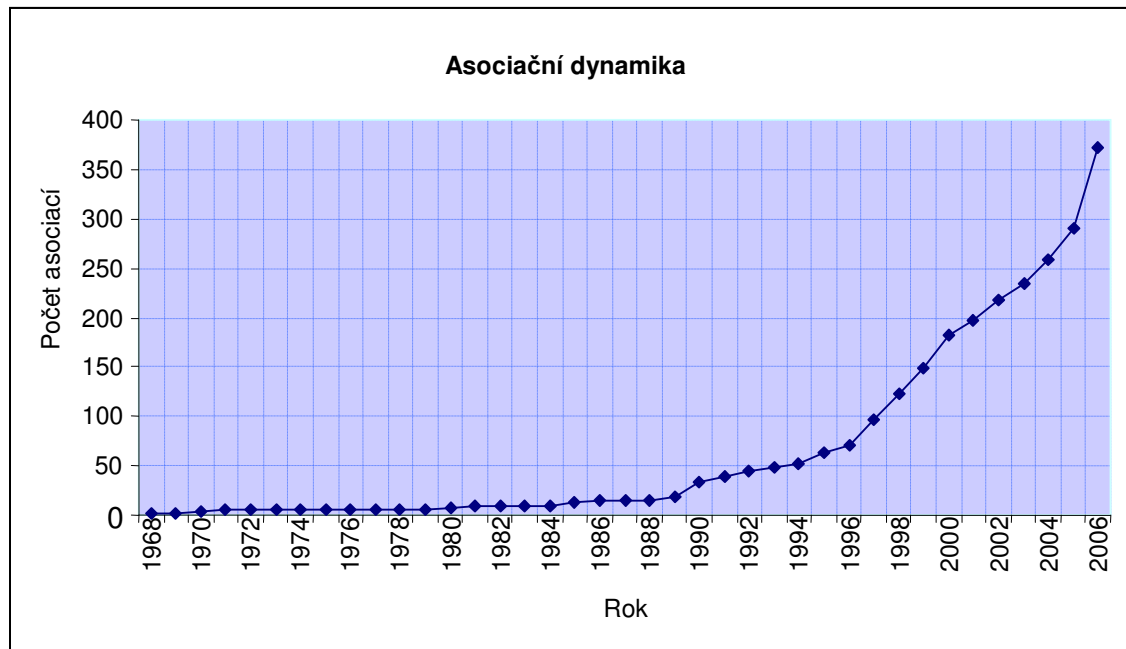
přistěhovalci. V tomto smyslu se v roce 1983 v Linares ustanovila např. Autonomní muslimská asociace Jaénu a provincie (Asociación Musulmana Autónoma de Jaén y Provincia), jejíž členskou základnu představovali zejména pákistánští přistěhovalci. Islámské asociace sestávající převážně z přistěhovalců v následujících letech zaznamenaly významný nárůst počtu členů. Někteří nově příchozí muslimové se přirozenou cestou sami začlenili do již existujících asociací, jiní odešli z rodné země do Španělska v rámci propagační kampaně velvyslanectví některých arabských a islámských zemí. Představitelé těchto ambasad se dokonce pokoušeli ovlivnit muslimský asociační proces ve Španělsku a přistěhovalce podněcovaly k tvoření nových organizací. López García a Planet Contreras za příklad takové organizace uvádějí Marockou muslimskou komunitu v Madridu: Al-Umma (Comunidad Musulmana Marroquí de Madrid: Al-Umma), která byla zapsána do Registru v březnu 1986.¹⁷ Tato komunita je rovněž jedinou muslimskou náboženskou entitou zapsanou v Registru, která se již svým názvem hlásí ke konkrétní národnosti a evokuje tak svůj přistěhovalecký charakter.

Islámská asociační síť odráží dynamiku vytvořenou postupnou institucionalizací islámu, jejíž hlavní hybnou silou se stala dohoda o spolupráci. K prudkému nárůstu počtu islámských asociací zapsaných v Registru došlo ale teprve od roku 1997. Zatímco za prvních třicet let asociačního procesu vzniklo asi 65 asociací, za posledních deset let se tento počet téměř zpětinásobil, počet registrovaných islámských asociací dosáhl v roce 2005 hodnoty 240, avšak nevídaný nárůst byl zaznamenán v průběhu roku 2006, za necelý rok bylo do Registru nově zaneseno přes 80 nových islámských asociací (viz Příloha IV). Prvních třicet let přitom bylo z hlediska muslimské asociační činnosti poznamenáno významnými událostmi: 1967 – první zákon o náboženských svobodách, 1985 – *Ley de Extranjería* (první zákon o právech a svobodách cizinců), 1992 – Dohoda o spolupráci Islámské komise Španělska se španělským státem.¹⁸

---

¹⁷ Předsedou organizace je Muhammad Bulaix Baeza a jeho tajemníkem marocký hispanista a novinář Muhammad Chakor. Udržují těsné vztahy s marockou ambasadou. Další takovou organizací je Evropská kontinentální rada mešit (Consejo Continental Europeo de Mezquitas), která vznikla v roce 1989. Vede ji Muhammad Bahige Mulla a Muhammad Chakor je jeho pokladníkem. Saudské a kuvajtské autority ve spolupráci s marockou ambasadou Radu podpořily a propagovaly (López García, Planet Contreras, 2002: 166).

¹⁸ Před podepsáním dohody o spolupráci bylo v Registru zapsáno 41 islámských náboženských entit.

Zdroj informací: Registro de Entidades Religiosas, Ministerio de Justicia (údaje platné k 31-10-2006).

Někteří autoři upozorňují na skutečnost, že rozvoj asociační sítě v zemi nesouvisí přímo s usazováním se muslimských komunit přistěhovaleckého původu. Muslimské přistěhovalectví zůstává na samém okraji oficiálního islámu a tradičně se soustředí zejména ve významných průmyslových či naopak zemědělských oblastech, jakými jsou Barcelona, Madrid, Málaga či Murcie a Valencie.¹⁹ V prvním období asociačního procesu, tj. před podepsáním dohody o spolupráci mezi muslimskou komunitou a španělským státem v roce 1992, však islámské asociace vznikaly převážně v oblasti Madridu a Granady, kde byl a je počet muslimských přistěhovalců výrazně nižší než v Katalánsku.²⁰ V druhém období asociačního procesu, tj. od roku 1992, se však tyto rozdíly stávají méně markantními. V roce 2005 se na druhé místo za stále vedoucí Madrid co do počtu

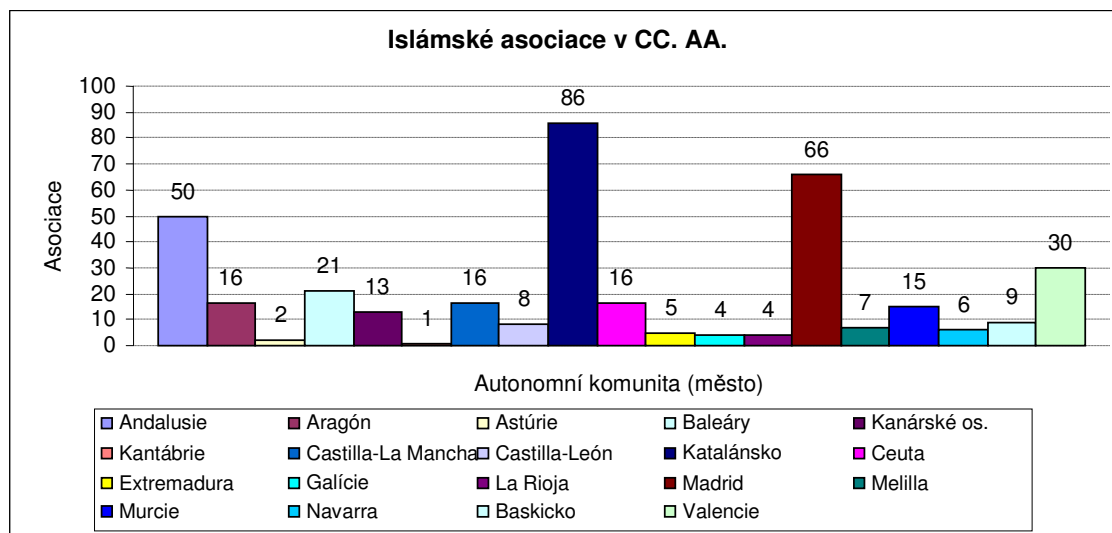
¹⁹ López García, Olmo, 1995: 262.

„Asociační slučování u přistěhovalců je velice slabé v oblasti pracovní stejně jako náboženské, ačkoliv zde je častější, než v oblasti pracovní (...). Zejména Maročané vytvářejí stále častěji asociace za účelem vybudování mešity.“ (Losada, 1995b: 71).

Zejména mezi africkými přistěhovanci vznikají nové asociace, které ovšem nemají náboženský charakter. Takovými asociacemi jsou např. katalánská Multikulturní asociace El Vendrell (Associació Multicultural El Vendrell), která si za cíl své činnosti klade propagaci africké kultury a tradic, nebo Generální asociace Magrebanů z Baix Penedès (Associació General de Magrebins del Baix Penedès), která se snaží upozornit na pozitivní stranu imigrace a nabídnout se zbytku společnosti. Viz Colet Duran, 2001.

²⁰ Do roku 1992 vzniklo v Madridu 12 islámských registrovaných asociací, v Granadě 6, v Melille a Ceutě a Córdoba po 4 asociacích, po 2 asociacích v Almerii, Jaénu a Málaže. V ostatních provinciích vznikla buď pouze jediná asociace, nebo vůbec žádná. V Murcii vznikla první islámská asociace až v roce 1997. V celém Katalánsku vznikly do roku 1992 pouze 2 islámské registrované asociace.

uznaných islámských náboženských entit řadí již Katalánsko a počet islámských asociací v Murcii se blíží počtu těchto asociací v Granadě.²¹

Zdroj informací: Registro de Entidades Religiosas, Ministerio de Justicia (údaje platné k 31-10-2006).

Moreras vysvětluje, že „značná část zrychleného nárůstu (počtu islámských asociací) odpovídá v podstatě vlivu vyvíjenému asociačním prostředím španělských muslimů (*nacionaler*), aby byly *regularizovány* různé muslimské kultovní prostory, které se objevily v regionu z iniciativy komunit přistěhovaleckého původu. V komplexním procesu právního zápisu, ke kterému se uchylují tyto malé modlitebny, je registrace coby náboženská entita pouze jednou z možných alternativ a v žádném případě ne tou nejčastější (...)²². Podle Martíneze-Torróna islámské asociace potvrzují, že „jejich zápis jako náboženské entity jim nepřináší žádnou ochranu či specifickou podporu v porovnání se zápisem coby běžná asociace podle občanského práva“, a tak se současná konfigurace Registru náboženských entit nachází „ve sterilní zemi nikoho, na půl cesty mezi systémem nepřítomnosti kontrol, které respektují spontánnost náboženské sociální skutečnosti, po anglo-americku, a skutečným systémem kontrol chápaným jako nástroj pro výběr skupin určených ke státní spolupráci“.²³

²¹ V Madridu bylo ke konci roku 2005 registrováno 57 islámských náboženských entit, v celém Katalánsku 24 (přičemž pouze v provincii Girona vzrostl počet těchto komunit z 0 na 12), v Granadě dosáhl jejich počet pouze 11 a v Murcii jejich počet stoupl z 0 na 8, ve Valencii z 1 na 7.

V této souvislosti Moreras (1999) uvádí s udáním stejného zdroje, tj. Registru náboženských entit, že ke konci roku 1996 vzrostl počet islámských komunit v Katalánsku ze 3 na 20, v Madridu z 8 na 23 a v Granadě z 8 na 14. Statistické nesrovnalosti mohou být dané zánikem některých komunit, které jsou tak z veřejnosti dostupných údajů Registru vyjmuty, a také prodlením, které může vzniknout při zápisu komunity do Registru (entita se ve veřejném Registru fakticky objeví opožděně oproti skutečnému datu zápisu).

²² Moreras, 1999.

²³ Martínez-Torrón, 2005.

„Rozvoj islámských komunit neodpovídá organizované akci, plánované a centralizované, ani nevychází paprskovitě z centra (Barcelona či Madrid) a ani lokální komunity nejsou pobočkami jiných.“²⁴

Garreta uvádí, že modlitební centra vznikají, aby podpořila vztahy mezi muslimským kolektivem ve Španělsku, přispívají tak k soudržnosti zejména přistěhovalců, kteří mohou následně získat statut náboženské entity, ať již jako modlitebna (mešita) nebo jako náboženská islámská asociace. Na druhou stranu však mohou mít také podíl na rozkolu skupiny, ať už se jedná o funkci víry a intenzitu jejího vnímání nebo praxi. Vnitřní rozdíly vnímání mohou vést k disidencím tak významným jako rozdělení kolektivu.²⁵ Příkladem toho se staly na nejvyšší úrovni dvě hlavní federace islámských asociací, Španělská federace islámských náboženských entit (Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas – FEERI) a Unie islámských komunit Španělska (Unión de Comunidades Islámicas de España-UCIDE). Na úrovni jednotlivých komunit došlo k témuž jevu na příklad v případě Islámské komunity ve Španělsku, která je součástí hnutí al-murábitún, od níž se postupně z ideologických důvodů odtrhli někteří členové, aby založili nové organizace: Mansur Escudero založil asociaci Junta Islámica, Jadicha Candela stála u vzniku ženské islámské asociace An-Nisa. Může dojít i k opačnému procesu, který vyústí ve fúzi několika sdružení. Takové potřeby jsou často ekonomického charakteru, jedná se na příklad o údržbu modlitebního centra, nebo politického charakteru za účelem dosažení vlastních legálních požadavků. Může dojít k úplnému sloučení skupin, které musí čelit rozdílným vnímáním islámské reality, ale také může dojít k federativním akcím, ať už na úrovni regionální, např. Federace islámských komunit Murcie (Federación Islámica de Murcia) nebo Valencijská islámská rada (Consejo Islámico Valenciano), nebo na úrovni celostátní. Na celonárodní úrovni působí dvě hlavní federace islámských asociací, FEERI a UCIDE, které jsou dokladem toho, jak spolu oba protikladné procesy těsně souvisí: UCIDE vznikla odtržením od FEERI z ideologických důvodů, obě federace však vznikly sloučením několika asociací za účelem vyjednávání se státem jménem celé muslimské komunity. Zatímco ideologický prvek vedl k disidenci, legální prvek vedl k fúzi. Federativní typ fúze je však jevem poměrně nedávným, který je na regionální úrovni teprve na svém počátku.

---

²⁴ Garreta Bochaca, 2002: 253.

²⁵ Garreta Bochaca, 2002: 262.

1.1.2. Islámské asociační spektrum

Vzhledem k tomu, že převážná většina muslimů ve Španělsku jsou sunnité, platí totéž i o islámských asociacích. Jen velice zřídka se tato příslušnost objevuje přímo v názvu asociace, např. Sunnitská muslimská komunita Španělska (Comunidad Musulmana Sunnita de España), Islámská komunita Sunna (Comunidad Islámica Sunna) v Baskicku nebo Komunita Islámské centrum Sunna v San Pedro del Pinatar (Comunidad Centro Islámico Sunna de San Pedro del Pinatar) v Murcii. Na území Španělska existuje deset oficiálních komunit hlásících se k bahá'ismu.²⁶ Ke které islámské sektě se hlásí jednotlivé asociace je obtížné dohledat, některé komunity však svou příslušnost k některé z větví islámu vyjadřují v svém názvu: Ahmadíjská džamá'at islámu ve Španělsku, Muslimská závija muhammadíje – Mahoma či Súfijská komunita Khaniqah-i ní'matullahi (Comunidad sufi Khaniqah-i ní'matullahi). Mezi nejvýznamnější šíitské organizace ve Španělsku López García a Planet Contreras řadí Islámskou komunitu Granady (Comunidad Islámica de Granada)²⁷ a Islámská asociace Ahlul-Bait (Asociación Islámica Ahlul-Bait)²⁸. V Barceloně pak působí další šíitská organizace Islámské bratrstvo imáma ar-Rida (Hermandad Islámica Iman Ar-Rida, A.S.). Ke svému šíitskému charakteru se hlásí již svým názvem také sevillská Islámská komunita dvanáctníků Baiatullah (Comunidad Islámica Duodecimana Baiatullah). Výše zmínění autoři upozorňují na nedostatek interakce mezi často Íránem podporovanými šíitskými organizacemi a sunnitskými skupinami.²⁹

Významnou roli v asociačním procesu sehráli španělští konvertité, kteří se stali zakladateli významných islámských organizací, tradičně především v historicky muslimské Andalusii. Mezi nejdůležitější se jistě řadí: Islámská džamá'at al-Andalusu (Yama'at Islámica al-Andalus), která je zároveň zakládající organizací Mezinárodní islámské univerzity Averroes v al-Andalusu (Universidad Islámica Internacional Averroes de al-Andalus) v Córdobě, Islámská komunita Sevilly-Umma (Comunidad Islámica de Sevilla-Umma), Muslimská asociace Córdoby (Asociación Musulmana de Córdoba) nebo Hnutí

²⁶ Tyto komunity se nacházejí v provinciích Zaragoza, Barcelona, Valencia, Alicante, Baleárské ostrovy, Murcia (2 komunity), Madrid, Santa Cruz de Tenerife a Ceuta.

²⁷ Tato islámská komunita však vystupuje od roku 1999 v Registru pod názvem své mešity Mezquita de la Paz „As-Salam“.

²⁸ Tato společnost vlastní Centrum islámských studií a výzkumu (Centro de Estudios e Investigaciones Islámicas) těsně spjaté s islámskou univerzitou města Qom v Íránu a Islámskou madrasu imáma ar-Rida (Madrosah Islámica Imam Ar-Rida), která vedle kurzů náboženství nabízí kurzy arabštiny a perštiny a vydává časopis Kauzar. Tato společnost je pravděpodobně jedinou uznanou šíitskou komunitou v Madridu. Vystupuje nejen jako náboženská entita, ale také jako kulturní organizace (Asociación Cultural Islámica Ahlul-Bait).

²⁹ López García, Planet Contreras, 2002: 167.

evropských muslimů al-murábitún (Movimiento de Musulmanes Europeos al-Murabitun).³⁰

Spektrum islámských registrovaných komunit je ovšem různorodé nejen z hlediska náboženského. V nových komunitách nejsou „socializační formy *tradiční*, protože uznaly *okcidentalizaci*: zejména vstup žen do veřejného prostoru. (...) Založení studentských asociací zlomilo váhu rodiny a tradičních komunitárních vazeb ve prospěch osobní a dobrovolné adheze.“³¹

Vznikají také ženské (feministické) islámské organizace: např. Muslimské ženy za světlo islámu (Mujeres Musulmanas por la Luz del Islam) ve Valencii, An-Nisa (ar. ženy) v Madridu, Islámská komunita Insha-Allah (Comunidad Islámica Insha-Allah) v Barceloně nebo Junta muslimských žen (Junta de Mujeres Musulmanas) v Málaze či Katalánská islámská junta (Junta Islámica Catalana) v Barceloně. Islámské feministické organizace jsou řídké, jejich nárůst je však v posledních letech jasně patrný. Jedná se zpravidla o asociace vysoce činné a značně viditelné, v jejich vedení jsou obvykle španělské konvertitky.

Osm let mandátu PP bylo obdobím vzniku nových komunit severoafrického původu, které však zůstaly dlouhodobě zcela mimo organizační proces.

Od samého počátku asociačního procesu se islámské komunity potýkaly s finančními obtížemi. Neprůhlednost financování aktivit jednotlivých organizací, které jsou ze zákona neziskové, se tak často stala trnem v oku opozičních skupin. Přestože ve stanovách některých asociací, stejně jako v projevech jejich představitelů, se uvádí, že finančními zdroji se rozumí příspěvky členů, individuální dary apod., odborníci, politická scéna, ani veřejnost nepochybují o přílivu kapitálu z nadnárodních islámských organizací a ambasad některých muslimských států, které občas těsně spolupracují s asociacemi založenými zejména na národnostním principu. Avšak fakta k potvrzení těchto hypotéz chybí. Saúdské zdroje otevřeně financovaly pouze vybudování největší španělské mešity a islámského centra - madridského Islámského nábožensko-kulturního centra (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid) a několika „luxusních“ mešit a center převážně v Andalusii (Málaga, Marbella, Fuengirola). (Viz Příloha IV.)

---

³⁰ Toto hnutí jako takové však není uznanou náboženskou entitou. Jeho členové zakládají další asociace, které pak figurují v Registru, např. Islámská komunita ve Španělsku (Comunidad Islámica en España) v Granadě.

³¹ Roy, 2002: 116.

1.2. Právní uznání islámu a federační fáze asociačního procesu

1.2.1. Proces institucionalizace islámu

Zásadním zlomem ve vývoji španělského oficiálního islámu³² bylo uznání islámu coby náboženství s významným zakořeněním a rozsahem v zemi tak, jak předpokládá ústava z roku 1978. Nicméně již v roce 1975 v předpokladu ústavního požadavku se vytvořila komise pro přípravu projektu zákona o náboženské svobodě. Komise zahrnovala představitele různých náboženských vyznání existujících v zemi. Prostřednictvím svých zástupců se na projektu podílela i Muslimská asociace ve Španělsku (AME). V červenci 1980 byl zákon o náboženské svobodě schválen a nahradil nedokonalý zákon z roku 1967. Článek 8 nového zákona předpokládá vytvoření stálé poradní komise pro náboženskou svobodu při ministerstvu spravedlnosti. Třetinu náboženské reprezentace vzniklé komise tvořila AME coby zástupce islámu ve Španělsku, která nadále považovala za nezbytné jednání o oficiálním uznání islámu, jenž je podmínkou pro jednání o dohodě o spolupráci mezi státem a muslimskou komunitou.

V dubnu 1989 podala tato asociace oficiální petici na Generální ředitelství náboženských záležitostí. Petice obsahovala následující argumenty zdůvodňující oprávněnost uznání islámu za náboženství s významným zakořeněním a rozsahem ve Španělsku. Zároveň se asociace obrátila na všechny existující islámské komunity, aby podpořily petici prostřednictvím sociálních informačních prostředků.

Rozhodnutí o oficiálním uznání vypracovali A. Fernández González a D. Llamazares Fernández jménem Poradní komise pro náboženskou svobodu. Jejich závěry byly následující:

„Islámské náboženství je přítomné ve Španělsku od 8. století, s významným rozšířením v raných stoletích a větší či menší přítomností později v závislosti na období a historických okolnostech, a nepřerušeně tak setrvalo až do současnosti. Islámské komunity pokrývají značnou část španělského území. Jejich přítomnost je zejména významná ve spodní třetině Pyrenejského poloostrova a na španělských územích v severní Africe. Podle našeho názoru existuje mezi španělskými občany jasné povědomí, že islámské náboženství je jednou z duchovních věr, které historicky zakořenily ve Španělsku a přetrvávají do současnosti.

---

³² Roy (2002) v témže významu, institucionalizace islámu, hovoří o *legalistickém komunitarismu*.

Jakýkoliv průměrný Španěl pozná bez obtíží islámskou náboženskou přítomnost ve Španělsku. ³³

Vedle uvedených důvodů postačujících k oficiálnímu uznání islámu obsahovalo rozhodnutí ještě další argumenty:

- Význam islámu se svým expanzivním hnutím v současném světě je nezpochybnitelný, jedná se o jedno z nejstarších vyznání, ale také jedno z nejstabilnějších, což zaručuje jeho významné přetrvání do budoucnosti.
- Geografická blízkost Španělska a vlastního islámského světa, existence španělských území v severní Africe a platný systém vztahů státu a náboženských vyznání podporují nárůst tohoto vyznání, které již v zemi zakořenilo.
- Imigrace z islámských zemí, především ze severní Afriky, předpokládá rovněž budoucí nárůst stoupenců islámu.³⁴

Jakmile byl islám v červenci roku 1989 Poradní komisí pro náboženskou svobodu jednohlasně uznán „náboženstvím s významným zakořeněním a rozsahem ve Španělsku“, bylo teoreticky možné zahájit jednání o podpisu dohody o spolupráci mezi muslimskou komunitou a španělským státem, která měla zpracovávat taková pro španělské muslimy klíčová témata jako postavení a specifická práva muslimských náboženských vůdců, ochrana kultovních míst islámu a islámských hřbitovů, fiskální aspekty španělského oficiálního islámu, výuka islámu ve veřejných školách, uznání islámských svátků aj.

1.2.2. Federační fáze asociačního procesu

Pro následující vyjednávání o dohodě o spolupráci se státem však bylo nezbytné sjednocení jednotlivých islámských komunit v zemi a definování společných cílů. Byla zahájena nová a velice obtížná federační fáze asociačního procesu.

Asociace se na přelomu 80. a 90. let začaly sdružovat v prvních federacích, které si nárokují privilegované postavení zástupce celé španělské muslimské komunity a vyjednavatele se státem. Prvními a dodnes nejvýznamnějšími federacemi byly Španělská federace islámských náboženských entit (Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas – FEERI) a Unie islámských komunit Španělska (Unión de Comunidades

---

³³ Tatarý, R., *Desarrollo jurídico*. UCIDE online: http://www.ucide.org/es/index.php?option=com_content&task=view&id44&Itemid=58, 16-10-2006.

³⁴ Tatarý, R., *Desarrollo jurídico*. UCIDE online: http://www.ucide.org/es/index.php?option=com_content&task=view&id44&Itemid=58, 16-10-2006.

Islámicas de España - UCIDE). Od samého vzniku soupeří obě federace o postavení představitele celé rozvíjející se muslimské komunity v zemi za účelem jednání se státem a prosazením vlastních cílů: „Dvě federace s diametrálně opačnou genezí: FEERI, která se zrodila ze sloučení, a UCIDE, která vychází z rozdělení.“³⁵ Krátce po svém vzniku byly obě federace nuceny spojit se v definitivního představitele muslimské komunity ve Španělsku – Islámskou komisi Španělska (Comisión Islámica de España – CIE).

Zároveň prudce vzrostlo tempo vzniku nových islámských komunit. Nejedná se však o plynulý nárůst. Moreras uvádí tři období prudkého nárůstu počtu asociací související s dalšími faktory:

- 1989 – 1990: Počet muslimských komunit se zvedl z 20 na 37, devět z nich začleněných v rámci nedávno vzniklé UCIDE. Následovalo přechodné období související se vznikem CIE a podepsáním dohody o spolupráci v roce 1992.
- 1994 – 1996: Počet islámských asociací vzrostl z 51 na 70. V roce 1994 byla zahájena jednání se státem o dohodě o islámském náboženském vzdělání na veřejných školách.
- 1996 – 1999: Počet muslimských komunit dosáhl 111. Podmínky pro tento nárůst byly vytvořeny podepsáním výše zmíněné dohody, stejně jako schválením výukových osnov, které toto vzdělávání upravují.³⁶

Přestože islámské asociace vznikaly po celém národním území, nejvyšší koncentraci islámských komunit vykazovaly a vykazují autonomní komunita Madrid, Andalusie, Katalánsko (v první řadě Barcelona) a africké enklávy Melilla a Ceuta. „Tato asociační síť však není, jak by se dalo předpokládat, důsledkem příchodu a usazování se muslimských přistěhovalců, ale výsledkem asociačních dynamik, které vznikly v těchto komunitách složených především ze španělských muslimů a snažících se dosáhnout pozice reprezentanta muslimské komunity v zemi před španělskou veřejností a státní správou.“³⁷

Vedle velkých federací a je zastřešující Islámské komise Španělska coby jediného uznaného reprezentanta islámu před státem existují autonomní islámské rady, které se již začínají organizovat do federací. Doposud prakticky neexistovala žádná autonomní reprezentace muslimských federací (s výjimkou Katalánska), což předpokládalo

---

³⁵ Coca, J.M., *Musulmanes de España. Crónica de una Federación*. Verde Islam, n.2, otoño 1995.

³⁶ Moreras, 1999.

³⁷ Moreras, 1999.

hierarchické vztahy (od místních asociací po národní vedení). Skutečnost, že se rozrůstají a posilují federace na autonomní úrovni, s sebou přinese znásobení mluvčích a paralelních struktur. Mezi takovéto mladé federace se patří např. Islámská federace Murcie (Federación Islámica de Murcia), která ovšem doposud nefiguruje v Registru náboženských entit, Valencijská islámská rada (Consejo Islámico Valenciano) či Islámská federace pro Autonomní komunitu Baleárských ostrovů (Federación Islámica para la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares).³⁸ Na celonárodní úrovni vznikly teprve zcela nedávno, koncem roku 2006, první mladé federace islámských asociací (vedle již existujících FEERI a UCIDE): Muslimská federace Španělska (Federación Musulmana de España-FEME) v Madridu a Islámská národní federace (Federación Nacional Islámica-FNI) v Palma de Mallorca.³⁹

1.2.2.1. Španělská federace islámských náboženských entit - FEERI

První federací islámských asociací, která se vytvořila spojením patnácti islámských asociací za účelem zastupování celé muslimské komunity v zemi, byla Španělská federace islámských náboženských komunit (Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas – FEERI)⁴⁰, která byla zapsána do Registru náboženských entit 17. září 1989. Jejím sídlem se stalo Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu. Do její působnosti spadalo celé národní území. FEERI zastřešila široké spektrum islámských komunit a asociací: většinové španělské konvertity a naturalizované muslimy arabského původu, ale také ceutské a melillské muslimy či Maročany. Mnohé z nich lze přitom pokládat za „pionýry islámského náboženského asociálního procesu ve Španělsku“⁴¹. Nově vzniklá federace přirozeně převzala vůdčí roli v rámci oficiálního islámu v zemi, kterou do té doby zastávala Muslimská asociace Španělska. AME se však svých nároků nevzdala. V důsledku tohoto sporu vzniklo mezi březnem a červencem 1990 dalších deset nových asociací po celém španělském území včetně míst s velice řídkou muslimskou přítomností.

---

³⁸ Všechny tyto federace na úrovni jednotlivých autonomních komunit vznikají teprve v posledních dvou letech, tj. od roku 2005. Valencijská islámská rada a Islámská federace Baleárských ostrovů jsou uznanou součástí španělského oficiálního islámu.

³⁹ Tato federace se však ještě v ledu 2007 v Registru náboženských entit nevyskytovala. Vzhledem k jejímu celonárodnímu charakteru však lze předpokládat, že k jejímu zápisu do Registru v budoucnosti dojde (na rozdíl např. od Islámské federace Murcie, která působí již dlouhodobě a pouze na autonomní úrovni a zahrnuje i nenáboženské asociace).

Vzhledem k tomu, že předsedy obou mladých národních islámských federací (FEME a FNI) jsou Ayad Tachfine Elharchi a Lounis Meziani, lze předpokládat, že se jedná o nové organizace vycházející z iniciativy muslimů cizího původu, ne-li přímo cizích rezidentů, což by znamenalo významný krok v národním islámsko-federacním procesu, který byl dosud monopolizován španělskými občany hlásícími se k islámu

⁴⁰ Viz oficiální webové stránky FEERI <http://www.feeri.org>.

⁴¹ Jiménez-Aybar, 2004.

Vnitřní opozice se později od FEERI odštěpila, aby dala vzniknout nové federaci islámských asociací.

FEERI se považuje za „muslimy budoucnosti“, za islám přizpůsobený Západu a globalizačnímu procesu, vycházející z „kulturních kořenů al-Andalusu“⁴². Ačkoliv tato organizace nikdy nevybudovala ve Španělsku jedinou mešitu, což je jí často vytýkáno, založila španělský islámský web Webislam a Institut halál (Instituto Halal), tj. institut pro osvědčení pravosti potravin halál.⁴³ Ve vedení FEERI se navzdory rozličnému původu jejích členů dlouho nevyskytoval ani jediný alochtonní muslim. Z hlediska veřejnosti je FEERI jistě jednou z nejprůhlednějších a nejotevřenějších islámských organizací – na rozdíl od většiny ostatních islámských asociací a organizací např. zveřejňuje v tisku a na vlastním webu interní informace.

V čl. 7 svých stanov⁴⁴ FEERI uvádí: „Bez ohledu na konkrétní a specifické kompetence členských entit Federace v jejich vlastní sféře působení a/nebo za účely deklarovanými každou z nich, zachovávajíc vždy jejich autonomii a zastoupení, Federace se bude podílet na společném dosažení následujících cílů:

- Zajišťovat jednotu všech islámských entit ve Španělsku v souladu se zásadami a doktrínami islámu a v souladu s čl. 2 zákona o náboženské svobodě z 5. července 1980.
- Sjednotit názory svých členů pro účinný rozvoj Dohody o spolupráci mezi státem a Islámskou komisí Španělska.
- Umožnit kontakty a vztahy s muslimy všem osobám majícím zájem o islámské náboženství.
- Poskytnout náboženský život muslimům členských entit, vždy na žádost těchto entit a v rámci cílů a mezí stanovených výše zmíněným zákonem.
- Zajišťovat vztahy s dalšími islámskými zastoupeními mimo národní území.
- Právně zastupovat vlastní členské entity před španělským státem v rámci dodržování a rozvoje Dohody o spolupráci španělského státu s Islámskou komisí Španělska.
- Spolupracovat se správními orgány v jejich různých podobách za účelem přijetí opatření schopných zaručit úplné plnění islámských náboženských norem.

Členy FEERI se mohou stát podle čl. 8 stanov islámské náboženské entity, které:

---

⁴² Fdez. De Castillejo, A., *Medio millón de musulmanes residen en Andalucía y se agrupan en unas 50 comunidades*. ABC, 22-04-2005.

⁴³ Ačkoliv takovéto informace jsou běžně zveřejňovány, skutečným zakladatelem a správcem obou zmíněných institucí je islámská asociace Junta Islámica, člen FEERI, jejíž předseda dlouhodobě působil také ve vedení FEERI (k této asociaci viz dále).

⁴⁴ Úplné znění stanov FEERI z 11. listopadu 1995 je dostupné také na webových stránkách federace <http://www.feeri.org/estatuto.htm>, 23-02-2006. Upravené znění osnov se od původní verze liší doplněnými pasážemi souvisejícími s v té době již podepsanou Dohodou o spolupráci mezi španělským státem a Islámskou komisí Španělska.

- jsou legálně usazeny ve Španělsku,
- jsou zapsány jako takové v Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti,
- vyznávají islám v jakémkoliv z uznávaných právních škol,
- přijmou formální a slavnostní závazek dodržovat zásady a doktríny islámu,
- jsou přijaty valným shromážděním,
- přijmou Dohodu o spolupráci mezi státem a CIE.

V dodatečném ustanovení (čl. 44) se dále uvádí, že členské entity FEERI nemohou být současně členy jiné federace téhož charakteru. Čl. 14 těchto stanov uvádí, že instituce a entity, které nejsou zapsány v Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti, jejichž cíle se shodují s cíly FEERI, se mohou účastnit zasedání valného shromáždění jako pozorovatelé bez hlasovacího práva.

Financování FEERI upravují články 16 a 17: FEERI má čistě náboženský neziskový charakter, finanční zdroje pro fungování federace představují příspěvky členských entit a subvence, dary a dědictví španělských i zahraničních fyzických a právnických osob.

Kvůli svým progresivním moderním postojům je FEERI často trnem v oku „ortodoxních“ muslimů, kteří ne vždy musí podporovat konkurenční tradicionalistickou UCIDE: některé hlasy tvrdí, že v zemi na oficiální úrovni neexistuje nikdo, kdo by obhajoval opravdový islám, naopak oficiální islám představují pouze inovátorská hnutí do různé míry vzdálená od islámu. FEERI je v očích odpůrců označována za „to islámské hnutí, které nejvíce inovuje a předstírá největší *reformu* islámu (...) Obhajuje rovnost všech vyznání a obhajuje, že muslimové musí manifestovat svou víru pouze v soukromí, což ruší islámskou zásadu účasti muslimské komunity (...) Je to hnutí nejvíce napadané všemi muslimy Španělska“⁴⁵. Takováto tvrzení, pejorativní z hlediska odpůrců federace, však zároveň vystihují charakter a zamýšlené cíle FEERI.

Členská základna FEERI odrážela různorodost skladby muslimské komunity na území Španělska, což se negativně projevilo krátce poté, co federace zahájila jednání se státem. Tato jednání nevedla k předpokládanému sjednocení, ale naopak k rozkladu a odštěpení některých organizací, které se ideologicky s federací nedokázaly ztotožnit. Jedním

---

⁴⁵ Široké spektrum názorů ohledně hlavních španělských islámských organizací a asociací ilustruje jedno z anonymních čtenářských fór, jimž poskytuje prostor španělský internetový portál Islamenlinea.com. Citované pasáže pocházejí z diskuse věnované španělským islámským asociacím a organizacím uskutečněné mezi anonymními čtenáři 23. října 2005. Krajně negativní postoje vůči FEERI jsou v citovaném fóru obhajovány často nepodloženými argumenty jako např. Stoupenci FEERI jsou komunisté, Institut halál spadající pod FEERI se prodal masnému průmyslu a na Mallorce prodával vepřové coby halál, nebo v kontextu nedávno schválené legalizace sňatků homosexuálních párů je FEERI obviňována z postojů odporujícím islámu díky své podpoře této nové legislativy (Islam en línea online: <http://www.islamenlinea.com/foro/viewtopic.php?t=1287&postdays=0&postorder=asc&start=0> , 20-06-2006).

z klíčových aktérů v této kritické fázi asociačního procesu byl zakladatel Muslimské asociace Riay Tatory Bakry, který se v roce 1991 postavil proti důležitému úseku FEERI a podnítl vznik konkurenční federace, pod níž přešly asociace, které se již od 70. let cítily etnicky a ideologicky spjaté s Tatoryho AME.⁴⁶

V současné době FEERI zastřešuje 68 islámských komunit⁴⁷ zanesených v Registru. V lednu 2006 došlo k volbám uvnitř FEERI. Po patnácti letech od prvního štěpení federace dochází k rozštěpení dalšímu. Nespokojenost s vedením FEERI byla mimo jiné dána tím, že po osm let vlády PP nemohla federace jednat a věnovala se proto výrazně pouze mediálním činnostem, aby zabránila růstu protiislámských nálad, nikoliv však potřebám samotných komunit. Původní vedení a někteří členové FEERI (zejména španělští konvertité sdružení okolo asociace Junta Islámica) plánují opuštění federace a vytvoření nové federace, která bude mít umírněný progresivní charakter, tak jak tomu bylo doposud v případě FEERI.

Dlouhodobý člen vedení federace a jeden z nejvýznamnějších vůdců španělského islámu, córdobský konvertita Mansur Abdusalam Escudero, odstoupil v roce 2005 z obavy z možné radikalizace již tak konzervativních postojů nového vedení. Escudero prohlásil, že nebude „předvídat, co budou dělat, ale původ organizací, které reprezentují, a výroky některých členů vedení předpokládají, že věci půjdou tímto směrem, ve fundamentalistickém smyslu“.⁴⁸ V lednu 2006 došlo k interní volbě nového předsedy, nicméně o demokratickém charakteru voleb se spekuluje vzhledem k nedostatečné průhlednosti, kdy neexistují seznamy voličů ani volební lístky, neexistuje systém poměru hlasů podle počtu členů jednotlivých členských asociací. Většina asociací je přitom mešitami či skupinami kolem modliteben, tudíž významně opomíjí ženskou složku islámské asociace.

V novém vedení jsou zastoupeni nově, poprvé od vzniku federace v roce 1989, členové muslimského původu. Dosavadního předsedu Abdulkarima Carrasca nahradil v čele federace Félix Mohamed Amin Herrero, imám mešity Unión v Málaze, který vyjádřil svůj respekt k hodnotám lidských práv, španělské ústavy a odmítnul gendrové násilí a terorismus al-Qá'idy, jež považuje za protiislámské. Herrero rovněž odmítl obvinění z radikalizace federace a prohlásil, že se jedná o změny ve smyslu většího pluralismu a

---

⁴⁶ Jiménez-Aybar, 2004.

⁴⁷ Andújar, N., *¿Organizar el culto o representar a los musulmanes?* Profesislam online: <http://www.wmaker.net/profesislam/docs/genero/Organizar.htm>, 14-03-2006.

⁴⁸ Europa Press, 31-01-2006.

průhlednosti. V novém vedení se vyskytují Alžířané, Egypťané a Maročané. Došlo rovněž k rozrůznění z hlediska právních škol, např. se vstupem šíitských členů do vedení federace.⁴⁹ Nové vedení v čele s F. Herrerem rozhodlo vytvořit radu *‘ulamá’*, jejichž posláním bude vydávání *fatew* (sg. fatwa, právní dobrozdání) na národní úrovni. Do čela této rady by měl být podle Herrera jmenován Moneir Amessary, imám madridské mešity M-30, která je součástí Islámského nábožensko-kulturního centra. Projekt vyvolal rozhořčení mezi novým a předchozím vedením FEERI. Nové vedení vznik rady odůvodnilo tak, že předešlé vedení sestávající z „prostých věřících“ vydávalo fatwy, aniž by se jednalo o opravdové *‘ulamá’*. Takovými fatwami bylo odsouzení terorismu al-Qá‘idy (viz Příloha VII) a diskriminace žen, stejně jako odsuzování porušování lidských práv v Saúdské Arábii.⁵⁰

Herrero považuje nalezení kompromisu a porozumění s UCIDE za nezbytné k dosažení aplikace dohody o spolupráci. Plodnou spolupráci mezi oběma dlouhodobě konkurenčními federacemi považuje za možnou i přes ideologické rozdíly, vzhledem k tomu, že obě federace jsou navzdory majoritnímu ideologickému záběru pluralitní.

Za akutní považuje zavedení islámské náboženské výuky do španělských veřejných škol a zvažuje založení školy imámů na národní úrovni po vzoru katalánské instituce, jejíž působnost je ovšem omezena čistě na Katalánsko. Navzdory vnitřním sporům federace i nadále navenek uznává původní hodnoty Escuderovy skupiny: „Islám je pluralitní, původy jsou pluralitní, ale existují normy, které nás řídí: ústava. Se Španělskem a pro Španělsko.“⁵¹

1.2.2.2. Unie islámských komunit Španělska - UCIDE

Po vzoru původního pretendenta reprezentace muslimské komunity Španělska, Muslimské asociace Španělska (AME), která od FEERI odštěpila, se od federace odtrhlo osm samostatných komunit (valencijská, granadská, madridská, zaragozská, galicijská,

---

⁴⁹ Členové nového vedení přísluší k následujícím organizacím: Félix Herrero - imám mešity Unión v Málaze, Mohamed Ali – muslimská komunita v Ceutě, Mohamed Khlea Rehich – generální tajemník a vedoucí náboženských témat v mešitě M-30, Ángel Luis Encina – pokladník a představitel Asamblea Islámica de Madrid, Moneir Amessary – člen výboru a představitel Islámské komunity ve Fuengirole v Málaze, Emilio Kiroz Mesa – člen výboru a představitel islámské komunity v Almerii. Madridská mešita M-30 stejně jako velké mešity v oblasti Málagy jsou pod výrazným saúdským vlivem, jak ekonomickým tak ideologickým, tato skladba vedení zdůvodňuje obavy umírněných muslimů z radikalizace FEERI.

⁵⁰ Viceprezidenta asociace Katalánská islámská junta (Junta Islámica Catalana), Ndeye Andújar, považuje projekt za jasný ukazatel snahy o ideologickou kontrolu místo služby základním komunitám (Andújar, N. *¿Organizar el culto o representar a los musulmanes?* Profesislam online: <http://www.wmaker.net/profesislam/docs/genero/Organizar.htm>, 14-03-2006).

⁵¹ La Vanguardia, 03-04-2006.

asturijská, alicantská a terrasská). Ty se následně 10. dubna 1991 spojily, aby daly vzniknout nové konkurenční federaci: Unie islámských komunit Španělska (Unión de Comunidades Islámicas de España - UCIDE)⁵², které dodnes předsedá zakladatel AME, R. Tatary Bakry. Tato organizace se sídlem v Madridu byla zanesena do Registru náboženských entit 10. října 1991. Její vznik vyvolal zdvojení vyjednávacích komisí v rámci islámské komunity.

Tato federace se po prvních pěti letech své existence stala vůdčí islámskou organizací co do počtu členských entit a odsunula tak na druhé místo dříve vzniklou federaci FEERI. V následujících letech se počet členských entit obou federací vyrovnal⁵³, avšak v současnosti jednoznačně opět vede UCIDE, zastřešuje tři čtvrtiny španělských islámských komunit.⁵⁴

Obě hlavní federace, FEERI a UCIDE, se nesmiřitelně rozcházejí ve svém pojetí islámu, ale také co do sociálního a etnického původu svých členů. Zejména jejich pojetí islámu lze považovat až za antagonistické. Členskou základnu FEERI představují zejména noví muslimové, tj. španělské konvertité, kteří k islámskému vyznání dospěli skrz mystické proudy súfismu. Naopak asociace, které se postupně připojily k mladší a konkurenční federaci UCIDE jsou zpravidla tvořeny muslimy pocházejícími z těch islámských oblastí, kde se vyznává „islám jimi považovaný za *ortodoxní*, který otevřeně odmítá výše zmíněné proudy“⁵⁵. Svými odpůrci z tradičních islámských řad (tedy nikoliv stoupenci konkurenční FEERI, jak by se dalo předpokládat) je UCIDE napadána za svou „těsnou spolupráci a jednotu s *inovátorským* hnutím egyptských Muslimských bratří“. Obhájci této federace se brání argumentem, že UCIDE jsou dobří muslimové, zejména ve srovnání se skutečně inovátorskou FEERI, a vztahy s Muslimskými bratry nelze nikomu vyčítat vzhledem k tomu, že se jedná o „zcela platnou a uznanou islámskou organizaci“.⁵⁶

---

⁵² Pro tuto federaci je občas používána také zkratka UCIE a dokonce přímo v Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti vystupuje tato federace pod názvem *Unión de Comunidades Islámicas de España (U.C.I.E.)*, která je však zaměnitelná se zkratkami jiných organizací. V této práci je striktně používána ve španělském tisku nejčastěji používaná zkratka UCIDE (která byla mimochodem spolu s UCIE nedůsledně používána i v Registru v poli Příslušnost entity k federaci).

⁵³ V roce 1999 tvořilo FEERI 42 asociací a UCIDE 44, nezávisle na federacích bylo zároveň v Registru zapsáno dalších 25 islámských náboženských entit (Morera, 1999).

⁵⁴ UCIDE online: <http://ucide.org>, 27-11-2006.

⁵⁵ Jiménez-Aybar, 2004.

⁵⁶ Tyto argumenty pocházejí ze stejného internetového fóra jako výše zmíněné argumenty vztahující se k FEERI (Islam en línea online: <http://www.islamenlinea.com/foro/viewtopic.php?t=1287&postdays=0&postorder=asc&start=0>, 20-06-2006).

Stoupenci konkurenční federace označili UCIDE za „*monolitismus* postavy jejího předsedy a neústupnost syrského klanu, téměř výhradně členů UCIDE“. Zároveň tuto federaci obvinili ze „zjevné a hrubé komplicity“ se státní správou, která je „ve všech ohledech zhoubná pro všeobecné zájmy muslimů ve Španělsku“⁵⁷. Obdobně jako FEERI, ani UCIDE neprojevila během patnácti let své existence přílišnou iniciativu ohledně výstavby a zřizování nových mešit. Dílem této federace se stala madridská mešita Abu Bakr, zvaná též mešita Estrecho nebo Tetuán podle madridské čtvrti, ve které se nachází.

Stejně jako FEERI však UCIDE navzdory zevšeobecnujícím charakteristikám zastřešuje „islámské asociace nejružnějších náboženských tendencí včetně *wahhábovců*“⁵⁸.

Po celou dobu existence obou federací volně vznikaly na obou federacích nezávislé islámské komunity, instituce a asociace, které se zapisovaly do Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti. Mnohé z nich se teprve později k některé z velkých federací připojily. Federační dynamika je i nadále konstantní, vedle výše zmíněných hlavních federací vznikaly a vznikají i další menší federace s omezenou územní působností (např. Islámská federace Murcie, Valencijská islámská rada).

Oproti očekávání však ani vznik druhé významné federace, UCIDE, neznamenal konsolidaci španělských islámských asociací. Muslimská komunita se i nadále štěpila. Tato nestabilita a zároveň konkurenční boj mezi FEERI a UCIDE bránily dosažení podpisu dohody o spolupráci se státem.⁵⁹ Klíčovou podmínkou *sine qua non* předloženou státem pro podepsání této smlouvy se stalo sjednocení obou soupeřících federací. 19. února 1992 se konečně obě federace oficiálně spojily, aby vznikla nová zastřešující organizace a definitivní představitel muslimské komunity Španělska při jednáních se státem – Islámská komise Španělska, která nakonec 28. dubna téhož roku podepsala dlouho očekávanou dohodu o spolupráci se státem.

Obě velké federace mají své zástupce v Katalánsku. Islámská komunita Katalánska (Comunidad Islámica de Cataluña) zastupuje UCIDE a až donedávna byla FEERI

---

⁵⁷ Abu Ibrahim Molina, A., *Federalia*, Verde Islam, n. 7, año 3, 1997.

Tamtéž se uvádí, že vysokí představitelé Generální správy náboženských záležitostí odmítli účast na *Jornadas sobre Libertad Religiosa* (Dny o náboženské svobodě) (1997), které organizovala FEERI, zatímco se zúčastnili konference *Islam y Emigración* (Islám a emigrace) pořádané UCIDE. Ve skutečnosti to byla FEERI, kdo si stěžoval u orgánů státní správy na postoje UCIDE a především jejího předsedy R. Tataryho.

⁵⁸ Fdez. De Castillejo, A., *Medio millón de musulmanes residen en Andalucía y se agrupan en unas 50 comunidades*. ABC, 22-04-2005.

⁵⁹ Tentýž přístup bránil po podepsání dohody jejímu rozvoji a aplikaci. Rivalita obou hlavních federací vyvrcholila v procesu zavádění islámské náboženské výuky do veřejných škol převážně v letech 1997-98 (viz dále).

zastoupena asociací Insha Allah, v současné době však marně hledá nového vhodného kandidáta.

1.2.2.3. Islámská komise Španělska – CIE

Vznik Islámské komise Španělska (Comisión Islámica de España – CIE) znamenal pro islám ve Španělsku také vznik nové vlastní organizační struktury. Sjednocením dvou velkých soupeřících federací, FEERI a UCIDE, vznikla CIE, a to v pojetí Jiméneze-Aybara za trojím účelem:

1. Ustanovit se ve strukturální ose španělské islámské komunity a být schopná sjednotit a zastupovat vůli a obavy všech svých členů i každého z nich.
2. Podnítit a umožnit praktikování islámu ve Španělsku.
3. Zajistit, že stát bude počítat s jediným mluvčím v rámci jednání, podpisu a dodržování dohody o spolupráci (která tou dobou byla již prakticky vypracovaná).⁶⁰

Nová zastřešující organizace musí prokázat svůj respekt ke španělské ústavě a nezávislost na jakékoliv politické či syndikální straně vedle respektu a tolerance vůči Španělům, kteří vyznávají jiná náboženství.

CIE přitom sama uvádí, že její funkcí není rozhodovat o ortodoxii islámské doktríny a o tom, v co mají věřit muslimští občané španělského státu.⁶¹ Zabývá se náboženskými záležitostmi, které se týkají muslimů ve Španělsku, ať už se jedná o Španěly či přistěhovalce. Je to orgán nezávislý na jakékoliv vládě, politické či veřejné instanci a poskytuje právní a technickou podporu islámským entitám za účelem jejich legalizace. Jejím cílem je, aby se muslimský kolektiv „integroval zodpovědným a pozitivním způsobem do španělské společnosti na základě vlastní identity a nikoliv prostřednictvím odosobněné asimilace“⁶².

Nicméně Jiménez-Aybar dodává, že „navzdory zjevnému významu CIE, opravdovými protagonisty institucionální organizace španělského islámu jsou dvě velké federace islámských komunit, které zahrnují převážnou většinu *oficiálního* asociálního muslimského hnutí (...)“. CIE zaostává v pozadí za FEERI a UCIDE, „jejichž představitelé udržují notorické a zanícené neshody, které vznikly v době, kdy se vyjednávala dohoda o

---

⁶⁰ Jiménez-Aybar, 2004.

⁶¹ Webislam 28-11-1997.

⁶² Webislam, 28-11-1997.

spolupráci“. Právě tyto neshody, které systematicky znemožňují normální fungování CIE, stejně nepřehlédnutelně brání plnění dlouho vyjednávané dohody o spolupráci.⁶³

FEERI a UCIDE nikdy neuzavřely žádnou dohodu, a tak i po vzniku CIE zůstává tato instituce „dvouhlavá“. Jestli změny přinese změna vedení FEERI, ukáže teprve čas. K nepřehlednosti situace přispívá i skutečnost, že veřejné mínění je manipulováno tiskem i dalšími zdroji, které prezentují Escudera nebo Tatarého jako předsedy CIE. Oba jsou přitom generálními tajemníky Islámské komise Španělska a předsedy vlastních členských federací či asociací: Tatarý stojí v čele jak AME, tak UCIDE, Escudero je předsedou asociace Junta Islámica a dlouho působil ve vedení FEERI.

Sociální reprezentativnost CIE pomalu ustupuje. V posledních deseti letech přinesla imigrace nové aktéry, kteří jsou vzdáleni oficiální linii španělského islámu. Příkladem takových uskupení je Kulturní Islámská rada Katalánska (Consell Islàmic Cultural de Catalunya), jejímiž ambicemi, navzdory svému postavení vně oficiálního islámu, je také zastupovat muslimskou komunitu na vyšších úrovních. „Takovýto vývoj, spjatý s usazováním se muslimských kolektivů přistěhovaleckého původu a odehrávající se jako forma odpovědi na sérii komunitárních otázek, je v kontrastu s modelem, který se implicitně nabízí v legálním rámci Dohody o spolupráci (španělského státu a CIE) a s modelem institucionalizované reprezentace muslimského náboženství ve Španělsku. (...) Je to důležitá ukázka vzdálenosti, která odděluje jedny modely komunitární organizace od druhých.“⁶⁴ Zároveň se místy projevují snahy o vytvoření asociálního modelu poboček.

„Překonání vzdálenosti (zájmů, cílů, strategií), která odděluje federativní kruhy od základních komunit (a které autoři jako López a Olmo obvykle označují jako „islám asociací (*islam de asociaciones*)“ oproti „islámu přistěhovanému (*islam inmigrado*)“⁶⁵) by mělo sloužit k celkovému znovu sestavení muslimské přítomnosti v naší zemi (Španělsku), v níž by určité sféry byly uznány veřejně a jiné odkázané do pozadí. Příliš právnícký výklad rámce definovaného dohodou o spolupráci by nás neměl nechat zapomenout, že vznik malé muslimské modlitebny ve čtvrti (která, aniž by se ustanovila coby náboženská entita, vykonává sociální a komunitární funkci) má takový význam jako rozvoj nových federativních iniciativ, které zahrnují heterogenní síly, jež tvoří muslimské španělské panorama.“⁶⁶ AbdelQader Muhammad Ali v témže smyslu dodává, že „často je

---

⁶³ Jiménez-Aybar, 2004.

⁶⁴ Moreras in Garreta Bochaca, 2002: 254.

⁶⁵ Dassetto (1994) hovoří o islámu imigrace – *islam dell'immigrazione*.

⁶⁶ Moreras, 1999.

lepší práce, která se odvádí v asociacích, v malých skupinách, než v pyramidových strukturách. Často se odvádí lepší práce z občanských decentralizovaných struktur než z jiných z větším pokrytím“⁶⁷.

---

⁶⁷ AbdelQader Muhammad Ali v rozhovoru pro Verde Islam, n. 7, año 3, 1997.

2. Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí

Španělska

V roce 1982 vyhrála volby PSOE. Od samého počátku bylo patrné, že mínila postupně srovnat právní postavení minoritních vyznání s katolictvím, které se těšilo privilegiím na základě podpisu smlouvy mezi státem a Svatou stolicí. Byl vypracován trojí paralelní program, na jehož konci měly být podepsány tři dohody: s židy, evangelíky a muslimy. Avšak jednání s židy a evangelíky byla zahájena již na jaře 1987, zatímco muslimská komunita byla schopna zahájit jednání až počátkem roku 1991, což bylo důsledkem pozdějšího uznání islámu jako náboženství s významným zakořeněním v zemi (1989) a schizmatem v reprezentaci muslimské komunity (FEERI a UCIDE).⁶⁸

Dohoda o spolupráci španělského státu⁶⁹ s Islámskou komisí Španělska (dále jen Dohoda) byl výjimečný politický a sociální projekt, který měl po pěti letech navázat na Kapitulace (dohodu uzavřenou mezi vítězi a poraženými, která poraženým muslimům zaručovala občanská práva), které nikdy nebyly dodrženy. Rok podpisu Dohody byl zároveň 500. výročím dobytí Granady a následného nedodržení Kapitulací a dlouhé etapy persekucí a negativního vnímání islámu obecně. Dohoda se stala první právní normou, která od toho okamžiku, upravuje právní statut islámského náboženství.

Podepsání dohody bylo výsledkem dlouhého a obtížného procesu vyjednávání nejen mezi muslimskou komunitou a státem, ale také mezi samotnými jednotlivými islámskými komunitami, které se měly shodnout na konkrétních dispozicích nezbytných pro legální a efektivní praktikování islámského náboženství. Základními předpoklady pro podepsání Dohody byl statut uznaného náboženství (1989) a jednotná reprezentace muslimské komunity, ke které došlo po spojení dvou hlavních federací v CIE (1992). Samotný obsah Dohody byl během zdlouhavého a složitého procesu mnohokrát měněn, tak aby bylo dosaženo shody a kompromisu mezi oběma hlavními federacemi a zároveň úřadem pro náboženské otázky ministerstva spravedlnosti. „Dohoda bere v potaz výhradně španělské muslimy, avšak přistěhovalci z ní mohou těžit, byť velice slabě.“⁷⁰

---

⁶⁸ Jiménez-Aybar, 2004.

⁶⁹ Stát je definován jako laický, ale je garantem náboženské svobody, nemůže propagovat vztahy s jednotlivým vyznáním, ale musí rozvíjet vztahy spolupráce se všemi vyznáními přítomnými ve španělské společnosti. Dohody garantují zásadu neintervence státu do vnitřních záležitostí každého kultu. Jednotlivá vyznání vypracují vlastní specifický řád. Stát má přesto právo rozhodnout se kterými vyznáními uzavřít dohodu o spolupráci.

⁷⁰ Losada, 1995b: 70.

Základní body, jichž se vyjednávání o budoucí dohodě týkalo, byly: Personální oblast dohody, námitka z důvodu svědomí, svatební smlouva a úprava pozůstalosti, finanční řád nebo spolupráce státu na ekonomické podpoře islámských komunit, islámská náboženská výuka jako školní předmět roven ostatním předmětům. Generální správa náboženských záležitostí po prostudování islámských projektů namítla, že takové požadavky mohou být v rozporu s ústavním právním řádem: V oblasti personální zdůraznila nemožnost aplikace připravované dohody na islámské komunity nezapsané v Registru náboženských entit nebo ty komunity, které jsou v Registru zapsané, ale nespádající pod vyjednávající federace (později CIE)⁷¹; pokud se jedná o námitku z důvodu svědomí, pak podle ústavních principů je povinností každého Španěla bez rozdílu vyznání bránit vlast, na muslimské občany se vztahují stejná branná práva a povinnosti jako na ostatní občany; záležitosti svatební smlouvy a pozůstalosti nemají ve Španělsku náboženský charakter, proto nemohou být zahrnuty v dohodě, jsou záležitostmi občanského práva; státní finanční podpora byla zavržena vzhledem k nekonfesnímu charakteru státu, který podle ústavy a zákona o náboženské svobodě může poskytovat pouze daňové úlevy neziskovým organizacím, nikoliv však přímou ekonomickou pomoc.⁷²

Na konečném znění Dohody o spolupráci španělského státu s Islámskou komisí Španělska se všechny strany shodly v roce 1992, aby krátce na to byla schválena jako samostatný zákon 26/1992 (Ley 26/1992, de 10 de noviembre, por la que se aprueba el Acuerdo de Cooperación del Estado con la Comisión Islámica de España, B.O.E. de 12 de noviembre)⁷³ (viz Příloha V), jehož právní rámec tvoří čl. 16 ústavy a z něj vyplývající zákon o náboženských svobodách z roku 1980.⁷⁴ Dohoda sestává ze 14 článků, preambule a čtyř dodatků, které upravují vztahy mezi oběma signatáři, mimo jiné, že bude vytvořena

---

⁷¹ To je případ takových muslimských komunit, které sice figurují v Registru, ale nikoliv jako součást islámského vyznání (např. bahá'istické komunity), nebo těch komunit, které jsou sice uznány v Registru jako součást islámského vyznání, nejsou však členy CIE (např. Ahmadíjská džamá'a islámu ve Španělsku). V podobném postavení se pak nacházejí takové entity, které v Registru vůbec zapsány nejsou a naopak jsou zaneseny do jiných občanských registrů asociací (např. Islámské kulturní centrum Valencie je registrováno jako kulturní asociace), nebo stovky islámských iregulérních modliteben (např. granadská mešita Masalical Jínan).

⁷² Tatar, R., *Desarrollo jurídico*. UCIDE online:

http://ucide.org/es/index.php?option=com_content&task=view&id44&Itemid=58, 16-10-2006.

⁷³ Španělské originální znění této smlouvy je přístupné také z webových stránek španělského ministerstva spravedlnosti http://www.mju.es/asuntos_religiosos/menu_reg.html, 11-11-2005.

⁷⁴ Ústava z roku 1978, která otevřela zemi pluralismu a demokracii, zaručuje náboženskou svobodu, která je v první řadě chápána jako svoboda jednotlivých občanů, nicméně v důsledku je rovněž zárukou pro komunity nebo vyznání, v nichž se občané svobodně sdružují za účelem komunitární náboženské praxe. Zákon o náboženské svobodě ustanovuje možnost zkonkretizování státní spolupráce s konfesemi a náboženskými komunitami prostřednictvím přijetí dohod nebo konvencí o spolupráci, jsou-li tyto konfese a komunity zapsané v Registru náboženských entit a dosáhnou-li statutu zakořeněného vyznání v zemi.

smíšená paritní komise z představitelů státní správy a CIE za účelem aplikace a dalšího rozvoje této Dohody. CIE je Dohodou *de facto* uznána za představitele islámu v zemi a zároveň za odpovědnou organizaci za vše, co se týká praktikování islámu v zemi. Jejím funkcí je garantovat soubor praktik, náboženských prostor a organizačních struktur španělských muslimů a dohlížet na ně.

Základní témata, která Dohoda zpracovává, jsou následující:

- Obecná ustanovení definují strukturu CIE a to, že se Dohoda vztahuje na všechny islámské komunity, které patří nebo se zápisem do Registru dodatečně připojí k CIE nebo některé z k ní náležejících federací.
- Dohoda zaručuje právní ochranu kultovních míst (modlitebny, mešity a hřbitovy), zajištění udělení parcel pro islámské hřbitovy a zajištění dodržování islámského pohřebního ritu.
- Statut náboženských islámských vůdců a imámů je definován s ohledem na specifická práva vyplývající z výkonu náboženské funkce (zachování služebního tajemství). Je upravena osobní situace islámských náboženských vůdců a imámů v důležitých oblastech jako je sociální a zdravotní pojištění. Definován je způsob plnění vojenských povinností.
- Sňatky uzavřené podle islámského náboženského ritu mají civilní dopady za předpokladu splnění daných podmínek (předcházející potvrzení o způsobilosti k sňatku od občanského registru, islámská autorita CIE, dva dospělí svědci a úřední zanesení sňatku do občanského registru).⁷⁵
- Ve veřejných centrech a zařízeních (nemocnice, vězení, domovy důchodců, hospice, vojenská střediska aj.) je zaručena náboženská asistence (např. umírajícím, ale i pohřební rit). Centra jsou povinna předat žádost odpovídající islámské komunitě, která služby zajistí.
- Islámská náboženská výuka má být zavedena do veřejných škol coby volitelný výukový předmět rovný ostatním předmětům. Postavení učitelů a požadavky na kandidáty na místo učitele budou dále definovány.

---

⁷⁵ Tento bod nebude dále podrobněji zpracován, protože tato problematika nevyvolává žádné velké obtíže ani další diskuze a sňatky jsou bez obtíží uzavírány a občansky uznány. O islámských sňatcích ve Španělsku pojednává Acuña, 2003.

- Daňové úlevy budou uplatňovány na některé statky a činnosti komunit patřících k některé z federací, které tvoří CIE (organizování veřejných sbírek, přijímání darů a šíření náboženských informačních a výukových materiálů, vzdělávací aktivity; z daně z nemovitostí jsou vyňaty mešity a připojené prostory, výuková centra a úřední prostory komunit CIE, neziskové aktivity náboženské, vzdělávací, asistenční).
- Po dohodě se zaměstnavatelem mají muslimští pracovníci právo na pracovní volno nebo dočasnou úpravu pracovní doby (za náhradu pracovních hodin) v době islámských svátků (al-hidžra, ʿášúráʿ, ʿíd al-mawlid, al-isráʿ wa-l-miʿrádž, ʿíd al-fitr a ʿíd al-adhá), měsíce ramadánu a páteční společné modlitby. Muslimští žáci budou omluveni z přítomnosti a zkoušek ve škole během zmíněných svátků, konkurzy do veřejné správy budou mít alternativní termíny pro muslimské kandidáty, pokud se konají v dané dny a hodiny.
- Stát bude spolupracovat s CIE v oblasti zachování a podpory islámského historického, kulturního a uměleckého dědictví, které bude nadále sloužit veřejnosti (tvorba nadací, inventářů, patronátů a jiných typů kulturních institucí).
- CIE je garantem obchodního označení halál pro potraviny zpracované v souladu s islámskými předpisy a zároveň platnými sanitárními normami. Strava halál je zajištěna ve veřejných centrech a zařízeních (nemocnice, školy, kasárna aj.), stejně jako jsou upraveny stravovací rozvrhy v době ramadánu.

2.1. Výhody a nedostatky Dohody

Ačkoliv aplikace a rozvoj Dohody byly již v samotné Dohodě a v průběhu jí předcházejících jednání považovány za prioritu, ve skutečnosti Dohoda znamenala dlouho jen předzvěst možné realizace tak dlouho očekávaného projektu.

Dohody uzavřené mezi státem a jednotlivými konfesemi nemusí být nutně homogenní, mohou být vypracovány flexibilně na základě konkrétních specifik každého vyznání.⁷⁶ Nedodržení tohoto bodu v případě islámu se stalo jedním z klíčových omezení a brzd rozvoje Dohody. Dohoda, kterou stát vypracoval, byla identická s dohodami uzavřenými

---

⁷⁶ K jednotlivým dohodám podrobně viz Bonet, 1994.

s židovskou a protestantskou komunitou a nebere v plné míře ohledy na jedinečnosti islámské komunity a jejích vlastních institucí.⁷⁷

Umar Coca, předseda Andaluského muslimského centra (Centro Musulmán Andaluz) vyjmenovává základní výhody a nedostatky Dohody.⁷⁸ Za základní pozitiva považuje následující tři body:

- Dohoda legalizuje islámskou komunitu a zajišťuje jí ochranu.
- Rozvoj Dohody může být společným dílem, které stmelí různé islámské organizace ve zemi.
- Dohoda může být příkladem pro ostatní země Evropské unie.

Naopak základní nedostatek Coca spatřuje ve skutečnosti, že Dohoda je dovršením zákona o náboženské svobodě, jež vychází ze španělské ústavy, nicméně muslimové dosáhli jen velice mála nového, co by ještě neexistovalo ve španělských zákonech, s výjimkou skoku ve formálním projednávání, které vyplývá z podpisu Dohody. Coca ujišťuje, že výhody převažují nad nedostatky, které budou mizet tak, jak bude růst váha muslimské komunity ve španělské společnosti.

Dohoda má silný symbolický význam. Byla uzavřena v roce 500. výročí pádu Granady a nedodržených Kapitulací, což předznamenalo dlouhé období vymítání islámské kultury v zemi. Dohoda rovněž představuje významný precedens v evropském prostředí a některé státy EU Dohodu studovaly coby možný model hodný následování. Je nepokročilejším projektem v rámci formálního uznání práv muslimů v Evropě. Jeho jedinečnost spočívá především v tom, že jedna jediná dohoda zahrnuje všechny výše zmíněné okruhy a právně pokrývá náboženská práva muslimských španělských občanů. Zároveň předpokládá, již jako výchozí bod, rozvoj a zlepšení obsahu Dohody. Navzdory strukturálním nedostatkům nabízí způsob pro efektivní integraci islámské komunity včetně statisíců cizinců, kteří následují tuto víru ve Španělsku.

Muslimové ve Španělsku stále postrádají potřebnou infrastrukturu, která by jim dovolila rozvoj normálního náboženského života. Nedostává se jim mešit, hřbitovů, nedostatečný počet a kvalifikace náboženských autorit, jen obtížně pronikají do sdělovacích prostředků. Navzdory úspěchům, kterých dosáhli v oblasti právní, jen obtížně získávají uznání ze strany většinové španělské společnosti. V některých oblastech (např. islámská náboženská

---

⁷⁷ Romero, 2003.

⁷⁸ Rozhovor s Umarem Cocou pro Verde Islam, n. 2, otoño, 1995.

výuka) následovaly po uzavření Dohody o spolupráci další dílčí dohody, první výsledky se nicméně objevily až po více jak deseti letech. Některé oblasti zůstávají předmětem debat a protestů dodnes. Taková situace je výsledkem dvou základních vnějších faktorů, ke kterým se přičítají menší interní činitele samotné muslimské komunity. První vnější příčinou je nevyřešená otázka financování, tou druhou, jak bylo řečeno výše, nedostatek dobré vůle ze strany vládních činitelů. Obě příčiny spolu těsně souvisí.

2.1.1. Překážky aplikace Dohody

Vzhledem k tomu, že španělská vláda neposkytuje finanční pomoc náboženským institucím s výjimkou institucí spjatých s katolickou církví, Dohoda nedefinuje, jakým způsobem mají být islámské asociace spadající pod CIE financovány. Problematika ekonomické situace islámských asociací zůstala dlouho otevřena. V roce 1994 bylo vydáno nařízení objasňující výjimku z povinnosti odvádět daně z nemovitostí udělenou třem minoritním konfesím (Orden de 2 de febrero de 1994 por la que se aclara el alcance de la exención concedida en el Impuesto sobre bienes inmuebles por el artículo 11.3 a) de los Acuerdos de cooperación del Estado con la FEREDE, FCIE y CIE, B.O.E. de 5 de marzo), jež předpokládá již sama Dohoda o spolupráci, nicméně teprve v roce 2004, kdy se k moci dostala socialistická vláda (PSOE), se stát k otázce financování jako takového vyjádřil.

Islámské organizace, které nemají žádné příjmy z veřejného rozpočtu, se nezdá uchylují k zahraničním zdrojům, často prostřednictvím konzulátů. „Přímé subvence, které dostávají mnohé muslimské komunity v Evropě prostřednictvím těchto třetích zemí, způsobují, že jejich vůle je permanentně ovlivňována, podřizují se normám, které vycházejí z druhé strany hranic.“ Dokladem toho jsou zásadní rozhodnutí, která vydávají některé ambasády, pokud jde o jmenování imámů do mešit. Španělští občané hlásící se k islámu se tak dostávají do situace, kdy jsou „manipulováni zahraničím“.⁷⁹ Finanční prostředky vedle ambasád islámských zemí mohou poskytovat také nadnárodní islámské organizace, což má obdobné následky: politickou a ideologickou závislost na cizí autoritě, která je zpravidla vzdálena demokratickým principům Španělska.

Nadací rozdělující subvence na kulturní a sociální účely jak katolickým, tak minoritním náboženským entitám je v první řadě Nadace pluralismus a soužití (Fundación Pluralismo

---

⁷⁹ Muhammad Ali, A., *El Islam y la Jornada Europea Averroes. Proyecto de Informe sobre la situación del Islam en Europa*. Verde Islam, n. 7, año 3, 1997.

Výše zmíněný článek byl napsán v roce 1997, nicméně tytéž názory byly znovu a znovu opakovány při nejruznějších příležitostech ještě v roce 2005. Teprve v roce 2006 se zdá, že stát se rozhodl tento problém řešit (viz dále).

y Convivencia). Pluralismo y Convivencia vznikla z iniciativy ministerstva spravedlnosti a Generální správy náboženských záležitostí, aby poskytovala organizacím finanční podporu pro konkrétní projekty na základě výběrového řízení, a to za účelem institucionálního posílení státem uznaných minoritních náboženských komunit, koordinace federací s jejich náboženskými komunitami a zlepšení a udržování infrastruktury a vybavení federativních orgánů těchto minoritních vyznání. Tato nadace poskytuje jednotlivým konfesím řádově statisíce eur ročně.⁸⁰ Navzdory vzniku fondů a nadací, které rozdělují finanční prostředky především pro kulturní, vzdělávací a sociálně integrační cíle mezi žadatele z řad protestantských, muslimských a židovských státem uznaných organizací, se katolické církvi i nadále dostává nesrovnatelně vyšší státní podpory (za rok 2005 vydal stát na účely katolické církve přes 5 mil. €, zatímco tři uznaná minoritní vyznání obdržela dohromady pouze 3 mil. €⁸¹). Muslimská komunita usiluje o rovné státní subvence pro všechna vyznání.⁸²

Teprve v roce 2006 se objevily první skutečné iniciativy ze strany státu řešit otázku financování minoritních náboženství, a to především pod neustálým tlakem vyvíjeným ze strany CIE a představitelů protestantismu, aby byl učiněn konec „laskavému zacházení s církví“⁸³. Stát se zavázal, že s platností od roku 2008 budou islámské, evangelické a židovské vyznání disponovat podobným systémem financování jako katolická církev. V září 2006 R. Tatary (UCIDE) zahájil jednání se španělskou vládou, aby bylo ukončeno „srovnatelné poškození“⁸⁴ vzhledem ke katolické církvi. Následně společně s M. Escuderem (FEERI) předložil Generální správě náboženských záležitostí návrh dohody, v němž požadují procentuální část z daně ze zisku (v případě katolíků podíl, kterým stát přispívá církvi, činí 0,7%), dědictví či jiné osobního charakteru vztahující se na stoupence islámu. Představitelé obou federací zároveň požadují výjimku ze zdanění dalších

---

⁸⁰ V prosinci 2005 byly schváleny dotace pro rok 2006, jejichž celková výše dosáhla: 652 tis. € pro Federaci evangelických náboženských entit Španělska (FEREDE), 649 tis. € pro Islámskou komisi Španělska (CIE) a 314 tis. € pro Federaci židovských komunit Španělska (FCIE). Státní rozpočet z roku 2006 počítá s třetinovým nárůstem výdajů na menšinová vyznání oproti roku 2005, tj. 4 mil. euro, které bude nadále rozdělovat Pluralismo a Convivencia. Blíže viz <http://www.pluralismoyconvivencia.es>.

⁸¹ Webislam, 09-10-2006.

⁸² Španělská evangelická aliance (Alianza Evangélica Española) naopak propaguje přísně nekonfesní charakter státu a naprosté autofinancování jednotlivých náboženských komunit, tj. žádné subvence ze státního rozpočtu, ani na sociální či kulturní projekty, oproti muslimům vystupuje výrazně ostřeji proti státním subvencím katolické církve.

⁸³ 20minutos, 13-10-2006.

⁸⁴ Periodista Digital, 13-10-2006.

aktivit, jako je šíření zpráv, překladů a náboženských knih, aby tak umožnili veřejnosti poznat islám a vlastní aktivity.⁸⁵

Z dlouhého protahování aplikace Dohody stejně jako omezování dalších svobod muslimů byla viněna vláda PP, strany, která ve skutečnosti představuje výrazně prokatolicky zaměřenou křesťanskou demokracii.⁸⁶ Této vládě bylo mimo jiné vyčítáno, že popírá právo nových islámských komunit na zápis do Registru náboženských entit na základě neexistujících nesplněných požadavků ze strany žadatelů o zápis, že jednotlivé provinciální správy ministerstva školství odmítají poskytnout CIE seznamy žáků požadujících islámskou náboženskou výuku nebo o možnosti jejího poskytování před žáky a jejich rodiči mlčí, dále že neposkytuje žádné finanční subvence a brání výstavbě a legalizaci mešit a modliteben. Klíčovým problémem byla shledána všeobecně nedostatečná komunikace a spolupráce či dokonce bránění této spolupráci a komunikaci. Podobně i změna režimu financování náboženských komunit nebyla možná, dokud byla PP u moci. Opakovaně bylo a je PP vyčítáno, že zcela ignoruje návrhy ze strany CIE na náboženskou asistenci v věznicích, nemocnicích a vojenských zařízeních, že nepovolila vytvoření islámských náboženských nadací a ani se nepodílela na správě kulturního a historického dědictví. V otázce islámské náboženské výuky a jmenování učitelů CIE předala všechny své připomínky představitelům státní správy, nejprve Generální správě náboženských záležitostí ministerstva spravedlnosti, různým politickým silám a nakonec sdělovacím prostředkům. Rozhovory se státní správou byly četné, ale nikoliv uspokojujivé. „Její představitelé se jasně vyjádřili, že je nezbytné politické rozhodnutí vysoké úrovně, aby byla skutečně odblokována aplikace Dohody z roku 1992 jako celku.“⁸⁷ Samotná Generální správa náboženských záležitostí během podobných rozhovorů sdělila zástupcům CIE, že stát má obavy z možnosti zatažení islámského integrismu do Španělska. Melillští učitelé islámu pohrozili občanskou mobilizací, aby zapůsobili na veřejné mínění, státem však byli varováni před podobným jednáním pod hrozbou vyhoštění ze Španělska (ačkoliv se jednalo rovněž o španělské občany!).

---

⁸⁵ S vlastními návrhy vystoupily také komunity evangelická a židovská. Evangelíci i nadále propagují naprostou finanční nezávislost všech vyznání, není-li však takové řešení možné, souhlasí s muslimy na rovných příjmech z veřejného rozpočtu, a to rovněž prostřednictvím procentuálního podílu z odvedených daní vlastních stoupců, jak je tomu v případě katolické církve. Židovská komunita (početně nejméně významná) se naopak takového řešení obává, židé by se museli ke své víře veřejně přiznat, pokud by existovalo políčko pro daná vyznání do daňového přiznání.

⁸⁶ Některé hlasy dokonce PP považují za nástroj v rukou katolické organizace Opus Dei, která má stranu ideologicky směřovat a ekonomicky podporovat.

⁸⁷ Romero, 2003.

3. Islámská náboženská výuka ve španělských školách

Tou částí Dohody, které se dostává neustále největší pozornosti, je výuka islámu ve španělských veřejných školách, kde se tradičně vyučovalo a vyučuje katolické náboženství. Avšak Španělsko již není jen katolickou zemí. Počet muslimských žáků v posledních letech prudce vzrostl.⁸⁸

Soužití více odlišných kultur vyžaduje toleranci a vzájemné uznání. Intelektuální proces, který k těmto postojům vede, vychází podle předsedy UCIDE ze dvou základních zdrojů: státu a výuky jednotlivce. „Tyto zdroje jsou velice odlišné, nicméně jsou těsně spjaty v rámci, který definuje tento proces (zavedení islámské náboženské výuky do škol).“⁸⁹ Ačkoliv se úsilí o zavedení islámské náboženské výuky do veřejných škol v radikálních opozičních kruzích interpretuje jako nástroj obávané reislamizace Španělska, hlavním cílem je vytvoření podmínek pro reálnou integraci muslimů (muslimských přistěhovalců zejména) do španělské společnosti. Tento druh výchovy má základní cíl: islám „made in Spain“. Postoje vůči projektu islámské náboženské výuky ve veřejných školách se různí region od regionu, autonomní oblast od autonomní oblasti. Stanoviska představitelů státní správy lze shrnout do dvou základních protichůdných tendencí: extrémní laicismus (francouzský model) a laicismus, který respektuje různá náboženství a ideologie. Francouzský model se ve Španělsku neujal. Náboženství je i nadále součástí veřejného vzdělávacího systému, nasnadě jsou však čtyři základní otázky: „Proč vyučovat islám ve školách, jak ho vyučovat, jaký islám vyučovat a kdo ho má vyučovat?“⁹⁰

Na počátku celého procesu zavedení islámské náboženské výuky do veřejných škol existovala jasná odpověď pouze na první otázku: Z legislativního hlediska jsou nároky na tuto výuku zcela legální a oprávněné, vedle právních hledisek má však výuka islámu ve školách také nedocenitelný společenský význam. Sahrává totiž klíčovou roli v integračním procesu, v boji proti radikálním postojům muslimů, v boji proti xenofobii nemuslimské společnosti. Stává se hlavním nástrojem pro vytvoření pravého původního španělského islámu.

---

⁸⁸ Za posledních deset let se zdesetinásobil počet žáků-přistěhovalců ve španělských školách (v roce 2003 dosáhl počtu 400 tisíc), tento nárůst však nebyl postupný: od akademického roku 2001/2002 vzrostl počet této skupiny žáků o 100 tisíc (Webislam, 02-10-2003).

⁸⁹ Tatory Bakry, R., *Educar para la tolerancia*. Islamhispania online:

<http://www.islamhispania.com/temas/tolerancia.htm>, 13-05-2005.

⁹⁰ Andújar, N., *Islam y la educación en las escuelas*. Webislam, 28-06-2005.

Islámskou náboženskou výukou (dále INV⁹¹) se zabývá článek 10 Dohody, který zaručuje muslimským žákům a jejich rodičům právo na výuku islámu ve veřejných vzdělávacích centrech na úrovni mateřské, základní a střední školy. INV však nesmí být v rozporu s vlastním charakterem školy (např. katolické konfesní školy). Dále tento článek předpokládá, že:

- INV bude zajištěna učitelem jmenovanými některou z islámských komunit patřících k CIE a v souladu s odpovídající federací. Islámská komunita zajistí výukové materiály, garantem samotného obsahu výuky je CIE. Výuka bude probíhat ve školou poskytnutých prostorách v rámci hlavního výukového času,
- CIE a její členské komunity budou moci organizovat kurzy náboženské výuky ve veřejných univerzitních centrech a přitom budou moci používat prostory a prostředky těchto center po dohodě s akademickými autoritami,
- CIE i její členské komunity budou moci zřizovat a řídit vlastní vzdělávací centra i univerzity a centra čistě islámského vzdělání v souladu s odpovídající obecně platnou legislativou.

Článek 10 však nechal nevyřešenými dvě základní témata: ustanovení osnov pro výuku islámu a otázku kvalifikace učitelů, jejich platů a jejich vztahu k různým vzdělávacím střediskům.

Představitelé vlády se dlouho bránili přijmout skutečnost, že se hodiny INV budou konat v době školní výuky a že učitelé tohoto předmětu budou součástí učitelského sboru vzdělávacího centra a budou odměňováni státem za stejných podmínek jako zbytek učitelského sboru. Návrhy CIE byly odmítány, protože stát „nemůže a nesmí zasahovat do záležitostí, které nespádají do jeho kompetence, vždyť ustanovení a program náboženské výuky spadají do náboženské oblasti, ve většině případů pod islámské komunity“⁹². Vládní představitelé ale nakonec odsouhlasili, že učitelé INV by se měli těšit stejnému zacházení jako, alespoň v teorii, učitelé ostatních náboženství. Ostatní sporné otázky byly vyřešeny během čtyř let od podepsání Dohody.

---

⁹¹ Ve španělských zdrojích včetně tisku se pro islámskou náboženskou výuku poměrně běžně používá zkratky ERI (příp. E.R.I.) – Educación Religiosa Islámica.

⁹² Tatory Bakry, R., *La Enseñanza del Islam en el Sistema Educativo Español*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/informes/educa.htm>, 13-05-2005.

3.1. Výukové osnovy a konvence o jmenování a odměňování učitelů islámu

V důsledku ustanovení o INV v Dohodě o spolupráci se ministerstvo školství ocitlo před otázkou základního pojetí islámu jako vyučovaného předmětu. Nabízely se dvě varianty: islám jako náboženský fenomén a islám jako kulturní a historický činitel a varianta dříve vzniklých náboženských vyznání – křesťanství a judaismu. Výsledkem se stala jakási syntéza obou modalit. Náboženství se stalo povinně nabízeným vyučovacím předmětem ve vzdělávacích centrech, avšak ze strany žáků předmětem volitelným. Poté co ministerstvo zveřejnilo podrobný obsah alternativního předmětu k existující konfesní náboženské výuce, byl zahájen proces normalizace výuky náboženství. Ministerstva školství a spravedlnosti zahájila rovnocenná jednání se všemi uznanými náboženskými menšinami ohledně výuky náboženství. Z ministerského nařízení se učitelé INV stávají součástí pedagogického sboru daného vzdělávacího centra, což je pokládáno za překonání první překážky v procesu normalizace náboženské výuky.⁹³

Návrhy na začlenění islámské výuky do vyučovací doby a na odměňování učitelů tohoto předmětu byly nakonec přijaty za podmínky, že CIE nejprve vypracuje osnovy, které budou, v souladu se zákonem o všeobecném řádu vzdělávacího systému, specifikovat obsah INV, způsob jejího poskytování a kritéria ohodnocení pro každý vzdělávací stupeň zvlášť. Konečný projekt byl vypracován dr. Garcíou Olmedem, titulárním profesorem na Katedře algebry Granadské univerzity, v dané době předsedou komise FEERI pověřené vypracováním plánu studií islámského náboženství. Dr. García Olmedo vypracoval podrobné osnovy včetně všech požadovaných kritérií (způsob ohodnocení, způsob výuky apod.). Tento program se stal modelem pro islámskou výuku na celém národním území.

Definitivnímu schválení osnov islámské náboženské výuky však předcházely mnohé spory mezi FEERI a UCIDE. FEERI obhajovala dva základní principy: být otevřená, přístupná a atraktivní pro nemuslimské studenty a zajistit, aby výuka islámu nezůstala omezena na výklady ritu a náboženských principů, ale aby zahrnovala filosofický a historický rozměr islámu. UCIDE trvala na tom, že islámská náboženská výuka se nemá zabývat islámem historicky, ale zásadně náboženským systémem víry.

---

⁹³ Tatory Bakry, R., *La Enseñanza del Islam en el Sistema Educativo Español*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/informes/educa.htm>, 13-05-2005.

Konečný projekt byl vypracován v duchu konceptu FEERI. Osnovy zahrnují náboženství, historické a filosofické aspekty a mohou být přizpůsobeny potřebám studentů různých vzdělávacích středisek a úrovní. Autor těchto osnov zamýšlel „nerozlišovat mezi posvátným a profánním, vše je posvátné a vše se může vyučovat: sociální organizace, historie, ekonomie... Věda a náboženství se prolínají (...) Student se seznámí s vědeckou metodou (...) Tato metodologie neslouží k prokázání existence Boží, ale k tomu, umět spravovat, co nám Pán odkázal (...) Nejsme připraveni vyučovat rity. Ve škole se dělá da'wa, spekuluje se, diskutuje se.“⁹⁴

Osnovy byly vypracovány detailně pro základní a střední školy a pro střední školy s maturitou. Na všech úrovních je kromě islámu vyučována rovněž arabština. Žáci jsou průběžně hodnoceni a závěrečné hodnocení má formu podrobné zprávy o pokrocích jednotlivého žáka. Hodiny jsou vedeny ve svobodném duchu tak, aby se žák mohl svobodně a zodpovědně vyjádřit v konfrontacích názorů.

Na úrovni základního vzdělání osnovy islámské náboženské výuky předpokládají následující okruhy zahrnuté do tří výukových bloků:

- Poznání Boha (Boží jedinečnost, Boží jména).
- Zjevení (Korán, *hadíthy*, tj. Prorocká tradice, vztahující se k rodině, základy koranické četby).
- Prorok (Život Proroka a *hadíthy*, recitace *hadíthů*).

Středoškolská islámská náboženská výuka zahrnuje dva tematické okruhy:

- Poznání islámu a jeho zásady (Recitace Koránu, zákaz lichvy, bitvy u al-Badru a al-Ahzabu, pravidla páteční modlitby, poznání svatých knih předcházejících zjevení Koránu).
- Islámská kultura, etika a morálka (Hidžra, společenská organizace Medíny, soužití s jinými náboženstvími, životopisy klíčových osob prvního islámského období).

Osnovy pro úroveň středního vzdělání zakončeného maturitou předpokládají následující dva tematické okruhy:

- Poznání islámu a jeho zásad (Prohloubení znalostí a recitace Koránu a *hadíthů*, právní texty).

---

⁹⁴ Rozhovor s dr. Yahia Garcíou Olmedem pro Verde Islam, n. 3, inverno 1995.

Dr. García Olmedo rozlišuje mezi 3 výukovými prostředími v otázce islámského vzdělání:

1. Škola, která má poukázat na hlediska, která islám zastává ohledně života, a to do takových podrobností, jaké dovoluje rozličnost žáků ve třídě (jsou-li muslimové v menšině či většině apod.).
2. Mešita, kam přicházejí pouze muslimové, je vhodným místem pro to, aby se dítě naučilo do hloubky základům islámu, a to s jistotou, že děti byly již ve škole dostatečně motivovány, aby si upřímně přály učit se těmto disciplínám (recitace Koránu, *hadíthy*, arabština...).
3. Rodina má být prostředím, v němž se uplatňuje to, co se děti naučily ve škole i v mešitě, přičemž rodič má na dítě dohlížet, usměrňovat ho a být v těsném kontaktu s učitelem.

- Společnost, legislativa a ekonomie (Právní normy nákupu, prodeje a vlastnictví, zakát, závět' a dědictví, dvojí funkce islámu coby náboženství a životního systému, *al-idžtihád*, tj. nezávislý úsudek, coby třetí stupeň islámské legislativy).

Nedostatek učebních materiálů, finanční obtíže a neshody ohledně jmenování učitelů zpzdily aplikaci těchto osnov a úroveň islámského vzdělání zůstalo omezeno.

Osnovy byly zveřejněny 11. ledna 1996 jako Nařízení, kterým se stanovuje publikace osnov islámské náboženské výuky odpovídajících základnímu a povinnému střednímu vzdělání a střednímu vzdělání s maturitou (Orden de 11 de enero de 1996 por la que se dispone la publicación de los currículos de Enseñanza Religiosa Islámica correspondientes a educación primaria, educación secundaria obligatoria y bachillerato, B.O.E. de 18 de enero⁹⁵). O dva měsíce později, 12. dubna 1996, podepsali zástupci ministerstev školství, spravedlnosti a vnitra (!) a CIE úmluvu o rozvoji islámského náboženského vzdělání v národních školách od školního roku 1996/1997 a zároveň Konvenci o jmenování a ekonomickém řádu osob pověřených islámskou náboženskou výukou ve veřejných a uznaných základních a středních vzdělávacích centrech (Resolución de 23 de abril de 1996, de la subsecretaría (Ministerio de la Presidencia), por la que se dispone la publicación del Acuerdo de Consejo de Ministros de 1 de marzo de 1996, y el Convenio sobre designación y régimen económico de las personas encargadas de la Enseñanza Religiosa Islámica, en los centros docentes públicos de educación primaria y secundaria). Tato konvence představovala „jeden z nejvýznamnějších kroků podniknutých evropskou zemí v oblasti vzdělání a svobody kultu“⁹⁶.

Podle konvence z března 1996 jsou učitelé INV jmenováni jednotlivými islámskými komunitami spadajícími pod CIE a v souladu s ní. Jejich platy jsou hrazeny státem za předpokladu, že v každé škole bude minimálně deset muslimských dětí. Představitelé obou federací islámských asociací se shodli na přibližné kvalifikaci požadované od učitelů tohoto předmětu. Učitelé musí být muslimové a musí mít odpovídající znalost španělštiny a dobré porozumění arabštině. Standard je vyšší pro vyučující na středních školách. Nicméně shodnout se na seznamu učitelů nebylo snadné.

⁹⁵ Osnovy jsou přístupné také na internetu. Viz Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/temas/curriculoERI.htm>, 16-05-2005.

⁹⁶ „Náboženská zkušenost, z islámského hlediska, není spontánní, avšak vyžaduje pozorný výchovný zásah, přičemž zodpovědností muslimských rodičů a rodin je vytvořit odpovídající prostředí, které vyvolá islámské náboženské probuzení u dětí. (...) Prostřednictvím islámské náboženské výuky se zamýšlí přispět k fyzickému, intelektuálnímu a citovému, sociálnímu a morálnímu vývoji žáků, přičemž jsou potvrzeny jejich osobní, rodinné a sociální hodnoty a bratrství, solidarita, spravedlnost a svoboda se stávají normami chování.“ (Tatary Bakry, R., *La enseñanza del islam en el sistema educativo español*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/informes/educa.htm>, 13-05-2005).

Ihned po podepsání konvence jmenovaly některé islámské komunity z vlastní iniciativy učitele INV. „Používání rozdílných kritérií a metodologií vyvolalo určitou nejistotu uvnitř muslimské populace, což bylo důvodem, proč CIE v Madridu začala jednat s ministerstvem spravedlnosti (...) a s ministerstvem školství (...), aby byla konvence aplikována co nejlepším a nejrychlejším způsobem.“⁹⁷ CIE předložila transparentní plán, který za účelem dosažení společného cíle navrhuje tři přípravné kurzy pro kandidáty na místa učitelů INV v Melille, Ceutě a Madridu. Tyto týdenní kurzy byly realizovány za technické spolupráce ministerstva školství a obsahovaly dva základní okruhy: obsah a metodologii islámské náboženské výuky (10 hodin) a školskou legislativu a organizaci a španělský jazyk (15 hodin). Kurz byl ukončen závěrečnou zkouškou. V závěrečném hodnocení se přirozeně odrážely pedagogické zkušenosti, dosažené univerzitní vzdělání, jazykové schopnosti a osobní motivace kandidátů.

Požadavky kladené na kandidáty pak zahrnovaly legální pobyt na španělském území, střední vzdělání s maturitou či vyšší vzdělání, znalost arabštiny a španělštiny, potvrzení o kandidatuře od některé z uznaných islámských komunit a dále splnění administrativních požadavků. Výběr budoucích vyučujících odpovídal potřebnému počtu učitelů v každé oblasti v závislosti na počtu muslimských žáků. V době konání tohoto prvního výběrového řízení však takové statistiky ještě nebyly k dispozici.⁹⁸

3.2. Proces zavádění islámské náboženské výuky do španělských škol

Vypracování osnov a pravidel pro jmenování osob pověřených islámskou náboženskou výukou však neznamenalo završení procesu a stabilní zavedení této výuky do škol. Koncem roku 1997, v průběhu již druhého ročníku po podepsání konvence, stále ještě nebyl do praxe zaveden žádný z klíčových bodů této úmluvy. Byla započata druhá, neméně obtížná a dosud ne zcela uzavřená fáze procesu zavedení INV do veřejných a uznávaných škol coby volitelný předmět.

Nastalá situace vyvolávala nespokojenost a beznaděj především v Melille a Ceutě, kde nastaly neshody v první řadě ohledně jmenování vyučujících, které neodpovídalo zásadám

---

⁹⁷ *Memoria explicativa del proceso de selección de las personas encargadas de la Enseñanza Religiosa Islámica (diciembre 1996)*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/temas/memoriaERI.htm>, 16-05-2005.

⁹⁸ O rok později však CIE v rámci problémů spjatých se zavedením konvence do praxe hovořila o 30 tisících muslimských žáků, kterým není INV umožněna. Blíže viz *Memoria explicativa del proceso de selección de las personas encargadas de la Enseñanza Religiosa Islámica (diciembre 1996)*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/temas/memoriaERI.htm>, 16-05-2005.

stanoveným konvencí. CIE zasahovala do kompetencí lokálních islámských komunit. V případě těchto autonomních měst je přítom v porovnání s ostatními oblastmi Španělska snadno splněna podmínka minimálně deseti muslimských žáků ve škole.⁹⁹ Předseda UCIDE a generální tajemník CIE, R. Tatary představil jednotlivým oblastem alternativní plány jako např. zahájení INV mimo vyučovací hodiny, a to jen v některých školách. Na Kanárských ostrovech vyučující tohoto předmětu, kteří nebyli ještě dva roky po podepsání konvence za svou práci nijak odměňováni (jako i v dalších regionech Španělska), zvažovali podání žaloby na ministerstvo školství, které se pod konvencí podepsalo. Islámské organizace v Ceutě naopak hrozily protestním pochodem na Madrid.

V dubnu 1998 podala FEERI oficiální stížnost ministryni školství. Petice zahrnovala základní body, v nichž byly porušeny zákonné normy v rámci neúspěšného procesu zavádění islámské výuky do španělských škol, a to jak ze strany státní správy, tak ze strany předsedy UCIDE R. Tataryho.¹⁰⁰

V témže roce vznikla v Melille nová náboženská asociace Islámská komunita Melilly (Comunidad Islámica de Melilla), která se po neúspěchu ústředních jednání CIE rozhodla jednat na oblastní úrovni s vládními vyslanci nejen o otázce islámské výuky. Tento krok se ukázal být efektivnějším než jednání na celostátní úrovni, avšak definitivní řešení nemohl tento model vzhledem ke svému lokálnímu charakteru přinést.¹⁰¹

Nekonečná jednání islámských organizací se státní správou na lokální i celonárodní úrovni přinesla první ovoce až v akademickém roce 2001/2002, tedy pět let po podepsání

---

⁹⁹ V roce 1996 Islámská komise Melilly (Comisión Islámica de Melilla-CIM) jmenovala v souladu s konvencí 17 vyučujících INV. Tento počet měl odpovídat povolenému poměru vzhledem k tomu, že muslimové představují 40% celkové populace Melilly. Návrh však nebyl přijat a CIE jednostranně předložila seznam pouze 7 vyučujících (Webislam, 28-11-1997). I v případě Ceuty jmenovala CIE vlastní vyučující navzdory konvencí. R. Tatary navíc rozhodl, jako alternativní plán, zahájit INV pouze ve 2 ceutských školách, jejichž žáci jsou většinou muslimové, a to pouze ve večerních hodinách. O půl roku později se v Ceutě opět zvedla vlna odporu, tentokrát přímo mířená na osobu R. Tataryho, jehož postoje a jednání jsou údajně jednou z příčin katastrofálního stavu ceutského školství a úrovně 5 tisíc muslimských žáků. Provinční ředitel školství, Pedro Gordillo, uvedl: „Bezostyšně se lže, když je vychvalován školský systém v Ceutě jako příkladný a multikulturní vzor. Ve skutečnosti 75% muslimů nedokončí střední školu, mají zakázán rodný jazyk na všech školních stupních a z 800 učitelů působících na veřejných školách jen 2 jsou muslimského původu (...) Ceuta se už dlouho potápí. Na druhou stranu vesmír je v pořádku.“ (Webislam, 27-03-1998). Alarmující situaci ceutského školství podává v konkrétních číslech podrobná studie Flores, M., *Hacia un nuevo modelo de la escuela pública ceutí*, Verde Islam, n.4, año 2, primavera-verano 1996.

¹⁰⁰ Celá stížnost byla publikována v rámci článku *La Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas (FEERI) denuncia el Ministerio de Educación y Cultura*. Webislam, 08-05-1998.

¹⁰¹ Dalšími body jednání, kterým se na oblastní úrovni Islámská komunita Melilly věnovala, byl proces dokumentace muslimů marockého původu (identifikační a residenční průkazy), zajištění potravin halál a umožnění vojákům účastnit se páteční modlitby.

konvence.¹⁰² Melillským žákům základních škol bylo poprvé umožněno studovat islám nikoliv v mešitě, ale ve státních školách v rámci oficiálních vyučovacích předmětů a s tím, že platy učitelů této islámské výuky byly zajištěny ministerstvem školství. Výuka měla být zajištěna dvanácti učiteli, kteří splňují podmínku vysokoškolského vzdělání, absolvování přípravného pedagogického kurzu, znalosti arabštiny a berberského jazyka tamazight a zkušenosti s výukou. Jednalo se o první krok v procesu skutečného zavádění INV do veřejných škol po celém Španělsku. Výuka byla nakonec zahájena deseti učiteli v Melille a osmi učiteli v Ceutě. Pro nedostatek vyučujících s odpovídajícím vzděláním nebyla INV zahájena na středoškolské úrovni.¹⁰³

M. Escudero, generální tajemník CIE a předseda FEERI, navrhl, aby kandidáti na místo vyučujících INV získali odborné vzdělání na Národní univerzitě distančního vzdělání (Universidad Nacional de Educación a Distancia-UNED), avšak tento návrh se nesetkal s odezvou na ministerstvu, stejně jako žádost o pomoc při vypracování výukových materiálů odpovídajících politickému a kulturnímu prostředí Španělska. Překlady materiálů pocházejících z islámského světa nejsou vyhovující, protože odpovídají pouze konkrétní kultuře. CIE zároveň navrhovala internetovou výuku v těch školách, kde počet muslimských žáků nepřesáhne deset.

V ostatních autonomních komunitách byl tento proces opožděn. V obvykle nejvíce pokrokovém Katalánsku se, ve stejné době kdy byla INV zahájena v Ceutě a Melille, podle deníku *La Vanguardia* muslimské děti bez velkých obtíží integrovaly do veřejných škol, které jim v mnoha ohledech spjatých s jejich vyznáním vycházely vstříc (muslimské svátky, strava halál, páteční modlitba, zahalení apod.). Islám se však ve školách vyučovat nezačal kvůli neustávajícím neshodám mezi oběma federacemi CIE.¹⁰⁴

Na neuspokojivou situaci zareagoval R. Tatary (UCIDE) v dubnu 2002 zasláním žádosti o přímý zásah ministryni školství. V žádosti jménem muslimské komunity a akademiků,

---

¹⁰² Zahájení INV znamenalo zároveň aplikaci dohody o kulturní spolupráci mezi Španělskem a Marokem z roku 1980, v níž se Španělsko zavázalo umožnit marockým žákům ve španělských školách přístup k výuce arabštiny a marocké kultury.

¹⁰³ Situace v obou městech byla i nadále neuspokojivá. Pouze 18 učitelů vyučovalo asi 4 tisíce žáků a kvalifikační požadavky nebyly vždy splněny (nesplněnou podmínkou bylo, že učitelé musí mít středoškolské či vyšší vzdělání a zároveň nesmí zastávat jinou, s tímto postem neslučitelnou veřejnou funkci). Pro srovnání budiž uvedeno, že evangelická náboženská výuka byla ve stejném roce ve Španělsku poskytována 3 tisícům žáků asi 60 vyučujícími (Webislam, 11-03-2002).

¹⁰⁴ Katalánské školy splňují všechny body zpracované v Dohodě o spolupráci (zajištění stravy halál, uvolňování v době islámských svátků apod.) s výjimkou jediného: islám není vyučován pro pokračující spory mezi FEERI a UCIDE. Blíže viz Playà Maset, J., Ramos Rioja, I., *Tolerancia religiosa en la escuela catalana*. Webislam, 08-10-2002.

kteří mají zájem na plnění Dohody, uvedl, že rozhodnutí, která byla přijata na schůzi paritní komise 5. dubna 2001 za přítomnosti představitelů ministerstev školství a spravedlnosti na jedné straně a představiteli CIE na straně druhé, nebyla plně uvedena v praxi.

Petice uvádí: „Ve školním roce 2001/2002 byl zahájen přípravný proces pro zahájení islámské náboženské výuky na úrovni základního vzdělání (šest let) ve všech základních školách na národním území (výběr kompetentních učitelů, průzkum poptávky po tomto předmětu). CIE předložila ministerstvu školství všechny požadované související dokumenty, představitelé obou stran se shodli na 60 vyhovujících vyučujících ze 140 kandidátů. Od oboustranného podpisu souvisejícího dokumentu 13. září 2001 nenastaly v procesu nejmenší změny, a to navzdory opětovnému úsilí ze strany CIE.“¹⁰⁵

Teprve v roce 2004 se k dané problematice vyjádřil ministr spravedlnosti socialistické vlády, J. F. López Aguilar. Při jednání s oběma generálními tajemníky CIE uvedl, že státní legislatura podpoří rozvoj Dohody. Jako první opatření ministr zmínil financování islámských federací, které plní sociální funkci, ze státního rozpočtu. Dále vyjádřil svou podporu zajištění náboženského prvku ve vzdělávacím systému a ve sdělovacích prostředcích. To vše jako důležitý krok v „procesu konsolidace náboženské svobody, která nebyla muslimům po dvanáct let od podepsání Dohody o spolupráci plně zajištěna“¹⁰⁶.

Potřeba zajištění náboženské výuky muslimským žákům se jeví být stále akutnější. Podle odborníků hrozí, že druhá generace přistěhovalců, která se cítí ve Španělsku vykořeněna, bude vyhledávat radikálnější formy islámu. Jak uvedl deník El Mundo v srpnu 2004, v některých školách s velkou koncentrací marockých žáků pocházejících z druhé generace přistěhovalců se objevily první konflikty mezi marockými adolescenty a španělskými učitelkami, které se setkávají s pohrdáním a bráněním průběhu výuky ze strany těchto žáků. Odborníci a některé politické kruhy proto volali po co nejrychlejším zavedení islámu do škol, ovšem spolu s odpovídající základní výchovou zaměřenou na integraci.¹⁰⁷ Stejný postoj vyjádřil o měsíc později i generální tajemník CIE, M. Escudero (FEERI), který vidí ve školní výuce možnost, jak předejít a zamezit překrouceným představám o islámu a

---

¹⁰⁵ Tatar, R., *Páginas de la historia de la Enseñanza Religiosa Islámica en España*. Islamhispania online: www.islamhispania.org/es/modules.php?name=News&file=article&sid=22, 10-03-2006.

M. Escudero v roce 2004 pro deník El País uvedl, že za fiaskem, které provázelo proces zavádění islámu do škol, stála předešlá ústřední státní správa. Po 8 let vlády PP „chyběla politická vůle, nejen že chyběl úmysl uskutečnit (zavedení islámské náboženské výuky do veřejných a uznávaných škol), ale sama ministryně prohlásila svůj záměr neaplikovat islámskou výuku na veřejné školy“ (Webislam, 14-09-2004).

¹⁰⁶ Webislam, 04-07-2004.

¹⁰⁷ Barrio, A. Del, *Los expertos alertan del riesgo de que la segunda generación de los musulmanes no se integre*. Webislam, 03-08-2004.

vzniku jeho radikálních pojetí, a to především po útocích z 11. září 2001 ve Spojených státech a 11. března 2004 v Madridu.

Prioritou z hlediska aplikace INV se staly ty autonomní komunity, kde se nacházejí nejpočetnější muslimské kolektivy: vedle Andalusie, která spadá pod ústřední ministerstvo školství, Katalánsko, Valencie a Madrid s vlastními autonomními vládami.¹⁰⁸ Plnění Dohody o spolupráci mezi státem a muslimskou komunitou explicitně podpořili i někteří představitelé katolické církve.¹⁰⁹

Celkový počet žadatelů o INV byl přitom odhadován, za předpokladu efektivní propagační kampaně, až na 100 tisíc žáků. CIE zároveň poskytla jednotlivým správám stovku vyučujících vedle nedostačujících dvaceti, kteří již zahájili výuku v Ceutě a Melille. Opětovně a v reakci na stížnosti, které se objevily v Ceutě a Melille, byly specifikovány požadavky na kandidáty na tento post: španělský vysokoškolský diplom, perfektní španělština a absolvování kurzu o španělském právním řádu. Mezi požadavky CIE bylo rovněž, aby tito učitelé vyučovali maximální počet pracovních hodin. Tento požadavek CIE zamýšlí řešit zavedením systému „pendlujících profesorů“ (profesores itinerantes), tj. učitelé tohoto předmětu se budou podle přesně daného rozvrhu pohybovat mezi několika školami v různých městech dané autonomní komunity. CIE navíc nadále pracuje na projektu internetové výuky.

INV byla konečně zahájena v září roku 2005 v deseti školách v autonomní komunitě Aragón. Výuku přibližně tří stovek žáků zajišťují tři vyučující. Vedle Aragónu byla výuka zahájena také v Andalusii a Baskicku, ačkoliv prohlášení z počátku roku uváděla jako třetí komunitu nikoliv Baskicko, ale Kanárské ostrovy. Pro Andalusii bylo jmenováno třináct vyučujících a pro Baskicko jeden. Sedmnáct nových učitelů INV se tak připojilo ke svým dvaceti kolegům v Ceutě a Melille.¹¹⁰ Výuka byla zahájena na základních i středních školách. V roce 2007 bude zahájena INV v Murcii. Astúrie naopak oznámila, že počet zájemců o tento předmět pro rok 2007 ještě není dostačující.¹¹¹

---

¹⁰⁸ Tyto autonomní komunity jsou povinny spravit ministerstvo školství o školách, kde je poptávka po INV. Ministerstvo pak předá informace CIE, která je pověřena jmenováním učitelů. Ústřední a autonomní správa pak rozhodnou další průběh a datum zahájení výuky.

¹⁰⁹ Zaragozské arcibiskupství vysloveně podporovalo urychlení procesu zahájení INV v Aragónu, kam přichází stále více muslimů. Arcibiskupství zároveň vyjádřilo nespokojenost s dlouholetým odkladem plnění Dohody ze strany státu, protože tento odklad odporuje právnímu řádu Španělska (Webislam, 14-09-2005).

¹¹⁰ Webislam, 14-09-2005.

¹¹¹ V září 2005, kdy byla zahájena INV v prvních školách kontinentálního Španělska, se v seznamech jednotlivých autonomií a v registru ministerstva školství vyskytovalo kolem 24 tisíc žáků požadujících tuto výuku. CIE však odhadovala skutečný počet žadatelů na 74 tisíc, z čehož vyplývá, že počet učitelů tohoto

Koncem roku 2005 byl také zahájen první kurz UNED „Islámská kultura, civilizace a náboženství“, který je mimo jiné zaměřen také na přípravu učitelů islámu ve veřejných školách.

Dohoda o spolupráci předpokládá rovněž výuku islámu na univerzitách. V tomto případě dr. García Olmedo preferuje španělské vyučující, odborníky, kteří budou islám vysvětlovat ve srovnání s ostatními náboženstvími, a to v rámci volitelného předmětu. Avšak tento projekt považuje za neuskutečnitelný v rámci současné organizace univerzit.

Případ autonomie Katalánsko se od roku 2005 vyznačuje neustávající diskusí ohledně kompletního zrušení konfesní náboženské výuky ve veřejných školách v rámci španělského laického státu. Proti tomuto těžko uskutečnitelnému projektu vzhledem k silné katolické tradici země stojí názory, že konfesní náboženská výuka musí mít ve školách nekonfesní alternativu (vyučovací předmět Náboženská kultura). Tato diskuse se týká nejen muslimské komunity, ale také židovské a evangelické náboženské menšiny. Evangelíci se jasně vyjádřili pro zrušení náboženství ve školách, ovšem vzhledem k téměř nemožnému odstranění katolické výchovy ze škol, která vyplývá z dohod, které tato církev uzavřela se státem, požadují rovnost všech vyznání na úrovni veřejného vzdělání, tj. náboženskou výuku, ovšem zásadně nekonfesního zaměření. Ve Valencii byla ještě v roce 2006 podána petice na ministerstvo školství pro nedostatek dobré vůle ze strany tohoto ministerstva pro zavedení INV do valencijských škol.

3.2.1. Výuka arabštiny

V rámci diskuse o osnovách INV a postavení a kompetencích osob touto výukou pověřených se nabízí rovněž otázka arabského jazyka. Všechny strany se shodují, že učitelé INV musí mít minimálně úroveň dobrého porozumění tomuto jazyku. Jaké místo

---

předmětu je nadále nedostatečný, situace se jeví akutní zejména v autonomní komunitě Andalusie, kde je počet muslimských žáků nejvyšší (Webislam, 12-09-2005). V rámci Andalusie je to pak provincie Málaga, která je nejhustěji obydlena muslimy vzhledem ke své geografické poloze. V Málaze působí 5 učitelů, v některých jiných provinciích často pouze 1 vyučující. Učitelé v Málaze si přesto stěžují, že program, který mají zvládat, je nerealizovatelný, počet žáků je příliš vysoký a učitel je nucen se neustále přemísťovat mezi jednotlivými městy. Oficiální andaluské seznamy žadatelů o INV v roce 2005 obsahovaly kolem 2200 dětí, přičemž pouze v Málaze 1200. Tento počet se ale jeví jak CIE, tak učitelům příliš nízký. A. Carrasco (FEERI) uvádí 3 důvody, proč rodiče některých žáků nepodalí oficiální žádost o tuto výuku: negativní přístup škol k prezentaci a poskytování dokumentů nutných k zápisu do tohoto předmětu, strach rodičů-přistěhovalců, že ztratí dosavadní úroveň života tím, že budou vyžadovat svá práva, a historický důvod, totiž že Španělsku po 500 let chyběla multikulturní a mnohonáboženská tradice, která je běžná ve Francii či SRN. Situace se začíná měnit až poslední dobou (Pagola, J., *Clases de religión islámica en Málaga*. Webislam, 03-10-2005). Na konci roku 2005 se INV jen v Andalusii účastnilo přes 4 tis. žáků, téměř polovina z nich v Almerii, která co do počtu muslimských žáků předčila Málagu. Sevilla se potýkala s nedostatkem vyučujících, místo dosavadních 8 učitelů by potřebovala alespoň 13 (Hera, J.M. de la, *4.301 alumnos pidieron clases de islam en este curso en Andalucía*. Webislam, 19-12-2005).

má ale arabština zaujímat v osnovách nového předmětu? Pro autora osnov, dr. Garcíu Olmedu, je zakořenění arabského jazyka v žácích jedním ze základních kritérií. Domnívá se, že muslim musí umět arabštinu a vyhledávat ji, kdekoli se nachází. Nicméně pro účely INV je třeba naučit žáky číst a psát arabsky, nikoliv do hloubky, aby mohli začít recitovat Korán. Hlubší znalost arabského jazyka má být poskytnuta uvnitř rodiny a v mešitě.¹¹²

Zákon o reformě středního školství zavedl povinnou výuku druhého cizího jazyka. FEERI v Granadě na uvedení tohoto zákona v platnost zareagovala tak, že podala veřejný návrh Juntě de Andalucía, aby zvažila zavedení arabštiny jako volitelného jazyka ve veřejném školství. „Tento návrh se zakládá na rostoucí poptávce andaluského obyvatelstva, které v arabštině spatřuje vlastní kulturní pouto, bez kterého se může jen obtížně dobře pochopit andaluská kultura a společnost. Arabština je nedílnou a podstatnou součástí španělské a zejména andaluské kulturní identity.“¹¹³ Jakýkoliv náboženský aspekt této iniciativy byl však samotnou FEERI, navzdory vlastnímu charakteru coby federace islámských asociací, popřeno. Tehdejší předseda FEERI, A. Carrasco, považuje arabštinu za „mocný nástroj k posílení role Andalusie a Španělska jako ekonomického a sociálního mostu mezi Španělskem (...) a arabským a islámským světem, (...) model soužití a integrace všech kultur, které jsou po staletí součástí kulturního a historického dědictví (této země). Arabština je jazyk Andalusie tak jako ostatní jazyky, kterými se mluví nebo mluvilo v této oblasti a navíc představuje mocný komunikační nástroj na potenciálním trhu několika stovek milionů mluvčích.“¹¹⁴

První iniciativy zavést arabštinu jako volitelný cizí jazyk na střední školy se objevily v Barceloně. Od akademického roku 2006/2007 mohou žáci středních škol studovat arabštinu experimentálním způsobem jako volitelný předmět zvaný Arabská kultura a jazyk v Andalusii. Obsah tohoto vyučovacího předmětu je výsledkem spolupráce Poradce pro vzdělání (Consejería por la Educación) s Arabským oddělením Katedry semitských studií na Filosofické fakultě Granadské univerzity. Podobná výuka bude zahájena i v provincii Granada, kde bude díky tradičním vztahům Granady s arabským světem zajišťována rodilými mluvčími z Blízkého východu.

Výuka arabštiny je součástí INV. Avšak tento jazyk je propagován i ve zcela laickém kontextu, jako jeden ze světových jazyků a zejména jako jeden z jazyků používaných na

---

¹¹² Rozhovor s dr. Garcíou Olmedem, Verde Islam, n. 3, inverno 1995.

¹¹³ Webislam, 25-03-2002.

¹¹⁴ Webislam, 25-03-2002.

národním území. Za tímto účelem se rychle objevila nabídka arabštiny mezi ostatními jazyky ve státních i soukromých jazykových školách a institutech, obzvláště pak v historicky arabské Andalusii¹¹⁵, arabština je vyučována jako volitelný předmět na mnoha španělských univerzitách a na konkrétní poptávku reaguje konkrétní nabídka. Španělská nemuslimská veřejnost stejně jako veřejná správa výuku arabštiny jako cizího jazyka vyňatého z náboženského kontextu zpravidla vítá. Avšak objevují se i extrémní, byť ojedinělé, názory, že arabština je jen zbraní v rukou radikálních islamistů.¹¹⁶

Jazyková otázka v Melille a Ceutě

Výuka arabštiny ve veřejných školách je velice citlivým tématem zejména v Melille a Ceutě. Mateřským jazykem obyvatel Ceuty je hovorová arabština ovlivněná dialekty, kterými se hovoří v oblasti Džebala a Tetuán, a nevyhnutelně španělštinou. V závislosti na různých faktorech (věk, pohlaví, vzdělání, zaměstnání aj.) se v Ceutě používá více či méně pokastilštěná arabština (árabe castellanizado), nebo se arabština dokonce znehodnocuje, jak je tomu v případě muslimů, kteří se chtějí plně integrovat do majoritní španělské kultury, či se přímo vytrácí, jak je tomu v případě dětí z některých smíšených manželství. Ze sociolingvistického hlediska je pro muslimskou komunitu v tomto městě charakteristická arabsko-španělská dvojjazyčnost či dokonce velice řídká arabsko-španělsko-rífská (tarifit) trojjazyčnost.¹¹⁷

Diglosie typická pro hovorovou arabštinu napříč arabským světem je v arabských, případně islámských, zemích kompenzována minimálně školní znalostí spisovné arabštiny. Obyvatelé španělských severoafrických enkláv, kteří se historicky i kulturně k arabsko-islámskému světu řadí, však nemají možnost studia tohoto jazykového pojítka s ostatním arabským a islámským světem. Nové generace spisovnou arabštinu neznají a ta menšina obyvatel Ceuty, která spisovný jazyk zná, nemá jednotnou úroveň znalostí a jedná se obvykle o znalosti koranické arabštiny nabyté v mešitách, přičemž taková výuka je

---

¹¹⁵ Koncem roku 2005 se nicméně arabština vyučovala pouze na 6 státních jazykových školách, a to v Almerii, Málaze a Vélezu na základní úrovni a v El Ejidu, Granadě a Marbelle na pokročilé úrovni (Aula Intercultural online: http://www.aulaintercultural.org/breve.php3?id_breve=595, 20-03-2006).

¹¹⁶ Např. na nepřiliš transparentních mnohojazyčných webových stránkách věnovaných protiislámské propagandě (<http://lainvasion.blogspot.com/2005/18/islamistas-radicales-proponen-el-arabe.htm>, 20-03-2006) vyšel v roce 2005 stručný článek označující FEERI za islámské radikály snažící se prosadit arabštinu jako volitelný cizí jazyk ve veřejných školách coby prostředek islámského expansionismu ohrožujícího v první řadě Andalusii a hned vzápětí celé Španělsko, a to pod zástěrkou důležitého významu tohoto jazyka pro budoucnost.

¹¹⁷ Případ tarifitu v Ceutě nebyl doposud studován. M. Flores uvádí, že žáci středních škol, jejichž rodiče tímto jazykem hovoří, rífštinu zpravidla neovládají, jen jí v některých případech rozumí. Tento jazykový element tedy není považován za směrodatný ale jen dodatečný pro lingvistický charakter Ceuty (Flores, M., *Hacia un nuevo modelo de la escuela pública ceutí*. Verde Islam, n. 4, año 2, primavera-verano 1996).

zpravidla rezervována pouze mužům a neodpovídá moderním potřebám (např. arabský denní tisk), nebo školním znalostem v případě navštěvování marocké školy. Většina ceutského muslimského obyvatelstva tedy neovládá spisovnou arabštinu, která jako každý psaný jazyk představuje významnou hnací sílu kulturního rozvoje. Situace ceutských muslimů se z jazykového hlediska podobá situaci muslimských imigrantů v evropských zemích a ne situaci muslimů žijících v arabské (arabofonní) zemi. „Od tří let věku se jim dostává španělského vzdělání od učitelů, kteří neznají mateřský jazyk svých žáků a dokonce v něm spatřují překážku kognitivního rozvoje. Arabofonní žáci se tak stávají nedokonale dvojjazyční, hovoří španělsky a hovorovou arabštinou, jazykem, který nemá psanou tradici a zůstává odkázán pouze na úroveň rodiny.“¹¹⁸ Ceutští muslimští žáci se přitom jednoznačně shodují, že tato neznalost je způsobena nedostatkem zájmu ze strany škol poskytovat výuku také v arabštině a ze strany sdělovacích prostředků. Tito žáci se jednoznačně shodují také v tom, že by uvítali možnost sledovat televizní a rozhlasové vysílání ve svém mateřském jazyce.

Za účelem zlepšení této alarmující situace vystoupilo sdružení Niqaba (ar. odbor) s peticí, ve které požadovalo dvojjazyčné (arabsko-španělské) a interkulturní (islámsko-kulturní) veřejné školy. Výsledkem bylo zahájení výuky hovorové arabštiny pro nearabofonní vyučující. Tato znalost má pozvednout pedagogickou úroveň vzdělání poskytovaného arabofonním žákům a zároveň sloužit jako překlenovací most ke spisovné arabštině, která je klíčem k pochopení celého kulturního a historického dědictví muslimů. Sdružení Niqaba také navrhlo vytvoření Střediska arabsko-islámských studií v Ceutě (Centro de Estudios Árabo-Islámicos de Ceuta), které by mělo funkci koordinátora rozličných aktivit spjatých s arabštinou a arabsko-islámskou kulturou.¹¹⁹ Doposud však zůstalo pouze u návrhu.

Také v Melille vyvstal jazykový problém. Vedle snah prosadit výuku islámu ve školách se objevily tendence o prosazení berberského jazyka tamazight jako kooficiální jazyk neoddělitelně spjatý s berberskou kulturou obyvatel města. Tyto návrhy předkládané muslimskými intelektuály se však setkávaly s negativní odezvou ze strany vůdců Islámské komise Melilly (Comisión Islámica de Melilla-CIM). Paralelní požadavek výuky islámu a

---

¹¹⁸ Studie uvádí, že muslimští žáci používají arabštinu pouze v rodině. V případě přátelských konverzací mezi muslimy je více než 50% rozhovoru vedeno ve španělštině. 70% ceutských muslimských žáků se bohatěji vyjadřuje ve španělštině než arabštině. Vzrůstá počet španělských slov používaných v oblastech jako politika, sport, administrativa, moderní kultura aj. 99% muslimských žáků nerozumí zpravodajství ve spisované arabštině a nikdy nečetlo arabské noviny (Flores, M., *Hacia un nuevo modelo de la escuela pública ceutí*. Verde Islam, n. 4, año 2, primavera-verano 1996).

¹¹⁹ K tomuto projektu blíže viz Flores, M., *Hacia un nuevo modelo de la escuela pública ceutí*. Verde Islam, n. 4, año 2, primavera-verano 1996.

tamazightu považovali za paradoxní. Jejich postoj je vysvětlován jako důsledek ideologického vlivu arabsko-muslimského nacionalismu, který se zrodil v Magrebu během bojů proti francouzskému kolonialismu. Islám byl a je pojítkem mezi obyvateli Magrebu, Araby i Amazighy, magrebský nacionalismus se stejně jako v oblasti Mašriku zakládal na jazykovém prvku (odtud mylné synonymní pojetí Araba a muslima), v důsledku čehož se nacionalisté nebrání vyhlazení tamazightu v severní Africe. Rovněž náboženská výuka byla tradičně poskytována téměř exkluzivně v arabštině, protože se mnoho Amazighů mylně domnívalo, že dobrý muslim se musí nutně arabizovat. Dnes je však stále více zřejmé, že náboženská výuka nemusí být v žádném případě vedena pouze v klasické arabštině, jak dokazuje např. případ mnohých andaluských konvertitů na islám, kteří bez znalosti arabštiny studují a interpretují Korán ve španělštině. Z toho melillští intelektuálové vyvozují, že výuka islámu v Melille může probíhat ve jazyce tamazight, přičemž jednotlivé sůry a ájy Koránu, tak jak je tomu v islámském nearabském světě, jsou překládány imámy do mateřského jazyka autochtonního muslimského obyvatelstva.¹²⁰

Přestože se ceutským a melillským hnutím dostalo značné podpory zejména ze strany baskických a katalánských nacionalistů, zákon, který měl zajistit postupné zavedení jazyků tamazight a arabštiny jako vzdělávacích jazyků v Ceutě a Melille a který prošel v březnu 2006 senátem, byl nakonec kongresem zavržen. Argumenty doprovázející snahy o prosazení tohoto zákona zdůrazňovaly, že vzdělání poskytované v jazyce, který není mateřským jazykem žáka, vede ke školnímu neúspěchu dítěte a že tento „skromný“ zákon hovoří o španělských občanech, jejichž mateřským jazykem je však jiný jazyk než španělština. Takové argumenty a fakt, že na evropské úrovni byla v roce 1992 podepsána Evropská charta regionálních či minoritních jazyků však ke schválení zákona nestačily, proces zůstává i nadále otevřen.¹²¹

V polovině roku 2006 politická strana Ceutská demokratická unie (Unión Demócrata Ceutí-UDCE) podpořila projekt oficiálního uznání arabštiny v rámci nového

---

¹²⁰ Předseda Kulturní asociace Tamazight (Asociación Cultural Tamazight), dr. Raschid Raha Ahmed, obhájuje tyto iniciativy tím, že „jazyk tamazight, motor celé jedné středomořské kultury po celá tisíciletí, je také ideálním prostředkem pro přenos znalostí islámského náboženství a civilizace, které (tamazight) výrazně obohatil v celé severní Africe a středověkém al-Andalusu“ (Raha Ahmed, R., *Democracia, Islam y Tamazight en Melilla*, Verde Islam, n. 4, año 2, primavera-verano 1996).

¹²¹ Charta je dostupná na stránkách Rady Evropy <http://conventions.coe.int>.

Navrhovatelé zákona byli ujištěni, že toto téma nebylo opuštěno a že „ministerstvo školství již zahájilo opatření, která mají přispět k poznání sociální, kulturní a jazykové reality kultur, které se integrují a sbíhají v historickém vývoji Melilly a Ceuty“ (Webislam, 29-03-2006).

požadovaného statutu Ceuty (autonomní komunita). Obdobně politická strana IU v Melille podpořila program na propagaci kultury a jazyka tamazight.

3.3. Islámské školy ve Španělsku

V Madridu existuje islámská škola již od 70. let, je řízena iráckou vládou jako služba pro děti konzulárních úředníků, přesto školu navštěvují i žáci jiného arabského původu. Druhá islámská škola byla založena opět v Madridu, ale až v roce 1992 a spadá pod Islámské nábožensko-kulturní centrum (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid), zde je poskytováno základní vzdělání. Toto centrum však vyvíjí i další aktivity. Již v roce 1995 uspořádala skupina saúdských odborníků z rijádské univerzity v tomto centru První seminář islámských věd (El Primer Seminario de Ciencias del Islam), kterého se účastnila stovka představitelů španělských islámských komunit: imámové, předsedové islámských asociací a odborníci na islámské vědy. Desetidenní seminář probíhal v arabštině překládané v případě potřeby do španělštiny.¹²²

V roce 1993 byl z iniciativy asociace Islámská džamát a al-Andalusu (Yama'a Islámica de al-Andalus-YIA) zahájen projekt Islámská univerzita Ibn Rushd a rok na to došlo v Córdobě k inauguraci Mezinárodní islámské univerzity Averroes (Ibn Rushd) al-Andalusu (Universidad Islámica Internacional Averroes (Ibn Rushd) de al-Andalus). Univerzita nabízí kurzy arabštiny a islámských věd podle osnov jiných islámských univerzit a může udělovat bakalářské tituly ve dvou oborech: Arabská studia a Islámská studia.

Osnovy těchto oborů přitom vypadají následovně:

- Bakalářské studium Arabská studia:
  - Arabština, gramatika a literatura apod. 50%.
  - Islámská studia 25%.
  - Národní osnovy požadované španělskou vládou 25%.
- Bakalářské studium Islámská studia:
  - Islámská studia, Korán, hadíth, *súra* (životopis Proroka) apod. 50%.
  - Arabština 25%.
  - Národní osnovy požadované španělskou vládou 25%.¹²³

---

¹²² Blíže k Prvnímu semináři islámských věd viz *Primer Seminario de Ciencias del Islam celebrado en el Centro Cultural Islámico de Madrid*. Verde Islam, n. 2, podzim 1995.

¹²³ Centrum voor islam in Europa (Universiteit Gent) online: <http://www.flwi.ugent.be/cie/univcordoba.html>, 21-09-2006.

Tituly jsou uznány španělským ministerstvem školství. Univerzita je řízena mezinárodním patronátem těsně spjatým s FEERI.

Vedle INV ve veřejných školách a islámských škol jako takových jsou pozorovány různé paralelní iniciativy náboženské socializace vyšlé z komunit přistěhovaleckého původu, inspirované tradičním modelem náboženského předáváníí vzdělání jako jsou koranické školy. Nejaktivnější jsou v tomto ohledu přirozeně severoafrické enklávy, zejména Melilla. V prosinci 2006 tak v Melille vznikla koranická škola založená islámskou Náboženskou asociací Badr (Asociación Religiosa Badr), a to na základě petic rodičů, kteří považují jednu hodinu INV týdně (na úrovni mateřské a základní školy na 10 z 11 škol ve městě) za nedostačující. V koranické škole, kterou navštěvuje asi sto žáků od 6 do 16 let, se poskytují také hodiny arabštiny a tamazíghtu a výuka je vedena i v těchto jazycích. Projekt zřízení této školy byl obhajován i dalšími asociacemi, především Islámskou komisí Melilly (CIM).

Dalším vzdělávacím projektem španělských muslimských federací je internetové školství. Centrum islámské dokumentace a publikací (Centro de Documentación y Publicaciones Islámicas–CDPI) vypracovalo již v roce 1998 program islámských studií po internetu. Na tomto projektu spolupracovaly CDPI, FEERI, tuniská univerzita az-Zajtúna, UNED a ISESCO. Tento projekt využívá všechny moderní elektronické prostředky a rovněž techniky sebehodnocení. Titul získaný v rámci tohoto projektu, poté co bude uznán organizací ISESCO, bude uznán v dalších 48 zemích, které tato organizace zastřešuje. Internetové kurzy se setkávají s velkým úspěchem a stále rostoucím zájmem.

4. Kultovní personál a místa

4.1. *Imámové a islámští náboženští vůdci*

Z právního hlediska jsou za islámské náboženské vůdce (dále jen imámové) považovány ty fyzické osoby, které se trvale věnují vedení muslimských komunit zapsaných v Registru jako islámské náboženské entity spadající pod CIE a řízení modlitby, výuky a náboženské asistence. Jejich postavením se zabývají články 3 až 6 Dohody:

- Obdobně jako na duchovní autority jiných vyznání se i na imámy vztahují specifická práva vyplývající z výkonu jejich náboženské funkce (např. služební tajemství). V době povinných vojenských služeb se na imámy vztahovala branná povinnost, ale na požádání jim mohly být přiděleny mise slučitelné s jejich přesvědčením a náboženskou funkcí. Studium ve státem uznaných vzdělávacích centrech připravující budoucího imáma na jeho náboženskou funkci umožňovalo odklad vojenské služby jako vysokoškolákům.
- Vzhledem ke zdravotnímu a sociálnímu pojištění Dohoda předpokládá, že imámové jsou v postavení zaměstnanců ve vztahu k vlastní islámské komunitě, která přebírá práva a povinnosti zaměstnavatele. Na imámy se tak vztahuje všeobecný režim zdravotního a sociálního pojištění.
- Kultovní funkce, vzdělání a náboženská asistence, které imám vykonává a poskytuje, odpovídají islámskému právu a tradici vycházejícím z Koránu a sunny a chráněným zákonem o náboženské svobodě.

V roce 2006 byl vydán Královský dekret 176/2006 o zahrnutí náboženských vůdců a imámů komunit začleněných v CIE do všeobecného režimu zdravotního a sociálního pojištění (Real Decreto 176/2006, de 10 de febrero, sobre términos y condiciones de inclusión en el Régimen General de la Seguridad Social de los dirigentes religiosos e imames de las comunidades integradas en la Comisión Islámica de España. B.O.E. n. 42 de 18 de febrero)¹²⁴. Tento královský dekret pouze rozvíjí a specifikuje normy již předpokládané v Dohodě o spolupráci:

---

¹²⁴ Předchůdcem tohoto královského dekretu byl Královský dekret 2398/1977 z 27. srpna, který reguloval Sociální pojištění kléru. Stanovoval ve svém první článku, že na klér katolické církve a ostatní autority dalších církví a vyznání, povinně zapsaných v odpovídajícím registru ministerstva spravedlnosti, se vztahuje aplikace všeobecného režimu zdravotního a sociálního pojištění.

- Imámové jsou právně asimilováni se zaměstnanci: věnují se trvale vedení islámských komunit spadajících pod CIE, vedení modlitby, náboženské asistenci a vzdělávání, pokud nevykonávají takovou funkci zdarma. Akreditace je provedena prostřednictvím potvrzení vydaného odpovídající islámskou komunitou zapsanou povinně v Registru a spadající pod CIE, přičemž je třeba souhlas jejího generálního tajemníka.
- Imámové jsou chráněni v souladu s všeobecným režimem zdravotního a sociálního pojištění s výjimkou ochrany v nezaměstnanosti; onemocnění a úrazy jsou vždy považovány za obecné nikoliv pracovní. Imámové přispívají na zdravotní a sociální pojištění, ale nejsou povinni přispívat do fondu mzdového zajištění (Fondo de Garantía Salarial) ani na profesní přípravu.

Podle zákona o cizincích z roku 1985 (čl. 16g) se na duchovní a představitele různých vyznání a církví zapsaných v Registru náboženských entit, tudíž také na imámy, nevztahuje povinnost být držitelem pracovního povolení, pokud svou činnost omezují na čistě náboženskou funkci.

Imámové se v migračním procesu stávají polyvalentními osobami, které dělají úkoly, které jim nenáležely v původní společnosti. Jejich vzdělání je nezřídka mizivé, nikdy neabsolvovali žádné přípravné kurzy. Nedisponují žádným dokladem o své profesionální způsobilosti, což znemožňuje legální uznání jejich poslání. Vzhledem k nedostatku ekonomických prostředků ze strany islámské komunity, v níž působí, vykazují vysoký stupeň pracovní mobility. Právně uznání jsou pouze imámové, kteří závisí na islámské asociaci zapsané v Registru. Často a chybně je imám považován za hlavního představitele nebo mluvčího komunity, ačkoliv se ukázalo, že tomuto profilu odpovídají mnohem lépe členové rady, která řídí asociaci-mešitu.¹²⁵

Často musí imámové sloučit svou náboženskou funkci se svou prací. Pouze několik málo center je schopno ekonomicky udržovat imáma na plný úvazek. Nejčastějším případem je, že funkci imáma v modlitebním centru vykonává nezaměstnaný, nebo takový jedinec, který je schopný sloučit své pracovní aktivity. Tento fenomén vede nevyhnutelně k tomu, že v postavení islámských náboženských vůdců se často nenacházejí osoby s odpovídajícím vzděláním a schopnostmi. Jakmile se komunita usadí a ekonomicky stabilizuje, dochází zpravidla k volbám imáma, který se pak věnuje výhradně jedné dané modlitebně či mešitě.¹²⁶

Když upadá náboženská praxe nebo se od ní upouští v prostředí, které je vzdálené a kde hrozí, že muslimská tradice nepřežije, imám (a další členové modlitebny) začíná

¹²⁵ Webislam, 27-03-1998. Teoreticky problematiku imámů na Západě zpracovává Dassetto 1996: 150-158.

¹²⁶ Garreta Bochaca, 2002: 259.

vyhledávat věrné, aby se účastnili kázání a navštívili modlitební centrum. Podle Garrety Bochacy takový jev potvrzuje význam modlitebních center na třech úrovních: jako indikátor stupně sedentarizace přistěhovalců, jako reakce na proces postupující „sekularizace“ určité části kolektivu věřících a jako orientační bod a místo setkání věřících. Díky proselytismu přátel a známých imámové přispívají ke „kontrasekularizaci“ doporučeními k návratu k islámské praxi a setkáním s ostatními praktikujícími. Také se ale snaží vykonávat kontrolu nad určitým chováním osob, které podle imáma nejdou tou správnou cestou.¹²⁷

Specifikace postavení imáma v právním řádu (v rámci sociálního a zdravotního pojištění) je základním krokem ve státní podpoře islámských náboženských vůdců. Stát by měl ovšem zasahovat pouze do norem, které nejsou náboženské (jazyk, občanská výuka). Na projekty spjaté s výchovu islámských vůdců se nově vztahují dotace nadace Pluralismo y Convivencia.

V Katalánsku byl počátkem roku 2006 zahájen kurz pro imámy, kterého se zúčastnilo 40 islámských náboženských vůdců. Kurz poskytuje Kulturní islámská rada Katalánska (Consell Islàmic Cultural de Catalunya) za finanční podpory Sekretariátu pro náboženské záležitosti (Secretaría d'Afers Religiosos) katalánské Generalitat. Tatáž instituce podporuje subvencemi rovněž dny otevřených dveří v sídle Kulturní islámské rady Katalánska a k ní náležejících mešit. Kurz trvá deset dní a jeho náplní jsou tři moduly: čistě náboženská témata (islámské právo, Korán, islámská mystika a adaptace islámu na katalánské prostředí), právní témata (španělské právo související s náboženstvím, ústava, konkordát, zákon o náboženských svobodách, Dohoda o spolupráci z roku 1992), kulturní témata (historie, kultura a hodnoty Katalánska). Náboženské předměty jsou vyučovány marockými profesory, ostatní předměty jsou vyučovány Španěly, a to ve spisovné arabštině a španělštině.

Na národní úrovni takové kurzy pro imámy doposud chybí. Koncem roku 2005 byl zahájen kurz islámského náboženství, civilizace a kultury na UNED¹²⁸, který je sice určen širokému spektru posluchačů (učitelům INV, náboženským vůdcům, žurnalistům, úředníkům veřejné správy, policistům aj.), ale je považován za první univerzitní kurz pro formování španělských imámů. Cílem tohoto prvního kurzu je „vytvořit základy pro vyšší

---

¹²⁷ Garreta Bochaca, 2002: 260.

¹²⁸ Viz UNED online: <http://www.fundacion.uned.es>.

vzdělávací centrum náboženských a kulturních vůdců¹²⁹, vytvoření domácího španělského islámu. Kurz sestává z 500 hodin a jeho cena činí 1700 €. Jeho náplní jsou čtyři moduly: islámská historie a kultura, islám (Muhammad, Korán, Umma), islámská civilizace a právní postavení islámu ve Španělsku a konečně metodologie a didaktika islámu. Tato čistě španělská iniciativa se setkala se značným zájmem v zahraničí (zejména v Německu) coby možný model hodný následování.

Ovšem i v otázce výchovy islámských vůdců se postoje dvou velkých federací rozcházejí: Zatímco FEERI prosazuje formování vlastních španělských islámských autorit, UCIDE prosazuje import imámů z prestižních světových center. Jak však přiznávají sami představitelé islámských asociací, imámem se v současné době může stát kdokoliv, kdo ovládá jazyk zóny, kde se nachází mešita, a kdo zná Korán. V dnešní době pouhých 10-20% imámů v zemi představují Španělé.

Mešita, legálně vybudovaná uznanou islámskou asociací a vedená zvoleným imámem, se stává součástí oficiální struktury. Paralelně se však rozvíjejí i struktury neoficiální, především pak mezi muslimskými přistěhovalci, kteří se cítí odmítnuti španělskou společností a veřejnou správou a utíkají se tak zpět ke své muslimské identitě, aniž by nadále jevíli zájem o účast ve španělských institucích. Rozvíjejí tak pouze vztahy uvnitř vlastní komunity, nikoliv s majoritní španělskou společností. Mešita přestává vykonávat pouze náboženskou funkci, stává se základním sociálním prostředím, kde lze nalézt informace a kontakty nezbytné pro zahájení normálního života v nové zemi. V městských zónách s vysokou koncentrací muslimských (marockých) přistěhovalců (Madrid, Barcelona) vzniká nové nezávislé náboženské vedení. Taková autorita žije ve Španělsku delší dobu, dobře zná sociální kontext jak ze španělského pohledu, tak z pohledu přistěhovalců, ví nejlépe, „co nechce vzdát a jaké přeměny není připravena podstoupit“¹³⁰. Takové nové vedení je velice lokální a aktivní mezi přistěhovalci, kteří v zemi pobývají již déle, mobilizuje komunitu neformálním způsobem, často prostřednictvím mešit a kulturních center, ale také obchodů, trhů, hřišť, a poskytuje jí pomoc v oblasti sociálně právní (např. v otázce slučování rodin). Vůdce je ekonomicky dobře situovaný, je praktikujícím muslimem a je v pracovním kontaktu se španělskou společností, od které se v každodenní praxi vizuálně nijak neodlišuje. Žije s rodinou a jeho děti byly vychovány ve Španělsku. Emigrace nezměnila ani jeho víru ani praxi, která je pouze po krátkém období

---

¹²⁹ Webislam, 03-10-2005.

¹³⁰ Martín-Muñoz, 2003b.

přechodu přizpůsobena novým okolnostem. Kontakt s veřejnou správou mu není cizí. Je „spíše pesimistický ohledně vývoje situace a reakce veřejného mínění ve Španělsku, ale je přesvědčen, že žít ve Španělsku a praktikovat islám není neslučitelné“, zároveň si je jist, že španělská společnost i politika bude nucena sáhnout k realističtějším opatřením v souvislosti se specifickými potřebami muslimské komunity. V některých případech bylo takové vedení zprvu neoficiální a teprve později bylo institucionalizováno vznikem asociace či jiné organizace. Takový vůdce nedůvěřuje španělským institucím a občanským organizacím, ale ani oficiální reprezentaci muslimské komunity či prostředí oficiálních mešit, což celé skupině sdružené kolem něj brání v přístupu k oficiálnímu jednání se státem. Lokální charakter těchto seskupení brání jejich sjednocení a vytvoření nové organizační sítě.¹³¹

Rozchod seskupení vzniklých kolem nových vůdců s oficiální reprezentací muslimské komunity spočívá v základních cílech obou stran (vybudování prosté modlitebny proti vybudování rozsáhlých kulturních a náboženských center, islámské vzdělání v mešitě oproti islámské výuce ve veřejných školách) a v prostředcích k jejich dosažení (individuální vyjednávání na lokální úrovni oproti vyjednávání z pozice legální reprezentace na úrovni lokální, regionální i národní).¹³² Ačkoliv došlo k rozkolu uvnitř muslimské komunity, zejména mezi konvertity a přistěhovalci, nejedná se o konflikt, ale o absenci interakce.¹³³ „Místní autority, které neformálně jednají s novými vůdci o konkrétní dohodě, se tyto vůdce snaží nahradit novými, jakmile shledají, že se odklonili od umírněných postojů.“¹³⁴

Zatímco imám v oficiální struktuře španělského islámu vykonává čistě náboženskou funkci, nový typ islámského náboženského vůdce zastává úkony, kterých se v oficiálních asociacích zpravidla ujímají administrativou pověřené osoby (výkonné rady v případě velkých organizací).

Je zřejmé, že v rámci integračního úsilí a preventivních opatření čelících hrozbě radikalizace muslimů jednání státu pouze s oficiální reprezentací, jejíž zájmy se rozcházejí se zájmy početné a vůči radikálním tendencím více náchylné skupině muslimských přistěhovalců, nestačí. Teprve po volbách, které následovaly těsně po madridských atentátech v březnu 2004, začali političtí představitelé hovořit o možnosti organizování

---

¹³¹ Martín-Muñoz, 2003b.

¹³² Martín-Muñoz, 2003a: 241.

¹³³ Martín-Muñoz, 2003c: 270.

¹³⁴ Moreras in Martín-Muñoz, 2003a: 244.

španělského islámu, přičemž na mysli měli především nutnost legalizace *černých* modliteben a mešit a zároveň těch imámů, kteří v těchto modlitebnách i mimo ně působí.

Náboženští vůdci však musí zpravidla sami bojovat o legalizaci svých modliteben, případně zlepšení jejich nedostačujících podmínek či o samotné prostory pro zřízení modlitebny nebo mešity. Společné cíle a postupy projednávají imámové na společných setkáních, z nichž tím nejreprezentativnějším je bezesporu katalánský Kongres imámů a předsedů mešit (Congreso de Imanes y Presidentes de Mezquitas). Tento kongres organizovaný Kulturní islámskou radou Katalánska se podruhé konal v prosinci 2006 v Barceloně a jeho ústředním tématem byla právě tematika „garážových“ modliteben.

Poslední dobou se stále častěji objevují návrhy na vytvoření kontrolních orgánů a vzdělávacích středisek pro imámy a další islámské autority. Tento jev svědčí o rostoucím uvědomění ohledně významu (potenciálních hrozby i spolupráce), jaký islámští náboženští vůdci představují jak pro samotnou muslimskou komunitu, tak pro španělskou státní správu a veřejnost. Takové návrhy vyslovilo např. nové vedení FEERI v čele s F. Herrerem, které zamýšlí vytvořit radu ‘ulamá’, jenž by byla zodpovědnou a akreditovanou institucí na národní úrovni, pokud se jedná o vydávání fatew. Existence takové rady by zabránila, podle Herrerova vedení, tomu, aby kdokoliv mohl vynášet právní dobrozdání, jak tomu donedávna bylo v případě předešlého vedení té samé federace (např. v případě teroristických útoků na Madrid a New York, viz Příloha VI, VII). FEERI rovněž zvažuje založení vzdělávacího střediska pro imámy po vzoru dosud jediné takové školy, jejíž působení je však omezeno čistě na autonomii Katalánsko. Na autonomní úrovni o podobném projektu, vytvoření odborné rady imámů regionu, uvažuje také Islámská federace Murcie (Federación Islámica de Murcia). V souvislosti se střetem mezi umírněnými Maročany a radikální syrskou frakcí, ke kterému došlo v roce 2004 v madridské mešitě M-30, začala i ATIME, která nemá náboženský charakter, požadovat vytvoření rady pro kontrolu imámů a mešit, jako preventivní opatření proti šíření radikálních pojetí islámu. Předseda islámské asociace Junta Islámica, M. Escudero, v rámci podpory vzdělávání, jež jeho asociace dlouhodobě propaguje, vyjádřil zájem na vytvoření systému státního vzdělání pro islámské náboženské vůdce. Podobné plány mají však i ti, jichž se výše zmíněné skupiny obávají. Syrští zakladatelé Valencijské islámské rady (Consejo Islámico Valenciano) rovněž plánují vybudování školy pro imámy.

4.2. *Mešity a modlitebny*

Mešita je první spontánní formou organizace islámu na Západě. Zdaleka předchází vzniku politických stran, odborů či národních hnutí. Vzniká z primární potřeby předání islámu dalším generacím. V migračním kontextu má mešita jednu hodnotu navíc. Je zároveň příčinou i důsledkem procesu změny, kterou prochází způsob prožívání islámu, jakmile se přistěhovalec usadí a zakoření na cizím území. Otevření modlitebny znamená pro každého imigranta v první řadě překonání první fáze migračního procesu. Znamená to překonání základních materiálních obtíží a požadavky na otevření mešity představují první z požadavků vázaných na uspokojení čistě spirituálních potřeb. Vedle duchovní funkce se mešita stává „identitárním útočištěm“, místem solidarity a sociální pomoci, ale také významnou institucí z hlediska výchovy dětí. V mešitě je udržován arabský jazyk a základy náboženství, aktuální především, hrozí-li rychlá akulturace dětí v těsném dennodenním kontaktu s dětmi španělskými. Usazení se muslimské komunity v oblasti, kde není žádná jiná muslimská komunita, vede k založení modlitebny, která ovšem s příchodem dalších muslimů kapacitou nestačí, což vyvolává potřebu hledání vhodnější alternativy preferenčně v osobním vlastnictví. Mešita je zároveň místem kontaktu imigrantů a španělských občanů, kteří právě v tomto prostředí často dospěli k definitivnímu rozhodnutí konvertovat na islám.¹³⁵

Ačkoliv v literatuře se vyskytují pokusy o rozlišení mezi mešitou a modlitebnou, závěry jsou velice nejednotné. Mešity v pravém slova smyslu by měly disponovat odpovídající architektonickou infrastrukturou. Takových mešit je v celé zemi jen několik málo a rozcházející se údaje jednotlivých autorů nikdy nepřekročí počet deset. Registr náboženských entit neinformuje o počtu modliteben, protože většina asociací nedisponuje modlitebnou jako takovou a hraje spíše roli asociativní. Moreras odhaduje počet modlitebních center, tj. mešit a modliteben, mezi 300 a 350¹³⁶, Garreta Bochaca hovoří o 500¹³⁷. Jejich výskyt je těsně spjatý se sedentarizací kolektivů, jejichž strategie a dynamiky jsou jiné než v případě protagonistů federací a náboženských islámských asociací. Ale právě pod vlivem federací bylo zaregistrováno při ministerstvu spravedlnosti několik modliteben založených přistěhovalckými komunitami, jiné však mají statut kulturní asociace či právní statut zcela postrádají. M. Escudero uvádí, že v zemi je šest mešit, asi

---

¹³⁵ Jiménez-Aybar, 2004.

Socioantropologický rozbor funkce a symboliky mešity na Západě podává Dassetto, 1996: 170 – 178.

¹³⁶ Moreras, 2002: 50.

¹³⁷ Garreta Bochaca, 2002: 253.

200 přihlášených islámských center a další 600 neoficiálních kultovních prostor, jejichž imámové nejsou pod žádnou kontrolou.¹³⁸ Podle dalších odborníků existovaly v roce 1990 ve Španělsku pouze dvě cíleně vybudované mešity, dnes je jich přibližně tucet.¹³⁹ Vedle těchto mešit existuje celá řada dalších, které jsou neoddelitelně spjaty s jednotlivými registrovanými islámskými asociacemi a ještě stovky dalších prostor, které jsou ke stejnému účelu využívány.

Podle Dassettova dělení¹⁴⁰ ve Španělsku jasně převládají lokální (*local*) modlitební centra s vysokou návštěvností ve všední dny a devoční (*dévotionnel*), která jsou často pod nadvládou islámských asociací. Hlavní mešity (*principal*) se vyznačují klasickou islámskou architektonickou infrastrukturou a zviditelňují tak islám v Evropě. Ve Španělsku je takových mešit jen několik. Sfeir mezi hlavní mešity Španělska počítá: mešitu Abu Bakr (neboli Tetuán či Estrecho podle madridské čtvrti, ve které se nachází) v Madridu, Íránské šíitské islámské centrum v Barceloně, Kulturní centrum marockého konzulátu v Barceloně, mešitu v Marbelle na pozemcích saúdského krále Fahda¹⁴¹ a granadskou mešitu Omar.¹⁴² Mezi hlavní mešity pak rozhodně patří i Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid) a Islámské náboženské centrum ve Valencii (Centro Religioso Islámico de Valencia) nebo velké mešity v Granadě (Mezquita Mayor de Granada) a Málaze¹⁴³.

---

¹³⁸ Webislam, 15-02-2006.

¹³⁹ Euro-Islam Info online: <http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>, 21-06-2006.

¹⁴⁰ Dassetto dělí mešity podle intenzity návštěvnosti a počtu věřících ve všední a sváteční dny na mešity okrajové (*marginal*) s nízkou návštěvností jak ve všední dny, tak v pátek, lokální (*local*) s výrazně vyšší návštěvností ve všední dny než v pátek, devoční (*devotionnel*) s vysokou návštěvností jak ve všední dny, tak v pátek a hlavní (*principal*), kde páteční návštěvnost výrazně překračuje návštěvnost ve všední dny. Blíže viz Dassetto, 1996: 171.

¹⁴¹ V Marbelle byla otevřena první moderní španělská mešita již v roce 1981, a to na pozemcích saúdské královské rodiny. O 25 let později zde vzniklo nové islámské centrum spjaté se saúdským králem. V Registru se však názvy těchto mešit nevyskytují. Jakékoliv informace o nich jsou i v tisku vzácné. Islámský portál Islamicfinder.org uvádí, že v Marbelle existují dvě mešity: Mešita Al Risalat a mešita krále ^cAbdul^cazíze as-Sa^cúda. Žádné další informace však nejsou poskytnuty (Islamic Finder online: <http://www.islamicfinder.org>, 23-02-2007). Zápis o mešitě saúdského krále však udává webové stránky (www.imtidad.com), které nicméně mešitu jako takovou rovněž nepřibližují. Z důvodu nepřehledné situace není název marbellských mešit nijak upřesňován, v rejstříku jsou pak vedeny pod jediným heslem „Marbella (mešita)“.

¹⁴² Sfeir, 1997: 240.

Mešita Omar náleží k uznané islámské asociaci Muslimská komunita Granady (Comunidad Musulmana de Granada), jejíž označení se vyskytuje také ve formě „CO.MU.GRA.“

¹⁴³ Tato mešita je obvykle označována jednoduše jako mešita v Málaze. V některých případech je však nazývána mešitou Unión, podle adresy, na níž se nachází. V této práci je tato mešita, která není jako taková zanesena do Registru náboženských entit, označována jako mešita v Málaze, v rejstříku se vyskytuje pod heslem „Málaga (mešita)“. Závise-li mešita na nějaké uznané islámské asociaci, případně na které, není autorce známo. Podle informací, které uvádí islámský portál Islamfinder.org, se adresa mešity shoduje s adresou islámské asociace, jejíž název je však pouze „Islámská asociace“. V provincii Málaga existuje pouze jediná uznaná islámská asociace, která toto označení nese v svém názvu: Islámská asociace al-Andalus Málaga a její provincie, která je zároveň nejstarší asociací v Málaze (1982). Zda se jedná právě o tuto

Mešity a kulturně náboženské asociace působí paralelně, právně i fakticky, ale z mešit samotných se mnohdy stávají asociace a jedná se tak o synonyma (mešita = asociace).

Právní postavení a ochranu mešit a modliteben, které jsou součástí oficiálního islámu (tj. náležejí k uznaným islámským asociacím, institucím a organizacím zaneseným v Registru a spadajícím pod CIE), definuje článek 2 Dohody o spolupráci:

- Mešitou nebo kultovním místem se rozumí budovy nebo místnosti určené výhradně k běžnému výkonu islámské modlitby, výchovy nebo náboženské asistence. Tato místa jsou nedotknutelná v mezích daných zákony. V případě nutného vyvlastnění musí být nejprve vyslyšena CIE a nemohou být zbořeny, aniž by nejprve byly zbaveny svého posvátného charakteru, s výjimkou případů, které předpokládají zákony z důvodů nutnosti nebo nebezpečí.
- Stát respektuje a chrání neporušitelnost archivů a dalších dokumentů náležejících CIE, stejně jako jejím členským komunitám.
- Kultovní místa mohou být sama předmětem záznamu v Registru náboženských entit.

Navzdory výše zmíněným ustanovením a přestože mešity a modlitebny vznikaly, jejich legalizace probíhala velice obtížně. Až v roce 2002 zaručila pravicová vláda náboženským skupinám právo na budování modlitebních prostor, kdekoliv budou chtít, a právo najmout nebo postavit taková zařízení za účelem náboženských úkonů. Avšak ani tato dohoda nepřinesla výsledky a stížnosti muslimů na neplnění Dohody byly vládou zdůvodňovány jako důsledek muslimské nesjednocenosti a nezkušenosti veřejné správy v náboženských záležitostech. V témže roce byl zaznamenán nárůst napětí mezi městskými úřady a islámskými komunitami obzvláště v katalánských městech, v nichž 5-10% populace představují muslimové¹⁴⁴, v souvislosti s žádostmi o zřízení mešit. Petice proti otevření nových mešit a následná referenda a paralelní politické úsilí extrémní pravice vedly k tomu, že většina islámských komunit musela ustoupit a vzdát se svého práva na pozemky v centru měst a přijmout parcely na městských periferiích, které jim městské úřady nabídly

---

asociaci, se autorce nepodařilo ověřit. Rozlišuj mezi mešitou v Málaze a Islámským centrem krále Fahda v Málaze, které bylo otevřeno v roce 2006 a rovněž není zaneseno v Registru.

¹⁴⁴ Nejvíce byly tyto spory patrné v městech Premià del Mar a Matarò. Na základě rétoriky proti vybudování mešity dokonce vznikly nové extrémně pravicové politické strany. Podrobně k tomuto konfliktu viz Observatorio Europeo contra el Racismo y la Xenofobia (EUMC) - *Estudio del conflicto de la mezquita de Premià de Mar*, Barcelona, noviembre 2002.

náhradou. Již existující kultovní prostory se zároveň setkávaly s projevy vandalství.¹⁴⁵ Ana I. Planet, poradkyně ministerstva spravedlnosti zdůrazňuje, že místní správa musí poskytnout půdu pro kultovní prostory. Podle zákona o náboženské svobodě je toto povinností městských úřadů, ale neví se to. Často se naopak jednoduše řekne, že nesplňují podmínky k otevření a odpírají se jim povolení (...) Je snadné zavřít mešitu.¹⁴⁶ Ministerstvo spravedlnosti připravuje informační kampaň společně s federací měst a provincií.

Většina mešit a modliteben včetně těch, které disponují statutem náboženské entity, je ve městech téměř neviditelná, a to včetně velkých mešit (navzdory své architektuře), protože většina z nich není „sociálně uznaná“ (což je spjato se skutečností, že proces sedentarizace muslimských kolektivů není sám o sobě uznán).¹⁴⁷ Malé modlitebny často vůbec nevykazují známky své funkce, jejich vedoucí se snaží nerušit sousedy, aby se vyhnuli negativním reakcím. Věrným se obvykle radí vyhnout se slučování a chovat se s respektem před mešitou.

Otevření muslimské modlitebny není vždy doprovázeno jejím legálním zápisem, což neznamena, že by někdy nebylo žádáno povolení k jejímu otevření od místních autorit, městských úřadů. Obvykle to však trvá několik let, než je lokál legálně zapsán v Registru. Jiné mešity-asociace jsou legálně zapsány jako kulturní asociace, což jim umožňuje regularizovat modlitební prostory. Přesto stále existují modlitebny v postavení právní prekarity. Tyto modlitebny jsou nejen sociálními centry, ale také prostředím, které reprodukuje vlastní řád společnosti země původu kolektivu.

Některé mešity byly založeny již španělskou protektorátní správou v Ceutě (centrální mešita Sidi M'barik) a Melille (mešita v ulici Garcia Cabrellos). Během občanské války založil generál Franco pro své řífské vojáky první moderní mešitu na Pyrenejském poloostrově: Morábito de los Jardines de Colón v Córdobě. Tato mešita je dnes jediným pravidelně otevřeným chrámem córdobské muslimské komunity, která dnes čítá asi 3 tisíce osob. První mešitou otevřenou na evropském území moderního demokratického Španělska byla mešita v Marbelle (Málaga) v roce 1981 z iniciativy saúdského prince Salmána b. °Abdul°azíze. O rok později vznikla ahmadíjská mešita Basharat v Pedro Abad

---

¹⁴⁵ Viz International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2003 (Events of 2002)*. Vienna, 2003.

¹⁴⁶ Planet in Irujo, J.M, *El islam en España: brotes de islamofobia*. El País, 20-04-2006.

¹⁴⁷ Moreras, 2002: 49.

(Córdoba). V roce 1987 vznikla v Madridu mešita Abu Bakr¹⁴⁸ coby sídlo Muslimské asociace ve Španělsku (Asociación Musulmana de España, AME) a posléze také UCIDE. Abu Bakr je dnes druhou největší mešitou v Madridu a poskytuje vedle čistě duchovních služeb také kurzy arabštiny či asistenci muslimským přistěhovalcům. V roce 1992 z iniciativy saúdského krále Fahda vzniklo velké Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu, zvané také mešita M-30¹⁴⁹. Toto mnohostranné centrum je největším islámským centrem v zemi a jeho součástí je největší španělská mešita. Výstavba dalšího z velkých islámských center byla dokončena v roce 1999 ve Valencii, Islámské kulturní centrum Valencie (Centro Cultural Islámico de Valencia). Výstavba tohoto centra byla financována především Organizací arabských měst a Arabským městským institutem pro rozvoj. Ačkoliv se jedná o jedno z nejvýznamnějších španělských islámských středisek, Islámské kulturní centrum Valencie není islámskou náboženskou entitou zanesenou v Registru, ale pouze kulturní asociací. Právní opatření dané Dohodou o spolupráci se na něj tudíž nevztahují.

V létě 2006 byla otevřena dosud poslední velká mešita v Málaze, Islámské centrum krále Fahda¹⁵⁰, opět však za saúdské podpory. Její kapacita je tisíc osob a zahrnuje vedle dvou modliteben pro muže a ženy také jesle, posluchárnu pro 200 osob s vybavením pro simultánní překlady, jednací síň, restauraci, lázně aj. Její součástí je 25 metrový minaret. Výstavba nové mešity stála 22 mil. €. V čele mešity stojí saúdský bývalý student granadské univerzity Sahel Al Sonaidi, který donedávna řídil největší španělskou mešit M-30, která je také středem saúdských zájmů. Již na podzim roku 2006 však po osmi letech prací stavební společnost ohlásila bankrot. Islámská komunita se obrátila na saúdského konzula v Málaze a představitele Kulturního centra Suhail (Centro Cultural Suhail), které náleží k fuengirolské mešitě vybudované rovněž ze saúdského kapitálu. Centrum zakoupilo v roce 1997 parcelu a saúdský konzul vystupoval coby zmocněnec centra. O povolení ke stavbě požádalo městský úřad ministerstvo islámských záležitostí Saúdské Arábie. Žádosti bylo v roce 2002 vyhověno. Saúdská strana kontraktovala stavební společnost, která

---

¹⁴⁸ Ve španělském tisku a dalších zdrojích se název této mešity mylně vyskytuje v poangličtěném tvaru Abu Baker. Mešita je známá také jako Centrum Abu Bakr, nebo podle madridské čtvrti, kde se nachází, také mešita Tetuán nebo Estrecho, nebo zcela jednoduše jako ústřední mešita (mezquita central).

¹⁴⁹ I v tomto případě se jedná o lidové označení podle madridské oblasti, kterou protíná dálnice m-30.

¹⁵⁰ Autorce není známo, zda se jedná o oficiální označení mešity a islámského centra. Španělské zdroje přesný název vůbec neuvádí, hovoří o nové mešitě v Málaze, a to pouze v souvislosti s její výstavbou a inaugurací. Označení Islámské centrum krále Fahda se vyskytuje na islámském portálu Islamicfinder.org, avšak bez jakéhokoliv upřesnění. Stejně označení se vyskytuje v saúdských zdrojích. Viz *Huge Saudi Efforts in the Field of Establishing Islamic Center, Mosques and Academie All Over the World*, Ain Al-Yaqeen, March 1, 2002.

v dubnu dostavila největší mešitu v provincii. Od letní inaugurace ohlášené Félixem Herrerem, předsedou FEERI, však nikdo neslyšel ani o mešitě ani o Al Sonaidim, který v současnosti pobývá mimo území Španělska.

Většina mešit je omezených rozměrů, často je tvoří pouze obchodní lokál, samy se spravují bez pomoci vlády nebo místních autorit. Nicméně existují některé výjimky: Mešity v městských centrech mají zvýšenou legální pomoc a nabízejí více služeb, působí jako sociální a asistenční centra pro komunitu (např. potraviny pro nejchudší či psychologická pomoc v manželství, odvykání nebo práce s mládeží a dětmi). Občas se objevují stížnosti ze strany muslimů na byrokratické překážky kladené veřejnou správou výstavbě a legalizaci mešit, zejména v centrálních částech měst. Některé moderní mešity se stávají od samého vzniku předmětem polemik.

Nejkontroverznější se stala velká mešita Granady, která se nachází v historicky muslimské čtvrti Albaicínu s výhledem na Alhambru. Od projektu a zakoupení parcely skupinou al-murábitún po vybudování mešity uběhlo 22 let naplněných debatami a polemikami.¹⁵¹ Radikální křesťanská opozice považuje vybudování velké mešity za křesťanskou toleranci, která nemá obdoby v muslimském prostředí. V popředí kritiky se také ocitly finanční zdroje na její výstavbu. Křesťanští odpůrci hovoří o Maroku, Malajsii, Libyi a zejména emirátu Šardža (SAE). Islámské komunitě ve Španělsku (Comunidad Islámica en España) se vyčítá, že usilovala o vybudování mešity vyšší než kostel připomínající dobytí Granady katolickými králi: jedná se o duchovní reconquistu al-Andalusu!¹⁵² Ve skutečnosti se jedná o jedinou granadskou mešitu s minaretem. Finanční krize, do které se nedostavěná mešita dostala v 90. letech přiměla tehdy existujících deset legálních granadských islámských asociací a ostatní např. studentské muslimské asociace přidat se k murábitům za účelem dostavby společné mešity. Finančně tehdy přispěl i marocký král navzdory tomu, že mu nebylo umožněno, jak by býval chtěl, kontrolovat tuto islámskou skupinu. Završení projektu zafinancoval emír Šardži (SAE), jehož podmínkou bylo vytvoření Nadace granadská mešity (Fundación Mezquita de Granada). Granadská mešita byla konečně otevřena v červenci 2003. Od té doby je řízena předsedou nadace a zároveň emírem Islámské komunity ve Španělsku Malikem AbderRahmanem Ruizem. Mešita, v jejímž čele

---

¹⁵¹ Na staveništi se během výstavby vyskytlo i několik vandalských útoků, které vyzývaly „Maury“ k návratu domů. Navzdory takovým projevům a radikální křesťanské opozici se i projekt granadské mešity jeví být spíše jedním ze symbolů mezináboženského dialogu.

¹⁵² Conocereis de verdad online: <http://www.conocereisdeverdad.org/website/index.php?id=3449>, 02-06-2005.

stojí marocký imám Sidi Muhammad bin Mubarak Al Kassibi Al Sousise řídí stejně jako Islámská komunita ve Španělsku málikovským madhabem.

Menší modlitebny jsou jen velice obtížně zmapovatelné. Výjimku z tohoto pravidla představuje Granada, kde se právě otázkou mešit a modliteben zabývala skupina odborníků granadské univerzity¹⁵³:

Vedle výše zmíněné velké mešity, která je nejmladší a největší ve městě, se v Granadě a okolí nachází dalších šest mešit či modliteben, z nichž některé přímo figurují v Registru, jiné náleží k uznaným islámským asociacím a další nemají vůbec žádný oficiální náboženský statut. Mešita Omar odpovídající Muslimské komunitě Granady je pravděpodobně nejstarší registrovanou mešitou ve Španělsku. Nenásleduje žádný madhab, v jejím čele stojí Larsen el Himer a nachází se v moderní části města v ulici Arquitecto Felipe Jiménez. Mešita del Temor Allah (AtTaqwa nebo také Correo Viejo) se nachází od roku 1981 ve spodním Albaicínu a denně se v ní schází k modlitbě 50 osob, k páteční modlitbě 300. Mešitu navštěvují Španělé, Maročané, Pákistánci, Senegalcí a Syřané. Mešita je tradičně spjata s komunitou konvertitů hlásících se k sůfismu, v Registru je od roku 1996 registrovaná jako samostatná náboženská entita¹⁵⁴. V čele komunity stojí šejchové Hamid a Abderrahman. Mešita de la Paz „As-Salam“¹⁵⁵ v obchodní zóně polygonu Cartuja má kapacitu 200 osob a sdružují se kolem ní zejména přistěhovalci (převážně Maročané, ale také Syřané a Senegalcí). V čele mešity stojí španělský imám palestinského původu AbdulQuader AbuHusni a následuje ša'fijovský madhab. V provincii dále existuje mešita de la Puebla de Don Fadrique, kterou inauguroval předseda vlády Spojených arabských emirátů a která vznikla díky nadaci Azagra z financí španělských muslimů, jako islámská náboženská entita však registrována není. Při této mešitě působí také Institut arabských jazyků a andalusických studií.¹⁵⁶ Vedle těchto mešit existuje v Granadě na Camino de Ronda neregistrované modlitební středisko Islámské centrum Granady (Centro islámico de Granada). Toto centrum bylo založeno v roce 1966 studenty z Blízkého východu a dodnes se kolem něj soustředí studenti převážně marockého původu. Funkce imáma není stálá a členové si ji předávají. Poslední granadskou mešitou je neregistrovaná mešita Masalical Jinan založená v roce 1999 a nacházející se ve čtvrti

---

¹⁵³ Viz Blanco Botella *et al.*, 2004.

¹⁵⁴ Celý název této islámské náboženské entity zní Španělská muslimská komunita mešity Temor Allah v Granadě (Comunidad Musulmana Española de la Mezquita del Temor Allah en Granada).

¹⁵⁵ Tato mešita je historicky spjatá s Islámskou komunitou Granady (Comunidad Islámica de Granada), avšak v Registru vystupuje celá tato komunita pod názvem mešity: Mezquita de la Paz „As-Salam“.

¹⁵⁶ Viz Facultad de Estudios Andalusíes online: <http://www.al-madrassa.com>.

Zaidín. Tato mešita a komunita sdružující se kolem ní nespadá pod federace zastřešené CIE. Mešita je navštěvována senegalskou komunitou a nenásleduje žádný madhab. Řídí se doktrínou zakladatele bratrstva Murída Šejcha Ahmadu Bamba.

Podobná studie byla realizována i v případě barcelonských mešit spjatých s pákistánskou komunitou¹⁵⁷, která se soustředí převážně ve čtvrti Raval. Tři ze čtyř islámských center v této oblasti byla buď založena, nebo jsou spravována a vedena Pákistánci.

Barcelonská mešita Tariq ben Ziyad vznikla v roce 1981 ve čtvrti Raval. O rok později byla uznána kulturní asociací s názvem Islámský dům a centrum Pákistánu (Casa y Centro Islámico de Pakistán). Zakladatelem byla pákistánská komunita převážně obchodníků Starého města (Ciutat Vella), jejímž potřebám nevyhovovaly od centra vzdálené již existující modlitebny. Po čtyřech letech se z důvodu nedostatečné kapacity asociace přestěhovala do současného sídla v ulici Hospital. Tyto prostory náležely na konci Frankova režimu podzemní delegaci komunistického odboru Comisiones Obreras de Cataluña, mezi jejímiž členy byla početná marocká skupina, jíž byl o víkendech postoupen prostor pro společné modlitby. Některé vedoucí osobnosti komunity spolupracovaly s dalšími pákistánskými komunitami (Linares, Utrilla, obě v Jaénu). Od samého počátku byla tato pákistánská asociace vázaná na pákistánské komunity Velké Británie. Pákistánského původu byl rovněž první imám mešity, který byl pozván do Velké Británie Islámskou misíí Spojeného království (United Kingdom Islamic Mission). Prostřednictvím takovýchto vazeb se mešita stala v průběhu 80. let sídlem skupiny Tablígh vycházející z ortodoxní deobandské školy¹⁵⁸. Od té chvíle asociace rozšířila svou oblast zájmu nejen na místní pákistánskou komunitu, ale také na regionální a mezinárodní úroveň. Současný hlavní imám je Španěl marockého původu. V roce 1992 se asociace zapsala do Registru pod jménem Annour. Současný hlavní imám poskytuje náboženskou asistenci v nemocnicích (Klinická nemocnice) a vězeních (věznice Modelo) v Barceloně. Vzhledem ke své strategické poloze mešita získala na významu coby páteční mešita, což následně vyvolalo potřebu rozšíření prostor, ke kterému došlo v roce 1996. Od té chvíle zahájila asociace přímá jednání s barcelonským magistrátem o rozšíření, legalizaci a otevření nových prostor. Ačkoliv většina modliteben v této zóně Barcelony má spíše národní charakter, tato mešita je multietnická, ať se již jedná o věřící či samotné vedení mešity a asociace. Přestože původní organizace se jmenovala Islámský dům a centrum Pákistánu,

---

¹⁵⁷ Viz Moreras Palenzuela, 2004-2005.

¹⁵⁸ Viz příslušná hesla v *Encyclopaedia of Islam*.

Maročané dlouhodobě představují početní většinu. Vedle Maročanů a Pákistánců je mešita navštěvovaná v hojné míře také Afričany, Turky, Katalánci a Araby, přičemž *lingua franca* je španělština. Z tohoto heterogenního složení těží právě Tabligh. V polovině 90. let se v Ciutat Vella objevily nové mešity a modlitebny, což přimělo mešitu posílit pákistánský charakter, působí zde nový imám pákistánského původu, vedení je téměř výhradně pákistánské a mešita poskytuje koranickou výuku pákistánským dětem a část chutby je vyslovena v urdu.

V roce 1997 byla v Barceloně otevřena nová mešita spjatá s pákistánskou komunitou Islámské centrum Camino de la Paz (Centro Islámico Camino de la Paz) (?)¹⁵⁹. Tato mešita je součástí hnutí Minhádž al-Qur'án. Mezi členy komunity se vyskytovali vlivní obchodníci, kteří rychle navázali kontakty s místními úřady a krátce na to byla mešita registrována jako kulturní i náboženská asociace. Mezi komunitou a úřady byla nastolena spolupráce, kde asociace vystupuje jako mluvčí muslimské komunity ve čtvrti. Asociace dosáhla prostor ve škole pro koranickou výuku a zároveň prostor pro náboženské oslavy. Výrazná spolupráce s úřady vyvolala negativní reakce veřejnosti a diskrétněji také marocké komunity, že úřady upřednostňují pákistánskou komunitu. Magistrát odstoupil od udělení přislíbených nových větších prostor pro mešitu, což vyvolalo napětí mezi muslimy a úřady. Do této situace se vložila FEERI, která podpořila radikalizaci muslimských požadavků a odsoudila nedostatek dobré vůle městského úřadu. Vypjatá situacem, do které jako prostředník zasáhl čerstvě vytvořený Sekretariát náboženských záležitostí (Secretaría de Asuntos Religiosos). Komunitě bylo postupně postoupeno několik prostor, které však nebyly dlouhodobě vyhovující. Od roku 2004 má asociace nové sídlo, jehož otevření však vyvolalo protesty ze strany sousedů.

V roce 2002 založilo deset Pákistánců Muslimskou komunitu Camino de la Paz (Cesta míru) (Comunidad Musulmana Camino de la Paz) v Logroňu (La Rioja). Tato asociace dnes sestává z 3 tisíc členů s vlastní mešitou, kde se vedle islámského kultu udržují kulturní tradice Pákistánu a kde se v pátek schází kolem 500 osob a kde probíhá výuka Koránu v urdu. Vyučuje se ale také „španělština a normy soužití a adaptace na zákony, i když mnozí z nich žijí ve Španělsku téměř od narození.“¹⁶⁰ Komunita však není

---

¹⁵⁹ Moreras uvádí jako název mešity Minhaj ul-Quran, avšak taková entita se v Registru nevyskytuje, autor přitom uvádí, že mešita byla registrována coby náboženská asociace (Moreras Palenzuela, 2004-2005: 128). Rok založení odpovídá Islámskému centru Camino de la Paz, které je jednoznačně spjaté s hnutím Minhádž al-Qur'án. Je velice pravděpodobné, že se jedná o jedno a totéž centrum. Viz webové stránky Centro Cultural-Islámico Camino de la Paz <http://www.minhajspain.org>.

¹⁶⁰ Cantabrana, E., *El islam en la Rioja*, Webislam, 24-07-2006.

registrovaná jako islámská náboženská entita. Je pravděpodobné, že je spjatá s hnutím Minhádž al-Qur'án, především s barcelonským Islámským centrem Camino de la Paz, jak již napovídá sám název a také odkazy na Logroño na webových stránkách barcelonského centra.

Stejně jako v případě asociací i v případě mešit je součinnost mezi některými etnickými skupinami velice nízká, takové základní skupiny představují Arabové, Senegalcí a Pákistánci, kteří navíc udržují silné vazby na svou původní vlast¹⁶¹.

V současné době se projednávají dva velké projekty na výstavbu mešit: Junta Islámica plánuje vybudování mnohoúčelového střediska, jakousi córdobskou obdobu madridského islámského nábožensko-kulturního centra. Nové středisko by mělo zahrnovat i existující Morábito de los Jardines de Colón. V Seville pak měla být z iniciativy hnutí al-murábitún vybudována nová páteční mešita v zóně Los Bermejales, ale projekt je paralyzován kvůli protestům sousedů. Soudce o dalším osudu projektu dosud nerozhodl.

Ne všechny lokality, kde žijí muslimové, disponují modlitebním centrem a imámem. V mnoha obcích ještě není počet věřících dostatečně vysoký, aby mohl zprovoznit s minimálními možnými podmínkami modlitebnu, nebo jejich zájem není směřován tímto směrem. Od nástupu socialistů k moci byla zahájena jednání s CIE ohledně kontroly imámů a mešit a regularizace nelegálních modliteben. Neustále se totiž opakuje tentýž argument: veřejné financování mešit a islámských kulturních a náboženských entit je zárukou umírněnosti imámů.

4.2.1. Islám ve španělských mešitách

V současném Španělsku se praktikuje převážně umírněný tolerantní islám. Mezi muslimy španělského a marockého původu převládají tradice súfismu a málikismu. Přesto wahhábovské tendence, které většina muslimů považuje za rigoristické a netolerantní, posilují za podpory saúdských petrodolarů. Dokladem toho je skutečnost, že většina velkých mešit a islámských kulturních center v zemi podléhá této tendenci a již jejich vznik byl podmíněn přílivem saúdského a zálivového kapitálu (např. velká mešita M-30 v Madridu, mešity v Málaze, Marbelle a Fuengirole).

V případě některých mešit došlo přímo ke střetu stoupců umírněného islámu s konzervativními muslimy. V roce 2000 došlo k takovému střetu v mešitě M-30, která

---

¹⁶¹ Blíže k barcelonské komunitě Pákistánců viz Moreras Palenzuela, 2004-2005.

byla sídlem umírněné FEERI¹⁶², a v roce 2004 došlo v téže mešitě ke sporům mezi umírněnými Maročany a radikály. Na základě tohoto konfliktu začala ATIME požadovat vytvoření rady pro kontrolu imámů a mešit. Na druhou stranu mnohé islámské komunity, které nemají žádnou finanční podporu od státu a jsou tak nuceny přijímat zahraniční pomoc, se obracejí na umírněnější emiráty, což je případ komunity al-murábitún.

Wahhábovští imámové zároveň pomalu a tiše pronikají do španělských mešit, kde doposud převládala málikovská doktrína marocké většiny věřících. Tato skutečnost vyvolala u některých marockých komunit obavy ze zhoršování španělsko-marockých vztahů, protože v takové situaci spatřují nebezpečí uvolnění vazeb španělských muslimů na málikovskou školu dominantní právě v Maroku. Islámské komunity opakovaně reklamují na španělské vládě zavedení opatření, která by zabránila infiltraci wahhábismu. Na jedné straně se tak stát a španělští muslimové chtějí stát nezávislími na cizině, včetně marockých imámů, na stranu druhou především marocká většina se obává nárůstu wahhábismu a oslabení marockého vlivu považovaného za umírněný.

S podobnými problémy se setkala i valencijská komunita. Velká mešita, původně Islámského náboženského centra Valencie), které zastupovalo Španěly, Magrebany i ženy a věnovalo se sociálním činnostem, se stala působištěm egyptského imáma, jehož ani znalost španělštiny nebyla dostatečná. Mešita byla obsazena skupinou náležející k Islámskému centru ve Španělsku (Delegación Valenciana de Centro Islámico en España) v čele s Ikarem al Naddaf, jíž údajně velká mešita náleží od roku 1992. Tato komunita vznikla v roce 1990, ale zpočátku byla ostrakizována. Do sporu o mešitu však nikdo z vnějšku nezasáhl, veřejná správa považovala problém za interní. Na konci roku 2005 se začalo stupňovat napětí kolem velké mešity, jejíž vedení představuje syrská menšina považovaná umírněnými většinovými Severoafričany za radikální a která je financována saúdskými zdroji. Dalším záměrem syrských zakladatelů Valencijské islámské rady se stalo vybudování školy pro imámy. Proti tomuto projektu však právě severoafričtí odpůrci nejvíce bojují z obavy před radikalizací islámu prostřednictvím vlivu imámů a ovládnutím islámu v oblasti syrskými radikály. Syrská frakce prohlašuje, že stojí proti M-30 a proti Saúdské Arábii a že spolupracuje s radnicí a katalánskou Generalitat, ale veřejná a

---

¹⁶² Ačkoliv některé zdroje, především denní tisk, hovořily o tom, že FEERI vyloučila madridské islámské nábožensko-kulturní centrum (M-30), nebo že FEERI byla nucena M-30 opustit, adresa sídla FEERI uvedená v Registru se i nadále shoduje s adresou Islámského nábožensko-kulturního centra.

autonomní správa takovou skutečnost popírají.¹⁶³ Maročané přesto považují nastalou situaci za důsledek zrady vlády.

Hrozba radikalizace islámu v mešitách překročila rámec čistě náboženských islámských asociací. Mustafá M´rabet, generální tajemník ATIME, se k problému vyjádřil následovně: „Znepokojuje mě duchovní bezpečnost muslimské komunity před hrozbou radikalismu, ale vláda nic neudělala a podcenila naše rady. Potřebujeme náboženské vedení této země, magrebských muslimů a španělských konvertitů. Avšak Syřané a linie Saúdské Arábie ovládají velké asociace. Většina věrných, kteří chodí do mešit, jsou magrebsští pracující, lidé bez kultury, kteří poslouchají projevy, které vůbec nejsou nevinné, kteří poslouchají osoby, které nepředávají skutečnost této země.“¹⁶⁴

Přesto existují i příklady bezproblémového soužití nejrůznějších tendencí islámu, „téměř dokonalé mikrokosmy islámu ve Španělsku“¹⁶⁵. Výstavbu nové mešity v Málaze (Islámské centrum krále Fahda), která je neodlučitelně spjatá s kapitálem Saúdské Arábie, podporovali společně stoupenci šesti hlavních islámských proudů vyskytujících se v Málaze: šíité (iráčtí, súdánští, indičtí a pákistánští obchodníci), ‘alawí (z Blízkého východu), hanafí a ša‘fí (Turci a Egyptané, včetně nejkonzervativnějších wahhábovců) a většinoví málíkí (Maroko a subsaharská Afrika).¹⁶⁶ Podobným příkladem je nová granadská mešita, kterou právem T. Navarro nazývá Babylonskou mešitou¹⁶⁷. V Granadě žije odhadem 12 tisíc muslimů, z nichž 500-1000 představují konvertité, 5 tisíc arabští a afričtí studenti a 6 tisíc senegalští a magrebsští přistěhovalci, vedle sebe v míru žijí *muladíes* a muslimové nejrůznějších národností, od pacifistického mystického proudu naqšbandí až po militantní extremisty ze skupiny Boží vojáci (Soldados de Alá), která je spojovaná s al-Qá‘idou.¹⁶⁸

Jeden z nejpokrokovějších projevů islámu se ukázal v roce 2006 při inauguraci nové mešity v Archeně (Murcia), kterou založila Náboženská asociace muslimů (Asociación Religiosa de Musulmanes). Inaugurační chutbu četla žena, přestože funkci imáma vykonává muž. Bylo to poprvé, kdy byla při inauguraci chutba přečtena ženou ve

---

¹⁶³ Gómez. L., *Tensión en la Gran Mezquita*, El País, 06-11-2005.

¹⁶⁴ Gómez. L. *Tensión en la Gran Mezquita*, El País, 06-11-2005.

¹⁶⁵ Valenzuela, J. *España en el ojo del huracán*. Webislam, 02-02-2002.

¹⁶⁶ Tobelem, R., *La nueva mezquita de Málaga abrirá en verano con un director saudí*. Webislam, 24-04-2006.

¹⁶⁷ Navarro, T. (1998). *La Mezquita de Babel. El nazismo sufista desde el Reino Unido a la Comunidad Autónoma de Andalucía*. Granada: Ed. Virtual.

¹⁶⁸ Valenzuela, J., *España en el ojo del huracán*. Webislam, 02-02-2002.

španělském mešitě. (Tato asociace však v únoru 2007 stále nefiguruje v Registru náboženských entit).

V 80. a 90. letech narušili marocký „monopol na vývoz imámů“ do Španělska islámské autority Tablíghu¹⁶⁹ i Muslimského bratrstva. Obě hnutí byť diametrálně odlišného zaměření působí při existujících mešitách či islámských asociacích, avšak jako takové zůstávají vně oficiálních struktur španělského islámu. Tablígh působí např. v ceutské mešitě Masyid An Noor či barcelonské Tariq ben Zyad. Muslimským bratrstvem se inspirované např. UCIDE a témuž vlivu podléhá madridská mešita Abu Bakr (neboli Estrecho či Tetuán), v jejímž vedení se nacházejí Syřané, byť většina věřících jsou Maročané.

4.3. Hřbitovy

Hřbitovy jsou součástí kultovních míst a jejich existenci a fungování zaručuje článek 2 Dohody o spolupráci, a to na základě čl. 2.1.b zákona o náboženské svobodě z roku 1980, který ustanovuje, že „náboženská svoboda a svoboda kultu zaručená ústavou zahrnuje (...) právo každého (...) na důstojný pohřeb, bez diskriminace z náboženských důvodů (...)“.

Vedle ustanovení, která se vztahují na všechna kultovní místa (mešity, modlitebny aj., viz výše), ohledně nedotknutelnosti přiznává Dohoda islámským komunitám náležejícím k CIE právo na udělení prostor pro islámské pohřby na městských hřbitovech, stejně jako právo na vlastní islámské hřbitovy. Zaručuje rovněž dodržování tradičních islámských pravidel vztahujících se k uložení do hrobu, hrobům a pohřebním ritům, které se uskuteční prostřednictvím místní islámské komunity. Na nově vzniklé hřbitovy či vyhrazené části městských hřbitovů mohou islámské komunity přestěhovat těla zemřelých muslimů, kteří byli pohřbeni na městských hřbitovech a jejichž úmrtí nastalo v oblasti, kde nebyl islámský hřbitov, a to v souladu s platnými zdravotnickými nařízeními.

Zpravidla to jsou samy islámské komunity, které islámské hřbitovy spravují, ale ani spolupráce s městem a soukromými pohřebními společnostmi není vzácností. Zatímco ve Valencii se město zavázalo spravovat vedle městského hřbitova také hřbitov islámský, naopak např. v Granadě se jediným správcem islámského hřbitova a s ním spjatých aktivit stala islámská komunita sdružená kolem mešity Temor Allah.

---

¹⁶⁹ Tablígh „dorazil v dodávce“ do Španělska v roce 1988, aby „evangelizoval přistěhovalce“ (...) je to „islám, který zaznamenává mnoho úspěchů ve Španělsku vzhledem k svému apolitickému charakteru“ (Losada, 1995a: 290).

Ve skutečnosti existuje islámských hřbitovů ve Španělsku jen několik málo. CIE uvádí, že v roce 2005 se v zemi nacházelo deset takových hřbitovů.¹⁷⁰ Největší islámské hřbitovy se nacházejí v Córdobě, Seville (San Fernando), Madridu (Griñón), Granadě (Llano de la Perdiz) a Barceloně (Tibidabo).

Ve Valencii udělilo město na základě jednání s Islámskou komunitou Valencie (Comunidad Islámica de Valencia) muslimské komunitě v roce 2000 část městského hřbitova¹⁷¹, v Murcii byl založen nový islámský hřbitov již v roce 1996. Část městského hřbitova poskytla muslimům i Zaragoza. V roce 1997 v Barceloně městská rada odsouhlasila čtyřem islámským komunitám část městského hřbitova Collserola. Naopak muslimské komunity v menších městech jako je Granada nebo Benalmádena mají už malé hřbitovy nebo jsou ve stavu vyjednávání ohledně hledání vyhovujících alternativ, z hlediska sanitárního a hlediska islámského pohřebního ritu. Islámská rada Granady (Consejo Islámico de Granada) získala od města parcelu pro islámský hřbitov v těsném sousedství městského hřbitova na dobu 75 let s možností prodloužení. Nový islámský hřbitov byl otevřen v roce 2003.

Sevillský hřbitov byl otevřen deset let před podepsání Dohody o spolupráci. Jedná se o nejstarší moderní islámský hřbitov ve Španělsku, který byl otevřen již v roce 1936 na základě žádostí Frankových marockých vojáků a jeho Maurské gardy, pro případ, že by zemřeli na evropské půdě. Jeden z Frankem založených hřbitovů byl umístěn v Seville na okraji křesťanského hřbitova, dnes městského hřbitova San Fernando¹⁷². Po skončení občanské války v roce 1939 byl hřbitov uzavřen a setrval tak až do roku 1983. Za znovuotevřením hřbitova stála Islámská komunita Sevilly (Comunidad Islámica de Sevilla)¹⁷³ založená v roce 1980 sevillskými konvertity. Otevření předcházela marná jednání mezi muslimy a veřejnou správou, po kterých následovaly násilné akce, které nakonec radnici přiměly požadavku v dubnu 1987 vyhovět a následně v důsledku růstu muslimské populace města islámský hřbitov rozšířit.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ Geocities online: <http://www.geocities.com/gabijairo/promo/cie.htm>, 27-04-2006.

¹⁷¹ K tomuto procesu blíže viz *Informe sobre el cementerio islámico de Valencia*. Islamhispania online: <http://www.islamhispania.com/informes/cementerio.htm>, 13-05-2005.

¹⁷² Hřbitov však za občanské války téměř nebyl využíván, vzhledem k obtížnému transportu padlých na frontě. Za 3 roky otevření hřbitova zde nebylo pohřbeno více než 5 mrtvých.

¹⁷³ Islámská komunita Sevilly je běžně používaný zkrácený název islámské asociace, která v Registru vystupuje pod názvem Islámská komunita Sevilly-Umma.

¹⁷⁴ Blíže viz *Mezquita de Sevilla* online:

http://www.mezquitadesevilla.com/Cementerio_de_sevilla/Cementerio.htm, 25-10-2006.

„Ve městě jako Madrid, kde žije 100 tisíc muslimů, chybí hřbitov, mrtví se musí pohřbívat v Griñónu 30 km od Madridu na muslimském hřbitově, který patří marocké vládě. Aplikace Dohody z roku 1992 a možnost podepsat dohody mezi městskými korporacemi a městskými úřady by umožnily vyřešit tento problém co nejdříve, díky darování městské půdy.¹⁷⁵ Griñón, který je v současnosti již naplněný, je dalším z hřbitovů zřízených původně Frankem pro potřeby Maurské gardy. „V 90. letech zahájil madridský magistrát s Islámskou komisí v Madridu rozhovory o projektu udělení parcely, který se nakonec změnil v pouhou obchodní nabídku, které muslimská komunita nemohla čelit.“¹⁷⁶ V roce 1995 požadovalo Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu márnici a příslušné prostory, ale žádosti nebylo vyhověno. Jednání v letech 2000-2001 přineslo muslimské komunitě příslib udělení parcely na hřbitově Carabanchel, který jako jediný z městských hřbitovů splňuje požadavky pro výkon islámského pohřebního ritu. Od roku 2004 probíhala oficiální jednání o dohodě mezi městským úřadem (PP) a pohřební službou na jedné straně a muslimskou komunitou na straně druhé. Nicméně podepsání dohody bylo muslimskou stranou neustále oddalováno. Vedle UCIDE s pohřebními podniky o část městského hřbitova a jeho údržbu začala zároveň nezávisle vyjednávat Městská socialistická skupina (Grupo municipal socialista) na základě požadavků Nadace islámské kultury (Fundación de Cultura Islámica). Magistrát tentokrát zastupovali socialisté (PSOE). Nekoordinované paralelní jednání dvou domnělých reprezentantů muslimské komunity s vládou a opozicí¹⁷⁷ s tímž cílem vyústilo teprve v březnu 2006 v oficiální schválení udělení parcely sousedící s jižním hřbitovem v Carabanchelu muslimské komunitě. Tento spor však navzdory dosažení společného cíle odhalilo nedostatky ve spolupráci a koordinaci reprezentace muslimské komunity ve městě.

V roce 2002 byly otevřeny islámské hřbitovy v Aragónu, Katalánsku, Andalusii a Valencii. V Navaře byl téhož roku podán návrh na hledání terénu vhodného pro islámský hřbitov. Órgiva (Alpujarra) přislíbila v květnu 2006 muslimské komunitě půdu na islámský hřbitov, který se stal nutností vzhledem k přeplněnosti granadského hřbitova a rozrůstající se alpujarrské muslimské populaci. V Ceutě a Melille jsou hřbitovy řízeny komunitami těchto

---

¹⁷⁵ Encinas Moral, Á.L. (2003). *El islam en España y en la Europa comunitaria: impresiones de la vida cotidiana de un musulmán andalusí*. Primer Congreso Mundial de Musulmanes de Habla Hispana, El Islam en las Dos Orillas, Sevilla 3-5 de abril 2003. Webislam online: http://www.webislam.com/congresohispano/ponencias/ponencia_11.html, 18-05-2005.

¹⁷⁶ Ayuntamiento de Madrid, *Diario de Sesiones del Pleno del Ayuntamiento de Madrid*, 18, 10 marzo 2006, s. 51-52.

¹⁷⁷ Viz Ayuntamiento de Madrid, *Diario de Sesiones del Pleno del Ayuntamiento de Madrid*, 18, 10 marzo 2006, s. 51-53.

měst. V některých případech samy islámské komunity se souhlasem místních úřadů zřizují soukromé hřbitovy.

Muslimové apelují na aplikaci Dohody o spolupráci a požadují na městech místo na městských hřbitovech. Počet islámských hřbitovů je stále nedostačující. Na Kanárských ostrovech se stále nedaří dosáhnout požadavku islámského hřbitova a Islámská kulturní rada kanárských imámů a mešit (Consejo Cultural Islámico de Imanes y Mezquitas de Canarias) apeluje na vládu. Mrtví jsou totiž doposud z Kanárských ostrovů posíláni na hřbitovy do Melilly či Casablancy.

5. Další oblasti Dohody o spolupráci

5.1. Halál

Jedním ze základních požadavků španělských muslimů v rámci příprav Dohody o spolupráci bylo zaručení stravování a zpracování potravin v souladu s islámskými předpisy (halál). To zahrnuje zpracování potravin a jateční postupy, úpravu stravovacích rozvrhů v době postního měsíce ramadánu ve veřejných centrech a zařízeních (školy, nemocnice, věznice atd.), ale také institucionalizaci garance halál. Touto problematikou se zabývá článek 14 Dohody. Garantem obchodního označení, jehož logo se nachází na obalech příslušných výrobků, se podle ustanovení Dohody stala CIE.

Platné sanitární zákony týkající se zabití (obětování) zvířat jsou v naprostém souladu s islámskými předpisy. Čl. 5.2 Královského dekretu 54/1995 o ochraně zvířat v okamžiku obětování či porážky (Real Decreto 54/1995, de 20 de enero, sobre protección de los animales en el momento de su sacrificio o matanza, B.O.E. de 15 de febrero) dokonce přímo zmiňuje „případy zvířat, která jsou předmětem zvláštních obětních metod, vyžadovaných určitými náboženskými rity“. Jedná se o výjimku z pravidla omámení zvířat před porážkou.¹⁷⁸

Ačkoliv garantem potravin a stravování halál je CIE skutečným činitelem je islámská asociace Junta Islámica (z pověření CIE), která je zakladatelem Institutu halál (Instituto Halal)¹⁷⁹, jehož ředitelkou je Isabel Romero, spolupracovnice M. Escudera. Institut halál je nezávislou neziskovou organizací se sídlem v Córdobě a finančně je podporován příspěvky regionálních a autonomních zdrojů (Deputación de Córdoba, Junta de Andalucía). Dr. Youssef Moussaoui, zemědělský inženýr a ředitel technologického vědeckého oddělení Institutu halál, je jediným agentem certifikátorem ve Španělsku. Známkou Záruka kvality halál (Garantía de Calidad Halal) byla prosazena CIE ve spolupráci s provinční deputací Córdoby.

---

¹⁷⁸ Islámské předpisy halál zejména v oblasti obětování zvířete (dhabh) odpovídají španělským hygienickým normám: Královský dekret 147/1993, který stanovuje zdravotnické podmínky výroby a prodeje čerstvého masa (Real Decreto 147/1993, de 29 de enero, por el que se establece las condiciones sanitarias de producción y comercialización de carnes frescas, B.O.E. de 12 de marzo), pozměněného částečně Královským dekretem 315/1996, dále pak výše zmíněný Královský dekret 54/1995 o ochraně zvířat v okamžiku obětování či zabití.

¹⁷⁹ Viz <http://www.institutohalal.com>.

Celý název institutu se objevuje v několika podobách, nejčastějšími z nich jsou Instituto Halal de Junta Islámica de Córdoba a Instituto Español para la Calidad Halal (Španělský institut pro kvalitu halál).

Institut halál byl založen v roce 1998 jako jediný svého druhu v Evropě. Jeho vznik podpořilo ministerstvo zemědělství, chovu a rybolovu. Je to autonomní entita závislá na CIE (na vlastních webových stránkách se však sám definuje jako „departamento de Junta Islámica“, oddělení asociace Junta Islámica). Registraci známky kvality předpokládá již Dohoda o spolupráci z roku 1992. CIE je orgánem, který spravuje známku registrovanou s vlastním logotypem v Registru patentů a značek. V institutu je přítomno rovněž Konsorcium pro ekonomický rozvoj Córdoba, které je závislé na provinční deputaci. Dvanáct techniků a odborníků institutu (osm žen, čtyři muži) jsou převážně muslimové, ale také křesťané. Jejich úkolem je rozvoj projektu v potřebném institucionálním rámci. Je vypracován seznam potravinářských, farmaceutických a kosmetických aditiv, která odporují islámským předpisům.

Institut halál byl oficiálně uznán ve Spojených Arabských Emirátech a Alžírsku, stejně jako Velkou mešitou v Paříži, od června 2006 v Malajsii, ale také v Indonésii, kde byl uznán jednou z nejuznávanějších kontrolních institucí v oboru Indonéskou radou ^{‘ulamá’} (Halal Majelis Ulama Indonesia-HALALMUI). S touto institucí plánuje institut uzavřít dohodu o spolupráci pro vybavení pracovních systémů a přípravu technických instruktorů obou institucí. Institut se v roce 2006 zúčastnil také mezinárodního veletrhu Halál v Malajsii. Koncem téhož roku ještě obdržel akreditaci Singapúrské rady ^{‘ulamá’} (Majlis Ugama Islam Singapura-MUIS).¹⁸⁰

Mezi aktivity institutu patří propagace stravování halál v restauracích a hotelích¹⁸¹, a to především v Córdoba, která se v roce 2016 stane evropským hlavním městem kultury a jejíž mnohonáboženský charakter předpokládá příliv muslimských návštěvníků.

Institut také úspěšně spolupracuje s ministerstvem průmyslu, cestovního ruchu a obchodu, které se stalo hlavním organizátorem Dnů certifikace halál (Jornadas sobre Certificación Halal) v květnu 2006. Na národní úrovni dále institut spolupracuje s Technologickým střediskem masného průmyslu (Centro Tecnológico de la Industria Cárnica). Agenti institutu se přemísťují po národním území za účelem vysvětlení, instruktáže a certifikace

---

¹⁸⁰ Vzhledem k exportním a importním aktivitám spojeným s produkty halál, vydala Komise Codex Alimentarius přesné normy pro použití termínu halál. Viz *Directrices generales para el uso del término “halal”, según la Comisión del Codex Alimentarius*, Webislam, 10-05-2005.

¹⁸¹ V rámci téhož programu je ubytovacím a stravovacím zařízením doporučeno vytvořit prostor pro modlitbu s vyznačeným směrem k Mekce a případně výtiskem Koránu k dispozici klientely.

podniků, které projevíly zájem o rozšíření řady výrobků o produkty halál zpravidla v důsledku nárůstu poptávky.¹⁸²

V zemi existuje asi stovka podniků produkujících výrobky s garancí halál. Nejpočetnější jsou takové podniky v Andalusii a Katalánsku (asi 15 podniků). Tendence je rostoucí, nicméně některé podniky od licencí upouštějí, protože poplatek za certifikaci, jakmile získají licenci, aby mohly obchodovat s výrobky se značkou halál, činí 3200 € ročně.¹⁸³ Produkty přesto zůstávají na samém okraji trhu, což se odráží na jejich ceně.

Institut halál se neomezuje pouze na potraviny (především masné a mléčné výrobky¹⁸⁴), ale také na kosmetické výrobky a parfémů, jejichž složení analyzuje, zda neobsahuje přísady vepřového původu a alkohol.¹⁸⁵

V některých městech, např. v Barceloně, je jasně patrná celá struktura trhu halál: jatka podle islámských předpisů se stálým personálem, řeznictví a rychlá občerstvení všude, kde se usadila muslimská komunita. Právní normy, které omezují produkci tohoto typu potravin, se v praxi udržují na podružné úrovni. Řada obchodních strategií, především rodinné podniky s širokými otevíracími hodinami a diversifikace prodejního artiklu, vyvolává napětí mezi místními obchodníky nemuslimského původu a novým muslimským obchodním kolektivem. Otevření islámských řeznictví, jejichž počet Moreras odhaduje na 400 až 500, často předchází otevření nových kultovních prostor.¹⁸⁶ Jsou umístěny v městských čtvrtích s hustým osídlením muslimského původu.¹⁸⁷ Tyto obchody však až na výjimky nespádají do kompetencí a aktivit oficiálních islámských asociací. Obchody a stravovací zařízení halál spadající do rámce oficiálního islámu byly otevřeny při velkých islámských centrech, jakými jsou např. Andaluské muslimské centrum (Centro Muslmán Andaluz) a velká mešita v Granadě nebo madridské Islámské nábožensko-kulturní centrum.

Poslední článek Dohody o spolupráci týkající se stravování halál ve veřejných centrech a zařízeních je bez velkých obtíží dodržován. Na žádost rodičů žáků poskytuje většina

---

¹⁸² V létě 2006 začala stravovací síť při dálnicích nabízet menu halál v důsledku „Paso del Estrecho“, masového pohybu osob magrebského původu z celé Evropy směrem na jih v době letních prázdnin.

¹⁸³ ABC, 01-05-2006.

¹⁸⁴ Zavedení mléčných výrobků se značkou halál na španělský trh je zcela nedávnou záležitostí, některé společnosti dokonce označily své sýry arabsko-španělskými označeními Halál de al-Andalus s ohledem na spotřebitele, kteří si ještě španělštinu zcela neosvojili.

¹⁸⁵ Blíže viz Nařízení o použití značky Kvalita halál (*Reglamento de Uso de la Marca de Calidad Halal*), Verde Islam, n. 12, año 4, 1999.

¹⁸⁶ Moreras, 2002: 51.

¹⁸⁷ Blíže o islámských obchodech viz Cabello, López García, Moreras, 2002.

školních jídelen muslimským žákům stravu odpovídající islámským požadavkům, rovněž vězeňská zařízení počítají s potřebami muslimských vězňů. V obou případech jsou také přizpůsobeny časové rozvrhy v době ramadánu (tato praxe se týká především věznic, kde je ramadán slaven velkým počtem muslimských vězňů, na základních školách není půst naopak příliš často dodržován nejmladšími žáky¹⁸⁸). Dohoda o spolupráci se dokonce otázce stravování halál ve věznicích věnuje méně než samotné právní normy týkající se těchto zařízení. Zákon 1/1979 o věznicích (Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria, B.O.E. de 5 de octubre) ve svém článku 21.2 ustanovuje, že „Správa zajistí vězňům stravu (...) s ohledem na (...), v možné míře, jejich filosofické a náboženské přesvědčení (...)“.

V létě 2006 se v Melille objevily stížnosti, že se městu nedostává dost masa a že by město mělo disponovat vlastními farmami, protože dovoz masa přes Maroko je v současné době vzhledem k veterinárním chodobám problematický a maso se do města dostává nejvýš dva hodiny před pořázkou zvířete. Stížnosti však podala pouze CIM, jiné islámské asociace a organizace se k dané otázce nijak nevyjádřily.

5.2. Kulturní dědictví – odkaz al-Andalusu

Ačkoliv Dohoda ve svém 13. článku předpokládá aktivní spolupráci státu s CIE ohledně ochrany, podpory a propagace islámského kulturního dědictví prostřednictvím vytváření inventářů, nadací, patronátů apod., k žádné významnější spolupráci doposud nedošlo. Muslimská komunita předpokládá, že na katalogizaci španělského muslimského historického dědictví archeografického, archeologického, uměleckého a historického charakteru, která by obsáhla veškerou dokumentaci uloženou ve státních a soukromých španělských archivech ohledně islámu a andaluských muslimů, by se měla podílet ministerstva školství a kultury.¹⁸⁹ Vedle oficiálních aktivit, které předpokládá Dohoda a jejichž realizace pokulhává, se zájem veřejnosti, samotných islámských asociací a především sdělovacích prostředků upírá více na oblast lidového kulturního dědictví, které do značné míry definuje španělskou identitu. V některých případech může docházet ke střetům dvou tradic, dvojího pojetí muslimské a nemuslimské španělské historické paměti. Předmětem takových sporů jsou dlouhodobě lidové oslavy připomínající historické

---

¹⁸⁸ Viz Jiménez-Aybar, 2004.

¹⁸⁹ Katalog by měl odkazovat na veškeré památky vybudované muslimy napříč dějinami země, i když dnes to již nejsou na příklad mešity, ale kostely nebo nejsou určeny svým původním účelům jako např. bývalá mešita Santa Lucía v Seville, která slouží v současné době jako zkušební sál orchestrů a hudebních souborů (Encinas Moral, 2003).

události spjaté s andaluskými muslimy a křesťanskou reconquistou. V těchto případech lze doslovně hovořit o odkazu al-Andalusu.

5.2.1. Lidový odkaz al-Andalusu

V roce 1998 vystoupila CIE s návrhem na každoroční oslavy *Fath al-Andalus* (dobyty al-Andalusu), výročí vylodění Táriqova vojska u španělských břehů v roce 711. Tento návrh zdůvodňovala historickou přítomností muslimů v zemi a důležitostí tohoto období nejen pro Španělsko, ale pro celý arabský svět, protože se jednalo o období (nejen) kulturního rozkvětu. Některé granadské hlasy se pravidelně ozývají, že by oslavy připomínající katolické vítězství a pád Granady měly být zároveň smuteční připomínkou zániku granadského muslimského sultanátu. Současní španělští muslimové představují pluralitu národnostní, etnickou, sociální i náboženskou, jenž se odráží v mnoha muslimských a islámských asociacích a organizacích v zemi, které jsou ve své převážné většině na cestě integrace. Omar Ribas, představitel CIE v Katalánsku, v tomto kontextu uvedl: „Jsme tudíž na počátku procesu: procesu budování komunitárního uvědomění, symbolů kolektivní identity, které zahrnují celou tuto pluralitu. A musí to být symboly identity, které povolují integraci kolektivu do současného Španělska.“¹⁹⁰

Záležitost lidového kulturního dědictví se stala katalyzátorem vnitřních sporů a nejednotnosti samotné muslimské komunity v zemi. Navzdory všem sjednocujícím politickým snahám stále existují konkrétní rozpory mezi jednotlivými organizacemi, a to nejen na úrovni federativní (FEERI a UCIDE), ale také na úrovni lokální. Z hlediska evropského či španělského národního se jedná o spory zanedbatelné, ale jejich průběh svědčí o autoregulační schopnosti muslimské komunity, přičemž rozhodujícím faktorem je právě ideologická i etnická nejednotnost, která působí v takovýchto případech jako demokratizační prvek.

Příkladem takové situace se stala polemika kolem španělských letních slavností připomínající boje mezi Maury a křesťany. První náznaky se objevily již v roce 2002 ve Valencii a samotná diskuze pak vyvrcholila na podzim roku 2006, kdy proti takovým oslavám otevřeně vystoupil předseda FEERI Félix Herrero a označil je za urážlivé pro muslimy. Polemika byla vyvolána jednou ze čtyř valencijských islámských komunit spadajících pod FEERI, zbývající tři komunity se však navzdory své příslušnosti k federaci okamžitě postavily po boku nezávislých islámských komunit proti Herrerovým výrokům a

---

¹⁹⁰ Webislam, 04-02-1998.

na obranu těchto lidových slavností.¹⁹¹ Představitelé jednotlivých mešit a komunit přitom zdůrazňovali integrační charakter a význam těchto historicky podložených lidových oslav. Polemika rychle ztratila svůj čistě lokální charakter a o přiměřenosti obdobných slavností se začalo hovořit i ve vzdálených oblastech země. V západní Andalusii, v Cádizu, kde oslavy probíhají počátkem srpna, na jejich obranu a udržení vystoupil starosta obce Benamahoma (ar. Muhammadovi synové). Zdůrazňoval, že se jedná o jediný „maursko-křesťanský svátek“ v západní Andalusii a ani samotný výraz Maur (moro) není nijak urážlivý, jelikož se jedná o historická fakta. Samotný svátek považuje za pojítka mezi oběma bratrskými kulturami.¹⁹²

5.2.2. Islámské svátky

Připomínání si islámských náboženských svátků, stejně jako ramadánový půst či páteční společná modlitba patří tradičně mezi klíčové oblasti zájmu muslimské komunity „v diaspoře“, přičemž ramadán je v takovéto situaci nejdodržovanější islámskou praxí. Dassetto uvádí, že navzdory nejrůznějším původům a pojetím islámu, je to právě „ramadán (který) i nadále vypovídá o muslimech jako o celku, přestože tento celek neexistuje“¹⁹³. Vedle čistě náboženského významu umožňuje udržet pouto na kulturu a společnost zemí islámského světa. Podobný význam má společná páteční modlitba, která se v migračním kontextu stává „epicentrem komunitárního života“ muslimů a zároveň jednou z praxí, které nejvíce zviditelňují islám v hostitelské společnosti.¹⁹⁴

Dohoda o spolupráci (čl. 12) usiluje o „smíření náboženských práv věřících s obecnějšími zájmy podniků“¹⁹⁵. Místo ustanovení všeobecných řešení bylo zvoleno odkázat záležitost do svobodného rozhodnutí zúčastněných stran, tj. pracovníků a zaměstnavatelů: Po vzájemné dohodě se zaměstnavatelem mají muslimští pracovníci právo na pracovní volno nebo dočasnou úpravu pracovní doby (za náhradu pracovních hodin) v době islámských

---

¹⁹¹ První polemika vznikla v roce 2002 ve valencijské obci Ontenient, kde slavnostní průvod procházel po koberci s kaligrafickými motivy koranických súr. V následujících letech byla vedena diskuse ohledně některých prvků znázornění vítězství křesťanů nad Maury (výbuchy hlav figurín, topení figurín apod.) a některé obce samy tyto projevy omezily z respektu ke svým muslimským obyvatelům, zejména po celoevropské aféře způsobené karikaturami Proroka, které vydaly některé evropské časopisy koncem roku 2005 a počátkem roku 2006.

¹⁹² Starosta J. R. Gómez Calvillo uvádí jako doklad kladného přijetí kulturního a historicky podloženého vztahu dvou kultur místními obyvateli, že každoročně se organizátoři setkávají s problémy spjatými s tím, že většina účastníků chce zastupovat Maury a nedostává se dobrovolníků do křesťanských rolí (Europa Press, 09-10-2006).

¹⁹³ Dassetto, 2004: 73.

¹⁹⁴ Jiménez-Aybar, 2004.

¹⁹⁵ Mantecón in Jiménez-Aybar, 2004. O smíření pracovního života s islámskou náboženskou praxí ve Španělsku (v právním rámci daném Dohodou o spolupráci) podrobně pojednává Jiménez-Aybar, 2006.

svátků a oslav: al-hidžra (1. muharram, první den islámského roku), ‘ášúrá’ (10. muharram, šíitská oslava Husajnova mučednictví v Kerbelá’), ‘íd al-mawlid (12. rabí’ al-awwal, narození Proroka), al-isrá’ wa-l-mi‘rádž (27. radžab, noční cesta a vystoupení Proroka na nebesa), ‘íd al-fitr (1.-3. šawwál, konec ramadánového půstu), ‘íd al-adhá (10.-12. dhú-l-hidždža, Abraháмова oběť). Muslimští žáci ve veřejných a uznaných školách jsou omluveni ze školní docházky i zkoušek v pátek v době společné modlitby a během zmíněných svátků. Školy se k těmto ustanovením Dohody staví kladně, jedná se totiž o islámskou dobu uznávaných absencí při některých zvláštních náboženských příležitostech v případě žáků, kteří se hlásí k tradičnímu katolictví. Některé aragonské školy dokonce zahrnuly velký svátek (‘íd al-adhá) do školních aktivit, a to tak že se ho účastní společně žáci i rodiče, muslimové i nemuslimové.¹⁹⁶ Naopak v Katalánsku, jak ukazují některé studie, žáci navštěvují běžně školu v době ramadánu, ale na požádání jim jsou uděleny menší výjimky, např. žák je uvolněn z tělocviku, aby nebyl sváděn pít vodu ve sprchách a po sportovním výkonu. V Katalánsku se jen výjimečně vyskytly žádosti o uvolnění z výuky v páteční poledne za účelem společné modlitby, těmto případům bylo vyhověno, stejně jako se z výuky uvolňují při některých příležitostech katolíci.¹⁹⁷

Konkurzy do veřejné správy musí poskytovat alternativní termíny pro muslimské kandidáty, konají-li se ve zmíněné dny.

K prvním veřejným oslavám islámských svátků však došlo ještě dávno před podepsáním Dohody o spolupráci. V roce 1979 zorganizovala Společnost pro návrat islámu do al-Andalusu (Sociedad para el Retorno del Islam a Al-Andalus), pozdější Islámská komunita ve Španělsku (Comunidad Islámica en España), společnou modlitbu v areálu córdobské mešity-katedrály při příležitosti malého svátku (‘íd al-fitr). Modlitby se zúčastnili muslimové z celého Španělska a všech původů.

5.2.3. Publikační činnost asociací a sdělovací prostředky

Pro zachování a šíření islámského kulturního dědictví, především duchovního charakteru, mají sdělovací prostředky a knižní vydavatelství nedocenitelný význam. Tuto skutečnost si islámské asociace uvědomují a jsou v této oblasti s různou měrou úspěchu aktivní. Velké množství asociací vydává v první řadě vlastní časopis či bulletin. Jen některá velká centra pak disponují prostředky nezbytnými pro vydavatelskou knižní činnost. Periodika vydávaná muslimy mají často krátkou životnost. Některá přešla do elektronické podoby

---

¹⁹⁶ Jiménez-Aybar, 2004.

¹⁹⁷ Playà Maset, J., Ramos Rioja, I., *Tolerancia religiosa en la escuela catalana*. Webislam, 08-10-2002.

publikované a dostupné na internetu. Nejaktivnější islámskou asociací v této oblasti je Junta Islámica, která vydává digitální časopis Verde Islam a spravuje islámský web Webislam.com.

Verde Islam je digitální časopis, který vydávalo (vydává? ¹⁹⁸) Publikační a dokumentační centrum asociace Junta Islámica v Córdobě (Centro de Documentación y Publicaciones Islámicas-CDPI). Jednalo se o projekt španělských konvertitů, který měl za cíl vytvoření platformy pro debatu umožňující vyjádřit názory na islám jako náboženství, na islámskou a španělskou společnost včetně aktuálních otázek jako je ekologie, geopolitika, ekonomie aj. Junta Islámica tak chtěla zpřístupnit poznání islámské skutečnosti samotným muslimům, kteří ji doposud neznali nebo ji vnímali jinak, často pod vlivem tradic země původu v případě muslimských přistěhovalců. Junta Islámica se snažila přiblížit ideji španělského islámu - *Islam Made in Spain*. CDPI spolupracuje také s UNED na internetové výuce INV a stálo u vzniku druhého významného internetového projektu asociace Junta Islámica, největšího španělského islámského internetového portálu Webislam.com. s velice širokým záběrem, na němž se podílejí domácí i zahraniční spolupracovníci a dopisovatelé z řad novinářů, odborníků na islám i islámských organizací (např. islámské asociace a federace Francie, Ruska apod.). Tento web je dlouhodobě využíván nejliberálnějšími frakcemi FEERI jako jedno ze základních prostředí, kde se mohou její členové vyjádřit nejen k islámským otázkám. „Publikační kritéria Webislam jsou založena na obraně svobody vědomí a projevu, podpoře dialogu, kritické úvaze, ideologickém pluralismu, uznání ostatních vyznání, boji proti stereotypům a obraně míru, solidarity a spravedlnosti.“¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ Internetová adresa <http://www.verdeislam.com> v současné době sice stále existuje, ale automaticky odkazuje do hemeroteky Webislam (<http://www.webislam.com>), kde jsou archivována všechna čísla časopisu Verde Islam. Od roku 2003 nebylo zveřejněno žádné nové číslo.

¹⁹⁹ Redakce také uvádí, že tento portál navštíví měsíčně 12 mil. čtenářů (Webislam online: <http://www.webislam.com/?sec=quien>, 12-03-2006).

Nejvýznamnější časopisy islámských asociací			
Islámská asociace	Název periodika (typ)	Vydáván od (do)*	Zaměření*
Islámská komunita Španělska (al-murábitún)	País islámico	1983 ²⁰⁰	
Yama´a Islámica de al-Andalus	Lam Alif Al-Andalus	1989	Islámské myšlení
Ahlul-Bait	Kauza (trimestrální, také online: www.islam_shia.org/kauzar/kauzar.htm)	1993	Převážně šíitská problematika
Islámská komise Melilly (CIM)	Al-Yama´a (měsíčník)	1994-1997	Lokální muslimská komunita
Náboženská asociace Badr	Al-Quibla	1999	Pokračování Al-Yama´a: muslimská komunita v Melille, Ceutě, šp. islám
Islámská komunita Valencie	Islam (měsíčník)	1999	Vlastní aktivity, islám obecně
Muslimská asociace Španělska (AME)	Iqra, Islam, Al´Urwa al-Uzqa		
Junta Islámica	Verde Islam (www.verdeislam.com) Webislam (www.webislam.com)	1995-2003? 1997	Viz výše
*Chybějící údaje jsou způsobeny nedostupností periodik.			

Vedle periodik však vychází i významný počet knižních publikací. Hlavními vydavateli jsou: Junta Islámica, hnutí al-murábitún, Islámské centrum náboženského vzdělávání (Centro Islámico de Formación Religiosa) a barcelonský Dům arabské knihy (Casa del Libro Árabe). Poslední vydavatelství není samo o sobě islámskou náboženskou entitou, avšak těsným spolupracovníkem významných islámských center.

Junta Islámica vydává neustále od roku 1990 prostřednictvím CDPI velké množství knižních publikací: historických textů spjatých se španělským islámem a překlady klasických islámských děl (např. al-Muwatta´ imáma Málíka, Rijád as-Sálihín imáma an-Nawáwího), jakož i překlad Koránu a komentáře či hadíthy. Doposud Junta Islámica vydala přes 40 knih. V současnosti vydává kolekci knih o islámu zvanou Shahada (Šaháda), která plní svou osvětovou funkci také v rámci mezinárodního projektu Aliance civilizací. Dosud vyšlo prvních pět knih. Jedná se o dílo současných andaluských konvertitů, kteří čtenáři předkládají islám v celé jeho komplexnosti a různorodosti. Španělští konvertité se tak stávají skutečným mostem mezi islámským světem a Západem. Je určena jak nemuslimům, tak samotným muslimům, které asociace považuje za užitečné

²⁰⁰ Autorce se však navzdory opakovanému poštovnímu a e-mailovému spojení s komunitou nepodařilo časopis koncem roku 2005 a v roce 2006 získat. Byla odkázána na webové stránky granadské mešity.

seznámit s tradičními islámskými hodnotami v současném španělském a západním kontextu.

Hnutí al-murábitún vydává prostřednictvím vydavatelství Kutubia²⁰¹ texty vlastního hnutí a především texty svého duchovního vůdce šejcha Abdalqadira al-Murabita. Toto vydavatelství vydalo první překlad Koránu do španělštiny, autorem překladu byl španělský muslim Abdelghani Melasa Navío. Vydalo rovněž překlad Risály od Ibn Abí Zaid al-Qairawáního. Islámské centrum náboženského vzdělání prostřednictvím tří center (Madrid, Barcelona, Granada) publikuje množství textů autorů spjatých s Muslimským bratrstvem jako Sajjid a Muhammad Qutb a také některá díla al-Mawdúdího. Dům arabské knihy vydává ve spolupráci s Islámským nábožensko-kulturním centrem v Madridu, fuengirolským islámským Kulturním centrem Suhail (Centro Cultural Suhail) i dalšími islámskými asociacemi islámské teologické texty. V roce 2000 vydalo vydavatelství knihu fuengirolského imáma a předsedy Islámské komunity Suhail (Comunidad Islámica Suhail), Muhammada Kamala Mustafy, Žena v islámu, která poučovala o tom, jak má muž bít ženu, aby nezanechal stopy. Proti publikaci knihy se ozvaly protesty z řad ženských (nejen) islámských organizací (např. madridská An-Nisa a barcelonská Insha Allah). Kniha byla stažena a imám byl odsouzen za vyvolávání sexuálně motivovaného násilí a diskriminaci žen.²⁰²

Při velkých vydavatelstvích vznikají zpravidla také islámská knihkupectví, která zajišťují distribuci nejrůznějších publikací, ačkoliv ne vždy jsou otevřena veřejnosti. Prvním islámským knihkupectvím Barcelony, které je zároveň vydavatelství, je Dům arabské knihy, který byl otevřen v roce 1996. V roce 1999 bylo otevřeno islámské knihkupectví v Melille, které poskytuje knihy na dobírku po celém Španělsku. V prostorách nové granadské mešity otevřelo hnutí al-murábitún islámské knihkupectví se silným súfijským zaměřením, prodává ale také ostatní publikace s islámskou a andaluskou tematikou. Menší knihkupectví jsou zpravidla součástí i ostatních velkých mešit.²⁰³

Ve srovnání s publikační činností je aktivita islámských asociací v oblasti rozhlasového a televizního vysílání velice slabá. Ve Španělsku neexistuje ani jedna televizní či rozhlasová stanice, ba ani program, jejichž provozovatelem by byla některá z uznávaných islámských

---

²⁰¹ Seznam dosud vydaných knih vydavatelstvím Kutubia je přístupný na Unilibro online: http://www.unilibro.es/find_buy_es/result_editori_id.asp?editore=19358&id_aff, 13-02-2007.

²⁰² Kniha byla volně distribuována v islámských centrech, zejména mešitě ve Fuengirole a madridské mešitě M-30.

²⁰³ Blíže k publikačním činnostem islámských komunit do roku 1997 viz Fierro, Carnicero, 1997.

asociací. Existují pouze některá malá internetová radia s velice omezeným záběrem (často se jedná pouze o hudbu či poezii). V této oblasti se více projevují snahy ze strany španělské televize a rozhlasu jako takových, španělských nevládních organizací a podobných sdružení, které se tak snaží napomoci integraci muslimských přistěhovalců. Představitelé některých islámských asociací se pokoušejí vyjednat v regionálních televizích vysílání zaměřené na muslimskou menšinu, ale nesetkávají se s velkým pochopením. Některé lokální rozhlasové stanice vysílají programy věnované imigraci: O islámu se v nich hovoří především v období islámských svátků (např. katalánský Canal 33 uvedl při příležitosti velkého svátku, *íid al-adhá*, na počátku roku 2006 přímý přenos ze sportovního komplexu Raval v Barceloně, kde se konala největší společná modlitba za poslední roky). Španělský rozhlas (Radio Nacional de España-RNE) dal prostor třem náboženským minoritám ve třech programech: *Dialogo y Convivencia* (Dialog a soužití) zaměřený na muslimy, *Fe y Convivencia* (Víra a soužití) pro evangelíky a *La Voz de la Tora* (Hlas Tóry) pro židovskou komunitu. V některých regionálních rádiích byl již v 90. letech muslimské menšině vyhrazen program, často vysílaný v arabštině, případně dvojjazyčně (např. dvojjazyčný program *Alcazaba* zahájen v Málaze v roce 1998). Nicméně prakticky ve všech případech se tyto pořady vysílají mimo hlavní poslechové hodiny.

Navzdory některým stížnostem ze strany muslimské komunity a připomínkám ze strany odborníků (sociologů, antropologů, odborníků na islám)²⁰⁴ hodnotí Mezinárodní helsinská federace (International Helsinki Federation-IHF) přístup španělských médií k islámu za „vyvážený“.²⁰⁵

---

²⁰⁴ Viz studie o islámu a arabském světě ve španělských sdělovacích prostředcích a školních učebních textech Miralles, R., *Islam y mundo árabe en la escuela y medios de comunicación*. Mundo Árabe online: http://www.mundoarabe.org/estudio_sobre_el_islam_y_el_mundo_arabe.htm, 30-05-2005.

²⁰⁵ Euro-Islam Info online: <http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>, 21-06-2006.

Encinas Moral (2003) v témže kontextu uvádí, že „islámská imigrace do Evropy a konkrétněji do Španělska se mění v soutěž tisku, rozhlasu a televize, nikoliv v odhalování jejich situace (přistěhovalců) a vykořisťování katolickými komunitárními zaměstnavateli a mafiánských marockých sítí obchodu s lidmi, ale ve zdrojích delikvence a občanské nejistoty“.

IHF naopak ve své roční zprávě 2006 upozornila na některá vysílání, která jasně překračují „meze svobody projevu a vykazují jasné známky veřejného ponižování“. Jedním z takových programů byla *La Linterna* známého odpůrce islámu Césara Vidala. Proti vysílání bylo vzneseno několik obvinění (International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2006 (Events of 2005)*. Vienna, 2006, s. 395).

6. Charakter a projevy islámských asociací a center

6.1. Významné islámské asociace

Rozličná teoretická i praktická dělení islámských asociací, která se vyskytují v odborné evropské literatuře, nikdy příliš neodpovídají španělské skutečnosti. Základní rozdělení podle národně kulturních či etnických původů je sice možným řešením, nicméně ve španělském kontextu, kde drtivou většinu muslimů představují Maročané, nepříliš přínosným. Komunity, které byly na svém počátku etnicky či národnostně homogenní, zpravidla tento svůj rys postupně ztrácí. Členské základny jednotlivých asociací se až na výjimky liší v poměrech složení, nikoliv však v samotné skladbě. Dassetův sociopolitický koncept rozlišuje mezi komunitami modernistickými a tradicionalistickými, izolacionistickými a intervencionistickými.²⁰⁶ Toto dělení je možno aplikovat na islámské komunity a hnutí v širším slova smyslu, jedná-li se však čistě o oficiální strukturu islámu, není ani Dassetův model příliš přínosným.

Kategorie, do kterých lze španělské islámské asociace zařadit, jsou nejlépe vymezené ideologicky, co se týče hlavních cílů a aktivit jednotlivých sdružení. Avšak i takovéto dělení má své nedostatky v případě mnohostranných asociací. V rámci takovýchto kategorií lze ve španělském prostředí, byť zjednodušeně, rozlišovat mezi asociačním mysticismem, politizujícími asociacemi, ženskými hnutími a asociacemi nacionalistické a wahhábovské inspirace. Většina asociací však na základě svých aktivit spadá do více než jedné kategorie (např. ženské asociace mohou mít mystický charakter, historicky nacionalistická sdružení mohou být zároveň politizující).

6.1.1. Asociační mysticismus

Mystické proudy islámu jako takové stojí zpravidla mimo oficiální strukturu islámu. „Tariqa není specializovanou náboženskou organizací sestávající z členů, jenž mají zvláštní statut. Je organizovanou formou sociálních potřeb a aktivit, která nachází svou soudržnost a svůj *raison d'être* ve společné náboženské zkušenosti, kolem duchovního

---

²⁰⁶ Viz Dassetto, 1996: 179-182. Mezi tradicionalistické intervencionistické skupiny Dassetto řadí např. murídy a mezi tradicionalistické izolacionisty hnutí Tablígħ. Ve Španělsku však murídi, ani Tablígħ nevystupují jako samostatné uznané islámské náboženské entity. Jejich působení je nanejvýš spjata s některou mešitou, která však závisí na jiné uznané islámské asociaci, nebo se dokonce jedná o mešitu, která nemá statut náboženské entity a ani pod žádnou takovou uznanou entitu nespadá (Tablígħ působí při ceutské mešitě Masyid An Noor nebo barcelonské Tariq ben Zyad, s murídy je spjata neregistrovaná granadská modlitebna Masalical Jinan).

mistra.²⁰⁷ V některých případech však členové taríq zakládají vlastní jednotlivé asociace, které mohou být registrovány jako náboženské entity. Takové asociace nejsou synonymem pro celou taríq, ale sdružením několika členů téže taríqy. Nejvýraznějším příkladem takových sdružení jsou ve Španělsku asociace založené členy hnutí al-murábitún.

Počátek španělských murábitů sahá do roku 1975, kdy skupina mladých Španělů přijala v Londýně pod vlivem skotského konvertity Iana Dallase, šejcha Abdalqadira al-Sufiho al-Murabita islám.²⁰⁸ Z Anglie se tato skupina přesunula dočasně do Maroka, aby si osvojila základy islámského práva, filosofie a sufismu v záviji taríqy darqáwí šejcha Muhammada b. al-Habíba v Meknés. Tato skupina byla v roce 1976 vyslána do Córdoby za účelem založení tamní první španělské islámské komunity, která se měla aktivně věnovat šíření islámu mezi Španěly, což se jí v průběhu druhé poloviny 70. let za podpory britských a amerických islámských komunit úspěšně dařilo. Do veřejného povědomí se tato komunita dostala v roce 1979, kdy po staletích zorganizovala v areálu córdóbské mešity modlitbu v rámci oslav ėíd al-fitr. Těchto oslav se zúčastnila značná část muslimů žijících ve Španělsku, především Pákistánců, ale také velký počet muslimů arabského původu. Od samého počátku se komunita hlásila k sunnitské větvi islámu a k málikovskému madhabu. Komunita vystupovala pod názvem Společnost pro návrat islámu do al-Andalusu (Sociedad para el Retorno del Islam a Al-Andalus).

V roce 1980 komunita přesídlila do Sevilly a o rok později na pozvání starosty do Granady, kde se usadila v historicky muslimské čtvrti Albaicínu (z rozštěpení bývalé Společnosti pro návrat islámu do al-Andalusu v roce 1980 vznikla vedle Islámské komunity ve Španělsku také Islámská komunita Sevilly – Comunidad Islámica de Sevilla²⁰⁹). Od roku 1983 pak komunita legálně figuruje na seznamu islámských komunit v Registru náboženských entit, a to pod jménem Islámská komunita ve Španělsku (Comunidad Islámica en España). Jejím hlavním cílem se stalo vybudování velké páteční mešity v Granadě, pro jejíž výstavbu byla okamžitě zakoupena parcela. Teprve v roce 1994 však získala komunita povolení ke stavbě a první kámen byl položen až po ukončení preventivního archeologického výzkumu v dubnu 1996. Velká granadská mešita (Mezquita Mayor de Granada) byla konečně otevřena v roce 2003 ne jako pouhá mešita, ale jako

---

²⁰⁷ Dassetto, 1996: 183.

²⁰⁸ Hnutí al-murábitún je mezinárodní soustavou organizací konvertitů se sídlem v Německu.

Bliže viz webové stránky jejího zakladatele <http://www.shaykhabdalqadir.com>.

²⁰⁹ Celý název této asociace je Islámská komunita Sevilly-Umma.

islámské centrum. Zpočátku využívala komunita k modlitbám modlitebnu ve svém granadském sídle v ulici Gregoria v horním Alabaicínu.

Al-murábitún se ze Sevilly a Granady, kde jejich komunita čítala asi sto členů, postupně rozšířili i do ostatních částí Španělska: Madridu, Barcelony, Baskicka, La Riojy a na Mallorcu.²¹⁰

Tato asociace vydává tiskem i elektronicky časopis País Islámico. Mnohé významné osobnosti španělského oficiálního islámu a zakladatelé mladších asociací jsou bývalými členy této komunity, kterou však opustili pro neslučitelnost osobních a asocičních postojů. Z řad hnutí al-murábitún odešla na příklad umírněná J. Candela, zakladatelka ženské islámské asociace an-Nisa, která hnutí považovala za příliš extravagantní, nebo M. Escudero zakladatel asociace Junta Islámica.

Hnutí al-murábitún je zcela apolitické, uzavřené až sektářské. Přesto je aktivním zakladatelem mešit po celé zemi: Projektem hnutí al-murábitún je po granadské mešitě také vybudování velké páteční mešity v Seville a dále také v Barceloně a Málaze.²¹¹

Dalším příkladem taríqy, jejíž členové založili islámskou asociaci, je Súfijská komunita Khaniqah-i Ní'matullahi. Stoupenci taríqy nematolláhi²¹² vytvořili v Madridu islámskou náboženskou entitu, která je od roku 1993 zapsaná v Registru náboženských entit jako Comunidad Sufi Khaniqah-i Ní'matullahi. Tato skupina založila v Madridu řádový dům Centro sufi nematollahi, mezi jehož hlavní aktivity patří humanitární a zdravotnická pomoc v Africe. Vedle humanitární činnosti se specializuje také na vydavatelskou činnosti a vydává publikace týkající se sufismu a časopis Sufi. Taríqa vedle Madridu působí také v Córdobě. Centro sufi nematollahi v Córdobě se otevřeně hlásí k súfijské tradici al-Andalusu.²¹³

---

²¹⁰ Podrobněji o Islámské komunitě ve Španělsku viz webové stránky této komunity <http://www.cislamica.org>.

²¹¹ „Murabitun je hnutí, které zřídilo nejvíce mešit. Jedná se o sektářské, uzavřené hnutí, které ani nepředstírá zájem o muslimskou komunitu v celém Španělsku.“ Uvnitř muslimské komunity Španělska je považováno za hnutí, které nejméně inovuje islám a nesnaží se o „socioekonomická řešení a alternativy kapitalismu“.
(Z anonymního fóra na Islam en línea online: <http://www.islamenlinea.com/foro/viewtopic.php?t=1287&postdays=0&postorder=asc&start=0>, 20-06-2006).

Navarro dokonce ve své knize hovoří o hnutí al-murábitún jako o historickém synkretismu sufismu a nejagresivnějšího nacismu a členy komunity dokonce za obdivovatele Hitlera (Navarro, T. (1998). *La Mezquita de Babel. El nazismo sufista desde el Reino Unido a la Comunidad Autónoma de Andalucía*. Granada: Ed. Virtual).

²¹² O tomto řádu obecně viz *Encyclopaedia of Islam*.

²¹³ Viz webové stránky hnutí <http://www.nematollahi.org>.

6.1.2. Andaluský nacionalismus

Některé asociace, převážně sestávající ze španělských konvertitů a nacházející se v oblasti historicky muslimské Andalusie, zahrnují ve svém programu i své vnitřní filosofie ideje „andaluského nacionalismu“ tedy návratu k odkazu španělské islámské civilizace. Takovéto asociace propagující návrat k ideálu al-Andalusu mohou mít vedle čistě kulturně a nábožensky nacionalistických tendencí také sklony politizující. Takové tendence byly nejpatrnější v 80. letech, kdy se sdružení španělských konvertitů snažilo na základě specifické islámské identity prosadit autonomní statut Andalusie. Španělští konvertité se sdružili v asociacích za formálním účelem usnadnění integrace nezadržitelně rostoucí muslimské komunity přistěhovalců. Skutečným cílem však bylo zorganizování tohoto kolektivu tak, aby stal citlivějším vůči politické a sociální situaci hostitelské země, ale také a především, aby se tak stal nástrojem pro přinucení vlády k vyjednávání. Jedná se však výhradně o organizace, jejichž politický dosah je pouze lokální. Většina těchto sdružení byla vytvořena španělskými politickými aktivisty náležejícími k nejrůznějším nacionalistickým a levicovým odštěpeným skupinám. Jejich hlavní zbraní se stala historická zkušenost al-Andalusu jako centra islámské civilizace. Takovými uskupeními jsou např. Islámská komunita Sevilly-Umma, Muslimská asociace Córdoby nebo výraznější Islámská džamá'at al-Andalusu (YIA). Specifická andaluská identita se těsně přimknula k islámské identitě a víře. Islámské asociace tohoto zaměření jsou velice řídké, nicméně jsou jedněmi z neaktivnějších. Nepolitizující skupinu v rámci této kategorie zastupuje asociace Junta Islámica.

Junta Islámica byla založena a doposud je vedena Mansurem Escuderoem v Almodóvaru del Río (Córdoba) v roce 1989. Asociace se brzy stala jedním z nejvýraznějších členů FEERI, v jejímž vedení sám Escudero dlouhodobě působil. Cílem této organizace je podle slov M. Escudera „znovu získat autentickou tradici islámu, který je náboženstvím míru a svobody myšlení, kde neexistuje hierarchie (...) Předat univerzální hodnoty respektu a svobody tak, jak tomu bylo v al-Andalusu, kde spolu žily tři monoteistická náboženství (...) a kde se ženy těšily právu na rozvod a vlastní dědictví či účast na politickém životě, svobodám, které se ještě na některých místech neuznávají“²¹⁴. Zároveň odsuzuje terorismus (Escudero opakovaně odsuzuje používání nespravedlivého termínu islámský terorismus, naopak používá pojem terorismus al-Qá'idy), mylné pojetí džihádu jako násilí a segregaci žen. Členskou základnu asociace tvoří převážně španělští konvertité, jejichž

---

²¹⁴ Webislam, 05-06-2006.

hlavním zaměřením je publikační činnost a realizace digitálního časopisu Verde Islam (www.verdeislam.com). Coby nevládní organizace zřídili a spravují někteří členové největší a nejčtenější islámský web ve španělštině Webislam (www.webislam.com). Oba projekty se staly výrazovým prostředkem umírněných členů FEERI. Organizace stála u zrodu univezitního kurzu „Islámská kultura, civilizace a náboženství“ na UNED, protože cílem komunity je islám vedený osobami ze Španělska a který hovoří španělským jazykem, interpretuje svaté texty a islámské tradice z hlediska modernity. Asociace se snaží dosáhnout veřejného financování INV ve školách a státního vzdělávání imámů. Escudero opakovaně zdůrazňuje význam vzdělání. Dalším z projektů (v tuto chvíli nejakutnějším) asociace je proměna córdobské mešity-katedrály v ekumenický chrám či státní občanství pro andaluské morisky (viz dále). Tento program předložil Escudero během jednání s vládou koncem roku 2006 jako návrh pro rozvoj Aliance civilizací. Junta Islámica je velice aktivní i na mezinárodní úrovni (viz dále).

Islámská džamá'ca al-Andalusu (Yama'ca Islámica de Al-Andalus Liga Morisca), také nazývaná Liga Morisca Andaluza nebo YIA²¹⁵, je nacionalistickou andaluskou islámskou organizací, jejímž ideologickým vůdcem je Antonio Abderraman Medina Molero (spjatý s politickým uskupením Andaluské osvobození-Liberación Andaluza). Jako náboženská entita byla do Registru zanesena v roce 1990 a její hlavního sídlo je v Almerii. Tato islámská asociace má však i sevillskou odnož. Rektor mezinárodní islámské univerzity Ibn Rushd v Córdobě, prof. Ali Kettani, vysvětluje vznik sdružení Yama'ca Islámica de Al-Andalus (YIA) historickým pocitem andaluské identity, který odlišuje Andalusany od severních Španělů, kteří tuto jejich identitu popírají. Tento historický pocit identity našel vyjádření v procesu konverzí, který se spustil krátce po ukončení Frankovy diktatury. Během velice krátké doby přijalo islám několik tisíc osob z celé Andalusie a všech společenských vrstev. V roce 1980 se tyto konvertité zorganizovali do YIA se sídlem v Seville. V letech 1983-1984 otevřela YIA centra v Granadě, Málaze a Jerezu. A v roce 1986 se centrem celé komunity stalo nové středisko otevřené v Córdobě. Od roku 1990 je oficiálním sídlem asociace Almería. YIA Liga Morisca je v mnohém podobná asociaci Junta Islámica i celé FEERI, jejímž je členem. Obdobné je i složení členské základny těchto organizací, kde významnou roli hrají španělští konvertité. Asociace je provozovatelem a autorem islámských webových stránek www.islamyal-andalus.org, které

---

²¹⁵ Tato asociace sestává *de facto* ze dvou skupin, jejichž označení jsou součástí úředního názvu asociace: Islámská džamá'ca al-Andalusu (YIA) označuje sevillskou frakci, Liga Morisca nebo Liga Morisca Andaluza odpovídá almerijské skupině.

odpovídají almerijské frakci, sevillská odnož naopak spravuje vlastní web www.musulmanesandaluces.org. Na stránkách almerijské skupiny vychází elektronický bulletin asociace. YIA začala již v roce 1989 vydávat časopis o islámském myšlení Lam Alif Al-Andalus. Tato organizace byla zároveň iniciátorem překladu Koránu do španělštiny, který vydala mezinárodní islámská univerzita v Islámábádu. Zásadní význam mělo také založení a otevření mezinárodní islámské univerzity Ibn Rushd v Córdobě v roce 1994. Jednalo se o první islámskou univerzitu a mešitu v Córdobě po sedmi stoletích.²¹⁶ Od roku 1990 se členové YIA veřejně stavěli proti oslavám křesťanských vítězství nad muslimy, přičemž si jejich hnutí získalo značnou lidovou podporu a mnoho měst vyšlo muslimům vstříc s oslavami vlastní islámské historie (viz dále). Celá asociace je velice progresivní ve svých postojích (např. tolerantní postoj vůči schválenému zákonu o registrovaném manželství homosexuálů²¹⁷ nebo sporná obhajoba šejcha Jásína, která se objevila na stránkách sevillské skupiny), za což je obdobně jako např. FEERI kritizována ortodoxní opozicí.

Ideologicky je této kategorii velice blízká také sama liberální progresivní FEERI, která výše zmíněné asociace zahrnuje. Hlavním cílem islámských sdružení spadajících do této kategorie je vlastní domácí španělský islám, *Islam made in Spain*.

6.1.3. Centra wahhábovské inspirace

Ve španělských zdrojích a zejména tisku se často vyskytuje označení „centra wahhábovské inspirace“. Termín wahhábovský je ve většině případů nadužívaný. Jedná se o centra, jejichž pojetí islámu je ve srovnání s většinovým umírněným marockým pojetím radikálnější, nikoliv však nutně radikální. Tato centra, jejichž samotný vznik je zpravidla podmíněn saúdským či zálivovým kapitálem, jsou spjata nejen s linií Saúdské Arábie a Perského zálivu, ale v běžném pojetí také se Sýrií. Snahy o ovlivňování center těmito zeměmi jsou nepopiratelné. Jen z tohoto faktu často vyplývá označení „wahhábovský“, jak je tomu v případě Islámského nábožensko-kulturního centra v Madridu. Losada v tomto kontextu hovoří o „luxusním islámu“ mešit s minaretem, který je plně závislý, ale

---

²¹⁶ Blíže o YIA a islámské univerzitě Ibn Rushd viz Centrum voor islam in Europa (Universiteit Gent) online: <http://www.flwi.ugent.be/cie/univcordoba.html>, 21-09-2006.

²¹⁷ Podle anonymního účastníka internetového fóra na Islam en línea se duchovní vůdce tohoto hnutí, Abderraman Medina Molero, údajně prohlašuje za muslima a homosexuála (Islam en línea online: <http://www.islamonline.com/foro/viewtopic.php?t=1287&postdays=0&postorder=asc&start=0>, 20-06-2006).

intelektuálně chudý, nevydává vlastní publikace, pouze překládá již existující islámská díla.²¹⁸

Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu je největším islámským kulturním centrem Španělska a v době svého otevření v roce 1991²¹⁹ bylo pravděpodobně největším centrem svého druhu v Evropě. Jeho inaugurace se zúčastnil španělský král a saúdský princ Salmán b. ^cAbdul^cazíz. Výstavba byla financována saúdským králem Fahdem. Rozloha celého centra činí 20 tis. m² a parcela pro stavbu byla poskytnuta madridským magistrátem za symbolickou cenu jedné pesety už v roce 1978. Zodpovědnou islámskou organizací byla původně Muslimská asociace Španělska (Asociación Musulmana en España-AME), nicméně v roce 1992 bylo centrum zaneseno do Registru jako samostatná islámská náboženská entita Liga del Mundo Islámico (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid), která je členem FEERI. Do běžného úzu přešlo pod označím Islámské kulturní centrum (Centro Cultural Islámico). Mešita, která je součástí Islámského kulturního centra, se do veřejného povědomí zapsala podle označení madridské čtvrti, kterou protíná dálnice m-30, jako mešita M-30. Pod tímto označením se občas rozumí i celé madridské islámské centrum. V největší španělské mešitě se v pátek schází až 6 tis. věřících. V centru se nacházejí dva výstavní sály s jednou stálou expozicí, divadelní sál pro 400 osob, dvě kavárny, tělocvična, jesle, knihovna a knihkupectví, nebo dokonce lékařská klinika. Centrum se neprojevuje nijak radikálně, přesto je především marockým kolektivem považováno za příliš ortodoxní, za hrozbu pro umírněný většinový magrebský islám. Centrum, které je vlastnictvím mezinárodní nevládní organizace Liga islámského světa, řídí Ebrahim al Zaid, který je saúdské národnosti. Toto islámské centrum je dlouhodobě předmětem zájmu finanční policie, a to v souvislosti s podezřením, že saúdský kapitál, který do centra plyne, je jeho prostřednictvím dále rozdělován mezi další španělská islámská uskupení.²²⁰

Komunita Islámské náboženské centrum Valencie (Comunidad Centro Religioso Islámico de Valencia) byla založena v roce 1998 coby součást FEERI se sídlem ve velké valencijské

---

²¹⁸ Losada, 1995a: 290.

Toto označení T. Losada používá v kontrastu k „andaluskému islámu“, tedy tomu, co je v této práci označováno za islám „andaluského nacionalismu“, který je naopak intelektuálně velice činný a vydává celou řadu vlastních publikací a propaguje vlastní nové pojetí islámu odpovídající novému prostředí.

²¹⁹ Některé zdroje uvádějí jako rok otevření centra až rok 1992.

²²⁰ Vyšetřování finanční policie bylo zahájeno již v roce 2005, nebyly však prověřovány zdroje, odkud finance přicházejí, ale cíle, kterým jsou tyto prostředky dále přidělovány. Údajně se jednalo o 25 asociací a osob z celého Španělska, které však, byly-li osloveny sdělovacími prostředky, takovouto finanční podporu veřejně přiznaly (Irujo, J.M., *La policía financiera investigó sobre fondos sospechosos de la Mezquita de la M-30*. El País, 05-02-2007).

mešitě (mezquita Xúquer). Dnes Islámské náboženské centrum Valencie zastupuje náboženské záležitosti valencijské delegace Islámského centra ve Španělsku (Delegación Valenciana de Centro Islámico en España), které řídí a spravuje velkou mešitu. V čele valencijské delegace Islámského centra se nachází syrská frakce, která je původními členy a stoupenci Islámského náboženského centra (převážně umírněnými Magrebany) považována za radikální a za jejímž financováním stojí údajně saúdské zdroje. Syrská frakce však prohlašuje, že se sama staví proti M-30 a proti vlivu Saúdské Arábie. Islámské náboženské centrum má širokou působnost: organizuje kongresy a přednášky, překládá do španělštiny islámské náboženské texty, nabízí pomoc zahraničním studentům a pracujícím. Samotné Islámské náboženské centrum Valencie pak zajišťuje chod mešity s běžnými příslušnými službami. Je „právně zodpovědné za islámskou legislativu muslimů a zplnomocně vládou (sňatky, rozvody, potvrzení apod.). Disponuje oprávněním představitelů a vysvětlovat islám zájemcům o poznání islámu.“²²¹ Velká mešita Valencie zahájila svou činnost v roce 1994, k poslednímu architektonickému rozšíření pak došlo v roce 2004. Spektrum aktivit, které zastřešuje, se rozšiřuje neustále, jeho součástí je např. Madrasa Xativí. V případě tohoto střediska se však nikde nevyskytují žádné informace ohledně jeho financování.

Mezi mešity a islámská centra financovaná saúdským a zálivovým kapitálem patří především velká střediska na jihu země. V roce 1981 byla otevřena první moderní španělská mešita v Marbelle, jejíž výstavbu na pozemcích saúdského krále Fahda financovaly saúdské zdroje. Mešita byla vybudována z iniciativy saúdského prince Salmána b. ^cAbdul^cazíze. Po více než dvaceti letech byla v témže městě otevřena nová mešita na pozemcích saúdské královské rodiny. Její základní kámen byl však položen už v roce 1997. Nová mešita, jež velikostí předčila „saúdskou“ mešitu v Málaze, byla inaugurována princem ^cAbdul^cazízem b. Fahdem.²²² V létě 2006 byla také otevřena dosud poslední velká mešita v Málaze, Islámské centrum krále Fahda. Podle původního projektu se mělo jednat o druhé španělské kulturní islámské centrum po vzoru madridského centra. Avšak již rok po položení základního kamene (2002) se objevily první pochybnosti. Parcelu pro výstavbu zakoupilo v roce 1997 Kulturní centrum Suhail (Centro Cultural Suhail), které náleží k fuengirolské mešitě vybudované rovněž ze saúdského kapitálu a

---

²²¹ La Gran Mezquita de Valencia online: <http://www.gmezv.com>, 08-02-2007.

²²² Zatímco na jedné straně se běžně ozývají kritiky saúdského náboženského pronikání do Španělska, na straně druhé návštěvy a projekty saúdské rodiny na španělském Slunečním pobřeží, kde tato královská rodina vlastní pozemky a paláce, představují ekonomické ozdravení regionu a jsou proto pokaždé vítány.

v jehož čele stojí konzul Saúdské Arábie v Málaze. Saúdský konzul vystupoval coby zmocněnec centra a o povolení ke stavbě požádalo magistrát ministerstvo islámských záležitostí Saúdské Arábie. Žádosti bylo v roce 2002 vyhověno. Saúdská strana kontraktovala rovněž stavební společnost. Ještě v roce 2003 však nebylo jisté, zda někdo míní výstavbu skutečně zahájit. Podobná situace nastala krátce po její dostavbě, kdy muslimská komunita Málagy nevěděla, zda bude nový chrám otevřen a zpřístupněn. V čele mešity stojí bývalý saúdský student granadské univerzity S. Al-Sonaidi, který donedávna řídil největší španělskou mešitu M-30 v Madridu. Kapacita nové mešity je tisíc osob a zahrnuje vedle dvou modliteben pro muže a ženy také jesle, posluchárnu pro 200 osob s vybavením pro simultánní překlady, jednací síň, restauraci, lázně aj. Její součástí je 25 metrový minaret.

6.1.4. Islámský feminismus

Ženských islámských organizací²²³ je ve Španělsku jen několik málo, jsou však velice činné. Islámská asociace an-Nisa (ar. an-nisá', ženy) vznikla již v roce 1990 v Madridu z popudu skupiny španělských konvertitek. Jednou z nich byla advokátka Jadicha Candela, která byla původně členkou hnutí al-murábítún, se kterým se však ideologicky rozešla. Předsedkyní celé asociace je mnohem méně známá konvertitka amerického původu Kamila Toby. Tato asociace bojuje za práva žen daných islámem a potlačovaných tradicemi a „mužským“ výkladem Koránu. Mnohé z těchto konvertitek manifestují svou víru nošením *hidžábu* (šátku), staví se proti jakýmkoliv zákazům v tomto ohledu. Asociace provozuje webovou stránku nevalné kvality www.an-nisa.es.

Barcelonská asociace Insha Allah je první asociací muslimek v Katalánsku. Do Registru byla zanesena v roce 1990 coby členská asociace FEERI, kterou také v Katalánsku po určitou dobu zastupovala. Od roku 2000 však figuruje v Registru jako samostatná entita pod názvem Islámská komunita Insha-Allah (Comunidad Islámica Insha-Allah)²²⁴. Účastní se rozhlasových vysílání zaměřených na muslimskou komunitu a věnuje se činností na pomoc přistěhovalcům, přičemž její členky se považují a označují za *ansár* (stoupenci Proroka z řad obyvatel Medíny po jeho příchodu do města, pomocníci). Je jedním z organizátorů prvního Kongresu muslimských žen (Congreso de Mujeres Musulmanas), který se pravidelně koná od roku 1999 na různých místech Španělska a na němž se

²²³ K islámskému feminizmu teoreticky viz Ramadan, 2003: 237- 244.

²²⁴ V Registru je název entity psán s pomlčkou Insha-Allah, v denním tisku i elektronických islámských zdrojích je však pomlčka v názvu téměř ve všech případech vynechávána.

probírají otázky jako INV, aktivní účast žen na komunitě Ummy, islámské hřbitovy, respekt k muslimům ve sdělovacích prostředcích, vytváření mešity bez nacionalismů a iniciativy pro volný čas mladých lidí. Asociace vydává čtvrtletně časopis a informační leták La Hoja.

Katalánská islámská junta (Junta Islámica Catalana) je další z aktivních islámských feministických organizací, která se navzdory své předešlé činnosti zapsala do Registru jako náboženská entita teprve v roce 2006. V jejím čele stojí Yaratullah Monturiol a její zástupkyně Ndeye Andújar. Od roku 2005 asociace pořádá každý listopad v Barceloně Mezinárodní kongres islámského feminizmu (Congreso Internacional de Feminismo Islámico) s mezinárodní účastí, nikoliv však s účastí nadnárodních organizací. Její členky se aktivně účastní islámských feministických konferencí organizovaných jinými skupinami, nebo se na jejich organizaci podílejí (např. Kongres muslimských žen). Jejich hlavní činnost spočívá v „gendrovém džihádu“, opakovaně propagují a požadují „ženskou četbu islámu“.

V roce 2005 vznikla nová ženská islámská asociace ve Valencii, Muslimské ženy za světlo islámu (Mujeres Musulmanas por la Luz del Islam), a o rok později vznikla Junta muslimských žen (Junta de Mujeres Musulmanas) v Málaze. Španělské muslimky²²⁵ se rovněž počátkem roku zúčastnily mezinárodního Evropského fóra muslimské ženy v Bruselu. Vývoj v oblasti španělského islámského feminizmu v posledních letech jasně svědčí o rostoucím sociálním uvědomění muslimek ve Španělsku.

6.1.5. Politizující islámské organizace

V rámci islámských asociací ve Španělsku lze také vyhranit poněkud obecnější kategorii politizujících organizací, která může zároveň zahrnovat většinu výše zmíněných kategorií. Do této kategorie lze zahrnout Muslimské bratrstvo, nicméně „pouze jako hnutí, k němuž se sbíhají početné asociační formy, lokální iniciativy a které zakládá určitý způsob přiblížení se modernitě“²²⁶. Přestože jsou Muslimští bratři občas považováni za hrozbu pro umírněný španělský islám, na rozdíl od radikálních džihádistů volí toto hnutí viditelnou

---

²²⁵ Mezi účastníky fóra je zmíněna španělská asociace muslimských žen „Annour“ (Asociación Española de Mujeres Musulmanas „Annour“). Taková asociace však mezi španělskými islámskými asociacemi neexistuje (Annour je jediné barcelonská pákistánská náboženská asociace založená v roce 1992 v Barceloně). Vzhledem k tomu, že se program fóra nachází na webových stránkách valencijského islámského kulturního centra (http://www.webcciv.org/actividades/foro_europeo_mm.pdf, 02-02-2007), lze předpokládat, že účastníkem fóra byla valencijská ženská organizace Muslimské ženy za světlo islámu (Mujeres Musulmanas por la Luz del Islam), vždyť právě arabský překlad slova světlo je an-núr.

²²⁶ Dassetto, 1996: 223.

strategii prosazování svých zájmů a ve snaze uchovat si vlastní identitu a zároveň prosadit své cíle zachází v západním prostředí často ke kompromisu.²²⁷ Španělskou islámskou organizací, která je nejvíce spojována s hnutím Muslimských bratří je UCIDE. Do kategorie politizujících organizací však v kontextu španělského oficiálního islámu spadají především ty asociace a federace, které usilují o postavení jediného představitele a jednatele celé muslimské komunity v zemi před státní i veřejnou správou (FEERI, UCIDE). První samostatnou asociací, u níž se vyskytly takové ambice byla mateřská organizace UCIDE – Muslimská asociace ve Španělsku (AME), která vznikla již v roce 1971 v Madridu a v jejímž čele dodnes stojí její zakladatel Riay Tatary Bakry. Jednalo se o sdružení arabských studentů, kteří navštěvovali španělské univerzity již od 60. let a později mnozí z nich, jako sám zakladatel asociace, který je syrského původu, získali španělské občanství. AME založila první moderní španělskou mešitu v Madridu – ústřední mešitu Abu Bakr, v níž jako imám působí sám Tatary. V roce 1994 se tato mešita dostala do veřejného povědomí kvůli radikální islamistické propagandě, která byla v jejích prostorách šířena mladou skupinou islámských integristů (považovanou obecně za španělskou buňku al-Qá'idy), v níž působilo mnoho naturalizovaných muslimů arabského původu, často Syřanů hlásících se k Muslimskému bratrstvu. Palestinec šejch Saláh se pokusil v mešitě prosadit nové rigoristické vedení a vytvořil novou islamistickou skupinu Islámská aliance (Alianza Islámica). Nicméně všeobecně podporovaný Tatary příliv radikální propagandy odrazil. Nejmladší a nejradikálnější členové této skupiny, opět převážně syrského původu, se odštěpili a vytvořili novou skupinu Boží vojáci (Soldados de Alá). Jejich hlavní činností byla „distribuce propagačních materiálů Bin Ládina, egyptského Džihádu a alžírských GIA“²²⁸, pro něž Španělsko v 90. letech představovalo strategický bod pro obchod se zbraněmi a tranzitní zemi pro ty z jejich členů, kteří mířili do Anglie a Kanady.²²⁹

Další z politizujících islámských asociací, která ovšem zasáhla i do skutečné politické scény a vedle náboženských má i politické ambice, je Islámská komise Melilly (Comisión Islámica de Melilla-CIM). Byla jednou ze čtyř náboženských asociací, které vytvořily v polovině 90. let melillskou politickou stranu CpM. V březnu 2006 podepsala dohodu s představiteli autonomního města Melilla o spolupráci na jeden rok, přičemž prioritou

---

²²⁷ Kepel, 2004: 252.

²²⁸ El Mundo, 17-09-2003.

²²⁹ Sfeir, 1997: 201-202.

K radikálním islámským skupinám ve Španělsku viz Irujo, 2005 a také Roland, 2004.

mají být islámské svátky a pohřby. Opakovaně se zasazuje o aplikaci všech článků Dohody o spolupráci a také o legalizaci identifikačních fotografií s islámskými znaky.

Vedle velkých federací a uznaných asociací, které mají politické ambice a snaží se v první řadě získat postavení jediného zástupce celé muslimské komunity v zemi, vznikají v posledních letech nové federace na úrovni jednotlivých autonomních komunit, jejichž cílem je reprezentovat muslimskou komunitu dané oblasti. Tyto federace často nejsou samy islámskou náboženskou entitou, ale uznané náboženské islámské entity zastřešují, stejně jako muslimské asociace nenáboženského charakteru. To, že samy nevystupují jako federace čistě náboženských islámských entit, umožňuje začlenit i ty islámské asociace, které jsou již členy některé z velkých uznaných federací, jež neumožňují svým členům, aby se stali zároveň členy jiné podobné federace; např. Islámská komunita Murcie Assalam (Comunidad Islámica de Murcia Assalam) je členskou asociací FEERI a zároveň nedávno vzniklé Islámské federace Murcie.

Autonomní Islámská federace Murcie vznikla v roce 2006 (Federación Islámica de Murcia), nefiguruje však na rozdíl od svých členských asociací v Registru náboženských entit. Vznik této federace je reakcí na situaci, kdy v Murcii žije 50 tisíc muslimů, ale v roce 2005 pouze osm komunit bylo oficiálně uznaných za náboženskou entitu. Mnohé mešity a modlitebny nejsou oficiálně uznány, jiné byly přímo zavřeny (Lorca, Beniaján, La Puebla). Nová federace je vedena islámskými asociacemi Assalam (FEERI), Ashuruk, Islámské centrum Cartageny (FEERI), Sunna de San Pedro del Pinatar. V roce 2006 došlo k zápisu dalších sedmi murcijských islámských entit do Registru. Informace o tom, do jaké míry je to zásluha právě mladé federace, však neexistují. Hlavními oblastmi činnosti a hlavními cíly nové federace bylo a je prosazení zahájení INV ve veřejných školách, které navštěvuje asi 8 tisíc muslimských žáků, a ochrana práv muslimských přistěhovalců. V současné době federace vyjednává o legalizaci 25 mešit v regionu a zvažuje vytvoření Odborné rady imámů v regionu (Consejo Científico de Imanes de la Región).

Islámská vrchní rada Valencie (Consejo Superior Islámico de la Comunidad Valenciana-CSICV) je reprezentantem muslimské komunity na úrovni autonomní komunity. Jako takové není islámskou náboženskou entitou zanesenou v Registru, ale zastřešuje 18 islámských asociací (mešit) a 7 nenáboženských muslimských asociací, jejichž členy jsou Maročané, Alžírčané, Palestinci, Senegalci, Pákistánci a Španělé, zahrnuje rovněž ženské islámské asociace. V čele CSICV stojí Said Ratbi. Aktivita Rady je zaměřena na čtyři základní oblasti: náboženství, sociální, kulturní a ekonomická sféra. Vedení je

demokraticky volené a pluralitní a za vlastní cíl si klade zprostředkovat a propagovat poznání islámské civilizace. CSICV se rovněž zaměřuje na integraci přistěhovalců, z toho důvodu zastřešuje také přistěhovalecké asociace včetně těch, které nemají čistě náboženský charakter.

6.2. Hlavní iniciativy a stanoviska islámských asociací

Ačkoliv prvotním zájmem islámských asociací ve Španělsku je aplikace Dohody o spolupráci, existují i další iniciativy, které jsou z hlediska veřejnosti viditelnější, protože se často jedná o kontroverzní témata, obvykle časově či místně dost omezená na rozdíl od zdoluhavého procesu prosazování práv daných Dohodou. Za povšimnutí také stojí skutečnost, že k prvním výrazným projevům islámských asociací a organizací došlo již v 80. letech, přestože masový příliv muslimských přistěhovalců nastal až v následující dekádě.

80. léta: První manifestace islámu

Za prvními veřejnými projevy islámu ve Španělsku stály andaluští konvertité z hnutí al-murábitún. Již v roce 1979 byla v Córdobě Islámskou komunitou ve Španělsku zorganizována společná modlitba při příležitosti oslav malého svátku (ʿíd al-fitr) a to přímo v prostorách náležejícím k mešitě-katedrále. „Tento čin (...) měl odezvu na národní úrovni a stal se jednou z nejdůležitějších událostí nedávné historie islámu ve Španělsku.“²³⁰ Modlitby se zúčastnila velká část muslimské populace v zemi, především Pákistánci, ale také mnoho Arabů. Od roku 1981, kdy se komunita přestěhovala do granadské čtvrti Albaicín, docházelo k dalším veřejným manifestacím islámu označovaným samotnými aktéry za úsilí dʿawa: veřejné modlitby v ulicích a na náměstích, modlitby při oslavách islámských svátků v zahradách Alhambry apod. Členové Muslimské asociace Córdoby se naopak v lednu roku 1982 pokusili vstoupit do córdobské mešity-katedrály za účelem modlitby, avšak bez povolení místních úřadů.

V roce 1983 požádala sestřiná asociace Islámské komunity ve Španělsku, Islámská komunita Sevilly, o otevření muslimského hřbitova, který byl vybudován ve městě Frankem pro marocké vojáky a který byl po skončení občanské války uzavřen. Vyjednávání s veřejnou správou bylo neúspěšné. Teprve změna strategie přiměla městský úřad hřbitov otevřít v roce 1987. Muslimové původní islámský hřbitov na podzim roku 1986 obsadili a zároveň před jeho branami manifestovali svá práva a požadavky.

---

²³⁰ Comunidad Islámica en España online: http://www.cislamica.org/nos_hist.asp, 30-05-2005.

K potlačení manifestace byly povolány ozbrojené policejní složky, které však nakonec nezasáhly „přesvědčny pevností a odhodláním“ manifestujících, kterým údajně projevíly svou podporu. Proti vzniklé situaci nezasáhla žádná politická autorita ani správa hřbitova, který je součástí městského hřbitova San Fernando.²³¹

Aféra: Karikatury Proroka

Počátkem roku 2006 vyvolaly velký rozruch po celém světě karikatury Proroka publikované v některých evropských periodických po vzoru nejčtenějšího dánského pravicového deníku Jyllands-Posten²³². Španělská reakce byla výrazně mírnější než muslimské protesty v některých dalších západoevropských zemích. K záležitosti se veřejně vyjádřila většina významných islámských asociací a organizací. Předseda asociace Junta Islámica, M. Escudero, označil publikování karikatur za vážnou urážku a uvedl, že „svoboda projevu má, jako každá jiná svoboda, meze respektu k životu, vlastnictví a cti ostatních“²³³. Za příčinu Escudero považuje neznalost autorů a vydavatelů periodik a z toho důvodu na stránkách Webislam.com zpřístupnil informace o Prorokovi z kurzu UNED (Muhammad, aspectos de la vida del Profeta según las fuentes islámicas), aby „kontrastovala s překroucením vytvořeným karikaturami urážejícími Proroka Muhammada“²³⁴.

Islámská federace Baleárských ostrovů (Federación Islámica de las Islas Baleares)²³⁵ se s Escudеровou asociací shoduje v názoru na urážlivý charakter karikatur, které shledala „vážnou provokací“. Zároveň však veřejně odsoudila protestní projevy, které se objevily v Saúdské Arábii v podobě obchodního embarga na dánské zboží. Stejně jako Junta Islámica brání svobodu projevu, ale také jistě meze dané ohledem na ostatní.²³⁶ Obdobné názory se postupně objevily ve španělském denním tisku v souvislosti s několika dalšími menšími islámskými asociacemi z celého území Španělska.

---

²³¹ Žádost o otevření hřbitova byla podána poté, co v roce 1982 zemřel při domácí nehodě jeden člen komunity, který byl palestinského původu. Místní úřady však nepovolily pohřeb muslima na islámském hřbitově. V rámci vyjednávání se muslimové obrátili až na andaluského ombudsmana a dokonce na královnu doňu Sofii, oba vyjádřili podporu projektu muslimské komunity, nicméně veřejná správa neustoupila. V důsledku toho došlo k obsazení hřbitova a manifestacím (Mezquita de Sevilla online: http://www.mezquitadesevilla.com/Cementerio_de_sevilla/Cementerio.htm, 25-10-2006).

²³² Tento deník zveřejnil první karikatury 30. září 2005.

²³³ Europa Press, 06-02-2006.

²³⁴ Webislam, 03-02-2006. Pouhé dva dny po volném zpřístupnění informací o Muhammadovi na islámském internetovém portálu Webislam Junta Islámica s povděkem oznámila, že došlo k více než 3 tisícům stažení, tedy že aféra kolem karikatur vyvolala nevídaný zájem o tento druh informací (Europa Press, 06-02-2006).

²³⁵ Přesný název této federace je Islámská federace pro autonomní komunitu Baleárských ostrovů (Federación Islámica para la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares).

²³⁶ Webislam, 07-02-2006.

Marocká asociace Al Bughaz v Zaragoze (Asociación Marroquí Al Bughaz de Zaragoza), která není uznanou islámskou náboženskou entitou, jako jedna z mála, ne-li jediná, vystoupila veřejně s návrhem na jakoukoliv formu protestu, který by měl globální charakter, a uvažovala o kontaktování dalších katalánských islámských entit. K zvažovanému protestu však nedošlo. Obecně se muslimové ve Španělsku shodli na odsouzení plenění evropských ambasád v islámských zemích. Veřejné muslimské projevy v rámci protestů proti publikování karikatur byly velice řídké, došlo jen k malé manifestaci na marocko-melillské hranici a demonstraci asi sta osob v Bilbao s transparenty „Svoboda, zodpovědnost, respekt k druhým“.²³⁷ Escudero celý incident shrnul jako „střet nevědomostí mezi fundamentalisty na obou stranách“.²³⁸

Ještě v únoru 2006 se sešel španělský premiér José Luis Zapatero s představiteli muslimské komunity za účelem posílení Aliance civilizací. Tento krok potvrdil sympatie muslimské komunity a její podporu Zapaterovu projektu Aliance civilizací.

Mešita-katedrála: ekumenický chrám

Myšlenka zpřístupnění córdobské mešity-katedrály pro islámskou modlitbu není ve Španělsku ani islámském světě ničím novým. Ještě za Franka nabídl saúdský král samotnému Frankovi a následně biskupovi Tarancónovi vysokou sumu peněz za operaci, kterou sami andaluští konvertité označují za „naprostou šílenost jak z hlediska náboženského, tak kulturního“. Saúdský král totiž navrhl „rozebrat katedrálu, která je uprostřed mešity, a přestěhovat ji na jiné místo“. Jak Franco, tak biskup Tarancón návrh diplomaticky odmítli.²³⁹ Islámská modlitba v córdobské mešitě-katedrále také nebyla vždy explicitně zakázána. Córdobský biskup José Antonio Infantes Florido, který byl v čele diecéze v letech 1978-1996, udělil v rámci ekumenického úsilí muslimům výjimku a umožnil jim tak vykonat společnou modlitbu v letech 1979, 1982, 1985 a 1991. V roce 1979 se společné modlitby zúčastnili zaměstnanci ambasád islámských zemí, kteří v Madridu neměli kde oslavit velký svátek, spolu s ostatními muslimy rozličných národností z celého Španělska. Jednalo se o historickou událost návratu islámu do córdobské mešity. Do 90. let se navíc v mešitě-katedrále uskutečnila celá řada individuálních islámských modliteb. Jednalo se např. o saúdské prince nebo také Sadáma Husajna, který v roce 1974 coby tajemník irácké Rady revolučního vedení navštívil

²³⁷ V souvislosti s touto aférou se ve Španělsku ozvaly i ojedinělé hlasy přirovnávající karikatury ke knize španělského historika a teologa C. Vidala *España frente al islam. De Mahoma a Ben Laden* (2004).

²³⁸ Webislam, 15-02-2006.

²³⁹ Olmedo, I., *El sueño de rezar en la mezquita*. El Mundo, 02-04-2006.

Córdoba ve společnosti generála Franka a při té příležitosti se před mihrábem v mešitě-katedrále pomodlil. V 80. letech dokonce muslimská otázka vyvolala roztržku městského předsednictva, v jehož čele stál Julio Anuguita. Katolíci měli strach, že bude mešita předána muslimské komunitě, protože již v té době se starosta „přezdívaný rudý chalífa“ odvážil předat skupině místních stoupenců islámu starý klášter Santa Clara (o staletí dříve mešita Abu Otmun). Dva poradci saúdského krále, otec a syn Kattání, cestovali do Córdoba, aby převzali klíče. Julio Anuguita také postoupil další městskou budovu, Morábito del Campo de la Merced²⁴⁰, tehdy již významné muslimské komunitě města²⁴¹.

V 90. letech začala především Junta Islámica formulovat své požadavky, aby byla mešita-katedrála zpřístupněna k modlitebě vedle křesťanů také muslimům. V roce 2006 začala kampaň za ekumenický charakter mešity-katedrály kulminovat. Po neúspěšném jednání s córdobským městským úřadem navzdory podpoře některých politických stran (PSOE, IU) a s córdobských biskupstvím se M. Escudero rozhodl obrátit přímo na papeže, a to dopisem z 24. prosince 2006 (viz Příloha VIII). M. Escudero spolu se svým tajemníkem A. Congetem požadovali rovněž osobní schůzku s papežem, aby mu vysvětlili, že jejich cílem není v žádném případě zmocnit se mešity-katedrály, ani zavést islámský al-Andalus. Představitel IU G. Llamazares prohlásil takový krok za „dokonale legitimní“²⁴². Socialistická strana Andalusiie (Partido Socialista de Andalucía-PSA) ospravedlňovala projekt asociace Junta Islámica historickou zkušeností a významem, jaký chrám měl v minulosti. PP v městském zastupitelstvu naopak označuje jakoukoliv podporu projektu za „protišpanělskou“ a „protivlasteneckou“. V kritice dopisu papeži používá dokonce podobných teologických termínů jako samo biskupství.

Předseda španělské episkopální konference, R. Blázquez, se koncem roku 2006 k problematice vyjádřil kladně, pokud by se jednalo o individuální islámské modlitby. Dopis papeži schvalují i někteří katoličtí progresivní teologové (např. Juan José Tamayo). Biskup Juan José Asenjo však prohlásil, že sám je pro dialog, ale „zmíněnému dialogu by nepomohlo užívání společných chrámů a kultovních míst, které by jen vytvořilo zmatek mezi věrnými a dalo by přitom příležitost k náboženské lhostejnosti“²⁴³. Užívání společných modlitebních prostor je podle córdobského biskupa „možné v olympijské

---

²⁴⁰ Jedná se o jiné označení pro Morábito de los Jardines de Colón, mešitu vybudovanou Frankem pro marocké vojáky ve 30. letech.

²⁴¹ Olmedo, I., *El sueño de rezar en la mezquita*. El Mundo, 02-04-2006.

²⁴² Europa Press, 25-12-2006.

²⁴³ EFE, 25-12-2006.

vesnici či na letišti, ale ne v katedrále²⁴⁴. Katolíci mají podle něj plné právo na celou mešitu-katedrálu, protože historicky a archeologicky je doloženo, že na místě chrámu existovalo biskupství ještě před rokem 711; v roce 1236 byl pak chrám předán církvi Ferdinandem III. Svatým. Podle biskupa je navíc počet muslimů v Córdobě nízký, stejně jako počet muslimských přistěhovalců.

Počátkem roku 2007 pozval předseda islámské asociace Junta Islámica biskupa ke společné modlitbě a zdůraznil, že nikdy neusiloval o „masivní a institucionalizovanou modlitbu“²⁴⁵. Biskupství však takové pozvání shledalo nepřislušným.

Petice papeži vyvolala mezinárodní echo, záležitost se objevila v tisku největších amerických a evropských deníků, stejně jako v Pákistánu, Turecku, Qataru či Spojených arabských emirátech. Zejména Turci spatřovali v návrhu paralelu mezi skutečností, že se papež mohl během své návštěvy Turecka pomodlit v Modré mešitě po boku imáma této mešity.²⁴⁶

Na podporu Escuderova projektu naplánovala nadace Ávalon ekumenickou modlitbu před mešitou-katedrálou, která se měla uskutečnit na mezinárodní den míru, 30. ledna 2007, z technických důvodů však byla přesunuta na pozdější datum.

Občanství pro morisky

Dalším z projektů, se kterým M. Escudero vystoupil v roce 2006, byla určitá rehabilitace historické skutečnosti. Španělský král Juan Carlos I. institucionálně uznal historické vyhoštění židů ze Španělska v 15. století, k otázce muslimů se však v tomto kontextu nevyjádřil. Přitom právě takovéto uznání může mít velký dopad na právní postavení muslimů v zemi. Podle občanského zákoníku může být španělské občanství cizincům uděleno po desetiletém legálním pobytu s výjimkou uprchlíků, kteří mají právo na občanství po pěti letech, a občanů zemí latinské Ameriky, Andorry, Filipín, Rovnické Guiney, Portugalska a sefarditů, kteří mohou o udělení občanství žádat již po dvouletém pobytu ve Španělsku. Escudero vyžaduje stejný přístup k moriskům jako k sefarditům. Potomci vyhoštěných morisků dnes žijí v Maroku, Alžírsku, Tunisku, Libyi, Mauretánii a Mali. Politická levice tento projekt zaštitila (IU, Partido Andalucista-PA a údajně lze počítat i s PSOE). Návrh byl přednesen andaluské autonomní vládě, která se však odvolala

---

²⁴⁴ EFE, 25-12-2006.

²⁴⁵ Gallardo, R., *El Obispado ve „inoportuna“ la invitación musulmana a rezar*. Webislam, 03-01-2007.

²⁴⁶ V rámci své návštěvy Turecka navštívil papež Benedikt XVI. 30. listopadu 2006 také istanbulskou Modrou mešitu, kde se poklonil směrem k Mekce a po boku imáma se oddal na několik minut rozjímání, které některé zdroje označují přímo za modlitbu.

na národní exekutivu. Padl návrh, aby do článku 22.1 občanského zákoníku (Ley 36/2002, del 8 de octubre, de reforma del Código Civil en materia de nacionalidad) byla přidána zmínka o *Andalusí* (Andalusanech), z čehož by pro tuto skupinu žadatelů o občanství platila povinnost dvouletého pobytu. V listopadu 2006 byl tento projekt schválen Xauenskou deklarací v rámci Druhého mezinárodního setkání vzdělání a kultury v marockém Xauenu ohledně Aliance civilizací, kterého se zúčastnila se Libye, Španělsko, Maroko, USA, Vatikán, Saúdská Arábie, Alžírsko, Írán a UNESCO. Změně zákona ovšem bude muset předcházet vytvoření skupiny odborníků pro ustanovení legálního postupu pro udělování občanství. Předpokládá se analogický postup jako v případě sefarditů (Decreto de 29 de diciembre de 1948, la Instrucción de 16 de mayo de 1983, B.O.E. n. 120 de 20 de mayo). „Pouze orientační charakter příjmení žadatelů spolu s obtížemi prokazatelnosti osobního postavení na historickém základě bude vyžadovat vytvoření veřejného úřadu pro akreditaci statutu *Andalusí* (Oficina Pública para la Acreditación de la Condición Andalusí).“²⁴⁷

K politické angažovanosti a uvědomění vyzval muslimskou komunitu začátkem roku také předseda nadace Granadská mešita a emír Islámské komunity ve Španělsku, Malik Ruiz. Jeho cílem bylo, aby se andalští muslimové vyjádřili v únorovém referendu ohledně autonomního statutu Andalusie. Nevyzýval k vznášení islámských požadavků, ale k hlasování pro veřejný prospěch celé andaluské společnosti „coby andaluští občané, kterými (muslimové) jsou“²⁴⁸.

Kulturní aféry (islámské symboly, postavení ženy, polygamie)

V roce 1999 se skupina konvertitek rozhodla v následku konverze zahalit, jednalo se o zakladatelky ženské islámské asociace Insha Allah (Barcelona). První problém s islámským zahalováním se však vyskytl až v únoru 2002, kdy do školy San Lorenzo de El Escorial (Madrid) třináctiletá žačka marockého původu, Fátima Mernisi, přišla s hidžábem. Škola ji pohrozila vyloučením, neodloží-li ve škole šátek. Tato situace vyvolala ostrou debatu mezi politickými představiteli pravice a levice, přičemž levice tradičně podporovala právo žačky na nošení šátku, zatímco pravice takovéto chování odsuzovala. Rozhodnutí vynesla až Státní rada, která shledala zákaz nošení hidžábu za ilegální, protože žačka má právo manifestovat své vyznání, které je individuálním výrazem přesvědčení a nikoliv proselytismem militantního fundamentalismu. Hidžáb není tedy

---

²⁴⁷ Europa Press, 10-12-2006.

²⁴⁸ Europa Press, 25-01-2007.

žáčkám zakázán, přesto ho nosí jen menšina, s čádorem či burkou se školy ještě nesetkaly.²⁴⁹

V září 2006 se opět dostaly islámské pokrývky hlavy do popředí zájmu španělské politické scény, médií i veřejnosti. Ministerstvo vnitra povolilo islámské znaky na fotografiích osobních dokumentů s podmínkou, že nezakrývají ovál obličeje a že dokument nese další identifikační znaky. K žádosti o takovou fotografii musí být přiloženo odůvodnění a jakési potvrzení od imáma o náboženském vyznání daného žadatele. Nejedná se pouze o hidžáb, ale také např. o turbany. Nicméně po ministerském schválení se přesto ozývaly stížnosti, zejména ze strany CIM, protože žadatelé o osobní doklady byli v Melille opakovaně vyzývaní k sejmutí pokrývky hlavy při fotografování. O ministerské schválení tohoto postupu se zasloužila především UCIDE, která vyvíjela tlak na státní správu už od jara 2006. Konečně byla takováto možnost oficiálně schválena v případě, že se jedná o osobní doklad s elektronickým podpisem, případně biometrickými údaji. Dodnes platí, že šátek ve Španělsku používají zejména konvertitky a přistěhovalkyně, které od konvertitek převzaly tento model poté, co ho ve své zemi původu nosit nemusely. Hidžáb vyvolal jen velice málo politické kontroverze a všeobecně bylo přijato pojetí, které obhájí např. G. Martín-Muñoz²⁵⁰, že se jedná o symbol ženské identity.

V létě 2006 byly v Jaénu staženy krucifixy ze školních zdí na žádost rodičů, že školy mají být „nekonfesní“. Córdoba následovala příklad Jaénu, ale biskupství takový přístup považuje za nepřátelství vůči katolickým symbolům. Stát nicméně podpořil odstranění náboženských symbolů ze škol. V porovnání s ostatními západoevropskými zeměmi však islámské symboly (např. obleční) nezpůsobuje téměř žádný problém. I otázka legalizace polygamie je ve Španělsku jen okrajová. Některé ojedinělé hlasy, zpravidla zcela mimo oficiální struktury islámu, začaly požadovat legalizaci polygamie poté, co byly legalizovány sňatky homosexuálů.

Významnou se stala pouze aféra kolem knihy *Žena v islámu* fuengirolského imáma Muhammada Kamala Mustafy, která vyšla v roce 2000. Autor ve své knize radí, jak má muž bít ženu, aby nezanechal stopy. Celkem bylo vydáno asi 2500 výtisků, které byly volně distribuovány v islámských centrech, zejména mešitě ve Fuengirole a madridské mešitě M-30. Publikace vyvolala silné protesty po celém Španělsku, především v řadách

---

²⁴⁹ Playa Maset, J., Ramos Rioja, I., *Tolerancia religiosa en la escuela catalana*. Webislam, 08-10-2002. Autoři článku rovněž uvádějí, že v případě Katalánska do roku 2002 požádal pouze jeden muslimský rodič o vynětí svých dětí z hodin tělocviku a hudební výchovy.

²⁵⁰ Martín Muñoz, López Sala, 2003.

ženských organizací (mezi nimiž byly i islámské feministické organizace), které také podaly žalobu na autora knihy za diskriminaci a vyvolávání sexuálně motivovaného násilí. Kniha byla po soudním procesu stažena a imám byl odsouzen k roku a třem měsícům vězení. Nakonec mu byl umožněn náhradní výkon trestu v podobě absolvování univerzitního kurzu ústavního práva, s důrazem na postavení ženy ve španělském a islámském právním řádu, na Universidad de Málaga.

6.3. Mezinárodní spolupráce a účast

Již od konce 70. let působí ve Španělsku některá nadnárodní islámská hnutí, která jsou spjatá převážně s neoficiálním islámem (Minháždž al-Qur'án, al-murábitún, Tablígh), nicméně občas zasahují i uznané islámské asociace či mešity. V rámci těchto hnutí tak již před třiceti lety docházelo k první spolupráci muslimů Španělska se zahraničím. Se španělskou muslimskou komunitou spolupracovali zejména muslimové USA a Velké Británie (konvertité a pákistánské komunity), jak tomu bylo v případě Islámské komunity ve Španělsku nebo asociace Annour.

Islámské asociace, které jsou nejvíce činné na národní úrovni, jsou zpravidla aktivní i na úrovni mezinárodní. Jedná se jak o spolupráci se zahraničními islámskými organizacemi a účast v mezinárodních organizacích, tak o zásahy do mezinárodní politiky v otázkách spjatých s islámem. V současnosti jednoznačně nejaktivnější španělskou islámskou asociací na mezinárodní úrovni je Junta Islámica a jejím prostřednictvím pak také FEERI. Sama CIE je součástí Muslimské rady pro spolupráci v Evropě (Muslim Council for Cooperation in Europe-CMCE), která je reprezentativním orgánem muslimů před EU.

V roce 1998 podepsal předseda FEERI, M. Escudero, v Rabatu dohodu o spolupráci na nejvyšší úrovni s Islámskou organizací pro vzdělání, vědu a kulturu (Islamic Educational, Scientific and Cultural Organization–ISESCO), která představuje obdobu UNESCO v islámském světě. ISESCO, která sestává pouze z organizací islámských zemí, udělila FEERI výjimku, takže se stala pozorovatelem s právem účasti na všech setkáních a s právem návrhů, avšak bez hlasovacího práva. V preambuli podepsané dohody se uvádí, že cílem vzájemné spolupráce je „rozšíření povznášející islámské kultury a opravení mylných pojetí islámu a historie muslimů a jejich civilizačního odkazu a obrana muslimů a jejich vzdělání, aby se mohli plně podílet na rozvoji vlastní společnosti a národa“. Zdůrazněna je role spolupráce v oblasti dialogu mezi civilizacemi, kulturami a

náboženstvími.²⁵¹ Téhož roku se v Madridu konala první mezinárodní konference Komise pro menšiny Organizace islámské konference (OIC) ohledně analýzy právní situace muslimských menšin ve světě. FEERI byla jednohlasně přijata za člena Výboru pro islámskou koordinaci a činnost Organizace islámské konference (Comité de Coordinación y Actividades Islámicas de la Organización de la Conferencia Islámica) a za člena pozorovatele na valném shromáždění OIC. FEERI se tak stala účastníkem v současnosti nejdůležitějšího islámského fóra na světě a první menšinou přijatou do organizace, která doposud sestávala pouze z islámských států. Zdůrazněna byla především výchovná, kulturní a komunikační činnost pro šíření poznání islámu a možné formy spolupráce obou organizací. OIC při té příležitosti vyjádřila svou podporu projektu córdobské mezinárodní islámské univerzity Ibn Rushd.²⁵²

Evropská islámská konference (European Islamic Conference-EIC) vznikla na prvním setkání UNESCO o islámských evropských menšinách v Paříži v roce 2001 coby první muslimská nevládní organizace uznaná EU. Činností mladé organizace, která sestává z několika výborů, je koordinace aktivit, posílení dialogu s křesťanskými a jinými náboženstvími a vazeb na muslimy ve světě. V čele organizace stojí Muhammad Bechari z Národní federace muslimů Francie (Fédération Nationale des Musulmans de France-FNMF). Výboru pro kulturu předsedá M. Escudero ze španělské islámské asociace Junta Islámica. Setkání Evropské islámské konference se účastní i představitelé OIC a světové organizace ad-Da'wa al-islámíja. Hlavními cíly organizace jsou výchova a sociální integrace. Jako jeden ze dvou představitelů španělských muslimů se Escudero zúčastnil také Konference muslimů Evropy, která se konala v létě roku 2006 v Istanbulu.²⁵³

Koncem roku 2006 byl navíc předseda islámské asociace Junta Islámica za své zásluhy a iniciativy zvolen členem pětičlenné výkonné rady, za Evropu a Latinskou Ameriku (tj. za hispanofonní muslimy), Světového lidového islámského vedení (World Islamic People's Leadership-WIPL)²⁵⁴ se sídlem v Tripolisu. V čele této organizace stojí Mu'amar Qadháfí a pět členů zastupujících pět kontinentů. Tato organizace byla založena před 25 lety členy 300 asociací, nevládních organizací a politických stran celého světa. Mezi její hlavní

---

²⁵¹ Celý text dohody o spolupráci mezi ISESCO a FEERI-CIE je přístupný v článku *La Organización Islámica para la Educación, la Ciencia y la Cultura (ISESCO) y la FEERI firman un acuerdo de colaboración al más alto nivel*, Webislam, 06-03-1998.

²⁵² O této skutečnosti však informovaly pouze španělské zdroje (Webislam, 20-12-1998). OIC se na svých oficiálních webových stránkách (<http://www.oic-oci.org>) o žádné španělské organizaci nezmiňuje, a to ani v oddělení členové či pozorovatelé.

²⁵³ Blíže k této konferenci viz Muslim of Europe online: <http://www.muslimsofeurope.com>.

²⁵⁴ Viz webové stránky organizace <http://www.wipl.org>.

činnosti se řadí podpora súfismu, umírněného islámu, dialogu a moderního výkladu Koránu. Výkonný výbor WIPL se poprvé sejde ve Španělsku v roce 2007. WIPL je první islámská organizace přidružená formálně k Alianci civilizací.²⁵⁵

Koncem února 2007 se M. Escudero, coby vůbec první španělský muslim, zúčastnil ročního sjezdu amerického Nation of Islam²⁵⁶ v Detroitu. „Junta Islámica a Nation of Islam udržují těsné vazby vyplývající z příslušnosti obou k nejdůležitější islámské organizaci světa, Světovému islámskému vedení (WIPL) se sídlem v Tripolisu (Libye); Mansur Escudero a Louis Farrakhan, vůdce Nation of Islam, jsou členy její výkonné rady.“ Obě organizace si vyměňují články publikované na Webislam.com (který od roku 2006 obsahuje nově také anglickou verzi) a v časopisu The Final Call²⁵⁷. Obě organizace spolupracují na šíření islámu a jeho poznání uvnitř hispánské komunity v USA a latinské Americe.

Španělská frakce hnutí al-murábitún (Islámská komunita ve Španělsku), které je sama o sobě součástí nadnárodní struktury evropského hnutí al-murábitún, je jedním z členů Evropské muslimské unie (European Muslim Union-EMU), která je neziskovou nevládní organizací registrovanou při Evropské unii s cílem působit napříč evropským kontinentem. Zastřešuje různé muslimské organizace a asociace a propaguje dialog a vzájemné porozumění mezi muslimskými menšinami a evropskými zeměmi. Mezi hlavními cíli EMU je „tradiční vzdělání muslimů bez fanatismu, nihilismu a dalších negativních tendencí“ a poskytnutí prostoru pro setkání, konfrontace názorů a sdílení zkušeností muslimských a islámských vůdců a intelektuálů v západní Evropě. Zakládajícími členy EMU byly muslimské komunity SRN, Turecka, Bosny, Španělska a Velké Británie. Výkonná rada sestává z evropských muslimů a členy EMU se mohou stát právnické osoby, tj. mešity, asociace, nadace, nevládní organizace a další nezisková sdružení z celé Evropy.²⁵⁸

Španělské islámské asociace jsou pořadateli značného počtu konferencí a kongresů s mezinárodní účastí. Vedle každoročních událostí užšího zaměření (např. Mezinárodní

---

²⁵⁵ Na setkání v roce 2007 je již předem pozván nový španělský velvyslanec pro islámské země José María Ferré, který uznává výhody navázání prvních kontaktů s islámským světem prostřednictvím mezinárodní organizace.

²⁵⁶ Blíže k Nation of Islam viz příslušné heslo v *Encyclopaedia of Islam*.

²⁵⁷ Tento časopis vychází také v elektronické podobě na <http://www.finalcall.com>; tento web obsahuje také španělskou jazykovou verzi.

²⁵⁸ Blíže viz webové stránky této organizace <http://www.emunion.org>. Tyto stránky však neobsahují informaci, které konkrétní entity jsou členy, případně zakládajícími členy EMU. K této organizaci se ze španělských islámských asociací hlásí Islámská komunita ve Španělsku a stránky EMU uvádějí v oddělení mešit velkou granadskou mešitu.

kongres islámského feminizmu) jsou v zemi organizovány konference na vyšší úrovni, např. Mezinárodní konference proti terorismu, která se konala v září 2004 v Madridu z iniciativy CIE a Evropské islámské konference.

Pokud se jedná o intervence na úrovni mezinárodní politiky, Junta Islámica, na příklad, se zasadila po boku papeže Benedikta XVI., amerického prezidenta Bushe či německé kancléřky Merkelové o osvobození afgánského konvertity na křesťanství v březnu 2006. Ve svém komuniké hájila svobodu svědomí odsouzeného a jeho právo na výběr vyznání.²⁵⁹

6.4. Postoje státní a veřejné správy

Ačkoliv již v roce 1992 byla podepsána Dohoda o spolupráci španělského státu s Islámskou komisí Španělska vzájemné vztahy představitelů muslimské komunity v zemi se státní správou byly po osm let mandátu vlády PP velice chladné. Islámské asociace byly připraveny spolupracovat se státními představiteli např. v otázce preventivních protiteroristických opatření, pokud by stát islámské asociace podpořil. PP však o takovou spolupráci neprojevila zájem. Islámské asociace tak rozvíjely vztahy spolupráce s představiteli veřejné správy. Od změny vlády v roce 2004 došlo k zásadní změně přístupu státní správy ke spolupráci s muslimskou komunitou. Ani po březnových útocích na madridská nádraží v roce 2004 Španělsko na rozdíl od ostatních západní zemí neustanovilo žádný nový právní rámec v souvislosti s hrozbou terorismu, obdobně jako po zářijových útocích na New York o dva roky dříve došlo pouze k posílení bezpečnostních kontrol na hranicích, letištích a ambasádách.²⁶⁰

Půl roku po madridských útocích, 21. září 2004, byl na 59. valném shromáždění OSN schválen návrh španělského premiéra José Luise Zapatera Aliance civilizací. Tento mezinárodní projekt si klade za cíl posílit spolupráci evropských zemí se zeměmi arabského a islámského světa ve společném nevojenském boji proti terorismu.²⁶¹ Přičemž hlavní důraz má být kladen na úpravu ekonomických nerovností a kulturní dialog. Projekt podpořila celá Evropa, země Asie i Afriky, LAS, Turecko a v roce 2006 se na podporu

---

²⁵⁹ Afgánský občan ^cAndurrahmán byl počátkem roku 2006 odsouzen nejvyšším soudem Afgánistánu k trestu smrti za apostázi, rozsudek však nebyl vykonán pod vlivem mezinárodního tlaku a „technických“ problémů, které zahrnovaly mentální stav odsouzeného a pochybnosti o jeho občanství vzhledem k devítiletému pobytu v Německu.

²⁶⁰ Tento přístup je vysvětlován jako důsledek dlouhodobé zkušenosti s teroristickými útoky vedenými v zemi baskickou skupinou ETA.

²⁶¹ Podobnou myšlenku vyjádřil již o 6 let dříve iránský prezident Muhammad Chátamí, který hovořil o Dialogu civilizací. Ačkoliv je Aliance civilizací mezinárodním projektem, pravděpodobně v žádné jiné zemi není vystavena takové publicitě jako právě ve Španělsku, kde tisk pravidelně informuje o každém setkání a každém novém návrhu v rámci projektu.

projektu vyjádřily i USA. Vedle Aliance civilizací si Zapatero získal důvěru a podporu španělských i zahraničních muslimů také podpořením vstupu Turecka do EU při Erdoganově návštěvě Španělska koncem roku 2006.

Zapaterova vláda, především představitelé ministerstva spravedlnosti a práce a sociálních věcí, se pravidelně účastní kongresů a konferencí pořádaných islámskými organizacemi. Islámská asociace Junta Islámica spolupracuje na Alianci civilizací svou publikační činností (kolekce Shahada přibližující islám v jeho rozmanitosti). Zapatero v jednu chvíli dokonce hovořil o vytvoření volené demokratické islámské rady po vzoru Francouzské rady pro muslimskou víru (CFCM) jako protiváhy a zbraně proti extremismu, ale k uskutečnění této myšlenky nikdy bez jakéhokoliv dalšího vysvětlení nedošlo.

Tradičním odpůrcem dialogu s islámskými asociacemi je ve Španělsku politická pravice zastoupená v první řadě stranou PP, která otevřeně vyjadřuje svou skepsi ohledně projektu Aliance civilizací a Zapaterovu podporu vstupu Turecka do EU považuje přímo za nebezpečnou. Ve španělském politickém spektru se nenachází extrémní pravicová hnutí, nicméně tato frakce byla pohlcena právě PP. Takovými členy PP, kteří nejvíce brojí proti vyjednávání s muslimy, je G. De Arístegui²⁶², který koncem roku 2005 vysoupil proti „ideologům islamistického fanatismu“, čímž se stavěl proti vstupu Tariqa Ramadana do země. Podobným způsobem vystupuje proti projektu Aliance civilizací. Senátor M. Fraga, další z členů PP, dokonce upozornil na nutnost „jisté kontroly náboženských aktivit islámských komunit ve Španělsku“²⁶³ a v budoucnu omezení některých dalších svobod vedle svobody kultu. Předpokládá, že občané v rámci boje proti hrozbě poklidně přijmou omezení svobody komunikace, pohybu nebo sdružování. Jeho cílem je posílení „kultury národní obrany“²⁶⁴.

Jasně xenofobní výroky zazněly z úst některých převážně katalánských politiků jako např.: H. Barrery (Esquerra Republicana de Catalunya, bývalý předseda katalánského parlamentu), M. Ferrusoly (manželka bývalého předsedy katalánské vlády J. Pujola a militantní členka Convergència i Unió), R. Centena (socialistický poslanec v andaluském parlamentu), F. Rodríguez (bývalý tajemník generální ostrovní správy lanzarotské vlády).

---

²⁶² G. De Arístegui je také autorem mnoha článků i knižních publikací. V roce 2005 vydal velice angažovanou knihu *La Yihad en España. La obsesión por reconquistar Al-Ándalus* (Madrid: La Esfera de los Libros). Jeho příspěvky podobného ražení jsou velice často publikovány na katolickém webu <http://www.conocereisdeverdad.org>.

²⁶³ Europa Press, 10-10-2006.

²⁶⁴ Europa Press, 10-10-2006.

Mnozí následně ujišťovali, že vyjádřili jen to, co si myslela většina občanů dané oblasti (převážně Katalánců).

Navzdory změnám ve vládě, které jasně ovlivňovaly zacházení s islámskými asociacemi, veřejná správa své postoje nijak radikálně nemění. Městské úřady vycházejí muslimům, převážně přistěhovalcům, obvykle vstříc. Přesto však byly zaznamenány i vážné spory mezi veřejnou správou a muslimskými komunitami (např. v roce 2002 v Katalánsku ohledně otevření mešit v Matarò nebo Premià del Mar).

Některé andaluské obce začaly již počátkem 90. let v souvislosti s rostoucím počtem muslimů a islámských asociací organizovat oslavy islámské minulosti: obec Casarabonela každoročně slaví Prorokovo narození, obec Comares na oslavu vítězství muslimů nad křesťany pořádá každoroční festival, obec Benhadux si připomíná své muslimské předky a město Valor vzpomíná svého rodáka Fernanda de Vaior (Muhammad b. Umajja), který vedl neúspěšné povstání andaluských muslimů proti křesťanským utiskovatelům v 16. století, obec Almonaster naopak zrestaurovalo mešitu, která byla násilím přeměněna v kostel. Některé valencijské obce naopak v posledních letech upouštějí o těch prvků lidových slavností Maurů a křesťanů, které by mohly být pro muslimské spoluobčany urážející (např. obec Bocarent v rámci oslav pálí již od roku 1860 figurínu Muhammada (Mahoma), počátkem roku 2007 sdělil městský úřad na důkaz respektu s muslimské komunitě, že tento akt nebude nadále součástí oslav).

Murcijský městský úřad nabízí od roku 2005 vlastním zaměstnancům z řad úředníků a policie kurzy komunikační hovorové arabštiny, aby tak usnadnil komunikaci těchto činitelů s početnými arabofonními přistěhovalci.²⁶⁵ V Katalánsku byl na podzim roku 2006 z iniciativy poradkyně pro vnitřní záležitosti M. Tura distribuován mezi policejní složky průvodce náboženským odlišnostmi a rity („Průvodce pro rozeznání náboženské rozlišnosti určená pro policejní služby Katalánska“), který má pomoci policistům rozeznávat, co je v kterém vyznání považováno za urážku: např. že pes v modlitebních prostorách vadí muslimům i buddhistům, že autopsie je agresí pro hinduisty, že se nesmí šlapat po modlitebním koberci v botách.

Vedle těchto iniciativ existuje celá řada méně viditelných, ale o to častějších záležitostí, v nichž jednotlivé obce vyjednávají s místní muslimskou komunitou, ať se již jedná

---

²⁶⁵ Zaměstnanci si mohou podle vlastních potřeb vybrat mezi angličtinou a arabštinou, přičemž nejvyšší podíl zájemců o arabštinu tvoří příslušníci městské policie. Arabštinu vyučuje rodilý Maročan (Webislam, 15-08-2005).

o povolení k vybudování a otevření mešity, vymezení prostor pro islámské hřbitovy či zřízení vzdělávacího centra či střediska volného času pro muslimské děti a mládež. V době, kdy není státní správa takovým procesům nakloněna, zůstává veřená správa jediným možným partnerem v jednání a zpravidla také první instancí, u níž se islámské asociace a muslimské komunity dovolávají svých práv a požadavků. Městské úřady jsou ve velké většině případů požadavkům muslimů nakloněny, nicméně v některých případech jsou nuceny ustoupit před protesty a peticemi nemuslimských sousedů.

ZÁVĚR

Tato disertační práce si předsevzala představit španělský oficiální islám, jeho vývoj, strukturu a projevy. Východiskem se stal historický a právní rámec a obecné charakteristiky muslimské populace v zemi, protože tyto faktory vznik a vývoj oficiálního islámu podmiňují.

Islám je neoddelitelně spjat se španělskou minulostí i přítomností. Po dlouhém období muslimského al-Andalusu (711-1492), definitivně ukončeném vypuzením morisků z katolického království v roce 1609, následovala fáze korzářských, válečných, obchodních a diplomatických kontaktů mezi Španělskem a islámským světem, na něž navázala španělská koloniální politika v severozápadní Africe v první polovině 20. století. V druhé polovině 20. století došlo k dekolonizaci Maroka a Západní Sahary, avšak španělský stát si udržel několik severoafrických enkláv, které si dodnes nárokuje sousední Maroko. Nejvýznamnějšími z nich jsou města Ceuta a Melilla. Od 30. let se islám do Španělska pomalu vrací. První moderní muslimové přišli do země s generálem Frankem jako jeho věrní vojáci v občanské válce a studenti v rámci propagace španělsko-arabského přátelství v pozdějších obdobích Frankovy diktatury. Skutečný návrat islámu do Španělska se však odehrává až od konce 70. let, kdy dochází k prvním konverzím španělských občanů, a 80. let, kdy se země stává destinací ekonomicky motivovaných přistěhovalců především ze sousedního Maroka. K masovému přistěhovalectví dochází však až od 90. let. Dějinné události daly vzniknout španělské historické paměti, v níž negativní pohled na islám a muslimy (převážně Maročany) převládá nad pohledem pozitivním. Tytéž události však potvrzují, alespoň v některých tradičních islámských geopolitických konceptech, příslušnost Španělska k islámskému světu.

Španělsko je z hlediska muslimského přistěhovalectví mladou zemí, což je dáno přetržením tradice islámu vyhoštěním morisků, absencí trvalých závislých území v islámském světě, která by se kulturně se Španělskem ztotožnila, a Frankovou diktaturou konzervující homogenní katolický stát a znemožňující aplikaci evropského modelu „Gastarbeiter“. Přesto je dnes islám již druhým náboženstvím v zemi, po tradičním katolictví. K prudkému nárůstu stoupenců islámu v krátkém období posledních dvaceti let přispívá především marocká imigrace související se geografickou blízkostí obou zemí a nekontrolovatelností hranic a přitažlivostí rostoucí španělské ekonomiky. Historické předpoklady a neustále rostoucí počet muslimů v zemi se staly základním východiskem pro právní uznání islámu coby zakořeněného náboženství.

Postavení muslimů a islámu ve Španělsku je v první řadě podmíněno obecnými právními normami, mezinárodními i čistě španělskými. Španělsko je členskou zemí OSN a EU, proto se na něj vztahují právní normy těchto organizací, které mají z hlediska španělského islámu obecnější charakter (zabývají se především právy náboženských a etnických menšin v různém postavení) nebo doporučující charakter (doporučení EU o náboženství a demokracii nebo přispění islámské civilizace evropské kultuře). Otázkou imigrace se zabývá Evropsko-středomořské partnerství (Barcelonská deklarace). Tyto právní normy doplňují španělské národní zákony, v první řadě španělská ústava z roku 1978 a z ní vycházející další zákony. Z ústavy vyplývá, že ve vztahu státu a náboženství představuje Španělsko systém státní neutrality slučitelné s aktivní spoluprací s náboženstvími. Prvním zákonem vycházejícím z ústavy ve zmíněné oblasti byl zákon o náboženské svobodě z roku 1980, na jehož základě vznikl Registr náboženských entit při ministerstvu spravedlnosti. Islámské náboženské asociace, organizace a instituce, jejichž vznik nový zákon podpořil, se stávají zápisem do Registru právní osobou. Zákon o právech a svobodách cizinců (1985) byl od samého počátku nejkontroverznější právní normou týkající se muslimské otázky a dodnes byl mnohokrát pozměněn. Nejvíce polemik vyvolávala ustanovení týkající se regularizace pobytu cizinců ve Španělsku, která byla pro Maročany a především obyvatele Melilly a Ceuty jasně diskriminační. To vedlo v obou španělských afrických enklávách k nárůstu politického uvědomění především muslimské populace marockého původu. Tento zákon se pokusil o regulaci imigračních vln a především ilegální imigrace prostřednictvím politiky kontingentů a procesů mimořádných regularizací, které však do země zároveň lákají nové přistěhovalce. Rodinné slučování, které tento zákon ustanovuje, je jednou z příčin vysokého podílu žen v rámci muslimského marockého kolektivu přistěhovalců. Španělský zákon o právu na azyl a postavení uprchlíka zaručuje uprchlíkům, kteří přicházejí často z muslimských zemí, vedle povolení k pobytu také povolení pracovní. Uprchlíci se tak stávají *de facto* cizími rezidenty. Klíčovou právní normou pro kolektiv muslimů se stala dohoda o spolupráci muslimské komunity se španělským státem z roku 1992, jíž předcházelo oficiální uznání islámu za zakořeněné náboženství v roce 1989. Všechny výše zmíněné zákony ovlivnily stupeň muslimské přítomnosti v zemi: zákon o náboženské svobodě umožnil manifestovat příslušnost k islámu a podpořil tak mimo jiné konverze na islám, rodinné slučování upravené zákonem o cizincích podnítilo příliv marockých muslimů a procesy regularizace vyplývající z téhož zákona vyvolaly „migrace za regularizací“, opět zejména ze sousedního Maroka. Zmíněné právní normy také zaručují muslimům právo zakládat asociace, čímž dávají první podnět

k vytvoření asociační struktury islámu, která se plně rozvinula a institucionalizovala na přelomu 80. a 90. let v souvislosti s přípravou dohody o spolupráci muslimské komunity se státem.

Nejpočetnější skupinu muslimů ve Španělsku v důsledku aplikace zákona o cizincích a geografické blízkosti představují cizí rezidenti, převážně Maročané. Nejviditelnější a nejaktivnější složkou muslimů v zemi jsou však menšinová španělští konvertité a naturalizovaní muslimové cizího, často arabského, původu, což je důsledkem jejich vysoké, ne-li dokonalé integrace do španělské společnosti. Přesné statistiky však vzhledem k nekonfesnímu charakteru státu neexistují. Přistěhovalci se v první řadě vyrovnávají s pracovními a sociálními otázkami a často s ilegálním pobytem v zemi, teprve po dosažení určitého stupně sedentarizace se začínají věnovat náboženským záležitostem. Proces ekonomické integrace u většinového marockého kolektivu muslimů je obvykle delší než v případě blízkovýchodních Arabů kvůli nízkému vzdělání a nízkému sociálnímu postavení již v zemi původu, které se promítá do situace ve Španělsku. Politicky i sociálně jsou nejaktivnější kolektivy muslimů v severoafrických enklávách Melille a Ceutě, což je dáno jak vysokým počtem muslimů v tamní společnosti, tak politickým vývojem. Konverze na islám, především intelektuální a citové, jsou na vzestupu. Nejčastější a nejpatrnější jsou v Andalusii, což souvisí se snahou připomenout si nádheru civilizace al-Andalusu. Proto je fenomén konverzí silnější a ideologicky více podloženější ve Španělsku než v ostatních evropských zemích. Teprve od poloviny 90. let překonává počet muslimů cizího původu počet španělských konvertitů, jehož značný podíl představují profesionálně aktivní vzdělané ženy.

Proces vytváření islámské asociační struktury byl zahájen již koncem 60. let v důsledku uvolňujícího se Frankova prokatolického režimu a schválení prvního, byť nedokonalého, zákona o náboženských svobodách v roce 1967. V současné době právní rámec pro vznik islámských asociací představuje španělská ústava z roku 1978 a z ní vyplývající zákony o náboženské svobodě, o právech a svobodách cizinců ve Španělsku a o právu na azyl a postavení uprchlíka. Oficiálního uznání se však islámským náboženským asociacím dostává až roku 1981, kdy na základě zákona o náboženských svobodách vznikl Registr náboženských entit, který zaručuje zapsaným asociacím statut právnické osoby. Islám byl však oficiálně uznán za jedno ze španělských náboženství až v roce 1989. Byla tak splněna základní podmínka pro vytvoření oficiální struktury islámu a zahájení jednání o dohodě o spolupráci muslimské komunity se státem.

Na konci 60. let vznikla první islámská asociace v Melille. V 70. letech pak vznikal první typ islámských asociací, jejichž zakladateli byli převážně arabští studenti na španělských univerzitách. Mnozí z těchto vysoce integrovaných cizinců získali španělské občanství. V tomto období vznikla jedna z nedůležitějších islámských asociací Španělska, Muslimská asociace Španělska (AME) v čele s R. Tatarym, která se zasloužila o oficiální uznání islámu v roce 1989. Na přelomu 70. a 80. let vznikl nový typ islámských asociací, jejichž zakladateli i členy byli španělští konvertité. Mnohé z těchto asociací, které představovaly kombinaci islámu a andaluské nacionalistické ideologie, se angažovaly rovněž v politické sféře a zúčastnily se dokonce prvních demokratických komunálních a oblastních voleb. Tato sdružení konvertitů dala vzniknout prvním veřejným projevům islámu v zemi, kde byla muslimská populace početně ještě téměř bezvýznamná. V 80. letech dochází ke vzniku třetího typu islámských asociací, a to přistěhovaleckého etnického (zejména marockého a pákistánského) charakteru. K asociáčnímu úsilí byly tyto kolektivy povzbuzovány i některými ambasádami islámských zemí. Na přelomu 80. a 90. let vyvstal v důsledku právního uznání islámu jako zakořeněného náboženství problém neexistující reprezentace celé muslimské komunity, která by mohla vyjednávat se státem o dohodě o spolupráci. Vznikly dvě velké národní federace islámských asociací: Federace islámských náboženských entit (FEERI) a Unie islámských komunit Španělska (UCIDE). Stát zahájil paralelní jednání s oběma, ale jako podmínku pro podpis dohody vyžadoval jejich sjednocení. Vznikla tak zastřešující organizace, definitivní formální představitel muslimské komunity, Islámská komise Španělska (CIE). V témže roce (1992) byla podepsána Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska, která zahájila zcela novou fázi muslimské přítomnosti v zemi. Oficiální islám se od té doby definuje jako soubor islámských asociací, organizací a institucí, které jsou zaneseny v Registru náboženských entit a zároveň spadají pod CIE. Na počátku 21. století dochází k diversifikaci federačních aktivit, vedle již existujících hlavních federací s celonárodní působností vznikají nové federace na úrovni jednotlivých autonomních komunit, které samy nejsou vždy součástí oficiálních struktur islámu. To umožňuje příslušnost islámských asociací k federacím čistě náboženským (FEERI, UCIDE) i autonomním, které jsou zájmům jednotlivých asociací bližší a zahrnují i muslimské asociace jiného než náboženského charakteru. Tento fenomén narušuje dosud existující hierarchické vztahy v rámci struktury oficiálního islámu a představuje znásobení muslimských reprezentací a mluvčích. I sama CIE, jejíž sociální reprezentativnost díky novým federacím a radám ustupuje, je dvouhlavá kvůli tradiční rivalitě progresivní autochtonní FEERI a ortodoxní UCIDE vedené naturalizovanými muslimy

blízkovýchodního původu. Funkcí CIE však není rozhodovat o ortodoxii islámské doktríny v zemi. Zabývá se náboženskými záležitostmi, které se týkají muslimů ve Španělsku, ať už se jedná o Španěly či přistěhovalce, a poskytuje právní a technickou podporu islámským entitám za účelem jejich legalizace. Jejím cílem je zodpovědná integrace muslimského kolektivu. CIE tak přispívá také k legalizaci neoficiálního, často přistěhovaleckého islámu.

Islámská asociační struktura ve Španělsku je výsledkem dvou protikladných tendencí: fúze a disidence. Za účelem dosažení společného cíle se islámská uskupení spojují, z ideologických důvodů se islámské kolektivy dělí. Hlavní federace islámských asociací, FEERI a UCIDE, jsou dokladem toho, jak spolu oba protikladné procesy těsně souvisí: UCIDE vznikla odtržením od FEERI z ideologických důvodů, obě federace však vznikly sloučením několika asociací za účelem vyjednávání se státem jménem celé muslimské komunity. Zatímco ideologický prvek vedl k disidenci, legální prvek vedl k fúzi. Disidence provází islámské komunity po celou dobu asociačního procesu, federativní fúze je jevem poměrně nedávným (teprve koncem roku 2006 se objevily nové národní islámské federace), na regionální úrovni se nachází teprve na samém počátku.

Islámská asociační síť odráží dynamiku vytvořenou postupnou institucionalizací islámu, jejíž hlavní hybnou silou byla Dohoda o spolupráci. K prudkému nárůstu počtu islámských asociací zapsaných v Registru došlo ale až od roku 1997 a nevídaný nárůst byl zaznamenán v průběhu roku 2006, kdy v Registru figurovalo přes 350 islámských asociací. Prvních třicet let asociačního procesu přitom bylo poznamenáno významnými událostmi: 1967 – první zákon o náboženských svobodách, 1985 – první zákon o právech a svobodách cizinců, 1992 – Dohoda o spolupráci Islámské komise Španělska se španělským státem. Významným mezníkem se však stal také rok 1996, kdy byla podepsána konvence o učitelích a osnovách islámské náboženské výuky ve veřejných školách. Zakládání modlitebních center přispívá k soudržnosti zejména přistěhovalců, kteří mohou následně získat statut náboženské entity, ať již jako modlitebna (mešita) nebo jako náboženská islámská asociace. Zápis islámských sdružení do Registru náboženských entit však nepřináší žádnou specifickou ochranu či podporu v porovnání se zápisem do občanského registru coby běžná asociace. Mnoho kolektivů, které usilují o legalizaci svého postavení, proto volí snazší cestu zápisu do občanského registru.

Islámské asociace odrážejí pluralismus muslimského kolektivu v zemi, z hlediska ideologického i z hlediska praktického zaměření či sociální skladby. Převážná většina asociací se hlásí k sunnitskému islámu, existují však i komunity šíitské, ahmadíjské či

bahá'istické. Mnoho stoupců mezi konvertity má súfismus. Uvolnění tradičních socializačních forem v západním prostředí vede ke vzniku nepočtených, ale vysoce činných feministických islámských asociací, v jejichž čele stojí obvykle konvertitky. Nejvyšší koncentraci islámských komunit vykazují Katalánsko (zejména Barcelona), Madrid, Andalusie a africká autonomní města Ceuta a Melilla, nikoliv z důvodu příchodu muslimských přistěhovalců, ale jako výsledek asociačních dynamik daných španělskými muslimy snažícími se dosáhnout pozice oficiálního reprezentanta muslimské komunity v zemi.

Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska završila proces formálního sjednocování muslimské komunity a zahájila novou právní fázi muslimské přítomnosti v zemi, tím že legalizuje islámskou komunitu (oficiální islám) a zajišťuje jí právní ochranu. Příprava Dohody stejně jako její aplikace by měla být stmelujícím elementem muslimské komunity a zároveň modelem pro ostatní evropské země. Je nepokročilejším projektem v rámci formálního uznání práv muslimů v Evropě. Její jedinečnost spočívá především v tom, že jediná dohoda zahrnuje celou řadu pro muslimy klíčových otázek a právně pokrývá náboženská práva muslimských španělských občanů: právní ochrana a daňové úlevy pro islámská kultovní místa a islámské neziskové asociace, právní statut islámských náboženských vůdců, islámské náboženské sňatky a připomínání islámských svátků a práva muslimských pracujících a žáků během nich, islámská náboženská výuka ve veřejných školách, stravování a záruka halál, ochrana a propagace islámského kulturního a historického dědictví ve Španělsku. Dohoda zároveň předpokládá, již jako výchozí bod, právní rozvoj a zlepšení vlastního obsahu. Tato právní norma má také velký symbolický význam. Byla uzavřena v roce 500. výročí pádu Granady a nedodržení Kapitulací. Faktem však je, že Dohoda je sice dovršením zákona o náboženské svobodě, jež vychází ze španělské ústavy, nicméně obsahuje jen velice málo nového, co by ještě neexistovalo ve španělských zákonech; s výjimkou výrazného posunu ve formálním projednávání, které vyplývá z podpisu Dohody. Ačkoliv lze předpokládat, že nedostatky Dohody budou ubývat s rostoucí vahou muslimské komunity ve španělské společnosti, právní rámec je patnáct let po podepsání Dohody stále ještě podstatně pokročilejším než samotná jeho aplikace. Navzdory strukturálním nedostatkům Dohoda nicméně nabízí možný způsob pro efektivní integraci islámské komunity včetně statisíců cizích rezidentů tohoto vyznání.

Hlavním nedostatkem Dohody je nevyřešená otázka financování islámských asociací, která vede k tomu, že muslimové přijímají zahraniční finanční pomoc, nezřídka z oblasti Zálivu.

Španělští muslimové se však zároveň snaží orientovat místo přímo na Saúdskou Arábii na umírněnější islámské zálivové zdroje jako např. emirát Šardža. Teprve nedávno se problémem financování začala zabývat současná socialistická vláda a za účelem financování konkrétních projektů náboženských menšin na základě výběrového řízení byla zřízena nadace Pluralismo y Convivencia. Dalšími překážkami aplikace Dohody, vedle otázky financování, je nejednotnost samotné muslimské komunity a explicitní nevůle ze strany bývalé konzervativní vlády umožnit aplikaci jednotlivých článků Dohody. Klíčovým problémem byla shledána všeobecně nedostatečná komunikace a spolupráce, či dokonce bránění této spolupráci a komunikaci na úrovni státní správy i uvnitř samotného oficiálního islámu. Ideologický spor FEERI a UCIDE vyvrcholil v rámci procesu zavádění islámské náboženské výuky do veřejných škol.

Islámská náboženská výuka byla od samého počátku tou oblastí Dohody, která vyvolávala nejvíce polemik. Z legálního hlediska jsou muslimské nároky na tuto výuku zcela legální a oprávněné, vedle právních hledisek má však výuka islámu ve školách také nedocenitelný společenský význam. Sehrává totiž klíčovou roli v integračním procesu, v boji proti radikálním postojům muslimů, v boji proti xenofobii nemuslimské společnosti. Stává se hlavním nástrojem pro vytvoření pravého původního španělského islámu. Dohoda o spolupráci však nijak neupravuje výukové osnovy, ani postavení vyučujících ve vztahu k vzdělávacímu centru, způsob jejich odměňování, ani potřebnou kvalifikaci. Tato situace se stala katalyzátorem vzájemné rivality FEERI a UCIDE. V roce 1996 byla konečně schválena konvence, která výše zmíněné okruhy upravuje a umožnila tak zahájit proces faktického zavádění islámské náboženské výuky do škol. Schválené osnovy odpovídají liberálnímu konceptu FEERI a zahrnují historický a filosofický aspekt islámu přístupný a atraktivní také pro nemuslimy, nikoliv jen výklad ritu a náboženských principů, jak předpokládala UCIDE. Proces jmenování učitelů islámské výuky odhalil další neshody a nesrovnalosti uvnitř oficiálního islámu: CIE (příp. UCIDE) zasahovala do kompetencí jednotlivých lokálních islámských komunit daných konvencí o jmenování a odměňování učitelů islámu. Proti nevůli státní správy stála dvouhlavá rozdělená CIE, což na dlouho zabránilo jakémukoliv posunu v jednáních a aplikaci Dohody a výše zmíněné konvence. Výuka nemohla být zahájena také kvůli nedostatku či úplné absenci učebních materiálů, které by odpovídaly španělské islámské realitě a nekopírovaly pouze zahraniční učebnice, které vycházejí z cizí kultury a nereagují na španělské potřeby. Zatímco právní normy zpracovávající problematiku islámu ve veřejných školách předcházely časově projevům

radikalizace muslimských žáků vykořeněné druhé generace přistěhovalců (což je vzácným jevem v evropském kontextu, kde se tato otázka zpravidla otevírá až v reakci na takové projevy), průtahy v jejich aplikaci způsobily, že tato výuka islámu zaměřená zároveň na integraci je zaváděna již v době, kdy se začínají objevovat, byť velmi vzácně, první nepokoje v některých třídách s převážně marockými adolescenty. Součástí islámské náboženské výuky jsou také základy arabštiny, která se dostává stále více do popředí zájmu i nemuslimské populace a veřejné správy, které tento cizí jazyk v nenáboženském kontextu vítají. Z iniciativy islámské asociace Islámská džamá^c al-Andalusu vznikla počátkem 90. let mezinárodní islámská univerzita Ibn Rush v Córdobě, která je součástí státem uznaných vysokých škol. Islámskou výuku ve školách doplňují některé paralelní struktury vycházející hlavně z muslimských kolektivů Ceuty a Melilly v podobě koranických škol zřízených islámskou asociací.

V případě právního postavení islámských náboženských vůdců rozvinul nový zákon z roku 2006 to, co již předpokládá Dohoda o spolupráci ohledně jejich postavení z hlediska zdravotního a sociálního pojištění a ve vztahu k odpovídající islámské komunitě (zaměstnanec - zaměstnavatel). Jedná se o první státní podporu islámských náboženských vůdců. Na projekty spjaté s jejich profesionální přípravou a vzděláním přispívá nadace Pluralismo y Convivencia. Poslední dobou se stále častěji objevují návrhy na vytvoření kontrolních orgánů a vzdělávacích středisek pro imámy a další islámské autority či rady ^culamá'. Tento jev svědčí o rostoucím uvědomění si významu (potenciálních hrozby i spolupráce), jaký islámští náboženští vůdci představují jak pro samotnou muslimskou komunitu, tak pro španělskou státní a veřejnou správu. Zvláštností je, že o vybudování takových organismů usilují jak umírněné, tak ortodoxní islámské kruhy, které jsou umírněnými považovány za hrozbu. I v tomto ohledu se střetávají zájmy FEERI, která usiluje o přípravu vlastních islámských autorit, a UCIDE, jejíž záměrem je import islámských vůdců z uznávaných zahraničních islámských center. Doposud je procento Španělů, kteří vykonávají takovou funkci, zanedbatelné. Vedle islámských vůdců zahrnutých v oficiálním islámu však existují paralelně nové náboženské autority, které působí v rámci přistěhovaleckých kolektivů. Izolace těchto skupin omezuje jejich působnost, zároveň však brání jakékoliv kontrole a ideologické konfrontaci, ke které dochází v pluralitním oficiálním islámu, což mu zaručuje zejména z hlediska potenciální radikalizace islámu určitý stupeň autokontroly a vymezení přípustných limitů. Tyto paralelní neoficiální struktury jsou výzvou pro státní správu, která by jejich legalizací

umožnila nejen vzájemnou spolupráci, ale i dosud neexistující spolupráci těchto náboženských vůdců s dosavadním oficiálním islámem.

Mešity (modlitebny) jsou první spontánní formou organizace muslimských přistěhovalců na Západě, předchází vzniku asociací a jejich pouze odhadovaný počet je vyšší než počet asociací. Často nemají vůbec žádný právní statut, nebo jsou součástí již registrované asociace, či jejich registrace naopak legalizuje celý kolektiv kolem nich sdružený. Mešity a náboženské asociace působí mnohdy paralelně, právně i fakticky, ale z mešit samotných se často stávají asociace. Samy mohou být předmětem zápisu v Registru náboženských entit. Zanesení mešity do Registru trvá zpravidla několik let, jako řešení této situace se nabízí snazší registrace mešity jako kulturní asociace. Dohoda o spolupráci zaručuje právní ochranu však pouze těm mešitám, které jsou buď samy registrovány jako náboženská entita, nebo náležejí k uznané islámské asociaci.

Několik modliteben založených přistěhovaleckými komunitami bylo zaregistrováno při ministerstvu spravedlnosti pod vlivem již existujících federací, zpravidla těch menších, působících na úrovni autonomní komunity. V zemi existuje je několik málo skutečných mešit s odpovídající architektonickou infrastrukturou (hlavní mešity). Jasně převládají lokální modlitební centra a devoční mešity spjaté obvykle s uznanými islámskými asociacemi. Deset let po podepsání Dohody o spolupráci potvrdila pravicová vláda muslimům právo na budování a najímání prostor pro náboženské účely, nicméně výkon tohoto práva zaručen nebyl. Státní správa tuto skutečnost zdůvodňovala nejednotností muslimské komunity a nezkušeností veřejné správy v náboženských záležitostech. Přitom již sám zákon o náboženské svobodě ukládá městům povinnost poskytnout půdu nebo prostory pro náboženské účely. Některá města se k otevření mešity staví kladně, jiná se takovému aktu snaží všemožně zabránit. Častým je případ, kdy jsou muslimské komunity nuceny ustoupit z důvodů sousedských protestů od původního umístění plánované mešity v centru měst a přijmout náhradní prostory na periferiích.

Některé mešity a asociace jsou spjaté s nadnárodními hnutími jako Minhádž al-Qur'án, Tablígh nebo Muslimské bratrstvo. Saúdský vliv je vyvíjen na centra, která jsou touto zemí vybudována nebo financována (zejména madridské islámské kulturní centrum a velké andaluské mešity). V mešitách se odehrávají spory mezi umírněnými a radikály. Většinová Maročaná dokonce požadují po státu opatření proti šíření wahhábismu, který ohrožuje tradiční vazby španělského islámu na marocký málikovský islám. Na jedné straně chtějí být španělští muslimové nezávislí na zahraničí, na straně druhé většinová Maročaná usilují

o udržení vazeb na Maroko ve strachu z radikálního islámu. V 80. letech byly španělské mešity nejčastěji pod vlivem marockých imámů. Příchod Tablíghu a Muslimských bratří v 90. letech však marocký monopol narušil. Vzácné, nicméně existující, jsou extrémní projevy jak skutečných radikálů (skupiny spjaté s al-Qá'idou), tak i liberálů (žena čte inaugurační chutbu). Velké islámské projekty, jako např. výstavba hlavních mešit, muslimy bez ohledu na vyznávaný směr a intenzitu víry či praxe stmelují.

Právní ochrana kultovních míst daná Dohodou o spolupráci se vztahuje také na islámské hřbitovy. Jejich počet je stále nedostačující, teprve v posledních letech jsou muslimským komunitám postupně udělovány prostory na městských hřbitovech nebo řídce parcely pro vlastní islámské hřbitovy. Tyto pokroky jsou stejně jako v případě zřizování mešit výsledkem vyjednávání na lokální úrovni s veřejnou správou. Města tak uzavírají vlastní dohody ohledně přidělení prostor, jejich údržby a pohřební služby s muslimskými komunitami zastoupenými konkrétní islámskou asociací. Avšak i jednání na úrovni veřejné správy mohou odkrýt nejednotnost a nedostatek spolupráce muslimské komunity jednoho města. V Madridu tak zcela nezávisle zahájily dvě skupiny totéž jednání s magistrátem, ukázalo se, že město vyšlo muslimům vstříc, ale otevření hřbitova bránil přístup jednoho z muslimských vyjednavatelů.

Na rozdíl od výše zmíněných oblastí stravování a záruka halál byly zavedeny do praxe bez nejmenších problémů. Skutečností je, že v této oblasti jsou španělské zákony nejpokročilejší a v mnoha ohledech zpracovávají problematiku podrobněji než sama Dohoda o spolupráci: sanitární předpisy počítají s možností specifické porážky vyžadované náboženskými rity, zákon o věznicích zaručuje vězňům stravování v souladu s jejich náboženským vyznáním. I v ostatních veřejných zařízeních a centrech je potřebám muslimů vycházeno vstříc co do jídelníčku, tak i co do stravovacího rozvrhu v době ramadánu. Islámská asociace Junta Islámica byla zplnomocněna Islámskou komisí Španělska k vytvoření mezinárodně uznávaného a na evropské úrovni jedinečného Institutu halál (1998), který spolupracuje s ministerstvem zemědělství i průmyslu. CIE je garantem registrované značky Halal.

V oblasti zachování a propagace španělského islámského kulturního a historického dědictví naopak nedošlo k žádné významné spolupráci CIE se státem, kterou předpokládá Dohoda o spolupráci. Předpokládaná katalogizace, na níž se má podílet ministerstvo kultury, dosud nebyla zahájena. Veřejnost, sdělovací prostředky a veřejná správa se zaměřují především na lidové oslavy spjaté s muslimskou minulostí země, kde v některých

případech dochází ke střetům dvojí historické paměti. Muslimové vzácně usilují o prosazení oslav vlastních výročí nebo zrušení některých prvků křesťanských oslav, které mohou mít urážlivý význam pro muslimy. V takových případech se projevuje autoregulační schopnost pluralitního oficiálního islámu. Islámské asociace se v takových případech obvykle postavily na stranu měst a hájily zachování oslav, které jsou kulturním dědictvím země a jsou historicky podložené, proti jiné islámské asociaci, která takovou polemiku vyvolala. Naopak některé obce samy upouštějí od podobných aktů v rámci oslav, aby své muslimské spoluobčany nepohoršily. Tento postoj posílil po celoevropské aféře s karikaturami Proroka, která však ve Španělsku nevyvolala žádné silné reakce. Pokud se jedná o islámské svátky, sama Dohoda o spolupráci tuto záležitost odkazuje do sféry individuálních dohod zaměstnanců se zaměstnavateli. Garantuje právo, nikoliv však jeho výkon. Ve školním prostředí se tato oblast neseťkává s žádnými obtížemi a žákům jsou udělovány stejné výjimky jako katolíkům při podobných náboženských příležitostech. Některé školy dokonce tento islámský prvek zahrnují do školních aktivit, pro muslimy i nemuslimy, žáky i rodiče, v rámci integračního úsilí.

Muslimové ve Španělsku stále postrádají potřebnou infrastrukturu, která by jim dovolila rozvoj normálního náboženského života. Nedostává se jim mešit a hřbitovů. Počet kvalifikovaných náboženských autorit není dostatečný. Do sdělovacích prostředků pronikají islámské komunity jen obtížně. Navzdory úspěchům, kterých dosáhly v oblasti právní, jen těžko získávají uznání ze strany většinové španělské společnosti. V některých oblastech následovaly po uzavření Dohody o spolupráci další dílčí dohody, první výsledky se nicméně dostavily až po více jak deseti letech. Některé oblasti zůstávají předmětem debat a protestů dodnes. Taková situace je výsledkem dvou základních vnějších faktorů, ke kterým se přičítají menší interní činitele samotné muslimské komunity. První vnější příčinou je nevyřešená otázka financování, tou druhou nedostatek dobré vůle ze strany vládních činitelů. Obě příčiny spolu těsně souvisí. Vnitřní spory v rámci oficiálního islámu aplikaci Dohody paralyzují, ideologická nejednotnost však zároveň zajišťuje autoregulační kapacitu oficiálního islámu a působí v něm jako demokratizační prvek.

Klasifikace asociací oficiálního islámu je obtížná právě vzhledem k vysoké různorodosti a mnohostrannosti islámských sdružení jak z hlediska ideologického, tak hlediska praktického zaměření. Ideologicky lze zjednodušeně vyčlenit čtyři hlavní kategorie: asociální mysticismus, andaluský historický nacionalismus, sdružení wahhábovské inspirace a islámský feminismus. Vedle těchto kategorií lze hovořit obecně také o

islámských asociací politizujících. Taková uskupení se mohou prolínat s výše zmíněnými kategoriemi. Většina asociací však ve skutečnosti spadá do více jak jedné kategorie.

Taríqy jako takové nejsou asociacemi, ale jejich členové asociace zakládají. Takovou nejvýraznější asociací je Islámská komunita ve Španělsku, jejíž členové vycházejí z uzavřeného sektářského hnutí konvertitů al-murábitún. Nejaktivnější a pro španělskou společnost nejpřínosnější jsou tradičně skupiny andaluského nacionalismu, které se hlásí se k odkazu a ideálu tolerantního muslimského al-Andalusu. Tyto asociace, jejichž členská základna sestává převážně z konvertitů, jsou skutečným mostem mezi Západem a islámským světem. Vydávají velké množství vlastních moderních děl, zpřístupňují poznání celé islámské různorodosti španělské veřejnosti a jejich cílem je domácí původní islám – „Islam made in Spain“. Nejaktivnější asociací v této kategorii je jednoznačně Junta Islámica, která je pravděpodobně nejaktivnější islámskou asociací v zemi i na mezinárodní úrovni. Do téže kategorie spadá rovněž sama FEERI. Centra wahhábovské inspirace jsou protipólem andaluského nacionalismu. Intelektuálně jsou nejhudší, nevydávají žádná vlastní originální díla, jen islámské překlady. Španělskému islámu nepřinášejí nic nového. Jejich vznik a existence jsou podmíněny zpravidla saúdským kapitálem. Největší koncentrace takovýchto islámských center a luxusních mešit se nachází v Andalusii na pozemcích saúdské královské rodiny. Běžně užívaný přívlastek wahhábovský je v mnoha případech nadužívaný, zejména v případě asociací a center se syrským vedením, které se samo od Saúdské Arábie distancuje. Často se jedná pouze o islám ortodoxní, v porovnání s marockým většinovým pojetím radikálnější, nikoliv však nutně radikální. Mladé, stále poměrně vzácné, ale vysoce aktivní jsou ženské islámské asociace bojující za ženskou četbu islámu a postavení žen ve vedení komunity Ummy. Islámské feministické hnutí je na vzestupu, jak roste sociální uvědomění muslimek, zejména konvertitek. Politizující kategorie je tradičně spojována s Muslimským bratrstvem, které však slouží jen jako orientační ideologie. K této linii se tradičně řadí UCIDE a její mateřská asociace AME. Politizující jsou ale i sdružení bez jakékoliv vazby na Muslimské bratrstvo: asociace či federace, které si činí nárok na reprezentaci muslimské komunity (FEERI, mladé národní i autonomní federace nebo např. Islámská komise Melilly, která byla jedním ze zakladatelů melillské politické strany).

Asociací, která dlouhodobě připoutává největší pozornost, je Junta Islámica se svými neskromnými projekty (ekumenický chrám z córdobské mešity-katedrály, občanství pro

morisky). Skupiny konvertitů na sebe upozornily však již počátkem 80. let, kdy byl počet muslimů v zemi téměř zanedbatelný. Kulturní aféry (karikatury Proroka, hidžáb, náboženské symboly ve školách, polygamie) jsou ve Španělsku jen okrajovou záležitostí, přičemž v nastalých případech projevuje jak stát, tak muslimská komunita svou racionalitu a umírněnost. Asociace konvertitů jsou také nejaktivnější na mezinárodní úrovni, spolupracují s OIC a ISESCO, jsou členy islámských organizací při EU (Evropská islámská konference, Muslimská rada pro spolupráci v Evropě). V rámci organizace Světové islámské vedení (WIPL) spolupracuje Junta Islámica s islámskými organizacemi jiných zemí (např. Nation of Islam). Al-murábitún, kteří jsou sami součástí nadnárodního Evropského hnutí al-murábitún, jsou členy Evropské muslimské unie (EMU).

Postoje státní správy v otázce spolupráce s oficiálním islámem se měnily v závislosti na změnách vlády. Dohodu o spolupráci umožnila a podepsala socialistická vláda, avšak následující dva mandáty pravicové vlády představovaly období stagnace ve vzájemných vztazích. Teprve levicová vláda, která je u moci od roku 2004, obnovila jednání s Islámskou komisí Španělska a podpořila aplikaci Dohody stejně jako její rozvoj (financování islámských asociací a federací, podpora náboženského prvku ve vzdělávacím systému a sdělovacích prostředcích). Zatímco bývalá vláda pohrdla spolupráci s muslimy v otázce boje proti terorismu, současný premiér s muslimy v této otázce aktivně spolupracuje. Na základě jeho projektu vznikla mezinárodní Aliance civilizací, jejíž cílem je bojovat proti terorismu nevojenskými prostředky. Na rozvoji Aliance civilizací se podílí např. Junta Islámica svou publikační činností. Jednání oficiálního islámu se státní správou navíc podporuje dialog mezi menšinovými náboženstvími, která se snaží společnými silami dosáhnout stejných výhod, jakým se těší tradiční katolická církev.

Tato disertační práce měla také načrtnout, jakou roli hraje oficiální islám v rámci integrace muslimské populace či šíření radikálního islámu. Jisté je, že oficiální islám má obrovský potenciál právě pro integraci muslimů do španělské společnosti. Institucionalizace islámu s jednotnou reprezentací umožnila vyjednávat se státem a výsledkem těchto jednání byly pro integraci tak podstatné záruky jako zavedení islámské náboženské výuky do veřejných škol nebo právní postavení islámských náboženských vůdců. Jak školy, tak náboženské autority mohou propagovat hodnoty španělského státu a společnosti, dokonale slučitelné s islámem, a předcházet tak možné radikalizaci, která hrozí především u dnes dospívající druhé generace přistěhovalců. Ženské islámské asociace a jejich boj za ženský výklad Koránu a účast žen ve vedení Ummy mohou být modelem pro muslimské přistěhovalkyně,

kteří v novém prostředí pomalu upouštějí od tradičního sociálního modelu země původu a zapojují se samostatně do aktivního profesionálního života ve Španělsku. Nezanedbatelnou roli hrají progresivní liberální asociace konvertitů, kteří prezentují široké veřejnosti španělský islám perfektně slučitelný s ústavními hodnotami Španělska. Činí tak prostřednictvím knižních publikací, webových stránek, účasti na mezinárodních konferencích a pořádáním kongresů a setkání, na něž jsou zváni představitelé státní správy, novináři i další odborníci. Tyto aktivity přispívají k otevření se španělské veřejnosti, která se tak stává tolerantnější vůči cizí kultuře a zejména islámu, který přestává vnímat jako něco cizího, ale jako součást reality vlastní země.

Přestože některé konzervativní katolické kruhy se obávají reislamizace země, současný vývoj v zemi naznačuje opak. Náboženský pluralismus a svoboda otevřely nové horizonty pro dialog a spolupráci mezi různými vyznáními zakořeněnými ve španělské společnosti za účelem rovného důstojného zacházení ze strany státu a jeho neutrality. Dochází tak k vzájemnému poznání, tolik nezbytnému pro integraci do mnohonáboženské evropské společnosti. Oficiální islám je otevřen i dialogu s katolickou církví, v některých případech se setkává s chladným odmítnutím. Veškeré projevy terorismu, spojované s islámem či nikoliv, oficiální islám otevřeně odsoudil a již předešlé konzervativní vládě nabídl spolupráci v boji proti němu. Tuto nabídku však s povděkem přijala až současná socialistická vláda.

Brzdou legálního i praktického rozvoje integračních aktivit se však stává paradoxně sám oficiální islám - jeho vnitřní rozpolcenost, především tradiční antagonismus dvou hlavních federací FEERI a UCIDE, které jsou faktickými hybnými silami Islámské komise Španělska. Nedostatky v komunikaci a spolupráci obou federací bránily a brání plnému rozvoji a aplikaci Dohody o spolupráci v době a situacích, kdy desetileté zpoždění aplikace právní normy může mít zásadní dopad.

Heterogenní charakter oficiálního islámu, který brání aplikaci Dohody, může hrát zároveň autoregulační a autokontrolní roli a působit jako demokratizační faktor. Tato vlastnost oficiálního islámu nedovolí, aby se z něj stal monolitický snadno manipulovatelný blok, za který je islám stále ještě často považován. Radikalizaci španělského islámu, jejímž původcem jsou jen některé složky, brání koexistence umírněného většinového pojetí téhož náboženství. Střety mezi umírněnými, ortodoxními a radikály vedou k neustále zdůrazňované potřebě vytvoření kontrolních a vzdělávacích center pro imámy a islámské

autority. Vytvoření takového systému přijatelného pro všechny složky oficiálního islámu je výzvou do budoucnosti.

Skutečností, kterou však nelze opomenout, je, že oficiální islám není skutečným reprezentantem celé muslimské populace v zemi, ale pouze uznaných islámských asociací, byť i v takovém případě se dá spekulovat. Mají-li asociace a federace skutečně reprezentovat islám země, měli by být v jejich vedení rovnou měrou zastoupeni muži, ženy, Španělé, Maročané.... Většina muslimů navíc nepatří k žádné asociaci a asocičně náboženská angažovanost ustupuje před potřebami ekonomickými a sociálními. Nelze přehlédnout ani paralelní islámské vedení, které vzniká v přistěhovaleckých kolektivech bez interakce se státem, nebo oficiálním islámem, které je snadněji manipulovatelné, než struktura viditelnějšího oficiálního islámu.

Oficiální islám je tou složkou islámu ve Španělsku, která pravděpodobně nejvíce přispívá k integraci muslimů, aniž by zacházela k asimilaci, byť její potenciál vysoce přesahuje její dosavadní výkon. Je dalek toho, aby se stal původcem nebo propagátorem radikálního islámu. Nicméně jeho výše zmíněné vnitřní nedostatky, nebudou-li odstraněny, mohou vést k tomu, že možné hrozbě oficiální islám kvůli svým vnitřním sporům včas nepředějde a bude se tak muset s nastalou situací vyrovnat až v reakci.

Seznam použitých pramenů a literatury

PRAMENY:

Mezinárodní právní normy:

- Barcelonská deklarace přijatá na Evropsko-středomořské konferenci 27.-28. listopadu 1995.
- Deklarace č. 11, připojená k závěrečnému aktu Amsterdamské smlouvy, o právním postavení církví a nenáboženských organizací, z 2. října 1997.
- Deklarace o odstranění všech forem netolerance a diskriminace založené na víře a náboženském vyznání (Generální shromáždění OSN, 25. listopadu 1981).
- Deklarace práv osob náležejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám (Generální shromáždění OSN, 18. prosince 1992).
- Doporučení 1162 (1991) o přispění islámské civilizace evropské kultuře (Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 19. září 1991).
- Doporučení 1396 (1999) Náboženství a demokracie (Parlamentní shromáždění Rady Evropy 27. ledna 1999).
- Evropská charta regionálních či minoritních jazyků (Rada Evropy, 5. listopadu 1992).
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobodách podepsaná v Římě 4. listopadu 1950 a příslušné dodatkové protokoly.
- Charta základních lidských práv Evropské unie (Evropská rada, 7. prosinec 2000).
- Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech (Generální shromáždění OSN, 19. prosince 1966).
- Rezoluce 916 (1989) o náboženských stavbách odňatých původnímu účelu (Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 9. května 1989).
- Rezoluce Evropského parlamentu „o společné činnosti členských států Evropského společenství ohledně různého porušování zákona novými organizacemi, které jednájí pod záštitou náboženské svobody (Evropský parlament, 22. května 1984).
- Úmluva o určení státu příslušného pro posuzování žádosti o azyl podané v některém z členských států Evropských společenství (tzv. Dublinská úmluva) z 14. června 1990.
- Všeobecná deklarace lidských práv přijatá a vyhlášená Valným shromážděním OSN v rezoluci 217 A (III) dne 10. prosince 1948.
- Ženevská úmluva o statutu uprchlíků ze dne 28. července 1951 doplněná protokolem z New Yorku ze dne 31. ledna 1967.

Španělské právní normy:

- Código Civil Español (aprobado por Real Decreto del 24 de julio de 1889), modificado por Ley 36/2002, de 8 de octubre, en materia de nacionalidad.

- Constitución española de 27 de diciembre de 1978.
- Convenio entre excmo. Ayuntamiento de Valencia y la Comunidad Islámica de Valencia, 7 de julio de 2000.
- Directrices generales para el uso del término "halal", cac/gl 24-19971.
- Ley 26/1992, de 10 de noviembre, por la que se aprueba el Acuerdo de Cooperación del Estado con la Comisión Islámica de España.
- Ley 5/1984, de 26 de marzo, reguladora del derecho de asilo y de la condición de refugiado.
- Ley 9/1994, de 19 de mayo, de modificación de la Ley 5/1984, de 26 de marzo, reguladora del derecho de asilo y de la condición de refugiado.
- Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.
- Ley Orgánica 14/2003, de 20 de noviembre, de Reforma de la Ley orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, modificada por la Ley Orgánica 8/2000, de 22 de diciembre; de la Ley 7/1985 de 2 de abril Reguladora de las Bases del Régimen Local; de la Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, y Competencia Desleal.
- Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.
- Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, en su redacción dada por la Ley Orgánica 8/2000, de 22 de diciembre.
- Ley Orgánica 7/1980, de 5 de julio, de libertad religiosa.
- Ley Orgánica 7/1985, de 1 de julio, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España.
- Ley Orgánica del Estado 1/1967, de 11 de enero de 1967.
- Orden de 11 de enero de 1996 por la que se dispone la publicación de los currículos de Enseñanza Religiosa Islámica correspondientes a educación primaria, educación secundaria obligatoria y bachillerato.
- Orden de 2 de febrero de 1994 por la que se aclara el alcance de la ejecución concedida en el Impuesto sobre bienes inmuebles por el artículo 11.3 a) de los Acuerdos de cooperación del Estado con la FEREDE, FCIE y CIE.
- Real Decreto 147/1993, de 29 de enero, por el que se establecen las condiciones sanitarias de producción y comercialización de carnes frescas, modificado por Real Decreto 315/1996.
- Real Decreto 176/2006, de 10 de febrero, sobre términos y condiciones de inclusión en el Régimen General de la Seguridad Social de los dirigentes religiosos e imames de las comunidades integradas en la Comisión Islámica de España.
- Real Decreto 176/2006, de 10 de febrero, sobre términos y condiciones de inclusión en el Régimen General de la Seguridad Social de los dirigentes religiosos e imames de las comunidades integradas en la Comisión Islámica de España.

- Real Decreto 2393/2004, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2004, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.
- Real Decreto 2398/1977, de 27 de agosto, por el que se regula la Seguridad Social del clero.
- Real Decreto 54/1995, de 20 de enero, sobre protección de los animales en el momento de su sacrificio o matanza.
- Real Decreto 864/2001, de 20 de julio, por el que se aprueba el reglamento de ejecución de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, reformada por la Ley Orgánica, de 22 de diciembre (en su redacción dada por la sentencia de la Sala de lo Contencioso-administrativo del Tribunal Supremo, de fecha 20 de marzo de 2003).
- Resolución de 23 de abril de 1996, de la subsecretaría (Ministerio de la Presidencia), por la que se dispone la publicación del Acuerdo de Consejo de Ministros de 1 de marzo de 1996, y el Convenio sobre designación y régimen económico de las personas encargadas de la enseñanza religiosa islámica, en los centros docentes públicos de educación primaria y secundaria.

Ostatní prameny:

- Ayuntamiento de Madrid - Diario de Sesiones del Pleno del Ayuntamiento de Madrid, 18, 10 marzo 2006, s. 51-53.
- Cáritas Española - *Situación en España de los inmigrantes procedentes de países de mayoría islámica*. Madrid, 1988.
- International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2000 (Events of 1999)*. Vienna, 2000.
- International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2001 (Events of 2000)*. Vienna, 2001.
- International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2003 (Events of 2002)*. Vienna, 2003.
- International Helsinki Federation for Human Rights & IHF Research Foundation - *Human Rights in the OSCE Region (Europe, Central Asia and North America). Report 2006 (Events of 2005)*. Vienna, 2006.
- Observatorio Europeo contra el Racismo y la Xenofobia (EUMC), Gabinet d'Estudis Socials - *Estudio del conflicto de la mezquita de Permià de Mar*. Barcelona, noviembre 2002.
- Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - *Anuario estadístico de extranjería 2003*. Madrid, 2004. Also: MTAS online: http://extranjeros.mtas.es/es/general/Anuario_de_Extranjeria_2003.pdf.

- Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - *Anuario estadístico de inmigración 2005*. Madrid, 2006. Also: MTAS online: http://extranjeros.mtas.es/es/general/DatosEstadisticos_index.html.
- Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - *Datos de inmigración irregular por medio de embarcaciones, a fecha 31 de agosto de 2005*. Madrid 2005. Also: MTAS online: http://extranjeros.mtas.es/es/general/pateras_31-8-2005.pdf.
- Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - *Extranjeros con tarjeta o autorización de residencia en vigor según provincia. 31-12-2005*. Madrid, 2006. Also: MTAS online: http://extranjeros.mtas.es/es/general/InformeEstadistico_Diciembre_2005.pdf.
- Secretariado Permanente del Comité Confederal - *Manual de derechos para trabajadores extranjeros*. Boletín n. 92, Madrid, mayo 2004.
- Senado - Boletín Oficial de las Cortes Generales, Serie I: Boletín General, 485, 2005/2006.

LITERATURA:

- Acuña, S. (2003). *El matrimonio islámico y su eficacia en el derecho español*. Universidad de Córdoba, Servicio de Publicaciones.
- Algora Weber, M. D. (1995). *Las relaciones hispano-árabes durante el régimen de Franco: la ruptura del aislamiento internacional (1946-1950)*. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores.
- Aramburu Otazu, M. (2002). *Los comercios de inmigrantes extranjeros en Barcelona y la recomposición del "inmigrante" como categoría social*. In: Scripta Nova, vol. VI, 108, 2002. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-108.htm>, 12-01-2006.
- Bacaria, J. (ed.) (1998). *Migración y cooperación mediterráneas: Transferencias de los emigrantes residentes en España e Italia*. Barcelona: Icaria.
- Balta, P. (1986). *L'islam dans le monde*. Paris : La Découverte & le Monde.
- Barou, J. (2001). *Europe, terre d'immigration. Flux migratoires et intégrations*. Grenoble : PUG.
- Bistolfi, R. (1995). *Vers un modèle européen d'intégration ?* In : Cesari, J. (ed.). *L'islam en Europe*. Problèmes politiques et sociaux, dossiers d'actualité mondiale, 746, s. 12-16.
- Blanco Botella, M. de los Ángeles et al. (2004). *Guía de Comunidades y Entidades Musulmanas de Granada*. Seminario de Estudios para la Intervención Social y Educación de la Universidad (UGR). Granada: Ed. Maristán.
- Bonet, J. et al. (1994). *Acuerdos del Estado español con los judíos, musulmanes y protestantes*. Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca.
- Bonmatí, J.F. (1992). *Españoles en el Magreb, siglos XIX y XX*. Madrid: Mapfre.

- Bunes Ibarra, M.A. De (1989). *La imagen de los musulmanes y del Norte de Africa en la España de los siglos XVI y XVII. Los caracteres de una hostilidad*. Madrid: CSIC.
- Cabello, E., López García, B., Moreras, J. (2002). *Eléments de transnationalité parmi les entrepreneurs marocains en Espagne*. In : Cesari, J. (ed.). *La Méditerranée des réseaux. Marchands, entrepreneurs et migrants entre l'Europe et le Maghreb*. Paris : Maisonneuve et Larose, s. 97-115.
- Cabrera, H.I. (1999). *Crónicas muladíes*. Webislam online: http://www.webislam.com/numeros/1999/articulos/Cronicas_Muladies/Cont_%20Cronicas.htm, 03-11-2006.
- Calvanese, F. (ed.) (1989). *La Spagna, da paese di emigrazione a paese d'immigrazione. Emigrazione e politica migratoria negli anni ottanta*. Salerno: Fiscinao, s. 146-151.
- Campuzano, C. (2001). *El debate sobre la inmigración en España, ¿una oportunidad doblemente perdida?* In: Revista CIDOB d'afers internacionals (Ciudadanía europea e inmigración), 53, 2001. Also: Dialnet online: http://dialnet.unirioja.es/servlet/listaarticulos?tipo_busqueda=EJEMPLAR&revista_busqueda=2496&clave_busqueda=115838, 23-01-2006.
- Capel, H. (2001). *Inmigrantes extranjeros en España. El derecho a la movilidad y los conflictos de la adaptación: grandes expectativas y duras realidades*. In: Scripta Nova, 81, 2001. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-81.htm>, 12-01-2006.
- Capel, H. (2002). *Las políticas de atención a las necesidades de los inmigrantes extranjeros de escasos recursos*. In: Scripta Nova, vol. VI, 117, 2002. Universidad de Barcelona online : <http://www.ub.es/geocrit/sn-117.htm>, 14-01-2006.
- Cesari, J. (2002). *Une contribution au débat sur la mondialisation*. In: Cesari, J. (ed.). *La Méditerranée des réseaux. Marchands, entrepreneurs et migrants entre l'Europe et le Maghreb*. Paris : Maisonneuve et Larose, s. 7-22.
- Colamonico, O. (2005). *Le leggi sull'immigrazione e l'integrazione dei musulmani in Spagna nella seconda metà del XX secolo*. Tesi di laurea, Università degli Studi di Bologna, Facoltà delle Scienze Politiche, Corso Scienze Politiche.
- Colectivo IOÉ (1989). *España, frontera sur de Europa*. In : Documentación Social, 77, 1989, s. 101-112.
- Colectivo IOÉ (1999). *La política migratoria en España. Su relación con el marco europeo*. In: *Old Differences and New Similarities. American & European Immigration Policies in a Comparative Perspective*, Italian Academy, Columbia University.
- Colet Duran, J.M. (2001). *Immigració estrangera en una ciutat petita. Adaptació i integració al Vendrell*. In: Scripta Nova, 94, 2001. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-94.htm>, 22-01-2006.
- Corpas Aguirre, M.Á. (2003). *El islam en el presente español. Una aportación inédita a la construcción de una sociedad plural*. Primer Congreso Mundial de Musulmanes de Habla Hispana. El Islam en las Dos Orillas. Sevilla 3-5 de abril 2003. Webislam online:

http://www.webislam.com/congresohispano/ponencias/ponencia_29.html, 18-05-2005.

- Dassetto, F. (1994). *L'islam in Europa*. Torino: Ed. Della Fondazione Giovanni Agnelli.
- Dassetto, F. (1996). *La construction de l'islam européen. Approche socio-anthropologique*. Paris: L'Harmattan.
- Dassetto, F. (2004). *Islams du nouveau siècle*. Bruxelles: Ed. Labor.
- Díaz Rodríguez, C., Delgado Acosta, C.R. (2005). *Mercado laboral y nuevos perfiles de la inmigración extranjera en Canarias*. In: Scripta Nova, vol. IX, 201, 2005. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-201.htm>, 12-01-2006.
- Dittrich, M. (2003). *What perspectives for Islam and Muslims in Europe*. Brusel: Fondation Roi Baudouin.
- Domínguez Mujica, J., Guerra Talavera, R. (2004). *El origen geográfico de los inmigrados marroquíes en Canarias. Migraciones exteriores y factores de repulsión*. In: Scripta Nova, vol. VIII, 161, 2004. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-161.htm>, 30-01-2006.
- Egea Jiménez, C., Nieto Calmaestra, J.A. (2005). *La inmigración actual en Andalucía (1997-2001)*. In: Scripta Nova, vol. IX, 192, 2005. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-192.htm>, 12-01-2006.
- Encinas Moral, Á.L. (2003). *El islam en España y en la Europa comunitaria: impresiones de la vida cotidiana de un musulmán andalusí*. Primer Congreso Mundial de Musulmanes de Habla Hispana, El Islam en las Dos Orillas. Sevilla 3-5 de abril 2003. Webislam online: http://www.webislam.com/congresohispano/ponencias/ponencia_11.html, 18-05-2005.
- Fernández, P., Fierro, M., Carnicero, M.J. (1997). *Bibliografía sobre los musulmanes españoles y europeos*. In: Awraq, 18, vol. XVIII, 1997, s. 207-229.
- Ferrer Rodríguez, A., Urdiales Viedma, M.E. (2004). *Características de la población extranjera en España*. In: Scripta Nova, vol. VIII, 160, 2004. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-160.htm>, 23-01-2006.
- Fierro, M. (1996). *Spain*. In: Dassetto, F., Conrad, Y. (ed.). *Musulmans en Europe occidentale. Bibliographie commentée*. Paris: L'Harmattan, s. 175-183.
- Fierro, M., Carnicero, M.J. (1997). *Las publicaciones de los musulmanes españoles*. In: Awraq, 18, vol. XVIII, 1997, s. 106-150.
- Galindo, E. (1993). *El islam en la España actual*. In: *Al servicio de la unidad. Homenaje a D. Julián García Hernando*. Madrid: Editorial Atenas, s. 531-551.
- García Figueras, T. (1939). *Marruecos. La acción de España en el Norte de África*. Madrid: Ed. Fe.
- García Oliver, R. (1996). *El establecimiento de contingentes como política activa de canalización de flujos migratorios*. In: López, B., Planet, A., Ramírez, A. (ed.).

Atlas de la inmigración magrebí en España. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid y la Dirección General de Migraciones, s. 256-257.

- Garreta Bochaca, J. (2002). *Inmigrantes musulmanes en una sociedad "laica". Procesos de creación, consolidación y retos de futuro de las mezquitas*. In: Papers, 66, 2002, s. 249-268.
- Gerholm, T., Lithman, Y.G. (ed.) (1990). *The New Islamic Presence in Western Europe*. London: Mansel.
- Giménez Romero, C. (1995). *Pratiques religieuses, démarches culturelles et insertion socioéconomique*. In: Bistolfi, R., Zabbal, F (ed.). *Islams d'Europe. Intégration ou insertion communautaire ?* La Tour d'Aigues: Editions de l'Aube, s. 276-284.
- Gresh, A. (2004). *L'islam, la République et le monde*. Fayard.
- Guolo, R. (2004). *L'islam è compatibile con la democrazia?* Bari: Laterza.
- Haguenu-Moizard, C. (2000). *Etats et religions en Europe*. Grenoble : PUG.
- Herrera Alonso, J.M. (1995). *Travail et vie associative : aspects sociaux de l'intégration*. In: Bistolfi, R., Zabbal, F. (ed.), *Islams d'Europe. Intégration ou insertion communautaire ?* La Tour d'Aigues: Editions de l'Aube, s. 269-276.
- Irujo, J.M. (2005). *El Agujero. España invadida por la yihad*. Madrid: El País Aguilar.
- Izquierdo Escribano, A. (1995). *Présence musulmane et perception de l'islam*. In: Bistolfi, R., Zabbal, F. (ed.), *Islams d'Europe. Intégration ou insertion communautaire ?* La Tour d'Aigues: Editions de l'Aube, s. 265-269.
- Izquierdo, A. (1996). *La inmigración inesperada*. Madrid: Trotta.
- Jiménez-Aybar, I. (2004). *La formación de la comunidad musulmana de Aragón y su estatuto jurídico*. In: Vicente, A. (ed.) *Musulmanes en el Aragón del siglo XXI*. Zaragoza: Instituto de Estudios Islámicos y del Oriente Próximo, s. 43-83. Also: Webislam online: <http://www.webislam.com/?idt=715>, 19-05-2005.
- Jiménez-Aybar, I., Barrios Baudor, G.L. (2006). *La conciliación entre la vida laboral y la práctica de la religión musulmana en España. Un estudio sobre la aplicación del Acuerdo de cooperación con la Comisión Islámica de España y otras cuestiones relacionadas*. In: Revista del Centro de Estudios Financieros (Trabajo y Seguridad Social), 274, enero 2006, s. 3-42. Also: Webislam online: <http://webislam.com/?idt=4236>, 15-03-2006.
- Kepel, G. (2004). *Fitna. Guerra nel cuore dell'islam*. Rome-Bari: Laterza, 2004 (Fr. originál: *Fitna. Guerre au coeur de l'islam*, Paris : Gallimard, 2004).
- Kropáček, L. (1999). *Blízký východ na přelomu tisíciletí. Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad.
- Kropáček, L. (2002). *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad.
- Lamchichi, A. (2000). *Islam-Occident, Islam-Europe: choc des civilisations ou coexistence des cultures?* Paris-Montréal: L'Harmattan.

- Lewis, B. (1992). *La situation des populations musulmanes dans un régime non musulman. Réflexions juridiques et historiques*. In: Lewis, B., Schnapper, D., *Musulmans en Europe*. Arbes: Actes sud, s. 11-34.
- Lewis, B. (1995). *...et pour la tradition islamique. Une religion minoritaire*. In: Cesari, J. (ed.). *L'islam en Europe*. Problèmes politiques et sociaux, dossiers d'actualité mondiale, 746, 1995, s. 17-20.
- López García, B. et al. (1993). *Inmigración magrebí en España. El retorno de lo moriscos*. Madrid: Mapfre.
- López García, B., Berriane, M. (ed.) (2004). *Atlas de la inmigración marroquí en España*. Madrid: Taller de Estudios Internacionales, Universidad Autónoma de Madrid. Capítulo X, *Los otros Magrebíes y España*, s. 451-470.
- López García, B., Planet Contreras, A. I. (2002). *Islam in Spain*. In: Hunter, S.T. (ed.). *Islam, Europe's Second Religion. The New Social, Cultural and Political Landscape*. Westport: Praeger Publisher, s. 157-173.
- López García, B., Ramírez, Á. (1997). *¿España es diferente? Balance de la inmigración magrebí*. In: Revista Migraciones, 1, 1997, s. 41-71.
- López, B., Olmo, N. (1995). *Islam e inmigración*. In: Abumalham, M. (ed.). *Comunidades islámicas en Europa*. Madrid: Trotta, s. 257-276.
- López, B., Planet, A., Ramírez, Á. (1996). *La política de contingentes en 1993 y 1994*. In: López, B., Planet, A., Ramírez, Á. (ed.). *Atlas de la inmigración magrebí en España*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid y la Dirección General de Migraciones, s. 257-258.
- López, B., Ramírez, Á. (1994). *Migraciones y relaciones hispano-magrebíes. La cooperación? Una alternativa al éxodo?* In: *África, España y la Comunidad Europea. Flujos migratorios y Cooperación al Desarrollo*. Documentos y Studios, 78, 1994, s. 178- 186.
- Losada Campos, T. (1995). *Inmigración musulmana: restos humanos, culturales y religiosos*. In: Abumalham, M. (ed.). *Comunidades islámicas en Europa*. Madrid: Trotta, s. 189-199.
- Losada, T. (1995a). *Diversité culturelle et statut juridique*. In: Bistolfi, R., Zabbal, F. (ed.). *Islams d'Europe. Intégration ou insertion communautaire?* La Tour d'Aigues: Editions de l'Aube, s. 287-290.
- Losada, T. (1995b). *Espagne: l'islam de nouveau présent. L'accord de coopération d'avril 1992*. In: Cesari, J. (ed.). *L'islam en Europe*. Problèmes politiques et sociaux, dossiers d'actualité mondiale, 746, 1995, s.70-72.
- Martín Corrales, E. (2001). *De las galeotas corsarias a las pateras del estrecho: la influencia del posado en la imagen de los musulmanes y magrebíes en España*. In: Scripta Nova, 94, 2001. Universidad de Barcelona online: <http://www.ub.es/geocrit/sn-94.htm>, 12-01-2006.
- Martín Corrales, E. (2002). *La imagen del magrebí en España. Una perspectiva histórica. Siglos XVI-XX*. Barcelona: Bellaterra.

- Martín Corrales, E. (2004). *Maurofobia/islamofobia y maurofilia/islamofilia en la España del siglo XXI*. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, 66-67, octubre 2004, s. 39-51.
- Martín Muñoz, G., López Sala, A. (2003). *Mujeres musulmanas en España: El caso de la inmigración femenina marroquí*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Martínez Belda, C. (2006a). *Un curriculum para un islam universal. Trabajo del Módulo V, Interculturalidad en el islam*. UNED, Curso Experto profesional en Cultura y Civilización Islámicas. Webislam online: <http://www.webislam.com/media/pdf/curriculum%20del%20islam.pdf>, 25-09-2006.
- Martínez Belda, C. (2006b). *La vida del Profeta Muhámmad. Trabajo del Módulo II: "Muhámmad (Aspectos de la vida del Profeta según fuentes islámicas)"*. UNED, Curso Experto profesional en Cultura y Civilización Islámicas. Webislam online: <http://www.webislam.com/media/pdf/Vida%20de%20Muhammad1.pdf>, 26-09-2006.
- Martínez de Codes, R.M., *Un modelo de Estado aconfesional en el marco de la nueva Constitución para Europa*. Encuentros multidisciplinares online: <http://www.encuentros-multidisciplinares.org/Revistan%C2%BA18/N%C2%BA%2018%20Rosa%20M%20Mnez%20de%20Codes.htm>, 21-06-2006.
- Martínez-Torrón, J. (2005). *La contribución de la Ley Orgánica de Libertad Religiosa a la transición democrática en España*. Osservatorio delle Libertà ed istituzioni religiose. OLIR online: http://www.olir.it/areetematiche/103/documents/Martinez-Torron_LORL.pdf, 29-05-2006.
- Martín-Muñoz, G. (2003a). *Mapping the Muslim Leadership in Spanish Urban Centers*. In: Cesari, J. (ed.). *European Muslims and the Secular State in a Comparative Perspective*, NOCRIME Conference, Final Symposium Report, june 30 and july 1, 2003, Paris, s. 239-245. Also: Euro-Islam Info online: http://www.euro-islam.info/PDFs/Final_ICDEI_Symposium.pdf, 22-06-2006.
- Martín-Muñoz, G. (2003b). *Muslims in Spain. An Archaetypical Contradiction between "Conflict and Reality"*. Euro-Islam Info online: <http://euro-islam.info/PDFs/gemaPuca.pdf>, 22-06-2006.
- Martín-Muñoz, G. (2003c) in *Discussion led by Jose Casanova*. In: Cesari, J. (ed.). *European Muslims and the Secular State in a Comparative Perspective*, NOCRIME Conference, Final Symposium Report, june 30 and july 1, 2003, Paris, s. 264-278. Also: Euro-Islam Info online: http://www.euro-islam.info/PDFs/Final_ICDEI_Symposium.pdf, 22-06-2006.
- Morales Lezcano, V. (1989). *Africanismo y Orientalismo español en el siglo XIX*. Madrid: UNED.
- Morales Lezcano, V. (2003). *El peso del pasado en el rechazo español de los norteafricanos*. In: Morales Lezcano, V. (ed.), *Papeles Ocasionales*, 4, noviembre 2003, s. 35-41. Also UNED online: http://www.uned.es/investigacion/papeles_ocasionales/numero_4.pdf, 23-02-2007.

- Moratinos, M. A. (1995). *Immigration et accueil des musulmans : la politique officielle de l'Etat*. In: Bistolfi, R., Zabbal, F. (ed.), *Islams d'Europe. Intégration ou insertion communautaire ?* La Tour d'Aigues: Editions de l'Aube, s. 259-264.
- Moreras Palenzuela, J. (1996). *Les Accords de coopération de l'Etat espagnol et la Commission islamique*. In: Revue Européenne de Migrations Internationales, vol. 12, 1, 1996, s. 77-90.
- Moreras Palenzuela, J. (2004-2005). *¿Ravalistán? Islam y configuración comunitaria entre los paquistaníes en Barcelona*. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, 68, diciembre 2004-enero 2005, s. 119-132.
- Moreras, J. (1999). *Musulmanes en Barcelona. Espacios y dinámicas comunitarias*. Barcelona: CIDOB, s. 85-97. Also Centrum voor Islam in Europa (Universiteit Gent) online: <http://www.flwi.ugent.be/cie/moreras2.htm>, 18-02-2006.
- Moreras, J. (2002). *Espagne*. In: Maréchal, B. (ed.). *L'islam et les musulmans dans l'Europe élargie : radioscopie*. Louvain-La-Neuve : Academia Bruylant, s. 47-59.
- Moreras, J. (2002b). *Lógicas divergentes, configuración comunitaria e integración social de los colectivos musulmanes en Cataluña*. In: De Lucas, J., Torres, F. (ed.). *Inmigrantes: ¿cómo los tenemos?*. Madrid: Talasa, s. 196-217. Also Grupo Eleuterio Quintanilla online: <http://equintanilla.com/Dossier/Logicas%20divergentes%20Moreras.pdf>, 09-10-2006.
- Moreras, J. (2004). *La organización del islam en Cataluña*. In: López García, B., Berriane, M. (ed.) (2004). *Atlas de la inmigración marroquí en España*. Taller de Estudios Internacionales, Universidad Autónoma de Madrid, s. 317-318.
- Moreras, J., *Pluralidad religiosa, islam y construcción europea*. SEU de Barcelona online: <http://www.cccb Aman.org/fimam/textos.htm>, 30-05-2005.
- Nielsen, J.S. (1992). *Muslims in Western Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Oliveres, A. (2000). *Problemas, respuestas y experiencias. Los retos económicos de Marruecos y España*. In: Revista CIDOB d'afers internacionals (La mundialización y la apuesta intercultural), 50, 2000. Also: Dialnet online: http://dialnet.unirioja.es/servlet/listaarticulos?tipo_busqueda=EJEMPLAR&revista_busqueda=2496&clave_busqueda=115832 (23-01-2006).
- Pallavicini, Y.S.Y. (2004). *L'islam in Europa*. Milano: Il Saggiatore.
- Pereira Castañares, J. C. (2004). *La política exterior de España (1875-1939)*. In: Paredes, J. (ed.). *Historia contemporánea de España, siglo XX*. Barcelona: Ariel, s. 572-591.
- Planet Contreras, A. I. (1998). *Melilla y Ceuta: espacios-frontera hispano-marroquíes*. Melilla: Ciudad Autónoma de Melilla-Ciudad Autónoma de Ceuta-UNED.
- Planet Contreras, A. I. (2001). *Del proceso extraordinario de regularización de 1991 al proceso de 2001: Análisis de una década de inmigración magrebí en España*. Primer Congreso Nacional Sobre Inmigración, Interculturalidad y Convivencia, Instituto de Estudios Ceutíes, Ceuta, 22-26 de octubre 2001.

- Planet, A. I. (2000). *Melilla y Ceuta, dos ciudades de frontera en el Mediterráneo occidental*. In: Revista Mugak (Centro de Estudios sobre Racismo y Xenofobia), San Sebastián, 11, 2000. Mugak online: <http://revista.mugak.eu/articulos/show/54>, 05-03-2005.
- Planet, A. I. (2002). *La frontière comme « ressource ». Le cas de Ceuta et Melilla*. In : Cesari, J. (ed.). *La Méditerranée des réseaux. Marchands, entrepreneurs et migrants entre l'Europe et le Maghreb*. Paris : Maisonneuve et Larose, s. 267-281.
- Ramadan, T. (1994). *Les musulmans dans la laïcité. Responsabilités et droits des musulmans dans les sociétés occidentales*. Lyon: Tawhid.
- Ramadan, T. (1997). *Chercher des accommodements*. In: Hennebelle, G. (ed.), *L'islam est-il soluble dans la République ?* Panoramiques, 29 , 1997, s. 111-116. Arléa-Corlet Ed.
- Ramadan, T. (1999). *Etre un musulmans européen. Etude des sources islamiques à la lumière du contexte européen*. Lyon: Tawhid.
- Ramadan, T. (2003). *Les musulmans d'occident et l'avenir de l'islam*. Sindbad, Actes Sud.
- Ramírez, Á. (1998). *Migraciones, género e islam. Mujeres marroquíes en España*. Madrid: AECl.
- Roland, J. (2004). *Il libro nero di al-Qaeda*. Roma: Newton & Compton Editori (Fr. original: *Les archives secrètes d'Al-Qaida*. Jean Piccolec Ed., 2002).
- Romero, M.L. (2003). *La situación legal del islam en España*. Primer Congreso Mundial de Musulmanes de Habla Hispana. El Islam en las Dos Orillas. Sevilla 3-5 de abril 2003. Webislam online: http://www.webislam.com/congresohispano/ponencias/ponencia_43.html, 18-05-2005
- Roy, O. (2002). *L'islam mondialisé*. Paris: Seuil.
- Sahani, F. (2006). *Islam: L'identità inquieta dell'Europa. Viaggio tra i musulmani d'Occidente*. Milano: Il Saggiatore, s. 273-307.
- Sainz, E. (1990). *La minoría árabe y musulmana en Andalucía y sus consecuencias sociales y políticas*. Universidad de Granada, Centro de investigaciones sociológicas.
- Sánchez Ruano, F. (2004). *Islam y la guerra civil española. Moros con Franco y con la republica*. Madrid: La Esfera de los Libros.
- Sfeir, A.(1997). *Les réseaux d'Allah. Les filières islamistes en France et en Europe*. Paris: Plon.
- Shadid, W., Koningsveld, P.S. van (2002). *The Negative Image of Islam and Muslims in the West: Causes and Solutions*. In: Shadid, W., Koningsveld, P.S. van (ed.). *Religious Freedom and the Neutrality of the State: The positron of Islam in the European Union*. Leuven: Peeters, s. 174-196.
- Soto Carmona, A. (2001). *Población y diferencias regionales. Mercado y relaciones de trabajo. Poder sindical. Estado de Bienestar*. In: Díaz Guijón, J.R. et al. *Historia de la España actual 1939-2000. Autoritarismo y democracia*. Madrid-Barcelona: Marcial Pons, 2. vydání, s. 465-505.

- Tibi, B. (2003). *Euro-Islam. L'integrazione mancata*. Venezia: Marsilio. (Něm. originál: *Islamische Zuwanderung. Die gescheiterte Integration*. Stuttgart-Munich: Deutsche Verlags, 2002).
- Ubaldo, M.V. (1997). *La integración social de los inmigrantes en España*. Madrid: Trotta.
- Vilar, J. B., Vilar, M. J. (1999). *La emigración española al Norte de África (1830-1999)*. Madrid: Arco Libros, s.l..
- Wihtol de Wenden, C. (2001). *L'Europe des migrations*. Paris : La Documentation Française.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Odborné zdroje:

<http://www.colectivoioe.org>

<http://www.euro-islam.info>

<http://www.euro-islam.info/pages/spain.html>

<http://www.flwi.ugent.be/cie/index.htm>

<http://www.infomedio.org>

<http://www.ub.es/geocrit/menu.htm>

<http://www.ub.es/geocrit/nova.htm>

<http://www.uned.es>

http://www.uned.es/investigacion/SFOG_publicaciones.htm

Španělské veřejné instituce a nevládní organizace:

<http://atrios.ine.es/censo/es/inicio.jsp>

<http://bayt-al-thaqafa.org>

<http://madrepatria.blogspot.com>

<http://noticias.juridicas.com>

<http://www.andalucia.cc/manifiesto2enero/manifiesto.htm>

<http://www.ascib.net>

<http://www.atime.es>

<http://www.aulaintercultural.org>

<http://www.conocereisdeverdad.org>

<http://www.desarrollosolidaridad.org>

http://www.elecciones.mir.es/partidos/r_partidos_p.htm

<http://www.funci.org>

<http://www.fundea.net> (původně <http://www.fundea.org>)

<http://www.geocities.com/gabijairo/promo/cie.htm>

<http://www.ine.es>

<http://www.mjusticia.es> (původně <http://www.justicia.es>)

<http://www.mju.es/mreligiosos>

<http://dgraj.mju.es/EntidadesReligiosas/>

<http://www.mtas.es>

http://extranjeros.mtas.es/es/general/DatosEstadisticos_index.html

<http://www.oei.org.co/quipu/espana/index.htm>

<http://www.pluralismoyconvivencia.es>

<http://www.todalaley.com>

<http://www.unsolmon.org>

Mezinárodní organizace:

<http://assembly.coe.int>

<http://europe.eu.int>

<http://www.ihf-hr.org>

<http://www.osn.cz>

<http://www.unaoc.org>

Španělské islámské organizace:

<http://ucide.org> (původně <http://www.ucide.es>)

<http://www.an-nisa.es>

<http://www.ccislamico.com/index.html>

<http://www.elislamweb.net>

<http://www.feeri.org>

<http://www.flwi.ugent.be/cie/univcordoba.html>

<http://www.fundacionalandalus.com>

<http://www.geocities.com/ongams/index.html>

<http://www.gmezv.com>

<http://www.imtidad.com>

<http://www.institutohalal.org>

<http://www.islambilbao.org>

<http://www.islamenlinea.com>

<http://www.islamhispania.org/es/> (původně <http://www.islamhispania.com>)

<http://www.Islam-Shia.org>
<http://www.Islam-Shia.org/kauzar/kauzar.htm>
<http://www.islamyal-andalus.org>
<http://www.mezquitadegranada.com>
<http://www.mezqutiadesevilla.com>
<http://www.minhajspain.org>
<http://www.mundoarabe.org>
<http://www.musulmanesandaluces.org>
<http://www.musulmanesnuevos.tk>
<http://www.nematollahi.org>
<http://www.profesislam.com>
<http://www.tarikashadilia.org>
<http://www.tariqa.org/espanol/corazon>
<http://www.verdeislam.com>
<http://www.viasmelilla.org>
<http://www.webcciv.org>
<http://www.webislam.com>

Mezinárodní a zahraniční islámské organizace

<http://www.ain-al-yaqeen.com>
<http://www.araburban.org>
<http://www.ato.net>
<http://www.emunion.org>
<http://www.finalcall.com>
<http://www.halalmui.or.id>
<http://www.isesco.org.ma/>
<http://www.islamicfeminism.org>
<http://www.islamicfinder.org>
<http://www.muslimworldleague.org>
<http://www.oic-oci.org>
<http://www.shaykhabdalqadir.com>

Denní tisk a elektronické časopisy:

<http://el.mundo.es>

<http://mondediplo.com>

<http://www.20minutos.es>

<http://www.abc.es>

<http://www.efe.com>

<http://www.elpais.es>

<http://www.europapress.es>

<http://www.lavanguardia.es>

<http://www.periodistadigital.com>

<http://www.revistaamanecer.com>

Resumé

Islám byl vždy nedílnou součástí španělské reality. Po osmi staletích muslimského al-Andalusu udrželo Španělsko své vazby na islámský svět prostřednictvím válečných, obchodních a diplomatických kontaktů, které vedly ke koloniálnímu dobrodružství v severozápadní Africe v první polovině 20. století. Španělský přechod k demokracii přeměnil zemi vysílající emigranty v destinaci imigrace, především marockého původu a ekonomicky motivované. Historická zkušenost a počet muslimů na národním území vedly také k právnímu uznání přítomnosti islámu ve Španělsku (1989) coby základnímu požadavku pro jednání o dohodě o spolupráci mezi muslimskou komunitou a španělským státem. Právní rámec (ústava z roku 1978, zákon o náboženské svobodě, zákon o cizincích, zákon o právu na azyl) dává rodilým, naturalizovaným a přistěhovalým muslimům ve Španělsku možnost vytvářet asociace a Registr náboženských entit (ministerstvo spravedlnosti), vytvořený v důsledku schválení zákona o náboženské svobodě, poskytuje islámským asociacím statut právnické osoby. Islámský asociační proces ve Španělsku začal na konci 60. let a prošel různými právními fázemi: od základních asociací, přes hierarchické struktury federací a oficiální reprezentace (Islámská komise Španělska), až po nejmladší organizace, které se objevují ve formě islámských rad a federací na autonomní úrovni, což způsobuje rozrůzněné muslimských reprezentací. Asociační typy se také vyvíjejí: od úplně první muslimské menšiny sestávající z naturalizovaných Arabů, přes *boom* španělských konverzí na islám v 80. letech, až po masový příliv severoafrických přistěhovalců v 90. letech, který stále pokračuje a začíná se podílet na asociačním procesu. V současnosti lze rozlišit různé typy islámských asociací v rámci celého spektra španělského oficiálního islámu: sektářský mysticismus, progresivní andaluský nacionalismus, skupiny wahhábovské inspirace nebo islámský feminismus. Obecnější kategorií je politizující islám, který může zastřešovat ostatní typy asociací. Wahhábovské skupiny jsou intelektuálně nejchudší, nepublikují žádná vlastní díla, pouze islámské překlady. Na druhou stranu, liberální andaluské nacionalistické asociace jsou neaktivnějšími na úrovni národní i mezinárodní a jejich cílem je vytvoření islámu „made in Spain“. Klíčovým momentem pro španělský oficiální islám byl rok 1992, kdy byla podepsána Dohoda o spolupráci státu s Islámskou komisí Španělska. Dohoda se vztahuje na oficiálně uznané islámské náboženské entity (které jsou členy Islámské komise Španělska a figuruje v Registru náboženských entit) a zaručuje jim a upravuje náboženská práva a důležité otázky, které nejsou institucionalizovány v žádné jiné evropské zemi:

právní ochrana a daňové úlevy pro kultovní místa a neziskové islámské asociace, právní statut islámských náboženských vůdců, náboženské sňatky a připomínání islámských svátků a práva muslimských pracujících a žáků během nich, islámská náboženská výuka, záruka halál, podpora a zachování islámského kulturního dědictví. Některé z těchto bodů, jak předpokládá Dohoda, byly doplněny dalšími specifickými dohodami. Dohoda nicméně neupravuje finanční situaci islámských asociací a španělská socialistická vláda se k otázce vyjádřila teprve nedávno. Ačkoliv aplikace Dohody je primárním zájmem islámských komunit, rivalita a ideologické odlišnosti v rámci oficiálního islámu a negativní postoje bývalé konzervativní vlády a nevyřešená otázka financování způsobily, že obsah Dohody nebyl vždy naplněn. Některé body byly aplikovány s mnohaletým zpožděním. Právní rámec je stále pokročilejším než jeho praktická aplikace. Španělský oficiální islám představuje značný potenciál pro prevenci radikalizace islámu v zemi, nejen díky své formální struktuře, autoritě nebo spolupráci se státem, ale hlavně díky svému vnitřnímu pluralismu a odlišnostem, které hrají významnou roli jako demokratizační a autokontrolní faktor v rámci muslimské komunity. Nicméně tytéž vnitřní odlišnosti stále paralyzují úplnou aplikaci Dohody.

Summary

Islam has always been an integral part of the Spanish reality. After eight centuries of Muslim al-Andalus, Catholic Spain maintained its connection with the Islamic world through war, trade or diplomatic contacts that led to the colonial adventure in northwestern Africa in the first half of the 20th century. The Spanish transition to democracy converted the country from an emigration country into a destination of immigration; mostly the Moroccan economically motivated one. The historic experience and the number of Muslims on the national territory led also to the legal recognition of Islam's presence in Spain (1989) as a fundamental requirement for negotiating an agreement for cooperation between the Muslim community and the Spanish state. The legal framework (Constitution of 1978, Religious Freedom Act, Aliens' Act, Asylum Act) gives indigenous, naturalized and immigrant Muslims in Spain a possibility to create associations and the Registry of religious entities (Ministry of Justice), established in the consequence of the approbation of the Religious freedom act, provides the religious Islamic associations with the status of legal person. The Islamic associational process in Spain started at the end of the 60's and has passed through different legal phases, from basic associations, through the hierarchical structure of federations and official representation (Islamic Commission of Spain), until the most recent organizations that are emerging in the form of autonomous Islamic councils and federations on regional level, which cause the diversification of Muslim representations. Association types have also been developing: from the very first Muslim minority composed of naturalized Arabs, through the boom of Spanish conversions to Islam in the 80's, up to the massive north-African immigration waves in the 90's that have been continuing and are taking their part in the associational process. At present, different types of Islamic associations can be distinguished within the whole spectrum of the Spanish official Islam: sectarian mysticism, progressive Andalusian nationalism, wahhabi-inspired groups or Islamic feminism. A more general category is the politicizing Islam that can often cover other association types. Wahhabi groups are intellectually the poorest; do not publish any proper works, just Islamic translations. On the other hand, liberal Andalusian nationalist associations are the most active on the national and international level and their goal is the creation of "Islam made in Spain". The crucial moment for the Spanish official Islam was the year 1992, when the Agreement for cooperation of the state with the Islamic Commission of Spain was signed. The Agreement applies to the officially recognized Islamic religious entities (which are members of the Islamic Commission of

Spain and are enrolled in the Registry of religious entities), and guarantees them and regulates religious rights and important issues that are not institutionalized in any other European country: legal protection and provision of tax benefits for cult places and nonprofit Islamic associations, legal status of Islamic religious leaders, religious marriages and commemoration of Islamic holidays and the rights of Muslim workers and pupils during them, Islamic religious education, guarantee *halal*, promotion and preserving of Islamic cultural heritage. Some of these points, as the Agreement presumes, have been completed by further specific acts. The Agreement, however, does not regulate the financial situation of the Islamic associations and the Spanish socialist government has only recently addressed the question. Although the application of the Agreement is the primary interest of the Islamic communities, rivalries and ideological differences within the official Islam and the negative attitude of the former conservative government and the opened question of financing caused that the content of the Agreement has not always been fulfilled, some points were carried out with many years of delay. The legal framework has still been more advanced than the real practice. The Spanish official Islam represents great potential for preventing the radicalization of Islam in the country, not only by its formal structure, authority or cooperation with the state, but mainly by its internal pluralism and diversity that play an important role of democraticizing and auto-controlling factor within the Muslim community. Nevertheless, the same internal diversity has been paralyzing the complete application of the Agreement.

Resumen

El Islam ha sido siempre una parte integrante de la realidad española. Después de ocho siglos de al-Andalus musulmán, la España Católica mantuvo sus conexiones con el mundo islámico mediante los enfrentamientos bélicos, contactos comerciales y diplomáticos que dirigieron a la aventura colonialista en noroeste de África en la primera mitad del siglo XX. La Transición española convirtió a un país emisor de emigrantes en un destino de inmigración, sobretodo la de origen marroquí económicamente motivada. La experiencia histórica y el número de los musulmanes en el territorio nacional condujo también al reconocimiento de la presencia del Islam en España (1989) como un requerimiento fundamental para negociar el acuerdo de cooperación entre la comunidad musulmana y el Estado español. El marco jurídico (Constitución de 1978, Ley de Libertad Religiosa, Ley de Extranjería, Ley Reguladora del Derecho de Asilo) ha dado a los musulmanes nativos, nacionalizados e inmigrados la posibilidad de crear asociaciones. El Registro de Entidades Religiosas (Ministerio de Justicia) establecido por la aprobación de la Ley de Libertad Religiosa otorga a las asociaciones islámicas el estatuto de personalidad jurídica. El proceso asociativo islámico en España se inició a finales de los sesenta y ha pasado por diversas fases legales, desde las asociaciones básicas, a través de la estructura jerárquica de federaciones y representación oficial (Comisión Islámica de España), hasta las organizaciones más recientes, que están surgiendo bajo la forma de consejos y federaciones al nivel autonómico y que causan una diversificación de las representaciones musulmanas. Los tipos de asociaciones también van evolucionando: desde las primeras minorías musulmanas compuestas de Árabes nacionalizados, a través del *boom* de las conversiones españolas al Islam en los ochenta, hasta los flujos migratorios del Norte de África en los noventa que siguen y están tomando parte en el proceso asociativo. En la actualidad, diversos tipos de asociaciones islámicas pueden distinguirse dentro de toda la gama del Islam oficial: misticismo sectario, nacionalismo andalusí progresista, grupos de inspiración wahhabí o feminismo islámico. Una categoría más general es el Islam politizado que puede abrigar otros tipos de asociaciones. Los grupos wahhabí son intelectualmente los más pobres, no publican ningún trabajo propio, solo traducciones islámicas. Por otro lado, las asociaciones nacionalistas andalusíes liberales son las más activas a nivel nacional e internacional y su objetivo es un “Islam made in Spain”. El momento crucial para el Islam oficial español fue el año 1992 cuando se firmó el Acuerdo de cooperación del Estado con la Comisión Islámica de España. El Acuerdo se refiere a las

entidades religiosas islámicas reconocidas (que son miembros de la Comisión Islámica de España y figuran en el Registro de las Entidades Religiosas) y garantiza y regula los derechos religiosos e importantes ámbitos que no están institucionalizados en ningún otro país europeo: protección legal y beneficios fiscales para los lugares de culto y las asociaciones islámicas sin ánimo de lucro, estatuto legal de los dirigentes religiosos islámicos, matrimonios religiosos y conmemoraciones de las fiestas islámicas y el derecho de los trabajadores y alumnos musulmanes durante ellas, educación religiosa islámica, garantía halal, promoción y preservación del patrimonio cultural islámico. Algunos de estos ámbitos, como presume el Acuerdo, han sido completados por ulteriores acuerdos específicos. El Acuerdo, sin embargo, no regula la situación financiera de las asociaciones islámicas y el gobierno socialista español tan solo ha abordado recientemente esta cuestión. Aunque la aplicación del Acuerdo sea el interés primario de las comunidades islámicas, rivalidades y diferencias ideológicas dentro del Islam oficial y las actitudes negativas del ex-gobierno conservador y la cuestión abierta de financiación causan que el contenido del Acuerdo no haya sido cumplido siempre, algunos puntos fueron aplicados con muchos años de retraso. El marco jurídico sigue siendo un aspecto más avanzado lo que no ocurre con su aplicación práctica. El Islam oficial español representa un gran potencial para prevenir la radicalización del Islam en el país, no sólo por su estructura formal, autoridad o cooperación con el Estado, sino sobretodo por su pluralismo y diversidad internos que juegan un papel importante como un factor de democratización y autocontrol dentro de la comunidad musulmana. No obstante, la misma diversidad interna sigue paralizando un completo cumplimiento del Acuerdo.

PŘÍLOHY

- Příloha I:** Tabulka Rezidenti z muslimských zemí (distribuce pohlaví, věková skladba, narození ve Španělsku) – 2005
- Příloha II:** Tabulka Rezidenti z muslimských zemí v CC.AA. – 2005
- Příloha III:** Tabulka Ilegální vylodění na španělském území – 2004/2005
- Příloha IV:** Tabulka Islámské náboženské entity zapsané v Registru náboženských entit ministerstva spravedlnosti – 2006
- Příloha V:** Dohoda o spolupráci španělského státu s CIE z roku 1992
- Příloha VI:** Prohlášení FEERI z 15-09-2001
- Příloha VII:** Fatwa CIE odsuzující terorismus a skupinu al-Qá'ida z 11-03-2005
- Příloha VIII:** Dopis islámské asociace Junta Islámica adresovaný papeži Benediktu XVI. ohledně ekumenického charakteru córdobské mešity-katedrály z 24-12-2006

Příloha I

Rezidenti původem z muslimských zemi (distribuce pohlaví, věková skladba, narození ve Španělsku) - 2005							
Národnost	Celkem	% žen	Věková skupina			Průměrný věk	Osoby narozené ve Španělsku
			0 - 15 let	16 - 64 let	Nad 64 let		
Maroko	493 114	34,59	104 802	382 197	6 114	28	55 875
Alžírsko	35 437	24,03	5 202	29 885	350	31	3 025
Pákistán	28 707	13,34	3 205	25 405	97	31	935
Senegal	27 678	18,01	3 015	24 566	97	32	1 957
Nigérie	17 338	37,22	1 613	15 708	17	29	1 243
Gambie	15 830	28,91	5 332	10 489	9	25	4 828
Mali	10 902	6,88	589	10 309	4	29	404
Mauretánie	7 712	16,31	888	6 789	35	32	529
Bangladéš	4 547	19,53	770	3 763	14	28	269
Egypt	2 029	21,10	297	1 686	46	32	182
Írán	1 939	41,33	163	1 567	209	41	109
Sýrie	1 662	35,56	257	1 307	98	34	188
Bosna a Hercegovina	1 310	51,15	141	1 103	66	35	41
Tunisko	1 192	28,61	142	1 025	25	33	116
Libanon	1 049	35,84	120	855	74	37	105
Turecko	970	31,58	51	880	39	35	19
Jordánsko	835	30,54	104	696	35	34	94
Albánie	739	40,87	69	641	29	32	30
Irák	600	36,33	70	480	50	37	36
Indonésie	418	54,78	23	390	5	34	14
Palestina	370	33,24	33	312	25	36	7
Etiopie	312	47,27	25	284	3	31	16
Kazachstán	311	58,20	28	280	3	33	5

Tabulka převzata z: *Anuario Estadístico de Inmigración 2005*, Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Příloha II

Rezidenti původem z muslimských zemí v autonomních komunitách – 2005

	Maroko	Alžírsko	Pákistán	Senegal	Nigérie	Gambie	Mali	Mauretánie	Bangladéš	Egypt	Írán	Sýrie	Bosna- Herzegovina	Tunisko	Libanon	Turecko	Jordánsko	Albánie	Irák	Indonésie	Palestina	Etiopie	Kazachstán	
Katalánsko	163589	5918	17330	9576	2545	13235	3362	1640	2423	632	355	348	342	335	297	259	166	188	59	51	69	18	103	222840
Andalusie	72602	3153	2014	4667	2266	365	2818	1307	151	222	298	330	90	137	183	95	128	55	118	64	45	33	40	91181
Madrid	59157	1216	811	1280	4477	103	813	195	1 490	495	758	470	100	234	161	265	185	162	257	120	57	170	37	73013
Valencie	37900	9871	3033	2036	2257	106	574	308	93	205	132	280	187	167	151	97	131	74	74	22	87	36	64	57885
Murcie	48506	2246	120	754	875	59	433	88	20	36	51	13	19	16	5	6	4	28	6	5	3	0	2	53295
Baleáry	17455	778	167	1629	1656	72	594	270	130	30	82	30	93	44	25	81	11	25	3	12	6	0	8	23201
Aragón	11423	3675	707	2060	437	1583	937	309	26	112	16	31	39	52	16	15	44	40	1	1	23	1	12	21560
Kanárské os.	13862	448	160	2077	920	86	83	2686	79	27	89	58	109	45	146	37	62	36	23	47	19	10	6	21115
Kastílie - La Mancha	16883	1112	508	306	96	19	636	131	34	44	37	31	17	15	13	4	8	5	14	2	13	17	16	19961
Kastílie a León	10504	1091	655	510	215	119	163	265	24	28	56	25	59	17	10	19	27	15	9	7	11	8	2	13839
Extremadura	10716	890	43	79	38	4	15	189	2	11	1	8	10	10	5	1	2	3	0	0	10	3	6	12046
Baskicko	6074	1383	579	763	485	21	124	204	27	38	13	5	117	61	15	24	9	28	5	14	2	3	4	9998
La Rioja	5470	881	2302	64	100	10	163	3	0	10	8	2	18	3	0	2	4	21	15	1	0	0	5	9082
Navarra	4747	1973	94	445	496	5	152	38	4	86	2	4	35	17	1	8	7	5	2	5	1	0	0	8127

Galície	3857	344	69	792	270	6	6	39	19	33	23	10	46	16	12	25	29	47	2	58	14	6	1	5724
Melilla	3765	56	0	1	0	1	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3828
Ceuta	2356	6	1	2	3	2	1	1	2	0	1	4	0	0	0	7	3	0	0	2	0	0	0	2391
Bez udání	2121	41	20	19	14	34	14	4	3	2	5	1	1	4	1	0	1	1	1	3	0	0	0	2290
Astúrie	1199	188	66	419	110	0	3	11	8	5	2	4	17	12	5	1	11	5	10	1	3	7	0	2087
Kantábrie	928	167	28	199	78	0	8	24	12	13	10	7	11	7	3	24	3	1	1	3	6	0	5	1538
Celkem	493114	35437	28707	27678	17338	15830	10902	7712	4547	2029	1939	1662	1310	1192	1049	970	835	739	600	418	370	312	311	655001

Tabulka převzata z: *Anuario Estadístico de Inmigración 2005*, Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Příloha III

Ilegální vylodění na španělském území 2004-2005

ŠPANĚLSKÉ ÚZEMÍ CELKEM				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Plavidla	412	279	-133	-32%
Počet osob na palubě	10.042	6.361	-3.681	-37%
Zadržení vůdci plavidel	122	93	-29	-24%
Ztroskotání	8	0	-8	-100%
Mrtví	53	9	-44	-83%
Zachránění	171	278	107	63%
Pohřešování	35	24	-11	-31%

KANÁRSKÉ OSTROVY				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Plavidla	180	96	-84	-47%
Zadržení pasažéři	4.743	2.319	-2.424	-51%
Zadržení vůdci plavidel	92	11	-81	-88%

GIBRALTARSKÁ ÚŽINA (Pobřeží Andalusie, Ceuta, Melilla a Murcie)				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Plavidla	231	183	-48	-21%
Zadržení pasažéři	5.295	4.042	-1.253	-24%
Zadržení vůdci plavidel	30	82	52	173%

BALEÁRY				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Plavidla	1	0	-1	-100%
Zadržení pasažéři	4	0	-4	-100%
Zadržení vůdci plavidel	0	0	0	

PLAVIDLA				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Cádiz	50	36	-14	-28%
Málaga	22	21	-1	-5%
Almería	69	28	-41	-59%
Granada	74	40	-34	-46%
Ceuta	15	42	27	180%
Melilla	1	16	15	1.500%
Murcia			0	
Gran Canaria	19	44	25	132%
Lanzarote	11	9	-2	-18%
Fuerteventura	148	38	-110	-74%
Tenerife	2	5	3	150%
Ibiza	1		-1	-100%
CELKEM	412	279	-133	-32%

ZADRŽENÍ PASAŽÉŘI				
	Rok 2004 (1.1. - 31.8.)	Rok 2005 (1.1. - 31.8.)	Rozdíl	
			Absolutní	Procentuální
Cádiz	1.013	1.043	30	3%
Málaga	424	524	100	24%
Almería	1.907	604	-1.303	-68%
Granada	1.913	1.580	-333	-17%
Ceuta	30	135	105	350%
Melilla	8	156	148	1.850%
Murcia			0	
Gran Canaria	96	452	356	371%
Lanzarote	347	180	-167	-48%
Fuerteventura	4.186	1.300	-2.886	-69%
Tenerife	114	387	273	239%
Ibiza	4		-4	-100%
CELKEM	10.042	6.361	-3.681	-37%

Tabulka převzata z: *Datos de inmigración irregular por medio de embarcaciones, a fecha 31 de agosto de 2005.* Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Příloha IV

Islámské náboženské entity zapsané v Registru náboženských entit
ministerstva spravedlnosti (2006)

CC.AA.	Provincie	Název náboženské entity	Zápis do Registru	Typ entity		Přísluš- nost k federaci *
				Asociační	Federativní	
Andalucía	Almería	Yama´a Islámica de al-Andalus Liga Morisca	1990			FEERI
		Bushara (Buenas Noticias)	1990			FEERI
		Comunidad Musulmana de Almería, As-Salam	1999			FEERI
		Comunidad Musulmana Almedina	2002			
		Comunidad Musulmana de Almería, "Al-Ishan"	2002			
		Comunidad Musulmana Almuhseneen (Almería)	2006			
		Cheij Ma-El Ainin	2006			
		Comunidad Musulmana de Inmigrantes por la Paz-La Mojonera-(Almería)	2006			
		Comunidad Musulmana Al-Ijlase-El Ejido- (Almería)	2006			
		Comunidad Musulmana Al-Nour-Las Norias- (Almería)	2006			
		Comunidad Musulmana Omar Ibn Aljattab-San Nicolas-(Almería)	2006			
		Comunidad Musulmana de Attouba-Vicar- (Almería)	2006			
		Cádiz	Comunidad Islámica Mezquita An-Nur de Jerez de la Frontera	1994		
	Comunidad Islámica de la Línea de la Concepción, Mezquita de Badr		1999			
	Comunidad Islámica de Algeciras		2000			
	Comunidad Islámica de Estudios e Investigaciones Árabes-Islámicas (CIEIAI)		2005			
	Comunidad Islámica de Algeciras, Mezquita Muhammad Ibn Abi Aamer		2006			
	Córdoba	Yamaat Ahmadía del Islam en España *	1970			
		Asociación Musulmana Autónoma de Córdoba y su provincia	1981			FEERI
		Junta islámica	1989			
		Asociación de Musulmanes en Córdoba	1991			
		Comunidad Islámica de Lucena	2006			
	Granada	Comunidad Islámica en España	1980			
		Comunidad Musulmana de Al-Ándalus (Comunidad Autónoma de Granada)	1981			FEERI
		Comunidad Islámica Granada-Umma	1985			

* Příslušnost k federacím islámských asociací je uváděna, jen je-li známa. Tento seznam není úplný.

♦ Ahmadíja (se sídlem v Ahmadíjské misií v Pedro Abad) vystupuje v Registru coby součást islámského vyznání, ale není uznána za součást CIE.

		Al-Yama'a Comunidad Musulmana en Granada	1989		FEERI
		Comunidad Musulmana Sunita de España	1990		UCIDE
		Comunidad Musulmana de Granada	1990		
		Centro Musulmán Andaluz	1995		FEERI
		Comunidad Musulmana Española de la Mezquita del Temor Allah en Granada	1996		FEERI
		Comunidad Musulmana Al-Héjira	1997		FEERI
		Mezquita de la Paz "As-Salam"	1999		
		Comunidad Islámica de Baza	2003		
		Comunidad Islámica de Motril-Mezquita Al Andalus	2006		
	Huelva	Comunidad Islámica de Huelva Badr	1996		FEERI
	Jaén	Asociación Musulmana Autónoma de Jaén y provincia	1983		
		Asociación Musulmana del Islam Sunna de la provincia de Jaén	1985	A	
	Málaga	Asociación Islámica al-Andalus de Málaga y su provincia	1982		FEERI
		Comunidad Islámica de Almería-Umma	1982		FEERI
		Comunidad Islámica de Suhail	1994		FEERI
		Comunidad Mezquita An-Nur de Benalmádena	1996		FEERI
		Comunidad Mezquita Al-Andalus	2000		
		Asociación Islámica Casa de la Paz (Bait assalam)	2002	A	
		Junta de Mujeres Musulmanas	2006	A	
		Comunidad Islámica de Averroes	2006		
	Sevilla	Comunidad Islámica de Sevilla-Umma	1982		FEERI
		Comunidad Musulmana Masyid al-Hidaya	1999		
		Comunidad Islámica de Sevilla "At Tawhid"	2004		
		Comunidad Islámica Duodecimana Baiatullah	2004		
Aragón	Huesca	Comunidad Islámica de Binaced	2005		
		Comunidad Islámica de Huesca	2006		
		Comunidad Islámica de Binefar	2006		
		Comunidad Islámica de Tamarite de Litera	2006		
	Zaragoza	Comunidad Islámica de Zaragoza	1990		
		Asociativa Mezquita Annur	1995	A	
		Comunidad Islámica de la Almunia de Doña Godina	1998		
		Comunidad Local Baha'i de Zaragoza *	1999	A	
		Comunidad Religiosa Musulmana Mezquita "Abou Ubaida Ibnou Al Jarrak	2005		
		Comunidad Islámica de Almozara	2005		
		Comunidad Islámica de Arrabal	2005		
		Comunidad Islámica de las Delicias	2005		
		Comunidad Islámica de las Fuentes	2005		
		Comunidad Islámica de Forrero	2005		

		Comunidad Islámica de Calatayud	2006			
		Comunidad Islámica de Gallur	2006			
Asturias	Oviedo	Comunidad Islámica del Principado de Asturias	1990		FEERI	
		Centro Religioso Islámico de Asturias Mezquita "At Tauhid"	1998			
Baleares		Comunidad Musulmana Española "Kitab wa Sunna" en Palma de Mallorca	1995	A	FEERI	
		Comunidad Islámica de Ibiza, Mezquita At Tawab	2000		FEERI	
		Comunidad Islámica Ihsan de les Illes Balears	2000			
		Comunidad Local Baha'í de Palma de Mallorca *	2000			
		Comunidad Mezquita El Fath de San Antonio	2002			
		Comunidad Islámica Al Khayr	2004			
		Comunidad Islámica de Manacor Attbchir y Attaaoun	2005			
		Comunidad Islámica la Paz	2005			
		Comunidad Islámica de Inca "As-Sabre"	2005			
		Centro Islámico de Ibiza	2005			
		Federación Islámica para la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares	2005	F		
		Comunidad Islámica de sa Pobla Ibnu Masij	2005			
		Comunidad Musulmana de Santa Eulalia	2005			
		Consejo Islámico de las Islas Baleares	2005			
		Comunidad Islámica Arahma de Muro	2005			
		Centro Islámico Masged El Forqan	2006			
		Comunidad Islámica Assuna	2006			
		Centro Islámico de las Islas Baleares Mezquita At-Tauhid	2006			
		Comunidad Islámica Al Qods	2006			
		La Mezquita Assalam	2006			
Centro Islámico de Formentera	2006					
Canarias	Las Palmas	Liga de la Comunidad Islámica	1990		FEERI	
		Kakrail-Mejhid	1991			
		Comunidad Islámica de Canarias-Umma	1995			
		Comunidad Islámica de Fuerteventura, Mezquita Al-Forkan	1998			
		Comunidad Musulmana de Lanzarote	2000			
		Mezquita Islámica de Vecindario	2005			
	Comunidad Musulmana de Doctoral-Mezquita Assalam	2006				
	Santa Cruz de Tenerife		Comunidad Musulmana de Tenerife	1997	A	FEERI
			Comunidad Musulmana Puerto de la Cruz	1998		
			Comunidad Islámica de Lanzarote, Mezquita Tariq Bin Ziad	1999		
			Comunidad Regional Baha'í de las Islas Canarias *	2000		
			Comunidad Musulmana de Tenerife Al Muhsinn	2000		
Comunidad Islámica de Fraile			2006			

Cantabria	Santander	Comunidad Islámica de Santander, Mezquita de Santander	1999		
	Albacete	Comunidad Islámica de Albacete	2006		
Castilla-La Mancha	Ciudad Real	Comunidad Islámica de Puerto Lapice	2006		
	Guadalajara	Comunidad "Mezquita Assuna" de Guadalajara	1997		FEERI
		Comunidad Islámica de Azuqueca de Henares	1997		
		Comunidad Mezquita Assunna de Molino de Aragón	2003		
	Toledo	Comunidad Islámica de Toledo	1993		
		Comunidad Islámica de Yuncos Mezquita Arrahma	1997		
		Comunidad Islámica Mezquita Al Tauba	1997		
		Comunidad Mezquita Assalam de la Puebla de Montalbán	1998		FEERI
		Comunidad Islámica de Toledo, Mezquita Attouba	1999		
		Comunidad Mezquita Altauba de Sonseca	2000		FEERI
		Comunidad Islámica de Mocejón	2002		
Comunidad Islámica de San Pablo de los Montes (Toledo) Mezquita Iman Malek		2002			
Comunidad Islámica de Illescas (Toledo) Mezquita El Ihsan		2002			
Comunidad Islámica de Almorox		2006			
Comunidad Islámica de Huertas de Valdecarabanos		2006			
Castilla-León	Ávila	Comunidad Islámica de las Navas del Marqués	2005		
		Comunidad Islámica de Ávila	2006		
	Burgos	Comunidad Islámica de Briviesca-Mezquita Al Andalus	1997		
		Comunidad Islámica de Burgos-Mezquita Esmail	2006		
	Segovia	Comunidad Musulmana de Segovia	2000		
	Soria	Comunidad Islámica de Soria	1997		
Comunidad Islámica de Almazan (Soria)		2006			
Valladolid	Comunidad Islámica de Valladolid	2002			
Cataluña	Barcelona	Annour	1992		FEERI
		Comunidad Musulmana de Terrassa	1992		
		Comunidad Musulmana Al Mohajirin	1995		
		Hermanidad Islámica Iman Ar-Rida (A.S.)	1996	A	
		Mezquita de Omar Ibn Al-Jattab	1996		
		Centro Islámico Camino de la Paz	1997		FEERI
		Comunidad Musulmana de Manlleu	1997		
		Comunidad Islámica de Rubí	1997		FEERI
		Comunidad Baha'í de Terrassa *	1997	A	
		Comunidad Islámica Anjuman Islah UI Muslemin de Barcelona	1998		
		Comunidad Islámica de Maresme	1998		

Comunidad Islámica de Cornellà de Llobregat, Mezquita Al-Tauba	1998	UCIDE FEERI
Comunidad Musulmana de Martorell, Mezquita Tariq Al Falah	1998	
Comunidad Islámica Mezquita Alttauba de Premia de Mar	1998	
Comunidad Musulmana de Vic	1998	
Comunidad Musulmana de Vilassar de Mar	1998	
Anjamane Eshat Udin O Falah UI Muslemin	1999	
Comunidad Islámica de Bages, Mezquita El Fath	1999	
Comunidad Islámica Aliibn Abu Talib	1999	
Comunidad Islámica de Cataluña	1999	
Comunidad Islámica Insha-Allah	2000	
Comunidad Local Baha'í de Barcelona *	2000	
Comunidad Musulmana Al-Iman	2000	
Comunidad Islámica de Olesa de Montserrat, Mezquita Al-Salam	2000	
Comunidad Islámica de Sabadell, Mezquita Ar-Rissalah	2000	
Comunidad Islámica de Vilafranca de Penedes, Mezquita Al-Fath	2000	
Mezquita Hamza	2001	
Comunidad Islámica de Calaf, Mezquita Errahma	2001	
Comunidad Musulmana de Hospitalet de Llobregat, Mezquita Al-Fath	2001	
Comunidad Musulmana de Ripollet, Mezquita Assalam	2001	
Mezquita Al-Furqan de Badalona	2002	
Comunidad Islámica de Santa Margarida i Els Monjos, Mezquita Al Salam	2002	
Comunidad Islámica de Gironella Mezquita Al Houda	2003	
Comunidad Islámica de La Garriga, Mezquita Youssef	2003	
Comunidad Islámica de Vilanova del Camí	2003	
Comunidad Musulmana de Badalona	2004	
Centro Islámico Al Qaim	2004	
Comunidad Islámica de La Llagosta, Mezquita Al-Salam	2004	
Comunidad Islámica de Manresa Mzab Ibn Homair	2004	
Comunidad Islámica de Sant Joan Despi, Mezquita Al-Huda	2004	
Comunidad Islámica de Vallirana, Mezquita Al-Rahma	2004	
Comunidad Islámica de Sant Celoni, Mezquita Bilal	2005	
Comunidad Islámica de Sta. Perpetua de Mogoda, Mezquita Al-Nur	2005	
Comunidad "Mezquita Al Furkan" de Vilanova i La Geltru	2005	
Almahabba Wattaouasol	2006	
Comunidad Al Kauzar	2006	

	Comunidad Islámica de Cardedeu	2006		
	Comunidad Islámica de Esparraguera, Mezquita Al-Salam	2006		
	Comunidad Musulmana Al Huda	2006		
	Comunidad Islámica de Les Franqueses del Vallés, Mezquita Al-Chohadaa	2006		
	Comunidad Islámica de Mollet de Valles	2006		
	Comunidad Islámica de Montmelo	2006		
	Comunidad Islámica de Torre Romeu de Sabadell, Mezquita Annasiha	2006		
	Comunidad Islámica de Sant Cugat del Valles	2006		
	Comunidad Islámica de Santa Coloma de Gramanet	2006		
	Junta Islámica Catalana	2006	A	
	Comunidad Musulmana de Torello	2006		
Girona	Comunidad Musulmana de Palafrugell	1993		
	Comunidad Musulmana de Girona	1995		
	Comunidad Islámica de La Garrotxa	1998		
	Comunidad Musulmana de Banyoles	1998		
	Comunidad Islámica Al-Quds	1999		
	Comunidad Islámica de Salt	2000		
	Comunidad Islámica de Lloret de Mar, Mezquita Essounna	2001		
	Comunidad Islámica Hamza de Roses	2001		
	Comunidad Musulmana de Palamos (Girona)	2002		
	Comunidad Islámica de Figueres	2002		
	Comunidad Islámica de Roses	2003		
	Comunidad Islámica de Empuriabrava	2004		
	Comunidad Islámica Mezquita Abu-Bakr Sidduq d'Angles	2006		
	Comunidad Islámica de La Llagostera Mezquita Al Badr	2006		
	Comunidad Islámica de Santa Coloma de Farners	2006		
Lleida	Asociación Islámica de Lleida y provincia	1990		
	Comunidad Islámica de Cervera, Mezquita Annor	2002		
	Comunidad Islámica de Balaguer	2004		
	Comunidad Islámica de Ponts Mezquita Annor	2004		
	Comunidad Islámica de Tárrega	2004		
	Comunidad Islámica de Alfarras	2006		
	Comunidad Islámica de Alguaire	2006		
Tarragona	Comunidad Islámica de Baix de Penedes	1997		FEERI
	Comunidad Islámica de Alcanar, Mezquita Omar Ibn Al-Jattab	1998		
	Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Al-Forkan de Segur de Calafell	1999		FEERI
	Comunidad Islámica Pastoras del Tarragones	2000		
	Comunidad Islámica de Uldecona	2001		
	Comunidad Mezquita Al Fath de Tortosa	2002		
	Comunidad Islámica de El Vendrell	2006		

Ceuta		Zauia Musulmana de Mohamadia-Mahoma	1971		
		Comunidad Musulmana de Ceuta	1985		FEERI
		Amigos de Islam	1990	A	
		Asociación Religiosa Masyid An Noor	1991		
		Asociación Islámica Al Manar	1995	A	
		Comunidad Islámica de Ceuta	1995		
		Comunidad Islámica de Ceuta, Al Bujari	1995		
		Comunidad Islámica Assalam	1997		
		Comunidad Islámica Ibn Roch, Ceuta	2000		FEERI
		Comunidad Local Baha'í de Ceuta *	2000	A	
		Comunidad Islámica Abu Al Abbas Assabti	2001		
		Comunidad Religiosa "Al-Azhar" de Ceuta	2006		
		Comunidad Islámica Abu Bakr	2006		
		Comunidad Islámica Aljair Wal Ihsan	2006		
		Comunidad Islámica de Al Kadi Ayyad	2006		
		Comunidad Islámica de Ceuta, Mezquita Al Gufran	2006		
Extremadura	Cáceres	Comunidad Mezquita An-Nur de Talayuela	2001		
		Comunidad Islámica de Navalmoral de la Mata	2004		
	Badajoz	Comunidad Islámica de Extremadura	1993		
		Comunidad Islámica de Badajoz, Mezquita Nur-Al Da-Rain	1997		
Comunidad Islámica de Almendralejo		2003			
Galicia	La Coruña	Comunidad Islámica de Galicia	1990		
		Comunidad Mezquita Abou Baker de Arteixo	2000		FEERI
	Pontevedra	Comunidad Islámica en Galicia, Mezquita Mohamed	1999		FEERI
		Comunidad Islámica "El Nor"	2004		
La Rioja	Logroño	Comunidad Islámica de Pradejón (La Rioja)	1997		
		Comunidad Islámica de Logroño, Mezquita Al-Huda	1998		
		Comunidad Islámica de Autol, Mezquita de Autol	2000		
		Comunidad Islámica de Calahorra	2004		
Madrid	(Madrid)	Asamblea Islámica de Madrid	1993		FEERI
		Asociación Religiosa Islámica Mezquita Al-Nasr	1995	A	
		Mezquita Al-Iman	1995	A	FEERI
		Comunidad Musulmana de Getafe "Al Falah"	1997		FEERI
		Comunidad Musulmana de Mostoles, Mezquita Attawhid	1997		
		Comunidad Islámica del Escorial, Mezquita Arrahma	1997		
		Comunidad Islámica de Torrejón de Ardoz	1997		
		Mezquita An-Nur	1997		
		Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Al-Sunna de Fuenlabrada	1998		FEERI
		Comunidad Musulmana de Parla, Mezquita Atauba	1998		
		Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Al-Gofran de Pozuelo	1998		FEERI

	Comunidad Islámica de Villanueva del Pardillo, Mezquita Khalid Ibn Al-Walid	1998	
	Comunidad Musulmana de Alcorcón "Al-Iman"	1999	FEERI
	Comunidad Islámica de Collado Mediano, Mezquita Attauba	1999	
	Comunidad Islámica de Navalcarnero, Mezquita Mohsimin	1999	
	Comunidad Islámica de Colmenar Viejo, Mezquita Al-Hiyra	2000	
	Comunidad Islámica de Galapagar, Mezquita Omar Bin Aljattab	2000	
	Comunidad Islámica de Guadalix de la Sierra	2000	
	Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Al-Fath de Leganés	2000	FEERI
	Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Rahman del Barrio de La Fortuna de Leganés	2000	FEERI
	Comunidad Islámica de Miraflores de la Sierra, Mezquita Al-Tauba	2000	
	Comunidad Religiosa Islámica El Hedaya de Pinto	2000	FEERI
	Comunidad Musulmana Badr de Alcobendas	2001	
	Comunidad Islámica de Fresnedillas de La Oliva	2001	
	Comunidad Mezquita Al Istekama	2001	
	Comunidad Islámica de Barajas	2003	
	Comunidad Islámica de Fuenlabrada	2003	
	Comunidad Islámica de Fuente El Saz de Jarama (Madrid)	2003	
	Comunidad Islámica de Guadarrama	2003	
	Comunidad Islámica de Navas del Rey	2003	
	Comunidad Islámica de Valdemorillo	2003	
	Comunidad Islámica de Aranjuez	2004	
	Comunidad Islámica de Humanes de Madrid	2004	
	Comunidad Islámica de Torrelaguna	2004	
	Comunidad Islámica de Moralarzal	2005	
	Comunidad Islámica de Rival Vaciamadrid	2005	
	Comunidad Islámica de Zarzalejo	2006	
	Comunidad Islámica Salam de Aranjuez	2006	
	Comunidad Islámica de Cercedilla	2006	
	Comunidad Islámica de Sevilla La Nueva	2006	
	Comunidad Islámica de Valdemoro	2006	
	Comunidad Islámica de Villanueva del Paradillo Badr	2006	
(Madrid-mésto)	Comunidad Baha'í de España *	1968	
	Asociación Musulmana de España	1971	UCIDE
	Comunidad Musulmana de España	1979	FEERI
	Comunidad Musulmana Marroquí de Madrid: Al-Umma	1986	FEERI

		Consejo Continental Europeo de Mezquitas	1989		FEERI
		Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas	1989	F	
		An-Nisa	1990		FEERI
		Centro Islámico de Formación Religiosa	1990		FEERI
		Comunidad Islámica de Madrid	1990		
		Unión de Comunidades Islámicas de España	1991	F	
		Comisión Islámica de España	1992	F	
		Liga del Mundo Islámico (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid)	1992		FEERI
		Comunidad Sufi Khaniqah-i Ni'matullahi	1993		
		Comunidad Islámica Al Huda	1994	A	
		Comunidad Islámica Mezquita Tariq Bin Ziad	1996		
		Comunidad Islámica Mezquita Al-Huda de Madrid	1997		
		Asociación Musulmana Haqqani	1998	A	
		Comunidad Musulmana de Villaverde Alto, Al Safae	1998		FEERI
		Comunidad Religiosa Islámica Mezquita Mossa Ebno Nosayre de Villa Vallecas	2002		
		Comunidad Islámica de Valdebernardo	2002		
		Comunidad Islámica de El Alamo	2003		
		Comunidad Islámica de Vallecas	2003		
		Comunidad Islámica de Lucero de Madrid	2004		
		Comunidad Islámica Ahlul-Bait	2006		
		Comunidad Islámica de San Martín de Valdeiglesias (Madrid)	2006		
Melilla		Asociación Musulmana de Melilla	1968		FEERI
		Comunidad Musulmana de Melilla	1990		
		Consejo Religioso Musulmán de Melilla	1991		
		Asociación Religiosa Badr (dřive v UCIDE)	1991		FEERI
		Comisión Islámica de Melilla	1994	F	FEERI
		Asociación Religiosa Abu-Bakr As-Siddik	1999	A	
		Comunidad Islámica de Melilla	2002		
Murcia	Murcia	Comunidad Centro Islámico de Cartagena	1997		FEERI
		Comunidad Islámica de Murcia "Assalam"	1998		FEERI
		Comunidad Local Baha'í de Murcia *	1999	A	
		Comunidad Local Baha'í de Cartagena *	1999	A	
		Comunidad Islámica de Cartagena Ashuruk	2001		
		Comunidad Islámica "Ennour" de los Alcázares	2003		
		Comunidad Centro Islámico Sunna de San Pedro del Pinatar	2004		
		Comunidad Islámica de Yecla	2005		
		Comunidad Islámica "Al-Andalus-Murcia"	2006		
		Centro Islámico de Lorca "Tawhid"	2006		
		Centro Islámico Al-Faqr (CIAF)	2006		
		Comunidad Islámica de Jumilla	2006		

		Comunidad Islámica "Al-Fath" de Cieza	2006					
		Comunidad Islámica de Alhama (Murcia)	2006					
		Comunidad Centro Islámico Ibrahim	2006					
Navarra	Pamplona	Comunidad Islámica de Pamplona, Mezquita Al-Badr	1998					
		Comunidad Islámica de Tudela, Mezquita Ar-Rahma	1998					
		Comunidad Musulmana de Villafranca "Assalam"	2004					
		Comunidad "Mezquita Assalam" de Funes	2004					
		Comunidad Islámica de Cintruenigo	2006					
		Comunidad "Mezquita El Baraka" de Corella	2006					
País Vasco	Alava	Comunidad Islámica de Vitoria: Mezquita Al-Taqua	1997					
		Comunidad Islámica Sunna	2000					
	Guipuzcoa	Comunidad Islámica Mezquita Arrahma	1997					
		Comunidad Islámica de Zumarraga, Mezquita Alhijra	2000					
		Mezquita Orio	2006					
	Vizcaya	Comunidad Religiosa Islámica "Mezquita de Badr"	1996					
		Comunidad Islámica Mezquita Anor	2002					
		Comunidad Islámica Mezquita El Hoda	2003					
		Comunidad Islámica de Bizkaia-Mezquita Assalam/Bizkaiko Islamiar Komunitatea-Meskita Assalam	2006					
Valencia	Alicante	Comunidad Islámica de Alicante	1991	A				
		Comunidad Islámica de Alcoy, Mezquita Al Quds	1997					
		Comunidad Musulmana de Torreveija, Mezquita Attauba	1997					
		Comunidad Local Baha'í de Alicante *	1999					
		Comunidad Islámica de Orihuela, Mezquita de Bilal	1999					
		Comunidad Islámica Callosa Anour	2001					
		Comunidad Islámica Al Taufik (CITE)	2001					
		Comunidad Islámica Assalam de Almoradí (C.I.A.A.)	2002					
		Comunidad Islámica de Ondara (Alicante)	2002					
		Comunidad Islámica de Dolores	2003					
		Comunidad Islámica de Torreveija	2004					
		Comunidad Islámica de Elche	2005					
		Comunidad Islámica de Benidorm	2005					
		Comunidad Islámica de Villajoyosa	2005					
		Comunidad Islámica de Javea	2006					
		Comunidad Islámica de Bigastro	2006					
		Castellón	Comunidad Islámica Nur de Castellón			2000		
			Comunidad Islámica de Grao			2000		FEERI FEERI

Valencia	Comunidad Islámica de Valencia	1990	A	UCIDE
	Comunidad Centro Religioso Islámico de Valencia	1998		FEERI
	Comunidad Local Baha'í de Valencia *	1999		
	Comunidad Islámica de Ontinyent Mezquita Medina Monawara	1999	F	FEERI
	Comunidad Musulmana de Alginet	2000		
	Centro Islámico de Valencia	2005		
	Mujeres Musulmanas por la Luz del Islam	2005		
	Consejo Islámico Valenciano	2005		
	Comunidad Islámica de Ruzafa	2006		
	Comunidad Islámica de La Safor	2006		
	Comunidad Islámica de Benetusser	2006		
	Liga Islámica para el Diálogo y la Convivencia en España	2006		
	Zdroj informací: Registro de Entidades Religiosas, Ministerio de Justicia (údaje platné k 31-10-2006).			

* Bahá'istické komunity (*) nejsou v Registru uváděny jako součást islámského vyznání, ale jako vyznání samostatné, v tabulce jsou uváděny jen pro úplnost.

Příloha V

Dohoda o spolupráci španělského státu s Islámskou komisí Španělska (schválena zákonem 26/1992 z 10. listopadu, B.O.E. z 12. listopadu)

Acuerdo de Cooperación del Estado Español con la Comisión Islámica de España (aprobado por la Ley 26/1992, de 10 de noviembre, B.O.E. de 12 de noviembre)

Důvodová zpráva

Španělská ústava z roku 1978, která konfiguruje demokratický a pluralitní stát, předpokládá hlubokou změnu v tradičním postoji státu k náboženské skutečnosti považující práva na rovnost a náboženskou svobodu jako základní a zaručující jejich výkon v největší možné míře povolené požadavky vyplývajícími z dodržování veřejného pořádku chráněného zákonem a respektu daného základními právy ostatních.

Tato práva, chápána původně jako individuální právo občanů, se týkají, odvozeně, také komunit nebo vyznání, do nichž se začleňují občané, aby plnili komunitárně své náboženské záměry, bez nutnosti předchozího povolení nebo zápisu ve veřejném registru.

Z nejhlubšího respektu k těmto zásadám, je stát, také z ústavního nařízení, povinen, v míře, ve které to požadují náboženské víry španělské společnosti, udržovat vztahy spolupráce s různými konfesemi nebo náboženskými komunitami a může tak činit různými způsoby s konfesemi zapsanými v Registru náboženských entit.

Organický zákon o náboženské svobodě ustanovuje možnost konkretizace spolupráce státu s konfesemi nebo náboženskými komunitami prostřednictvím přijetí dohod nebo smluv o spolupráci, pokud tyto (konfese a náboženské komunity), povinně zapsané v Registru náboženských entit, dosáhly ve španělské společnosti zakořenění, které je vzhledem k počtu věřících a rozsahu kréda evidentní nebo notorické. V tomto stavu se nachází islámské náboženství, (které je) sekulární tradice v naší zemi, s velkým významem pro formování španělské identity, (které je) zastoupeno různými komunitami dané konfese zapsanými v Registru náboženských entit a začleněnými v některé ze dvou federací rovněž zapsaných, zvaných Španělská federace islámských náboženských entit (*Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas*) a Unie islámských komunit Španělska (*Unión de Comunidades Islámicas de España*), které vytvořily náboženskou entitu zapsanou pod jménem „Islámská komise Španělska“ („*Comisión islámica de España*“) coby reprezentativní orgán islámu ve Španělsku před státem pro jednání, podpis a plnění přijatých dohod.

Tím, že byla dána odpověď na přání formulovaná oběma federacemi, (tj.) výraz vůle španělských muslimů, a po vhodných jednáních se došlo k uzavření této dohody o spolupráci, jež se zabývá záležitostmi velkého významu pro občany islámského náboženství: Statut islámských náboženských vůdců a imámů, s určením specifických práv, která vyplývají z výkonu jejich náboženské funkce, osobní situace v oblasti takového významu jako sociální a zdravotní pojištění (*Seguridad Social*) a způsob plnění jejich vojenských povinností; právní ochrana kultovních mešit; přiznání civilních dopadů sňatku uzavřenému podle islámského náboženského ritu; náboženská asistence ve veřejných centrech a zařízeních; islámská náboženská výuka ve vzdělávacích centrech; fiskální úlevy aplikovatelné na určité statky a činnosti komunit patřících k federacím, které tvoří „Islámskou komisi Španělska“; připomínání islámských náboženských oslav a, konečně, spolupráce státu se zmíněnou Komisí za účelem zachování a podpory islámského uměleckého a historického dědictví.

V jednáních o této dohodě byl dodržován vždy nejpřísnější respekt k jednající vůli náboženských mluvčích jako nejlepšímu vyjádření specifických doktrinárních obsahů islámského náboženského kréda a zvláštních požadavků přesvědčení, které z nich vyplývají, aby byl možný skutečný a efektivní výkon práva na náboženskou svobodu muslimských věřících.

Článek 1

1. Práva a povinnosti vyplývající ze zákona, kterým se schvaluje tato dohoda, budou aplikovány na islámské komunity zapsané v Registru náboženských entit, které tvoří součást nebo se dodatečně přiřadí k „Islámské komisi Španělska“ nebo některé ze zapsaných islámských federací začleněných ve zmíněné Komisi, zatímco jejich příslušnost k nim je zapsána v zmíněném Registru.
2. Začlenění islámských komunit a federací k „Islámské komisi Španělska“, nadále figurujících v Registru náboženských entit, bude akreditováno prostřednictvím potvrzení vydaného odpovídajícími právními představiteli v souladu se zmíněnou Komisí. Vyškrtnutí zápisu z registru nebo jeho vynětí se uskuteční na žádost zainteresované entity nebo „Islámské komise Španělska“.
3. Potvrzení náboženských záměrů, které vyžaduje Královský dekret 142/1981 z 9. ledna k zápisu náboženských asociačních entit, jež se vytvářejí jako takové v souladu s nařízením islámských komunit, bude vydáno federacím, ke kterým náležejí,

v souladu s „Islámskou komisí Španělska“ nebo touto, jestliže nejsou součástí žádné federace.

Článek 2

1. Ve všech legálních dopadech jsou mešity nebo kultovní místa islámských komunit náležejících k Islámské komisi Španělska budovy nebo místnosti určené výhradně k běžnému výkonu islámské modlitby, výchovy nebo náboženské asistence, jsou-li tak akreditované odpovídající komunitou v souladu se zmíněnou Komisí.
2. Kultovní místa islámských komunit náležejících k Islámské komisi Španělska jsou nedotknutelná v mezích daných zákony. V případě nutného vyvlastnění musí být nejprve vyslyšena Islámská komise Španělska a nemohou být zbořena, aniž by nejprve byla zbavena svého posvátného charakteru, s výjimkou případů, jež předpokládají zákony z důvodů nutnosti nebo nebezpečí. Rovněž jsou vyňata z dočasného obydlí a služební povinnosti v mezích daných článkem 119 zákona o nutném vyvlastnění.
3. Stát respektuje a chrání neporušitelnost archivů a dalších dokumentů náležejících Islámské komisi Španělska, stejně jako jejím členským komunitám.
4. Kultovní místa mohou být předmětem záznamu v Registru náboženských entit.
5. Islámské hřbitovy se budou těšit legálním výhodám, které ustanovuje odstavec 2 tohoto článku pro kultovní místa.

Islámským komunitám náležejícím k Islámské komisi Španělska se uznává právo na postoupení parcel rezervovaných pro islámské pohřby na městských hřbitovech, stejně jako právo vlastnit vlastní islámské hřbitovy. Budou přijata vhodná opatření pro dodržování tradičních islámských pravidel vztahujících se k uložení do hrobu, hrobům a pohřebním ritům, které se uskuteční prostřednictvím místní islámské komunity. Uznává se právo přestěhovat na hřbitovy náležející islámským komunitám těla zemřelých muslimů, kteří byli pohřbeni na městských hřbitovech, stejně jako těch, jejichž úmrtí nastalo v oblasti, kde nebyl islámský hřbitov, podle ustanovení legislativy místního a zdravotnického řádu.

Článek 3

1. Z právního hlediska jsou islámští náboženští vůdci a imámové islámských komunit fyzické osoby věnující se trvale vedení komunit (zapsaných v Registru náboženských

entit ministerstva spravedlnosti a spadajících pod Islámskou komisi Španělska), řízení modlitby, výuky a islámské náboženské asistence a prokazují plnění těchto požadavků prostřednictvím osvědčení vydaného komunitou, ke které náleží, v souladu s Islámskou komisí Španělska.

2. V žádném případě nebudou osoby zmíněné v předcházejícím odstavci nuceny vypovídat o skutečnostech, které ji byly odhaleny při plnění jejich kultovních funkcí nebo islámské náboženské asistence, v rámci právně ustanoveném pro služební tajemství.

Článek 4

1. Imámové a islámští náboženští vůdci podléhají obecným normám vojenské služby. Na požádání jim mohou být přiděleny mise slučitelné s jejich náboženskými funkcemi.
2. Studium navštěvované za účelem náboženské přípravy osob uvedených v článku 3 v islámských centrech uznaných ministerstvem školství dává právo na odklad zařazení do řad druhé třídy, v souladu s platnou legislativou vojenské služby.

K podání žádosti o zmíněný odklad se musí prokázat studium prostřednictvím osvědčení vydaného odpovídajícím islámským centrem.

Článek 5

V souladu s článkem 1 Královského dekretu 2398/1977 z 27. srpna osoby, které splňují požadavky vyjmenované v odstavci 1 článku 3 této dohody, jsou začleněny do všeobecného režimu sociálního a zdravotního pojištění coby zaměstnanci. Odpovídající islámské komunity přebírají práva a povinnosti stanovené pro zaměstnavatele ve všeobecném režimu sociálního a zdravotního pojištění.

Článek 6

Z právního hlediska jsou islámské funkce kultovní, vzdělávací a náboženské asistence ty, které odpovídají islámskému právu a tradici vycházejícím z Koránu a sunny a chráněné organickým zákonem o náboženské svobodě.

Článek 7

1. Sňatku uzavřenému náboženským způsobem stanoveným islámským zákonem se přisuzují civilní dopady od chvíle jeho uzavření, jestliže snoubenci splní požadavky způsobilosti požadované občanským zákoníkem.

Snoubenci vyjádří souhlas před některou z osob jmenovaných v odstavci 1 článku 3 a, alespoň, dvěma dospělými svědky.

K úplnému uznání takových efektů bude nutný zápis sňatku do občanského registru.

2. Osoby, které chtějí zapsat sňatek uzavřený způsobem daným v předcházejícím odstavci, musí předem prokázat svou způsobilost k sňatku prostřednictvím potvrzení vydaného odpovídajícím občanským registrem. Zápis nebude uskutečněn, pokud byl sňatek uzavřen po uplynutí více než šesti měsíců od vydání zmíněného potvrzení.
3. Jakmile je uzavřen sňatek, představitel islámské komunity, v níž byl uzavřen (sňatek), pošle občanskému registru, k zápisu, potvrzení o uzavření sňatku, v němž se vyjadřují okolnosti požadované legislativou občanského registru.
4. Bez ohledu na povinnosti a práva, která mají třetí osoby, zápis sňatku uzavřeného podle této dohody bude moci být vystaven také kdykoliv prostřednictvím vyřízeného potvrzení, na které odkazuje předchozí odstavec.
5. Normy tohoto článku týkající se postupu k výkonu práva, které v tomtéž se ustanovuje, se upraví podle modifikací, které v budoucnu vzniknou v legislativě občanského registru, s předchozím slyšením Islámské komise Španělska.

Článek 8

1. Uznává se právo španělských muslimských vojáků, profesionálních i neprofesionálních, a těch osob zmíněného náboženství, které poskytují služby v ozbrojených silách, na islámskou náboženskou asistenci a účast na vlastních náboženských aktivitách a ritech islámu po předchozím vhodném povolení nadřízených, kteří obstarají slučitelnost s potřebami služby a zajistí tak místa a prostředky odpovídající k jejich rozvoji.
2. Muslimští vojáci, kteří nemohou plnit své islámské náboženské povinnosti, zejména společnou kolektivní modlitbu v pátek, protože nemají mešitu nebo případně modlitebnu v místě svého umístění, mohou dostat povolení k výkonu těchto modliteb v mešitě nebo modlitebně v nejbližší lokalitě, když to umožňují potřeby služby.

3. Islámská náboženská asistence je poskytována imámy nebo osobami trvale jmenovanými islámskými komunitami náležejícími k „Islámské komisi Španělska“ s povolením odpovídajících velení, aby poskytovali konkrétní spolupráci pro výkon svých funkcí ve smyslu rovnosti s kultovními autoritami ostatních církví, konfesí nebo náboženských komunit, které podepsaly dohody o spolupráci se státem.
4. Odpovídající autority sdělí úmrtí muslimských vojáků, které nastalo při výkonu služby, rodině zemřelého.

Článek 9

1. Zaručuje se výkon práva na náboženskou asistenci osobám internovaným v centrech nebo zařízeních trestních, nemocničních, asistenčních nebo dalších obdobných (centrech či zařízeních) veřejného sektoru, kterou poskytují imámové nebo osoby jmenované komunitami, které musí mít povolení kompetentních správních orgánů. Vedení veřejných center a zařízení bude povinno předat odpovídajícím islámským komunitám žádosti o náboženskou asistenci obdržené od zainteresovaných osob nebo jejich rodin, jestliže subjekty nejsou ve stavu učinit tak sami. Náboženská asistence předpokládaná v tomto článku bude zahrnovat tu, která náleží umírajícím, stejně jako pohřební obřady islámského ritu.
2. V každém případě náboženská asistence, na kterou se vztahuje předcházející odstavec, bude poskytována s plným respektem k zásadě náboženské svobody a s ohledem na normy organizace a vnitřního režimu center, svobodně a bez časového omezení. Pokud se jedná o trestní zařízení, náboženská asistence bude uskutečněna v souladu s ustanoveními v trestní legislativě.
3. Výdaje spojené s výkonem náboženské asistence budou hrazeny způsobem, na jakém se dohodnou představitelé „Islámské komise Španělska“ s vedením veřejných center a zařízení uvedených v odstavci 1 tohoto článku, bez ohledu na užívání prostor, které za tím účelem existují ve zmíněných centrech a zařízeních.

Článek 10

1. Za účelem realizace toho, co je dáno článkem 27.3 ústavy, tak jako Organického zákona 8/1985 z 3. července upravujícího právo na vzdělání (*Ley Orgánica 8/1985 Reguladora del Derecho a la Educación*) a Organického zákona 1/1990 z 3. října Obecné ustanovení vzdělávacího systému (*Ley Orgánica 1/1990 de Ordenación*

General del Sistema Educativo) se muslimským žákům, jejich rodičům a vládním školským orgánům, které o to zažádají, zaručuje výkon práva muslimských žáků na náboženskou islámskou výuku ve veřejných i uznaných soukromých vzdělávacích centrech, pokud v případě těchto vzdělávacích center výkon takového práva není v rozporu s vlastním charakterem centra, na úrovni mateřského, základního a středního vzdělání.

2. Islámská náboženská výuka bude zajištěna učiteli jmenovanými komunitami patřícími k „Islámské komisi Španělska“ v souladu s federací, k jaké náležejí.
3. Obsah islámské náboženské výuky, tak jako knihy s texty k ní se vztahujícími, budou zajišťovány odpovídajícími komunitami v souladu s „Islámskou komisí Španělska“.
4. Veřejná i uznaná soukromá vzdělávací centra, o nichž hovoří odstavec 1 tohoto článku, budou muset zajistit prostory odpovídající pro výkon práva, které upravuje tento článek, aniž by mohl narušit chod výuky.
5. „Islámská komise Španělska“, tak jako její členské komunity, bude moci organizovat kurzy náboženské výuky ve veřejných universitních centrech a přitom bude moci používat prostory a prostředky těchto v souladu s akademickými autoritami.
6. „Islámská komise Španělska“, tak jako komunity náležející k ní, bude moci zřizovat a řídit vzdělávací centra na vzdělávacích úrovních, které jsou zmíněny v odstavci 1 tohoto článku, stejně jako university a centra islámského vzdělání v souladu s obecnou legislativou platnou v daném předmětu.

Článek 11

1. „Islámská komise Španělska“ a komunity, které jsou v ní začleněny, mohou svobodně požadovat od svých členů spolupráci, organizovat veřejné sbírky a přijímat účelové dary a velkomyslnosti.
2. Vedle konceptů uvedených v předcházejícím odstavci budou považovány za operace nepodléhající žádné dani:
  - a) Bezplatné předání publikací, instrukcí a vnitřních bulletinů islámského náboženského charakteru vytvořených přímo pro vlastní členy komunitami náležícími k „Islámské komisi Španělska“.

- b) Islámská náboženská výuková činnost v centrech „Islámské komise Španělska“, jakož i členských komunit určená k vzdělávání imámů a islámských náboženských vůdců.
3. „Islámská komise Španělska“, stejně jako její členské komunity, je vyňata:
- A) Z daně z nemovitostí a zvláštních příspěvků, které, případně, odpovídají následujícím nemovitým statkům v jejich vlastnictví:
- a) Mešity a kultovní místa a závislé prostory nebo připojené budovy a místnosti určené kultu, islámské náboženské asistenci, residenci imámů a islámských náboženských vůdců.
- b) Místnosti určené kancelářím komunit náležejících k „Islámské komisi Španělska“.
- c) Centra určená výhradně k vzdělávání imámů a islámských náboženských vůdců.
- B) Z daně ze společností (*Impuesto sobre sociedades*), jak předpokládají odstavce 2 a 3 článku 5 zákona 61/1978 z 27. prosince, který ji upravuje.
- Z daně ze společností, kterou jsou zatíženy nárůsty dědictví obdrženého zdarma, pokud statky a práva nabytá jsou určená k islámským náboženským nebo asistenčním aktivitám.
- C) Z daně z dědických převodů a dokumentovaných právních aktů, pokud dotyčné statky nebo nabytá práva jsou určeny k náboženským nebo asistenčním činnostem ve smyslu ustanoveném v přepracovaném textu daňového zákona schváleného Královským dekretem 3494/1981 z 29. prosince ohledně požadavků a postupů k využití této výjimky.
4. Bez ohledu na obsah předchozích odstavců „Islámská komise Španělska“ tak jako její členské komunity a asociace a entity vytvořené a spravované jimi samými, které se věnují náboženským, dobročinně vzdělávacím, lékařským nebo nemocničním aktivitám nebo sociální asistenci, budou mít právo na daňové úlevy, které předpokládá právně-tributární nařízení španělského státu vždy pro neziskové entity, a v každém případě na ty, které jsou uděleny ziskovým soukromým entitám.
5. Fiskální legislativa reguluje tributární zacházení aplikovatelné na dary, které se uskuteční komunitám náležejícím k „Islámské komisi Španělska“, s odečty, které se případně mohou stanovit.

Článek 12

1. Členové islámských komunit náležejících k „Islámské komisi Španělska“, kteří si to přejí, budou moci žádat přerušení práce každý týden v pátek, (tj.) den povinné a slavnostní kolektivní modlitby muslimů, od 13.30 do 16.30, stejně jako ukončení pracovního dne hodinu před západem slunce během postního měsíce (ramadánu). V obou případech, bude nutná předchozí dohoda mezi oběma stranami. Hodiny neodpracované budou muset být nahrazeny bez jakékoliv kompenzace.
2. Slavnosti a připomínání, které se dále uvádějí a které mají podle islámského zákona náboženský charakter, budou moci nahradit, vždy po dohodě obou stran, svátky všeobecného charakteru ustanovené v článku 37.2 Statutu pracujících se stejným charakterem coby svátky placené a nepřevoditelné, na žádost členů islámských komunit náležejících k „Islámské komisi Španělska“.
  - Al-hidžra, odpovídající 1. muharramu, prvnímu dni islámského nového roku.
  - ‘Ášúrá’, 10. den muharramu.
  - ‘Íd al-mawlid, odpovídající 12. rabí‘u al-awwal, narození Proroka.
  - Al-isrá’ wa-l-mi‘rádž, odpovídající 27. radžabu, datu noční cesty a vystoupení Proroka.
  - ‘Íd al-fitr, odpovídající dnům 1., 2. a 3. šawwálu, kulminaci ramadánového půstu.
  - ‘Íd al-adhá, odpovídající dnům 10., 11. a 12. dhú-l-hidždža a oběti provedené prorokem Abrahámem.
3. Muslimští žáci, kteří studují ve veřejných a uznaných soukromých vzdělávacích centrech, budou omluveni z přítomnosti ve třídě a u zkoušek v pátek během hodin, na něž se vztahuje odstavec 1 tohoto článku, a při výše vyjmenovaných náboženských slavnostech a připomínáních na žádost vlastní nebo těch, kdo vykonávají otcovskou autoritu nebo poručnictví.
4. Zkoušky, konkurzy nebo výběrová řízení svolaná pro přijetí do veřejné správy, které se mají konat ve dnech, na které odkazuje předešlý odstavec, budou určeny na alternativní vyhovující termín pro muslimy, kteří o to zažádají.

Článek 13

Stát a „Islámská komise Španělska“ budou spolupracovat na zachování a podpoře islámského historického, uměleckého a kulturního dědictví ve Španělsku, které bude i nadále sloužit společnosti k rozjímání a studiu.

Zmíněná spolupráce se rozšíří na realizaci katalogu a inventáře uvedeného dědictví, stejně jako na vytvoření patronátů, nadací nebo dalších tipů institucí kulturního charakteru, jejichž součástí budou představitelé „Islámské komise Španělska“.

Článek 14

1. V souladu s duchovním rozměrem a specifickými zvláštnostmi islámského zákona pojmenování „halál“ slouží k odlišení potravních výrobků zpracovaných v souladu s ním.
2. Pro ochranu správného užití tohoto označení „Islámská komise Španělska“ musí požádat a obdržet z registru průmyslového vlastnictví seznamy odpovídajících značek v souladu k platnou právní normou.

Jsou-li tyto požadavky splněny, tyto výrobky budou mít záruku, za účelem komercializace, importu a exportu, že byly zpracovány podle islámského zákona, když ponese na svých obalech odpovídající značku „Islámské komise Španělska“.

3. Oběť zvířat, která se uskutečňuje v souladu s islámskými zákony, musí respektovat platnou sanitární normu.
4. Stravování osob internovaných ve veřejných centrech nebo zařízeních a vojenských zařízeních a stravování muslimských žáků ve veřejných a uznaných soukromých vzdělávacích centrech, kteří o to požádají, bude zajištěno v souladu s islámskými náboženskými povinnostmi, stejně jako stravovací rozvrhy v průběhu postního měsíce (ramadánu).

První dodatek

Vláda seznámí „Islámskou komisi Španělska“ s legislativními iniciativami, které ovlivní obsah této dohody, aby mohla vyjádřit své stanovisko.

Druhý dodatek

Tato dohoda bude moci být vypovězena kteroukoliv zúčastněnou stranou s oznámením druhé straně ve lhůtě šesti měsíců před nabytím účinnosti.

Bude moci být také předmětem revize, celkové nebo částečné, z iniciativy kterékoliv ze zúčastněných stran bez ohledu na její poslední parlamentní projednání.

Třetí dodatek

Bude vytvořena smíšená paritní komise s představiteli správy státu a „Islámské komise Španělska“ pro aplikaci a plnění této dohody.

Závěrečné ustanovení

Vláda je pověřena tím, aby na návrh ministra spravedlnosti, a případně společně s kompetentními ministerstvy z důvodu předmětu, vydala nutná ustanovení pro rozvoj a výkon ustanovení, která jsou předmětem této dohody.

Příloha VI

Prohlášení Španělské federace islámských náboženských entit (FEERI)¹

V souvislosti s teroristickými činy, které se odehrály v USA minulého 11. září, které způsobily smrt tisíců nevinných osob, Španělská federace islámských náboženských entit (Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas-FEERI) projevuje:

- 1) Svou nejhlubší lítost rodinám obětí a vládě a lidu USA v tuto bezútešnou chvíli.
- 2) Své nejzřetelnější odsouzení činů tohoto typu, které porušují nejen nejzákladnější lidská práva, ale také nejzákladnější nauku a zásady islámu. Islám, stejně jako jiná náboženství, odsuzuje jakýkoliv typ zločinů a učí, že kdo nespravedlivě zabije druhého, jako by zabil lidstvo. Takové skutky jsou prostě a jednoduše zavrženíhodné a nemohou být ospravedlněny žádnou politickou nebo náboženskou motivací.

FEERI projevuje také svou naději, že tyto činy nebudou znovu použity k beztrestnému obviňování muslimů z celého světa, a z naší země zvláště, s jakým již začali někteří zapálení komentátoři v naší zemi. Apelujeme na zodpovědnost a na profesionalitu médií, aby zabránily vzniku negativní sociální nálady v těchto chvílích. Události, které se odehrály v USA, si prostě a jednoduše zaslouží tvrdé odsouzení, nezávisle na tom, kdo byl jejich autorem či podněcovatelem, a nesmí být spojovány s žádnou specifickou komunitou.

Rada vlády. Španělská federace islámských náboženských entit.

15-09-2001

---

¹ Toto prohlášení bylo zveřejněno 15-09-2001, Verde Islam, n. 17, 2001 (Webislam online: <http://www.webislam.com/?idt=3190>).

Příloha VII

Fatwa CIE odsuzující terorismus a skupinu al-Qá'ida²

Ve jménu Boha milosrdného slitovného,

Fatwa proti Usámovi bin Ládín, al-Qá'idě a těm, kdo se snaží ospravedlnit terorismus tím, že ho zakládají na svatém Koránu nebo sunně proroka Muhammada (Nechť mu Bůh žehná a dá mu mír).

Doktrinální základ

V Koránu, knize zjevené lidstvu jako vedení, Bůh přikazuje muslimovi přijmout nanejvýš etické a morální chování. Islámská morálka spočívá na takových hodnotách jako je mír, tolerance, milosrdenství nebo soucit.

Korán připomíná muslimovi, že je zodpovědný před Bohem za své chování a zacházení s ostatními osobami, s nimiž navazuje styky, ať jsou muslimy či nemuslimy.

V tomto smyslu je muslim povinen vyhledávat dobro pro sebe, svou rodinu, osoby ve svém okolí a společnost obecně.

„Čiň dobré, tak jak Bůh učinil dobré tobě! A neusiluj o pohoršení na zemi, vždyť Bůh nemá rád ty, kdož pohoršení šíří!“ (28:77).

Pojem „pohoršení“ zde zahrnuje všechny formy anarchie a terorismu, které podřívají nebo ničí mír a bezpečnost.

Muslim se tedy nejenže nemůže dopustit zločinů na nevinných, ale je zodpovědným před Bohem za zadržení těch osob, které by zamýšlely tak činit, vždyť ty „šíří pohoršení na zemi“.

Pokud se jedná o zacházení s nemuslimy, říká se v áje 60:8:

„Bůh vám nezakazuje, abyste byli dobří (birr) a spravedliví vůči těm, kdož nebojovali proti vám kvůli náboženství a nevyhnali vás z příbytků vašich, neboť Bůh věr miluje poctivé.“

Pojetí „birr“ v této áje odkazuje na způsob, jakým má člověk zacházet s rodiči a příbuznými. Také ve dvou hlavních sbírkách hadíthů (Bucháří a Muslim) je uvedeno, že Prorok řekl:

---

² Fatwa byla zveřejněna 10-03-2005 (Webislam online: <http://www.webislam.com/?idn=399>).

„Při Bohu, není opravdovým věřícím ten, koho se jeho sousedé obávají pro jeho zlomyslnost.“

Prorok povzbuzoval věřící, aby byli dobrotiví včetně ke zvířatům a zakázal jim ubližovat jim, nebo je přetěžovat prací. Jeden hadíth uvádí, že Prorok řekl o muži, který dal napít žíznivému psu, že mu budou odpuštěny všechny jeho hříchy za tento jediný čin.

Zeptal se ho tedy:

„Boží posle, budeme tedy odměněni za naši dobrotu vůči zvířatům?“ Prorok odpověděl: „Existuje odměna za dobrotu vůči jakémukoliv zvířeti nebo lidské bytosti.“ (Sahíh Muslim: 2244 a Sahíh al-Bucháří: 2466).

Korán nepobízí muslimy, aby odpláceli zlo zlem, ale volá, naopak, věřící k odplatě za zlo dobrými skutky.

„Dobré a špatné skutky si nejsou rovné; odplácej tím, co lepší je, a hle, ten, mezi nímž a tebou bylo nepřátelství, se stane jakoby přítelem horoucím.“ (41:34).

Bůh ukazuje také v Koránu, že Zahrada (Ráj) je připravena pro ty, kdo rozdávají almužny ve štěstí i v neštěstí a kteří krotí hněv svůj a odpouštějí lidem, protože Bůh miluje ty, kdo dobro činí (3:135)³.

„Těm, kdo dobré konali, bude patřit odměna nejkrásnější a ještě jim bude přidáno; jejich tváře nepokryje ani chmura ani ponížení a budou ráje obyvateli a v něm věčné bude jejich přebývání.“ (10:26).

„A odměnou za špatné je jen špatnost podobná. Ten kdo odpouští a o nápravu se snaží, toho odměna je u Boha, jenž nespravedlivé nemiluje.“ (42:40).

Odpor Boha k vraždě je vyjádřen v ájách, které hovoří o Ábelovi v sůře Prostřený stůl.

„I pravil tento (Kain): „Věru tě zabiji!“ (5:27). Ábel odpověděl:

„Vztáhneš-li na mne ruku svou, abys mne zabil, já na tebe svou ruku nevztáhnu, abych tě zabil, neboť se věru bojím Boha, Pána lidstva veškerého.“⁴

Po vraždě Ábela řekne Bůh:

---

³ V původním znění fatwy je uveden verš 3:135. Ve skutečnosti se jedná o verš 3:134.

⁴ V původním znění fatwy není upřesněn verš, jedná se o verš 5:28.

„Přede-psali jsme dítkám Izraele, aby ten, jenž zabije jednoho člověka – nikoliv pro pomstu na někom anebo za to, že šířil pohoršení na zemi – byl souzen, jako by zabil lidstvo veškeré. A aby ten, kdo ožíví jednoho, byl posuzován, jako by oživil lidstvo veškeré.“⁵

Je třeba poukázat, že odkaz na děti Izraele neovlivňuje universální platnost poselství.

Prorok také připomněl, že vražda je druhým mezi největšími hříchy, kterých se lze dopustit (Sahíh al-Bucháří: 6871, a Sahíh Muslim: 88), a upozornil, že v Soudný den první případy, které budou souzeny, budou ti, kdo měli něco společného s prolitím krve (Sahíh Muslim: 1678 a Sahíh al-Bucháří: 6533).

Vlastní pojetí války, které je ustanoveno v Koránu, má výhradně obranné zabarvení:

„A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož se bezpráví dopouštějí.“ (2:190).

Jak říká Muhammad Asad ve svém tafsíru (interpretaci Koránu): „Většina komentátorů se shoduje, že výraz „lá ta^ctadú“ znamená, v tomto kontextu, „neútočte“. Obranný charakter boje „za věc Boží“ – tj. za etické principy přikázané Bohem - je zřejmý z narážky na „ty, kdo proti nám bojují“... a více je osvětleno ještě v áje 22:39: „ Je jim dovoleno, aby bojovali kvůli tomu, že ji bylo ukřivděno“, což je, podle všech tradic, které máme k dispozici, první (a proto základní) koranická zmínka v otázce džihádu“.

V rámci kontextu obranné války, zavedl Prorok přísná omezení určená k zachování životů a majetků. Tak prorok Muhammad zakázal zabíjet, v případě válečného konfliktu, ženy a děti a civilisty obecně (Sahíh Muslim: 1744 a Sahíh al-Bucháří: 3015).

Také řekl, že kdo zabije osobu, která podepsala dohodu nebo smlouvu s muslimy, neucítí vůni Ráje (Sahíh al-Bucháří: 3166 a Ibn Mádža: 2686).

Ve světle těchto a jiných islámských textů teroristické činy Usámy bin Ládina a jeho organizace Al-Qá^cida, kteří usilují o naplnění srdcí bezbranných osob strachem, těch, kdo s sebou přináší ničení budov nebo majetků, těch, kdo způsobují smrt civilistů, jako žen a dětí apod., jsou naprosto zakázané a jsou předmětem nejhlubšího odsouzení islámem.

A tak páchání teroristických činů pod záminkou „obranu utlačovaných národů světa nebo práv muslimů“ nemá žádné opodstatnění v islámu.

Není pochyb, že muslimové mají legitimní právo na odpověď na agresi nebo situaci útlaku. Nicméně taková reakce nesmí dát průchod slepé nebo iracionální nenávisti:

---

⁵ V původním znění fatwy není upřesněn verš, jedná se o verš 5:32.

„Necht' nenávist k lidu, který vás vypudil z Posvátné mešity, vás nevede k hříchu! Pomáhejte si vzájemně ke zbožnosti a bohabojnosti a nepomáhejte si k hříchu a nenávisti.“ (5:2).

Stejně tak Korán upozorňuje, v odkazu na ty, kdo pokrytecky tvrdí, že následují Bibli, že pokaždé, když zažehne oheň války, Bůh jej uhasí (5:64). Bůh odsuzuje také ty národy, které porušují mezinárodní úmluvy a vyvolávají války (8:56), a žádá, aby byly spojeny všechny možné prostředky k jejich porážce (8:60), ale jestliže se uchýlí k míru, muslimové musí učinit také tak (8:61).

Z těchto všech důvodů je třeba upozornit, že terorismus a extremismus odporuje vlastní lidské povaze a nauce islámu.

Muslimové musí vědět, že terorismus je hrozbou pro islám a poškozují naše náboženství a muslimy. Správná islámská výchova v madrasách a islámských univerzitách umožní všem pochopit, že islám je náboženstvím míru, které zavrhuje jakýkoliv teroristický čin a nevybírává smrt.

Spáchání teroristických činů způsobuje obrovský rozkol s islámskou naukou, že umožňuje tvrdit, že osoby nebo skupiny, které je spáchaly, přestaly být muslimy a dostaly se tak mimo sféru islámu. Takové skupiny pokřívují a manipulují základní islámské koncepty, jako džihád, podřizujíce je svému vlastnímu výkladu a kritériím.

Tyto skupiny užívají jmen a jazyka spjatých s islámem, diskreditují, ve skutečnosti, svým jednáním obraz islámu a slouží zájmům svých nepřátel. Jejich jednání vyvolává islamofobii v zemích, v nichž jsou muslimové menšinou, a ničí vztahy spolupráce a sousedství mezi muslimy a nemuslimy. Jejich jednání vytváří falešný obraz islámu, který je přesně to, co nepřátelé islámu chtějí nabídnout světu.

Tyto extremistické skupiny způsobují smrt nevybíravým způsobem, včetně muslimů. Musíme zde připomenout, že Prorok prohlásil, že muslim, který zabije jiného muslima, se stává káfirem (nevěřícím).

V témže smyslu, jestliže muslim nebo jeho skupina spáchá teroristický čin, tato osoba nebo skupina překročí zákony islámu a opustí vedení Boží a cestu dínu.

„Bůh věru nepovede cestou správnou lid nespravedlivý.“ (9:109)

Musíme tedy vyhlásit následující rozhodnutí:

Že Islám zavrhuje terorismus ve všech jeho projevech, ať se jedná o smrt nebo škodu na nevinných lidech nebo jejich majetcích.

Že islám je hlavní obětí teroristických atentátů páchaných některými skupinami, které se falešně označují za „islámské“, ježto takové atentáty nejenže berou život mnoha muslimů, ale také škodí obrazu islámu a způsobují růst islamofobních nálad a slouží zájmům vlastních nepřátel.

Že tyto skupiny se snaží zakrýt svou úchylku prostřednictvím falešných a manipulovaných interpretací svatých textů ve snaze získat si podporu mezi muslimy a získat nové adepty. Tento podvod musí být pevně odsouzen islámskými učenici a vůdci celého světa.

Že ti, kdo páchají teroristické činy, porušují nejzákladnější koranickém nauky a stávají se tak odpadlíky, kteří opustili islám.

Že je povinností každého muslima bojovat aktivně proti terorismu v souladu s koranickým příkazem, který ustanovuje povinnost zabránit, aby se šířilo pohoršení na zemi.

Na základě výše zmíněného se předepisuje:

Že podle šari'cy kdo označí za halál nebo povolené to, co Bůh označil za haram nebo zakázané, tak jako zabít nevinné osoby při teroristických atentátech, stává se káfir murtadd mustahlil, tedy odpadlíkem, protože zamýšlel prosadit coby halál (istihlál) vraždu nevinných, zločin, který svatý Korán a sunna proroka Muhammada, Nechť mu Bůh žehná a dá mu mír, výslovně zakazují.

Jelikož Usáma bin Ládín a jeho organizace obhajují legalitu terorismu a snaží se ho zakládat na svatém Koránu a sunně, dopouštějí se provinění istihlálu a stávají se odpadlíky (káfir murtadd), kteří nemají být považováni za muslimy, ani s nimi tak nemá být zacházeno.

Prohlašujeme proto, že Usáma bin Ládín a jeho organizace al-Qá'ida zodpovědná za hrůzné zločiny proti nevinným, kteří byli hanebně zavražděni při teroristickém atentátu 11. března v Madridu, stojí mimo parametry islámu a stejně tak všichni ti, kdo hrozí svatým Koránem a sunnou Proroka, aby spáchali teroristické činy.

Rovněž prohlašujeme, že zamýšlené politické požadavky Usámy bin Ládína a jeho organizace ohledně znovu získání al-Andalusu, veřejně projevené a proto notoricky známé, zcela protičeří Boží vůli, která se jasně projevila napříč historií, neboť Bůh je pánem historie a vše, co děje, stalo se či se stane, je záměrem a laskavostí Boží a tak musí být

vždy chápána jakákoliv událost muslimy, pro něž je Bůh dárce blaha a nejlepším z konspirátorů. Člověk není způsobilý soudit ani zpochybňovat to, co Boží vůle nařizuje.

Soudit tragedii al-Andalusu, genocidu muslimů a jejich vyhoštění ze Španělska, jejich přirozené vlasti, náleží jen Bohu a služebníku náleží dodržovat Boží nařízení a být vděčný.

V souvislosti s nenaplněním Kapitulací podepsaných katolickými králi a králem islámského království Granady prohlašujeme, že s podpisem smlouvy o spolupráci z roku 1992 mezi španělským státem a právními zástupci španělských muslimů, tj. Islámskou komisí Španělska, se považují za uzavřené jakékoliv požadavky právního nebo politického typu, jelikož dohoda uznává ve své preambuli, že „islám je součástí identity Španělska“. Toto uznání, spolu s obsahem dohody, řeší definitivně tuto otázku, z hlediska právního nebo politického.

Dohoda o spolupráci z roku 1992 je novým rámcem, který jsme, španělský stát a španělští muslimové, vytvořili pro uzavírání vzájemných vztahů. Dohoda představuje zjevnou vůli španělských muslimů a nikdo cizí této komunitě, ať se jmenuje Bin Ládín nebo al-Qá'ida nebo jakkoliv jinak, nemá právo vměšovat se do záležitostí vlastních naší islámské komunitě.

Na základě této fatwy žádáme národní vládu a španělské sdělovací prostředky, aby přestaly používat slovo islám nebo islámský v okamžiku hodnocení těchto zločinců, jelikož nejsou muslimy ani nemají žádný vztah k naší Ummě nebo islámské komunitě, necht' je nazývají teroristy al-Qá'idy nebo podobným způsobem, ale bez užití přívlastku islámský, což, jak bylo řečeno výše, není v souladu s právem.

Stejně tak žádáme představitele sdělovacích prostředků, aby si uvědomili, co tu bylo řečeno, a ať se postupuje od této chvíle podle výše uvedených kritérií týkajících se nespojování islámu či muslimů s žádným typem teroristických činů a zejména jestliže se skrývá za islámské požadavky a slovník.

Mansur Escudero Bedate

Generální tajemník Islámské komise Španělska

V Córdobě, 11. března 2005

Příloha VIII

Dopis islámské asociace Junta islámica adresovaný papeži Benediktu XVI. prostřednictvím apoštolského nuncia ve Španělsku, monsignora Manuela Monteiro de Castro, ohledně ekumenického charakteru córdobské mešity-katedrály.⁶

Jeho Svátost Benedikt XVI.

Svátosti,

obracíme se na Vás poté, co jsme se dozvěděli o neschválení, o kterém bezpochyby víte, ze strany Španělské episkopální konference slov monsignora Ricarda Blázquezze, předsedy zmíněné konference, v nichž vyjádřil, že neshledává žádnou překážku, aby muslimové, kteří navštíví Córdobskou katedrálu, zvanou ještě před několika měsíci mešita-katedrála, mohli uskutečnit prostraci úcty a pozdravení při návštěvě modlitebního místa s mihrábem; a mihráb jako je ten córdobský nenacházíme často. Je všeobecně známo, že přitažlivost córdobské katedrály by byla irelevantní bez moci mystického obrazu té, která byla jednou z největších a nejkrásnějších mešit světa a která je takovou i nadále přestože pouze ve své architektuře; na něco takového musíme být všichni, my Španělé, velice hrdí.

Otázka, kterou Mansur Escudero, předseda Junta islámica de España, položil monsignoru Richardu Blázquezovi, neobsahovala záměr způsobit jakýkoliv poplach, a příčina naší činnosti není ta, abychom se zmocnili tohoto požehnaného místa, ale abychom v něm mohli, vedle Vás a dalších vyznání, zajistit ekumenický prostor jediný a jedinečný na světě, jehož význam by spočíval v pomoci lidstvu na cestě míru.

Naše smýšlení je upřímné a, ačkoliv víme o Vaší nedůvěře, náš vztah ke katolické církvi a všem křesťanům je založen na příkazu, na který nás upozorňuje náš Prorok Muhammad (Mír s ním), když nám říká:

„Napsal jsem tento edikt ve formě příkazu pro mou komunitu a pro všechny muslimy, kteří žijí uvnitř křesťanstva, na Východě a Západě, blízko či daleko, mladé a staré, známé a neznámé. Kdo nerespektuje edikt a nenásleduje mé příkazy jedná proti vůli Boží a zaslouží si být proklet. Ať je to, kdo je to, sultán nebo obyčejný muslim.

Když kněz nebo poustevník se odebere do hor nebo jeskyně, nebo se usadí v nížině, poušti, městě, vsi, kostele, jsem s ním osobně, spolu mým vojskem a mými podřízenými, a bráním ho proti všem nepřátelům. Nedovolím, aby mu bylo jakkoliv ublíženo.

⁶ Dopis byl zveřejněn 27-12-2006, apoštolskému nunciovi byl předán na Štědrý den 2006 (Webislam online: <http://www.webislam.com/?idn=8132>).

Je zakázáno odtrhnout biskupa od jeho biskupství, kněze od jeho kostela, poustevníka od jeho poustevny. Nesmí se odebrat žádný předmět z kostela, aby byl použit na výstavbu mešity nebo muslimských domů. Když má křesťanka vztah s muslimem, tento s ní musí dobře zacházet a umožnit jí modlit se v jejím kostele, aniž by stavěl překážky mezi ní a její náboženství. Jestliže někdo jedná opačně, bude považován za nepřítele Boha a jeho Proroka. Muslimové se musí podříditi těmto příkazům až do konce světa.“

Víme, že v islámu existují bratři, kteří překrucují poselství vyjádřené v koranickém zjevení a vykazují patologické známky, kterým jsou vystavena všechna náboženství, a bohužel neznají rovnováhu a umírněnost, kterou obsahovalo srdce Proroka (Mír s ním), ale my věříme, že to, co předává tento text, je autentickým přáním Božího posla a toto je nauka, kterou přebíráme.

Taková je základna našeho postoje k církvi. Můžeme se odlišovat, bezpochyby, v některých věcech a ačkoliv pro vaše Bohy lze pojmout a dosáhnout viditelné a představitelné kategorie a pro nás se jedná o transcendentní jedinečnou realitou, nezkonkretizovatelnou v jednom konceptu a která naplňuje život vesmíru, především jsme věřící. Věřící ve stejného Boha a stejnou tradici, tak jak nám říká Korán:

„Uvěřili jsme v Boha a v to, co seslal nám, i v to, co seslal Abrahámovi, Ismaelovi, Izákovi, Jakubovi a kmenům, i v to, co bylo dáno Mojžíšovi, Ježíšovi, a v to, co bylo dáno prorokům do Pána jejich. My nečiníme rozdíl mezi nimi a do vůle Pána svého jsme odevzdáni!“ (2:136).

Náš návrh není začleněn v rámci falešného mezináboženského dialogu, jak tvrdí Španělská episkopální konference ve svém komuniké, ale vyplývá z optimismu, který vyvolal obraz Jeho Svátosti v Modré mešitě při společné modlitbě, po islámském způsobu (v řadách) (37:1), jako to dělají andělé.

My španělští muslimové nemáme znovu získat žádný nostalgický al-Andalus. Španělsko je al-Andalus a al-Andalus je Španělsko a jen my Španělé máme právo na jeho rehabilitaci a její zodpovědnou správu.

S úctou k mešitě-katedrále v Córdobě bychom rádi s Vámi sdíleli modlitbu, která, stejně jako ta, která byla uskutečněna v Modré mešitě v Istanbulu, by sloužila k probuzení vědomí křesťanů a muslimů a ukázala by, že je možné pohřbít minulé střety a vybudovat hledíce do budoucnosti skutečné ekumenické setkání. Jsme si jisti, že pochopíte význam,

jaký to má pro otevření a budování mezináboženského dialogu, který ne že je falešný, nýbrž neexistuje.

Dovolujeme si říci, že neexistuje, protože pevně věříme, a Vy tomu také uvěříte, poslechnete-li pozorně Vaše srdce, které osvobodíte od předsudků a nedůvěry, že jediný mezináboženský dialog je modlitba. Společná modlitba a podělení se vzájemně o dar, to je jediný možný mezináboženský dialog, který jsme doposud ani jedni ani druzí neučinili.

Vyzýváme Vás proto k budování nového příkladu. K předložení světu nového poselství naděje. Prokážeme, společně, skeptikům, že je to možné. Nemějte strach, společně můžeme ukázat násilníkům, zatvrzelcům, netolerantním jedincům, těm, kdo se bojí druhých, v jedné či druhé víře, v jedné či druhé kultuře, antisemitům, islamofobikům, také těm, kdo věří, že pouze islám má právo přetrvat na světě, že modlitba je zbraní nejsilnější, jakou si lidská bytost dovede představit. Že modlitba svolaná na stejném středním bodu a ze stejného srdce je z vůle Boží, chvála náleží Jemu, a je neporazitelná. *„Pravda přichází od Pána tvého, nebuď tedy jedním z pochybovačů! Každý má svůj směr, k němuž se obrací. Snažte se vzájemně překonávat v dobrých skutcích! Ať již jste kdekoliv, Bůh vás všechny přivede a Bůh věru nad věcmi všemi moc má.“* (2:147-148).

Oznamujeme Vám tedy, že Junta islámica bude podněcovat novou řadu iniciativ s cílem inspirovat usmíření mezi muslimy a katolíky a podporovat modlitební prostory a momenty a setkání, pročez bychom si přáli Vaší podporu a aby Vaše odpověď byla pozitivní. Doufáme, že tuto iniciativu přijmete také za vlastní a budeme ji moci zkonkretizovat v budoucnosti skutečné naděje, v níž vymažeme strach z našich pohledů, zatímco budeme putovat po cestě vzývání až k setkání s Milovaným.

Dnes je čas Boží! Dnes je čas, v němž my věřící musíme jednat a ukázat všem, co je to, co Bůh činí ze srdcí lidských bytostí, které ho upřímně hledají! *„Toto je pomazání Boží, a kdo lepší je než Bůh v pomazání? A jemu sloužíme.“* (2:138).

Bůh nás miluje, bratři, buďme hodni Jeho lásky!

Na konec Vám přejeme z celého srdce šťastné Vánoce. Vnímejte naši blízkost ve Vaší modlitbě a my tak budeme (vám blízcí).

Ať Vám a církvi Bůh štědře žehná.

A z naší strany Mír!

Seznam použitých zkratk

AME	Asociación Musulmana en España	Muslimská asociace ve Španělsku
ATIME	Asociación de Trabajadores Inmigrantes Marroquíes de España	Asociace marockých přistěhovačů pracujících
B.O.E.	Boletín Oficial del Estado	Sbírka zákonů
CC.AA.	Comunidad Autónoma	Autonomní komunita
CC.OO.	Comisiones Obreras	Dělnické komise (odborní)
CDPI	Centro de Documentación y Publicaciones Islámicas	Centrum islámské dokumentace a publikací
CFCM	Conseil Français du Culte Musulman	Francouzská rada pro muslimskou víru
CIE	Comisión Islámica de España	Islámská komise Španělska
CIM	Comisión Islámica de Melilla	Islámská komise Melilly
CMCE	Muslim Council for Cooperation in Europe	Muslimská rada pro spolupráci v Evropě
CpM	Coalición por Melilla	Koalice za Melillu
CSICV	Consejo Superior Islámico de Comunidad Valenciana	Vrchní islámská rada valencijské komunity
EIC	European Islamic Conference	Evropská islámská konference
EMU	European Muslim Union	Evropská muslimská unie
ERI	Educación Religiosa Islámica	Islámská náboženská výuka (=INV)
FCIE	Federación de Comunidades Judías de España	Federace židovských komunit Španělska
FEERI	Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas	Španělská federace islámských náboženských entit
FEME	Federación Musulmana de España	Muslimská federace Španělska
FERED	Federación de Entidades Religiosas Evangélicas de España	Federace evangelických náboženských entit Španělska
E		
FLA	Frente para la Liberación de Andalucía	Fronta za osvobození Andalusie
FNI	Federación Nacional Islámica	Islámská národní federace
FNMF	Fédération Nationale des Musulmans de France	Národní federace muslimů Francie
IHF	International Helsinki Federation	Mezinárodní helsinská federace
INV		Islámská náboženská výuka (=ERI)
ISESCO	Islamic Educational, Scientific and Cultural Organization	Islámská vzdělávací, vědecká a kulturní organizace
IU	Izquierda Unida	Spojená levice
LAS		Liga arabských států
OIC	Organization of Islamic Conference	Organizace islámské konference
PP	Partido Popular	Lidová strana
PSA	Partido Socialista de Andalucía	Socialistická strana Andalusie
PSOE	Partido Socialista Obrero de España	Dělnická socialistická strana Španělska
UCIDE	Unión de Comunidades Islámicas de España	Unie islámských komunit Španělska
UCIE	Unión de Comunidades Islámicas de España	Unie islámských komunit Španělska
UDCE	Unión Demócrata Ceutí	Ceutská demokratická unie
UGT	Unión General de Trabajadores	Generální unie pracujících (odborní)
UNED	Universidad Nacional de Educación a Distancia	Národní univerzita distančního vzdělávání
VIAS	Voluntariado Islámico de Acción Social	Islámské dobrovolnictví sociální akce
WIPL	World Islamic People's Leadership	Světové islámské lidové vedení
YIA	Yama'a Islámica de al-Andalus	Islámská džamá'at al-Andalusu

Seznam neobsahuje běžně používané zkratky jako jsou některé názvy států (USA, SRN) či organizací (OSN, EU).

Jmenný rejstřík

A

Abdalqadir al-Sufi al-Murabit, 170, 173
Abdulʿazíz b. Fahd, 179
Aberchán, Mustafa, 87
Abu Bakr (mešita), 60, 93, 110, 146, 149, 157, 182
Ahlul-Bait, 99
Ahmadíjská džamáʿa islámu ve Španělsku, 93, 99
Al Naddaf, Ikar, 155
Al Sonaídí, Saleh, 149, 150, 180
Alianza Islámica. viz Islámská aliance
Al-murábitún, 91, 98, 100, 150, 154–55, 168–70, 173–74, 180, 184, 191, 193
AME, 60, 62, 63, 92–93, 101, 104, 108, 149, 169, 178, 182
Amessary, Moneir, 108
Andaluské muslimské centrum, 118, 163
Andaluské osvobození, 85, 86, 176
Andújar, Ndeye, 181
An-Nisa, 98, 100, 170, 174, 180
Annour, 152, 191
Anuguita, Julio, 187
Aristegui, Gustavo De, 195
Asenjo, Juan José, 187
Ashuruk, 183
Asociace muslimských žen, 77
Asociace přistěhovalých marockých pracujících, 144
Asociace přistěhovalých marockých pracujících ve Španělsku, 83, 155, 156
Asociación de Mujeres Musulmanas. viz Asociace muslimských žen
Asociación de Trabajadores Inmigrantes Marroquíes de España. viz Asociace přistěhovalých marockých pracujících
Asociación Islámica Ahlul-Bait. viz Islámská asociace Ahlul-Bait
Asociación Islámica al-Andalus de Málaga y su Provincia. viz Islámská asociace al-Andalus Málagy a její provincie
Asociación Musulmana Autónoma de Córdoba y Provincia. viz Autonomní muslimská asociace Córdoba a provincie
Asociación Musulmana Autónoma de Jaén y Provincia. viz Autonomní muslimská asociace Jaénu a provincie
Asociación Musulmana de Córdoba. viz Muslimská asociace Córdoba
Asociación Musulmana de España. viz AME
Asociación Musulmana de Melilla. viz Muslimská asociace Melilly
Asociación Religiosa Badr. viz Náboženská asociace Badr
Asociación Religiosa de Musulmanes. viz Náboženská asociace muslimů
Assalam, 183
ATIME. viz Asociación de Trabajadores Inmigrantes Marroquíes de España
AtTaqwa (mešita). viz Temor Allah
Autonomní muslimská asociace Córdoba a provincie, 85, 94, 99, 175, 184
Autonomní muslimská asociace Jaénu a provincie, 95
Aznar, José María, 66

B

Bahá'istická komunita Španělska, 93
Bambo, Ahmadu, 152
Basharat (mešita), 148
Bin Ládín, Usáma, 182
Blázquez, Ricardo, 187
Boží vojáci, 156, 182

C

Candela, Jadicha, 98, 174, 180
Carrasco, Abdulkarim, 107, 133
Casa y Centro Islámico de Pakistán. viz Islámský dům a centrum Pákistánu
CDPI. viz Centro de Documentación y Publicaciones Islámicas
Centro Cultural Islámico. viz Islámské kulturní centrum
Centro Cultural Islámico de Valencia. viz Islámské kulturní centrum Valencia
Centro Cultural Suhail. viz Kulturní centrum Suhail
Centro de Documentación y Publicaciones Islámicas. viz Centrum islámské dokumentace a publikací
Centro Estudiantil Islámico. viz Islámské studentské centrum
Centro Islámico Camino de la Paz. viz Islámské centrum Camino de la Paz
Centro Islámico de Formación Religiosa. viz Islámské centrum náboženského vzdělávání
Centro islámico de Granada. viz Islámské centrum Granady
Centro Islámico en España. viz Islámské centrum ve Španělsku
Centro Musulmán Andaluz. viz Andaluské muslimské centrum
Centro Religioso Islámico de Valencia. viz Islámské náboženské centrum Valencia
Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid. viz Islámské nábožensko-kulturní islámské centrum v Madridu
Centrum islámské dokumentace a publikací, 138, 168, 169
CIE, 48, 58, 64, 67, 91, 92, 103, 106, 111–13, 114–31, 139–40, 147, 154, 157–64, 191, 194
CIM, 135, 138, 164, 169, 182, 190
CMCE. viz Muslim Council for Cooperation in Europe
Coca, Umar, 118
Comisión Islámica de España. viz CIE
Comisión Islámica de Melilla. viz CIM
Comunidad Baha'í de España. viz Bahá'istická komunita Španělska
Comunidad Islámica de Cataluña. viz Islámská komunita Katalánska
Comunidad Islámica de Granada. viz Islámská komunita Granady
Comunidad Islámica de Melilla. viz Islámská komunita Melilly
Comunidad Islámica de Murcia Assalam. viz Islámská komunita Murcie Assalam
Comunidad Islámica de Sevilla. viz Comunidad Islámica de Sevilla-Umma

Comunidad Islámica de Sevilla-Umma. *viz* Islámská komunita Sevilly-Umma
 Comunidad Islámica de Valencia. *viz* Islámská komunita Valencie
 Comunidad Islámica Duodecimana Baiatullah. *viz* Islámská komunita dvanáctníkú Baiatullah
 Comunidad Islámica en España. *viz* Islámská komunita ve Španělsku
 Comunidad Islámica Insha-Allah. *viz* Islámská komunita Insha-Allah
 Comunidad Islámica Suhail. *viz* Islámská komunita Suhail
 Comunidad Islámica Sunna. *viz* Islámská komunita Sunna
 Comunidad Musulmana Camino de la Paz. *viz* Muslimská komunita Camino de la Paz
 Comunidad Musulmana de Al-Andalus. *viz* Muslimská komunita al-Andalusu
 Comunidad Musulmana de España. *viz* Muslimská komunita Španělska
 Comunidad Musulmana de Granada. *viz* Muslimská komunita Granady
 Comunidad Musulmana Marroquí de Madrid: Al-Umma. *viz* Marocká muslimská komunita v Madridu: Al-Umma
 Comunidad Musulmana Sunnita de España. *viz* Sunnitská muslimská komunita Španělska
 Comunidad sufi Khaniqah-i ní'matullahi. *viz* Súfijská komunita Khaniqah-i ní'matullahi
 Consejo Cultural Islámico de Imanes y Mezquitas de Canarias. *viz* Islámská kulturní rada kanárských imámů a mešit
 Consejo Islámico de Granada. *viz* Islámská rada Granady
 Consejo Islámico Valenciano. *viz* Valencijská islámská rada
 Consejo Superior Islámico de la Comunidad Valenciana. *viz* Islámská vrchní rada Valencie
 Consell Islàmic Cultural de Catalunya. *viz* Kulturní islámská rada Katalánska
 Correo Viejo (mešita). *viz* Temor Allah
 CSICV. *viz* Consejo Superior Islámico de la Comunidad Valenciana

D

Dallas, Ian, 173
 Duddú, Mohammedi, 86

E

EIC. *viz* European Islamic Conference
 El Himer, Larsen, 151
 EMU. *viz* European Muslim Union
 Escudero, Mansur, 98, 107, 112, 120, 129, 130, 144, 145, 161, 174–76, 185–88, 191–92
 Estrecho (mešita). *viz* Abu Bakr
 European Islamic Conference. *viz* Evropská islámská konference
 European Muslim Union. *viz* Evropská muslimská unie
 Evropská muslimská unie, 193
 Evropská islámská konference, 192
 Evropská muslimská unie, 193

F

Fahd b. °Abdul°azíz as-Sa°úd, 146, 149, 178, 179
 Farrakhan, Louis, 193
 Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas. *viz* FEERI
 Federación Islámica de Murcia. *viz* Islámská federace Murcia
 Federación Islámica para la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares. *viz* Islámská federace pro autonomní komunitu Baleárských ostrovů
 Federación Musulmana de España. *viz* Muslimská federace Španělska
 Federación Nacional Islámica. *viz* Islámská národní federace
 FEERI, 58, 63, 91, 92, 98, **102–8**, 108–12, 114, 120, 124, 125, 128, 129, 133, 138, 142, 150, 153, 155, 165, 168, 175–78, 180, 182, 183, 191–92
 FEME. *viz* Federación Musulmana de España
 FNI. *viz* Federación Nacional Islámica
 Fraga, Manuel, 195
 Franco, Francisco, 26, 32, 58, 59, 148, 184, 186, 187
 Fundación Mezquita de Granada. *viz* Nadace Granadská mešita
 Fundación Pluralismo y Convivencia. *viz* Nadace Pluralismus a soužití

G

García Olmedo, Yahya, 124, 132, 133
 Griñón (islámský hřbitov), 158, 159

H

Hermanidad Islámica Iman Ar-Rida. *viz* Islámské bratrstvo imámy ar-Rida
 Herrero, Félix, 107, 108, 150, 165
 Hnutí evropských muslimů al-murábítún. *viz* Al-murábítún
 Husajn, Sadám, 186

I

Infantes Florido, José Antonio, 186
 Insha Allah, 100, 111, 170, 180, 189
 Institut halál, 105, 161, 162
 Instituto Halal. *viz* Institut halál
 Islámská aliance, 182
 Islámská asociace Ahlul-Bait. *viz* Ahlul-Bait
 Islámská asociace al-Andalus Málagy a její provincie, 94
 Islámská džamá'ca al-Andalusu Liga Morisca, 85, 86, 99, 137, 169, 175, **176–77**
 Islámská federace Murcie, 98, 104, 110, 144, 183
 Islámská federace pro autonomní komunitu Baleárských ostrovů, 92, 104, 185
 Islámská komise Melilly. *viz* Comisión Islámica de Melilla
 Islámská komise Španělska. *viz* Comisión Islámica de España
 Islámská komunita dvanáctníkú Baiatullah, 99
 Islámská komunita Granady. *viz* Mezquita de la Paz As-Salam
 Islámská komunita Insha-Allah. *viz* Insha Allah

Islámská komunita Katalánska, 110
 Islámská komunita Melilly, 128
 Islámská komunita Murcie Assalam. viz Assalam
 Islámská komunita Sevilly. viz Islámská komunita Sevilly-Umma
 Islámská komunita Sevilly-Umma, 85, 94, 99, 158, 173, 175, 184
 Islámská komunita Suhail, 170
 Islámská komunita Sunna, 99
 Islámská komunita Valencie, 158, 169
 Islámská komunita ve Španělsku, 94, 167, 173, 184, 189, 191
 Islámská kulturní rada kanárských imámů a mešit, 160
 Islámská národní federace, 104
 Islámská rada Granady, 158
 Islámská studentská unie Granady. viz Islámské studentské centrum
 Islámská vrchní rada Valencie, 183
 Islámské bratrstvo imáma ar-Rida, 99
 Islámské centrum Camino de la Paz, 153
 Islámské centrum Cartageny, 183
 Islámské centrum Granady, 151
 Islámské centrum krále Fahda, 149, 156, 179
 Islámské centrum náboženského vzdělávání, 169, 170
 Islámské centrum Sunna v San Pedro del Pinatar, 99, 183
 Islámské centrum ve Španělsku, 93, 155, 179
 Islámské kulturní centrum. viz Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu
 Islámské kulturní centrum Valencie, 149
 Islámské náboženské centrum Valencie, 146, 155, 178
 Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu, 66, 100, 104, 108, 137, 146, 149, 154, 159, 163, 177, 178, 180, 190
 Islámské studentské centrum, 93
 Islámský dům a centrum Pákistánu, 152

J

Juan Carlos I., 62, 188
 Junta de Mujeres Musulmanas. viz Junta muslimských žen
 Junta Islámica, 98, 107, 154, 161, 162, 168–70, 174, 175–76, 176, 185, 187, 191–94, 195
 Junta Islámica Catalana. viz Katalánská islámská junta
 Junta muslimských žen, 100, 181

K

Kamal Mustafa, Muhammad, 170, 190
 Katalánská islámská junta, 100, 181
 Kettani, Ali, 176
 Komunita Islámské centrum Sunna v San Pedro del Pinatar. viz Islámské centrum Sunna v San Pedro del Pinatar
 Komunita Islámské náboženské centrum Valencie. viz Islámské náboženské centrum Valencie
 Kulturní centrum Suhail, 149, 170, 179
 Kulturní islámská rada Katalánska, 91, 112, 141

L

La Puebla de Don Fadrique (mešita), 151
 Liberación Andaluza. viz Andaluské osvobození

Liga del Mundo Islámico (Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid). viz Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid
 Liga Morisca. viz Yama'a Islámica de Al-Andalus Liga Morisca
 Llamazares, Gaspar, 187
 López Aguilar, Juan Fernando, 130

M

M'rabet, Mustafá, 83, 156
 M-30, 155. viz Islámské nábožensko-kulturní centrum v Madridu
 Machordom Comins, Álvaro, 94
 Málaga (mešita), 100, 107, 146, 154
 Marbella (mešita), 62, 100, 146, 148, 154, 179
 Marocká muslimská komunita v Madridu Al-Umma, 92, 95
 Masalical Jinan (mešita), 151
 Masyid An Noor (mešita), 157
 Medina Molero, Antonio Abderraman, 176
 Melasa Navío, Abdelghani, 170
 Menéndez, Ana, 86
 Mernisi, Fátima, 189
 Mezinárodní islámská univerzita Averroes, 99, 137, 176, 177
 Mezquita de la Paz As-Salam, 99, 151
 Minhádž al-Qur'án, 91, 153, 191
 Monturiol, Yaratullah, 181
 Morábito de los Jardines de Colón, 59, 148, 154, 187
 Morábito del Campo de la Merced. viz Morábito de los Jardines de Colón
 Moratinos, Miguel Ángel, 76
 Moussaoui, Youssef, 161
 Movimiento de Musulmanes Europeos al-Murabitun. viz Hnutí evropských muslimů al-murabitún
 Muhammad Ali, AbdelQader, 86, 112
 Mujeres Musulmanas por la Luz del Islam. viz Muslimské ženy za světlo islámu
 Muslim Council for Cooperation in Europe. viz Muslimská rada pro spolupráci v Evropě
 Muslimská asociace Córdoba. viz Autonomní muslimská asociace Córdoba a provincie
 Muslimská asociace Melilly, 92
 Muslimská asociace Španělska. viz Asociación Musulmana de España
 Muslimská federace Španělska, 104
 Muslimská komunita al-Andalusu, 94
 Muslimská komunita Camino de la Paz, 153
 Muslimská komunita Granady, 151
 Muslimská komunita Španělska, 62, 92, 94
 Muslimská rada pro spolupráci v Evropě, 191
 Muslimská závija muhammadfje-Mahoma, 92, 99
 Muslimské ženy za světlo islámu, 100, 181
 Muslimští bratří, 91, 109, 157, 170, 181, 182

N

Náboženská asociace Badr, 138, 169
 Náboženská asociace muslimů, 156
 nadace Granadská mešita, 189
 Nadace Granadská mešita, 150
 Nadace pluralismus a soužití. viz Pluralismo y Convivencia
 Nation of Islam, 240

Niqaba (sdružení), 135

O

Omar (mešita), 146, 151
Organizace islámské konference (OIC), 191–92

P

Pluralismo y Convivencia (nadace), 119, 141

R

Ratbi, Said, 183
Ribas, Omar, 165
Romero, Isabel, 161
Ruiz, Malik AbderRahman, 150, 189

S

Salmán b. ʿAbdulʿazíz, 148, 178, 179
San Fernando (islámský hřbitov), 59, 158, 184–85
Sidi Mʿbarik (mešita), 148
Sociedad para el Retorno del Islam a Al-Andalus. viz
Společnost pro návrat islámu do al-Andalusu
Soldados de Alá. viz Boží vojáci
Společnost pro návrat islámu do al-Andalusu, 167, 173
Súfijská komunita Khaniqah-i niʿmatullahi, 99, 174
Sumitská muslimská komunita Španělska, 99
Světové lidové islámské vedení, 192

Š

Španělská federace islámských náboženských entit. viz
Federación Española de Entidades Religiosas
Islámicas

T

Tablígh, 91, 152, 157, 191
Tariq ben Zyad (mešita), 152, 157
Tatary Bakry, Riay, 60, 93, 109, 120, 128, 129, 182
Temor Allah (mešita), 151, 157
Tetuán (mešita). viz Abu Bakr
Toby, Kamila, 180

U

UCIDE, 58, 63, 91, 92, 98, 102–4, 106, 108–12, 114,
120, 122, 124, 128, 129, 142, 149, 157, 165, 182,
190
Unie islámských komunit Španělska. viz Unión de
Comunidades Islámicas de España
Unión de Comunidades Islámicas de España. viz
UCIDE
Unión Estudiantil Islámica de Granada. viz Islámská
studentská unie Granady
Universidad Islámica Internacional Averroes (Ibn
Rushd) de al-Andalus. viz Mezinárodní islámská
univerzita Averroes

V

Valencijská delegace Islámského centra ve Španělsku,
179
Valencijská islámská rada, 92, 98, 104, 110, 144, 155
Velká granadská mešita, 150, 163, 173

W

WIPL. viz World Islamic People's Leadership
World Islamic People's Leadership. viz Světové lidové
islámské vedení

X

Xúquer (mešita), 179

Y

Yamaʿa Islámica de Al-Andalus. viz Yamaʿa Islámica
de Al-Andalus Liga Morisca
Yamaʿa Islámica de Al-Andalus Liga Morisca. viz
Islámská džamáʿa al-Andalusu Liga Morisca
Yamaat Ahmadiya del Islam en España. viz Ahmadíjská
džamáʿa islámu ve Španělsku
YIA. viz Yamaʿa Islámica de Al-Andalus

Z

Zapatero, José Luis, 39, 66, 67, 186, 194, 195
Zauia Musulmana de Mohamadia-Mahoma. viz
Muslimská závija muhammadíje-Mahoma